

chutná

lak

§

L A D I S L A V
M Ň A Č K O

Ladislav
Mňačko

© *Ladislav Mňačko, 1968*

Translation © *Gustav Hajčik, Zdeněk Koňák, 1968*

ISBN 80-202-0204-8

Mrtvého položili na katafalk potažený černým sukem, nohama ke vchodu do smuteční síně.

Ležel v spodní části černé, lesklým čínským lakem natřené rakev. Její víko dočasně nahrazoval skleněný příklop, aby loučící se zástupy mohly ještě jednou, naposledy zhlédnout tvář a celou postavu mrtvého. Frankovi připadala rakev nějak podezřele známá. Na okamžik ho dokonce nevhodně napadlo, jestli to není tatáž rakev jako při poslední události podobného významu. Když ne, tak je jí strašně podobná. Ale to je snad příliš absurdní, rakev určitě vyrobili na míru, určitě pro tuhle příležitost.

Ale stejně je to nesmysl, tahle rakev, pomyslně si Frank. Rakev přece odedávna sloužila k ochraně pozůstatků člověka před tíhou země, kterou na něj navršili. Musela být pevná, odolná, zhotovená podle významu, urozenosti a bohatství mrtvého z materiálu, který vzdoruje hnilobě, rozkladu, chemickým změnám. Frank viděl truhly z cínu, olova, stříbra, z mramoru i ze žuly, prosté i bohatě zdobené drahými kameny, mramorové příkrovy s vytesanou podobou velkého mrtvého; dobrá, to všechno je v pořádku, řekl si Frank, truhly jsou od toho, aby chránily zetlelé pozůstatky člověka před vlivy vlhka, plísně, mrazu a horka, aby ještě dlouho poté, kdy už v sobě skrývají jen práchnivé kosti, hlásaly velikost, slávu a nesmrtelnost vladařů, králů, velmožů, géníů a tyranů, směšných boháčů, kteří chtějí ještě i po smrti ukazovat, že na to měli. Ale v každém podobném případě bylo základním účelem rakev chránit tlející nebo balzamované pozůstatky významného člověka, který zemřel.

Tahle truhla, ať už ji vyrobili zvlášť pro tuhle příležitost, na míru, anebo ji už častěji použili a ještě použijí, je nesmysl. Neplní a nebude plnit žádnou z funkcí určených rakevím. Mrtvý bude za dva dny spálen. Zůstane z něho hrstička popela, která se vejde do malé urny. Nač tedy ta drahá, čínským lakem emailovaná rakev, vyleštěná do takového lesku, že jsou na ní vidět otisky dlaní a prstů těch, kdo ji pokládali na katafalk? Ale

koneckonců, zaplašil Frank tyhle úvahy, v něčem ten mrtvý ležet musí. V něčem a na něčem.

Mrtvý měl na sobě černý oblek a sněhobílou košili s temně rudou vázankou, na nohou špičaté lakýrky. To už je hezky dávno, co tenhle mrtvý chodíval zásadně v rozhalence a posmíval se Frankovým bílým košilím a pečlivě uvázaným kravatám. Nadával mu do měšťáků, neuznával vázanku, opovrhoval jí, dokonce i na svatbu, při níž mu byl Frank za svědka, přišel v rozhalence, a to tenkrát byl ještě velký přestupek proti bontónu. Frank si dodnes vzpomíná, jak se měšťský matrikář při svatebním obřadu znechuceně mračil.

Frank už dávno vždycky a všude kravatu nenosí. Překáží mu, a když už si ji musí vzít, když to jinak nejde, připadá si nesvůj, jako v zajetí, jako svázaný. Kravata je ovšem pro jeho povolání, které už dlouho nenávidí, nezbytná. Když si ji uvazuje, uvědomuje si pokaždé celou nepotřebnost své existence. Nejlíp se cítí v obyčejné barevné košili a v ošoupané semišové bundě.

A zatím ten mrtvý, který tu leží, získal postupem doby pověst nejlíp oblečeného muže v zemi. Každé ráno stál určitě hezky dlouho před zrcadlem, než si uvázal uzal; kravata se mu stala symbolem úspěchu, fetišem vzestupu, umocněním jeho šarmu – a pro Franka, který ho tak důvěrně znal, i důkazem rostoucí marnivosti.

„Jo, časy se mění...“, povzdechl si Frank, a nemyslel přitom pouze na tmavorudou kravatu, kterou vybrali pro mrtvého z nepřeberných zásob jeho prádelníku.

Nemyslel přitom pouze na kravatu. Ani na řecké ohně, které právě zapálili u hlavy mrtvého. Nebyly to vlastně řecké ohně, byly to dvě silné žárovky, snad dvoustovky, snad pětistovky, zasazené do dvou mělkých bronzových mis, obrácených ke stropu. Takové zmodernizované řecké ohně.

K nohám mrtvého položili dekoratéři skleněnou vitrínu s vyznamenáními a řády. Byla jich spousta. Mrtvý je přímo miloval. Toužil po nich, organizoval příležitosti, jak se k nim dostat, a je vůbec otázka, jestli svou činnost nezaměřoval

pouze k tomu, jak získávat nové a nové blýskavé cetky, které ještě neměl ve své kolekci. Při každé vhodné i méně vhodné příležitosti se rád ukazoval s třemi řadami pestrých barevných stužek, připjatých na hrudi. Frank si se zájmem prohlížel tu přebohatou metalurgii, všechny ty kříže, hvězdy, plakety, medaile. Skoro všechny státní řády a spousta zahraničních. Frank mezi nimi hledal hvězdu, která ho svého času zaujala, když si tyhle metály prohlížel ve vile mrtvého. Byla tam. Ta hvězda tam byla. Dnes si jí sotva kdo povšimne, nikdo se nad ní nepozastaví, nezamýšlí, nikoho nepřekvapí, jako překvapila svého času Franka. Bylo to cizí vyznamenám, které jeho nositelé do jednoho demonstrativně vrátili. V tisku tenkrát stálo, že je vrátili všichni, a ejhle, ne všichni, tenhle mrtvý si hvězdu nechal. Proč si ji nechal? Neuvědomoval si, jakému riziku se vystavuje? Stačilo, aby jediný z jeho odpůrců někde nadhodil, že ji nevrátil, a bylo po kariéře: mohlo to špatně dopadnout. Tak naivní snad nebyl, aby si neuvědomoval, jak nebezpečné je ponechávat si ten metal. Tu hvězdu mu připjali na hrud' veřejně, při slavnostní příležitosti, existuje o tom bohatá fotografická i textová dokumentace. Když Frank uviděl tuhle hvězdu poprvé, vrtalo mu ledacos hlavou. Snad si ten mrtvý potrpěl na metály tak silně, že se přes všechna rizika nedokázal rozloučit ani s tímhle vyznamenáním. Ale snad v tom bylo ještě něco víc – poslední jiskřička odporu, důstojnosti, a kdo ví, jestli ne i protestu. Frank ne a ne odtrhnout od hvězdy oči. Je velká, skvostná, září rubínovou červení a nějak se sem nehodí, nehodí se ani k tomu mrtvému. Nehodí se k němu už dávno, možná že se k němu tak docela nehodila hned tenkrát, když ji dostal.

Koneckonců nic se mu za to, že ji nevrátil, nestalo, přestože o tom věděl Galovič. Nebo si ji nechal jemu natruc? To je snad taky vysvětlení.

Ale stejně je podivné, že ji nevrátil a nechal si ji. Snad se k němu přece jen trošku hodí. Ať už se Frank tváří jakkoliv, ta hvězda ho potěšila. Kvůli mrtvému. Snad se v něm všichni trošku mylili. Snad se v něm aspoň trošičku mylil i on, Frank.

Ten mrtvý snad přece jen nebyl docela, docela takový...

„Nemotejte se nám tu pod nohama...“, přerušil nevlídný hlas Frankovy úvahy. Frank ustoupil stranou. Dva muži pokládají k nohám mrtvého velký, těžký věnec. Drahý věnec. Z chvojí, protkaný rudými karafiáty. Frank jich napočítal na tři sta. Odkud jich tolik sehnali? Větší část asi museli dopravit do města letecky, pravděpodobně v noci. Dekoratéři umístili věnec šikmo před vitrínu a na zem před ním prostřeli dvě stuhy, jednu rudou, druhou v státních barvách.

Všude kolem dokončovali poslední práce. Na velký černý sametový závěs v pozadí, zakrývající celé průčelí haly i s průchody do zadních částí budovy, připevňovali portrét mrtvého, zvětšenou fotografii, iniciály jeho jména, den narození a úmrtí, nezbytnou zlatou vavřínovou ratolest a citát hodnotící jeho život a činy. V levém rohu síně byl umístěn malý vavřínový hájek, pár skleníkových zákrsků ve velkých dřevěných nádobách, zahalených rovněž do černé. Návštěvníci podobných obřadů, lidé ze smutečního zástupu si sotva uvědomují, že ten nezbytný vavřínový hájek nemá jen dekorativní úlohu. Frank ví, že v jeho zátiší se může v době dvoudenního smutečního rozloučení ledacos odehrát. Sem odnesou omdlelou ženu, které se udělá nad rakví špatně, odtud budou pozorné oči sledovat pohyb občanů a všímat si jednotlivých tváří, připravené zakročit, kdyby došlo k něčemu nepředvídanému a neplánovanému.

Frank si uvědomoval, že tady musí být předvídáno a plánováno téměř všechno. Je to nezbytnost, jinak to nejde, ale teď je tu ještě všechno v pohybu, buší kladiva, šustí papír, na betonové podlaze duní těžké kroky, občas se ozve docela nepietní zaklení. Lidé přicházejí, odcházejí a vůbec je nenapadne, kolik lidí tu pracovalo celou noc.

Mrtvého už ten ruch a shon neruší. Má klidnou vyrovnanou tvář, působí vážně a důstojně. Barva pokožky je zcela svěží, vypadá, jako by hluboce spal. Možná že v příští chvíli otevře oči, nadzvedne skleněný příkrov a udiveně se rozhlédne, co se to s ním a kolem něho děje.

Je to jen zdání. Šminka. Frank není v podobné síni smrti poprvé, mnohokrát už viděl všechny procedury kolem posledních věcí člověka. Konec mrtvého nemusel být vůbec tak klidný, jak se má jevit z jeho vyrovnaných rysů. Snad nechtěl umřít, snad se do posledního dechu bránil zubaté, snad ruce, teď klidně složené v klíně, vztahoval zoufale v křečovitých gestech, snad mu museli polámat prsty, aby je mohli natáhnout tak, jak vypadají nyní, snad chtěl ještě v poslední chvíli něco vykřiknout a smrtelná křeč vyvrátila čelist do nepřírozené polohy, preparátoři ji museli uvolnit a museli s ním udělat ještě spoustu jiných věcí, aby vypadal tak vznešeně jako teď na katafalku. Ale už zítra tlustý nános šminky a pudru roztaje, roztaje teplem vyzařujícím z tisíců lidských těl, přecházejících kolem, a z filmařských reflektorů, nos se mu ztenčí, zešpičatí, oči se hluboko propadnou, zežloutne, ale na tom už nebude tolik záležet, pro slavnostní rozloučení je důležitý první den, kdy se odehraje všechno významné. Dnes přijdou na řadu kondolenční návštěvy a čestné stráže prominentů. A pozítří, při posledním rozloučení, už bude rakev zakryta víkem z lakovaného dřeva.

Nahoře na skryté galérii už začali ladit nástroje neviditelní hudebníci. Občas zakvílel klarinet, zahučela basa, zaduněl buben, ale tady to nepůsobilo jako v koncertní síni. V koncertní síni je ladění nástrojů jakýmsi slavnostním úvodem, příslibem večera, patří prostě k věci. Už dávno jsem nebyl na koncertě, přenesl se Frank myšlenkami docela jinam, dávno už jsem neseseděl ani u gramofonu... Frank má velkou vybranou diskotéku, bohatou, hemží se jmény světových mistrů. Proč ho omrzela? Nebylo to také proto, že žádná, ani ta nejlepší reprodukováná hudba nedokáže přiblížit neopakovatelnou atmosféru koncertního auditoria, i s tím počátečním šumem, kašláním, a nezbytným laděním nástrojů, s potleskem, s rozzářenými, vděčnými očima posluchačů? Ať si vymýšlejí stereopřístroje, high fidelity, deska nikdy nenahradí kouzlo koncertního večera, nezachytí to nezopakovatelné napětí, očekávání, odevzdání se stovek posluchačů.

Zde ovšem to fidlání houslí, přicházející odněkud shůry, působí rušivě, nepřírozně a nepřijemně. A přece se Frankovi zdálo, že teď hrají opravdu pro mrtvého, že se mu ty housle a violy posmívají, že mu nadávají. Jen co se otevře těžká bronzová brána, zazní jiná hudba, ale ta už nebude platit jemu. Konečně, mrtvý už to neslyší. Mrtvý je mrtvý.

Frank hudebníky neviděl. Oni zas nemohli vidět, co se děje dole pod nimi. Zůstanou po celou dobu smutečního aktu skryti, nikdo je neuvidí. Nač taky? Jsou jen doplňkem, slzotvornou rekvizitou při vytváření atmosféry smutku. Směšní fidlalové, neškodní, podivínští filharmonisté...

A co jsem já? pomyslil si Frank. Nejsem snad taky jenom rekvizita? Nemám za úkol podílet se zároveň s nimi a s mnoha ostatními na výrobě národního smutku? Nemůžu být tak neviditelný jako oni, občas budu muset opustit svůj nenápadný kout za křídlem otevřených bronzových vrat, ale ani když budu na očích všem, nebude mě nikdo vnímat, mě lidé neberou na vědomí, patřím nějak k celé té věci, tolika tisícům už jsem se tolikrát mihl před očima, ale kdyby se kohokoliv z nich někdo zeptal, jak vypadám, určitě by se v rozpacích zarazil. Já nejsem člověk s tvář, má tvář, to je ta věc, která visí na řemínku na mém břiše, já jsem... čočka velkého objektivu Hasselbladu.

Frank se tomu musel usmát. Z veřejné anonymity, ve které žil a pracoval, si už dávno těžkou hlavu nedělal. Nedělal si ji vlastně nikdy. Měl dost příležitostí poznat, že neveřejná tvář člověka je jedním z jeho největších bohatství a svobod, je jedním ze základních předpokladů, aby se člověk nemusel vždycky a všude přetvařovat, aby mohl zůstat sám sebou. Frank nebažil ani po slávě, ani po popularitě. V tom už měl dávno jasno. Jeho nechut k práci, jeho morbidní nálady a stavy vyplývaly z něčeho jiného. Byl výrobcem, velkovýrobcem veřejných tváří, jejich retušérem, dodavatelem, popularizátorem, součástí soukolí, které vytvářelo veřejné legendy o pomyslné velikosti malých, o významu bezvýznamných, o kráse ošklivých. Kdysi, to ještě začínal, chtěl v životě něco jiného. Tohle ne...

Zde tedy bude stát. Tvrdit, že po celou dobu, by bylo příliš. Frank není žádný začátečník, ví, kdy tu být musí a kdy ne. Ví to skoro na minutu přesně, vždyť tam vzadu za plentou je kancelář pohřebního štábu, kde mu dali nahlédnout do programu všech tří dnů. Program je přesný a s většími či menšími výkyvy se také přesně dodrží. Byla by katastrofa, kdyby ho narušilo něco nepředvídaného, někdo by to asi odskákal, ale něco podobného se ještě nikdy, za celou dobu bohaté Frankovy praxe nestalo. Státní pohřeb musí klapat, i kdyby nemělo klapat nic jiného.

„Při státním pohřbu musí všechno klapat,“ řekl Frank tajnému u zadního vchodu, když ho nechtěl pustit do budovy. Marně ho přesvědčoval, že si musí obhlédnout terén, marně mu ukazoval všechny své dokumenty, zvláštní vstupenku opravňující ho k účasti na všech slavnostech, marně hrozil podpisem bezpečnostního šéfa, tajný jen vrtěl hlavou, má své přísné instrukce, před zahájením smutečního aktu tam nemá nikdo co pohledávat a zadním vchodem mohou vstoupit do budovy jen vyvolení s červenou legitimací. Ale při státním pohřbu musí opravdu všechno klapat, to musel nakonec uznat i tajný, a proto Franka pustil.

Z chodby, zakryté černým závěsem, se blížil nějaký hluk. Do síně, kde dělníci dokončovali smuteční výzdobu, vešla skupina svátečně oblečených lidí. Všichni vážní, všichni v tmavém, několik vysokých důstojníků v uniformách. Skupinu vedl osobní tajemník zesnulého.

„Rozestavte se do půlkruhu, soudruzi...“ přikazoval, „vyzkoušíme si nástupy. Prosím první čestnou stráž...“

Členové první čestné šestky, nejbližší spolupracovníci zesnulého, příslušníci jeho kabinetu, se oddělili ze skupiny. Osobní tajemník je dirigoval zpátky za plentu.

„Úplně od začátku, soudruzi... s příchodem, všechno jako naostro, prosím.“

Šest mužů odešlo za plentu a vrátilo se v dvojstupu. Pochodovali tak k čelu katafalku, tam se rozdělili, jedna trojice zaujala místo po pravé, druhá po levé straně mrtvého.

Tajemník poskakoval, dirigoval, upravoval, vykřikoval, poučoval chválil, výborně, soudruzi, nástup byl bezvadný, tak to má být, prosím ostatní, aby si to dobře pamatovali, prosím druhou šestku, nacvičíme si teď střídání, šestka u katafalku zůstane na místě, dokud se ke každému nepostaví střídající soudruh, stojící šestka odpochoduje, spojí se před katafalkem do dvojstupu, soudruzi ze střídající šestky udělají úkrok na místo, kde stáli vystřídaní, prosím, soudruzi, od příchodu...

Tajemník byl ve svém živlu. Byl hned tu, hned tam, radil: kdyby, soudruzi, někdo z vás pocítil nutkání poškrábat se, šimrání v nose či co, potlačte to, prosím, nevypadalo by to důstojně, jako žuly, soudruzi, jako žuly, a prosím před nástupem zkontrolujte jeden druhému, jestli má dobře uvázanou kravatu, je to vážný akt, soudruzi, musí vyznít důstojně... všichni jste byli na vojně, nemusím vás poučovat, kde je pravá a levá strana, vteřinu odchodu střídané dvojice vám určí malé červené světýlko nad vchodem, když blikne potřetí, vykročíte... tak si to zkusíme ještě jednou, soudruzi, úplně od začátku...

Tajemník se překonával, poskakoval jako šimpanz, zapomněl na mrtvého, byl to jeho den, jeho velký den, jako náčelník čestných stráží dostal najednou moc nad politiky, generály, umělci, mohl je dirigovat, komandovat, stojí před ním jako smrkáči, hltají každý jeho příkaz, dnes je na několik minut jejich pánem, jejich vládcem, může je napomínat, kritizovat, může ještě víc, může s nimi manipulovat, u čestné strážce záleží dost na tom, na kterém místě kdo stojí a kdy tam stojí, a pořadí i seskupení určuje on, jedině on...

Frankovi se zdálo, že ne mrtvý, ale osobní tajemník je tady hlavní osobou. Přitom je to jediná služba, kterou prokáže svému šéfovi, byl u něho teprve krátce, nastoupil několik dní před jeho onemocněním, Frank ho nikdy předtím neviděl, neví, odkud přišel, ani jestli je tajemníková žena blondýna nebo bruneta, je to jediná služba, jediná, první a poslední... Nový šéf kabinetu si přivede jiného osobního tajemníka, ale co když ne, co kdyby se mu nějakým způsobem zalíbil? Proto ten elán,

proto ta horlivost, je odpovědný za čestné stráže, a ty budou klapat! Všichni si musí všimnout, jak výborně klapou.

Frank se musel ušklíbnout. Taková nechutná komedie. Tituláři, mocní mužové tu zkoušejí nástupy; Frank chápe, že podobná událost se neobejde bez dobré přípravy a promyšlené organizace, ale co je moc, to je příliš.

Pod skleněným příkrovem tu přece leží mrtvý! Jenže ten tu byl vedlejší, o něho nešlo, nikdo si ho ani nevšiml, mrtvý je tu pro diváky a oni nejsou diváci, oni jsou herci na tomto pódiu, lidé je budou pozorovat, všimati si jich, šeptat si – to je ten... a tenhle onen... tak tedy zkoušejí, nacvičují, budou tu přece stát na odiv veřejnosti, a každý z nich se rád ukazuje.

Frank si vzpomněl na jinou podobnou komedii. Na každoroční „generálku“ v státní rezidenci, kde dvě stě lidí rok co rok nacvičuje nástup k převzetí státních vyznamenání. Vzpomněl si na ony podivné volby do městského zastupitelstva, kde předem určení navrhovatelé navrhovali zvolit do předsednictva předem určeného kandidáta a všichni zdvíhali ruce na souhlas s návrhem – naslepo, skutečné volby se konaly až za dvě hodiny. A nikdo se proti tomu neozval, nikdo nevstal a neodešel, všichni pokládali tu směšnou šaškárnu za disciplínu, povinnost, ba dokonce za čest!

Jestlipak si někdo z nich aspoň dodatečně uvědomil, že by to všechno mohlo být také jinak?

Nedalo mu to. Vycvakal na tu „zkoušku“ celý film. Byli to vesměs lidé zvyklí na oslňující světlo fotolampy. Vůbec si nevšimli, že si tu z nich někdo dělá dobrý den. Jen tajemník ho pozoroval. Obdařil Franka vděčným úsměvem, jeho oči žadonily – tu fotku chci, tu mi musíš zvětšit, bude to parádní fotka, já v popředí a šest generálů pod mým komandem!

Kdysi na počátku cvakal Frank podobné nevhodné záběry na nevhodném místě s jistým vnitřním napětím. Co když si někdo všimne, že s tím fotografováním není něco v pořádku? Časem zjistil, že jsou to liché obavy. Zvykl si už na to, že ho nevidí, nevnímají, neberou na vědomí. Patří k věci, sám je věc, o vypínači, kterým se rozsvěcuje a zhasíná světlo, stejně jako o

fotografovi při některé z mnoha slavnostních příležitostí se nepřemýšlí. Frank dnes dělá nedovolené, kompromitující, trapné snímky s drzou jistotou. I ten sekretář si ho všiml jen proto, že je nový, ještě si nezvykl.

2

V zadní části budovy, v jedné z četných kanceláří, se na tři pietní dny usídlil muž, o jehož existenci nemají milióny občanů ani potuchy. Franka ne a ne napadnout vhodné pojmenování nebo titul pro tohoto důležitého člověka: Náčelník pohřebního štábu? Vládní zmocněnec pro organizování státních pohřbů? Šéf pohřebního protokolu? Hlavní ceremoniář? Generální funebrák? Marně si lámal hlavu, nic kloudnějšího nedokázal vymyslet. Ten důležitý muž rozhodoval s konečnou platností o všem. Jeho komandu podléhala pohřební komise. Určoval pořadí nástupu čestných stráží, dobu nástupu delegací ze závodů, úřadů, institucí a početní stavy delegací. Stanovil, kdy a jak dlouho má být přítomna ve smuteční síni vdova po zesnulém, určoval, v jakém pořadí – podle významu – se mají ke katafalku pokládat věnce, navrhoval délku projevů a pořadí řečníků, schvaloval výběr smutečních hudebních skladeb, navrhl celkovou výzdobu haly a dohlížel na ni. Frank nevěděl, jak se jmenuje. A nedovedl si představit, co, kde a jak dělá v době, kdy se nekoná žádný státní pohřeb. Není přece možné, aby tenhle přísně tajný muž, odborník na pohřby, neměl na starosti nic jiného? Ale vyznat se v tom musel perfektně, nezasevěný laik si sotva uvědomuje, jak složitou organizaci a jak mohutný aparát si vyžaduje státní pohřeb, má-li všechno klapat. Zástupy truchlících musí defilovat kolem rakve plynule, bez trapných přestávek. Rozloučení je naplánováno na dva dni, není možné, aby přišli najednou všichni, kdo zde mají defilovat. Tajný muž už s tím má bohaté zkušenosti, podle jeho odhadu projde kolem katafalku na dvě stě tisíc lidí. Není jedno, jací lidé to v tom kterém okamžiku budou. V přítomnosti příbuzných zesnulého by kolem měli procházet lidé z jeho rodného městečka. Na to je třeba myslet, zařídit to a zajistit. Bylo by neodpuštělné, kdyby v okamžiku, až bude stát čestnou stráž Galovič, vešla do síně delegace uměleckých svazů. Galovič umělce nenávidí. Okamžitě by v tom vycítil provokaci. Musí se to zařídit tak, aby před Galovičovými zraky defilovala kolem katafalku

delegace největšího závodu ve městě. A takových detailů musí řešit tajný muž stovky. Na všechno musí myslet, všechno předvídat.

Myslel opravdu na všechno. Zkušenosti z minulých pohřbů ho poučily, že příliš mnoho fotoreportérů narušuje důstojnost pietního aktu a smuteční atmosféru pohřební síně. Fotoreportéři jsou vždycky a všude obtížná havěť. Pletou se státníkům pod nohy, překázejí, když se hrají hymny a všechno stojí v pozoru, pobíhají sem a tam, rvou se o výhodná místa, lehají si na zem, lezou po stromech a po tribunách jako opice, oslepují lidi fotoblesky, otravují, vecpou se i tam, kde nemají co pohledávat. Tajný muž vydal příkaz – jedna filmová a jedna televizní kamera a jeden jediný fotograf z úřední agentury. Tím jediným se stal v těchto věcech zkušený Frank. Ne nadarmo mu říkají banketní reportér.

Zde tedy bude stát celé dva dny v nenápadném zátiší, maskován těžkým křídlem bronzových dveří, občas vyleze ze svého úkrytu a stiskne spoušť. Frank se v tom už suverénně vyzná, ví, koho a co vyfotografovat; za žádných okolností nesmí propást Galoviče, Galoviče stojícího v pozoru, Galoviče, jak pronáší smuteční projev, Galoviče projevujícího soustrast truchlící vdově; to přijde, to musí přijít do novin. Frankovi se někdy zdá, že pohřby, slavnostní shromáždění, recepce a veřejné projevy se konají hlavně proto, aby se Galovič zase jednou dostal do novin... Pak ještě samozřejmě snímek pionýrů, jak pokládají věnec, a stařenky, jak si utírá bílým kapesníkem slzy před katafalkem. Frank už má bohatou praxi, ví, kolik snímků mohou noviny otisknout a co a kdo na nich má být. To se ví, vypočte se na to ke dvěma stům záběrů, jinak by ho mohli v redakci podezřívát, že se flákal. Dvě stě negativů, to je tak norma na jeden pohřeb. Jasně, flákat se bude taky. Co by tu jinak celou dobu dělal? Ví přesně, kdy tu být musí a kdy nemusí, zná časový rozvrh celého programu, nahlédl do něho v kanceláři pohřební komise.

Frank už si dávno nedělá žádné iluze o sobě a o své práci. I když se na něho vždycky a všude, kde se objeví s aparátem,

povzbudivě usmívají a poklepávají mu po rameni, pokládají ho ve skutečnosti za obtížnou havěť, za nepříjemné, ale nutné zlo, bez něhož se nelze obejít. Copak je nějaká popularita, nějaký vzestup dnes možný bez fotografie? Frank se ve své bohaté reportéřské praxi nesetkal s člověkem, který by odmítl dát se fotografovat. Jsou i takoví, že dělají občas fóry, mávnou rukou, dej mi s tím pokoj, neblbni, ale ani ti to nemyslí vážně. Lidé dychtí vidět se v novinách, Frank to pozoruje dennodenně, jen co zahlédnou namířený objektiv, už se tlačí dopředu, chtějí být mermomocí na snímku, chtějí být co nejbliž. Frank je oficiální fotoreportér, banketní, tribunový, slavnostní reportér, známý, speciálně prokádrovaný, vždyť se také v jednom kuse pohybuje mezi mocnými, na tribunách, v sálech, na setkáních státníků, tam nemá přístup jen tak někdo. Frank patří k hrstce vyvolených, jimž jsou otevřeny všechny dveře, Frank má pověst, znají ho, zvykli si už na něj, prochází kontrolami bez legitimace, jeho legitimací je Hasselblad, magická věcička, otvírající dveře paláců, dveře tlustě polštářované i dveře soukromí. Dneska státnická schůzka, zítra slavnostní koncert, pak návštěva politika v závodě nebo v družstvu, Frank mačká spoušť, mačká ji už takhle přes dvacet let, zvěčnil už sta, ne-li tisíce mikrofonů. Frank fotografuje mikrofony, spoustu mikrofonů. A řečnické pulty. Spoustu řečnických pultů. Pulty jsou jeden jako druhý a mikrofony se od sebe taky moc neliší, jsou stále tytéž, vytahovací, dají se přizpůsobit pro malé i velké postavy, jen tváře a figury za nimi se ustavičně mění. Významný člověk bez mikrofonu není to pravé, nejednou je to jen bezvýrazná tuctová tvář, teprve mikrofon jí propůjčí patřičnou důležitost, obličej se pořád střídají, mění, ale to není důležité, v tisku vytváří teprve mikrofon potřebný kontakt mezi řečníkem a národem, veřejný člověk se stává veřejným člověkem teprve tehdy, když je vidět vyfotografovaný za mikrofonem, teprve pak se mnoha lidem začne zdát, že je povolán říct něco ostatním a že má taky co říct.

Frank má ve svém archívu patnáct májových tribun. Patnáct

celkových záběrů a řadu detailních pohledů na jednotlivce. Tribuny jsou jedna jako druhá, ale když Frank nedávno srovnával nejstarší fotografii s nejnovější, z minulého roku, nenašel na nich ani jednu jedinou stejnou tvář. Kam se poděli ti velcí a zvěčněníhodní z doby před patnácti lety? Kde je ten mocný, vyzdvihávající k sobě na tribunu dítě z náručí otce? Kde je ten druhý, kynoucí z půlstránkové reprodukce deníku na pozdrav celému národu? Kdo si ještě vůbec pamatuje, jak se jmenoval? Nevyfotografovat ho tenkrát nebo zkazit film, na němž ten mocný kynul, bylo s Frankem zle. Tehdy bylo nepředstavitelné, aby vyšly noviny bez téhle fotografie...

Ne, Frank si nedělá žádné iluze ani o sobě, ani o své práci. Ví, co si o něm myslí ti, kteří se na něj usmívají, kteří se mu derou před objektiv. Je to obtížná havěť, nepříjemné, otravné, ale nutné zlo. Pohrdají jím, mluví o něm jako o svoloči, tropí si z něj posměch, ale potřebují ho, při každém setkání nešetří medovými slovy uznání, předstírají bodré přátelství, srdečný zájem o jeho osobu. Ale Frankovi už se stalo nejednou, že ho „v civilu“, bez aparátu, nepoznali. Ne, nepředstírali, že ho nevidí, prostě ho nepoznali. Frank bez aparátu je nýmand, teprve aparát mu propůjčuje jakous takous důležitost. Když ho zdraví, zdraví vlastně objektiv, jejich úsměvy a slova uznání platí objektivu, čochce, ne jemu, před čočkou jsou ochotni dělat směšně důstojné pózy, usmívat se, když je jim do pláče, tvářit se vážně, když mají nutkání smát se, předstírat zájem, když se smrtelně nudí, chtějí být věční, zachyceni na věčné časy, a to bez fotografie nejde, chtějí být zvěčnění v jedinečném okamžiku, na pozadí zástupů dychtivých jejich slov, chtějí být zvěčnění v novinách, protože kdo nebyl nikdy v novinách, nemůže být věčný a vyvolený, noviny se archivují, vážou, ukládají ročník k ročníku, přetrvávají pozemský život člověka, referuje se v nich pouze o nějak výjimečných lidech, o svého času nějak výjimečných montážních čtách a dneska o nějak výjimečných ženských poprsích, noviny jsou společenskou prověrkou důležitosti člověka, ukazatelem a barometrem jeho významu, jsou vlastně výběrem; z tisíců vědeckých pracovníků

se zmíní jen o několika, z tisíců politických funkcionářů referují pouze o nejvyvolenějších, a i v tom jsou ještě značné rozdíly, je něco jiného vidět se na nějakém skupinovém záběru a něco jiného dívat se z první stránky deníku v řečnické póze před mikrofonem, sám, v polodetailu, nemluvě už o oficiálním portrétu... Čí jméno a tvář se nikdy neobjevily v tisku, je anonym, je ten, o němž ti fotografovaní tak rádi mluví – prostý člověk, obyčejný člověk, muž z ulice, drobný člověk, prostý občan, pracující masa, dav, lid, zástup, malý člověk, malý občan, drobný, prostý, obecný lid. Tato slova, vycházející z úst řečníků, politiků, státníků, umělců, přiváděla Franka pokaždé k zuřivosti. Kdo jsi, kdo jsi ty, jak se odvažuješ vytvářet takovou překladu mezi sebou a ostatními lidmi? Čím jsi neprostý, neobyčejný, nemalý, nevýjimečný? Že jsi bojoval? On, Frank, zná stovky lidí, kteří rovněž bojovali, a dobře, a když boj skončil, vzali bandasku s hořkou kávou a šli na ranní šichtu do dolu. Někteří z nich tě znali, vědí, co jsi zač, a co si o tobě mají myslet teď, když o nich mluvíš jako o prostých, obyčejných, malých? Že je to jen takový řečnický obrat? Možná. Ale i on vznikl z nějaké psychózy, má hluboké podhoubí kdesi v tobě, v tvém pocitu, že jsi něco víc, že jsi privilegovaný, vyvolený.

Frank je zná, ty neprosté. Potkal jich už v životě habaděj, ví, co jsou zač, zná je jako své boty. Ví, odkud přišli, a nemýlí se ani v odhadu, kam až to dotáhnou a jak skončí. Víc než kdokoliv jiný zachycuje jejich jedinečnou podobu na věčné časy. Ve velkém. Tisíce titánů už takhle pomáhal vyrobít. Jsou ještě věční... ve Frankově bohatém fototrezoru. Frank ještě dokonce ví, jak se který z nich jmenoval. Jinak už upadli v naprosté zapomnění. Titáni? Semtam ještě Frank potkává některého z nich na ulici. Teď o nich zase hovoří jiní jako o drobném, malém, prostém, obyčejném člověku.

Zkušenost naučila Franka brát všechno s nedůvěrou. Jakmile při nějaké příležitosti zaslechne někoho, jak říká, my jsme jen obyčejní lidi, pomyslí si hned, ty se chceš, kamaráde, vydrápat nahoru, že jo? Známe takové, co kdysi říkali totéž. Později změnili jenom nepatrně pár písmen. Ne my obyčejní, ale on

obyčejný, drobný, malý... Tenhle mrtvý taky kdysi hřimal z tribun – my drobní, prostí lidé... později se však začaly jeho projevy hemžit naším drobným, malým, pracujícím lidem...

Rečnický obrat? Ten na márách je důkazem, že to není jen řečnický obrat.

Kdysi Frank vášnivě rád fotografoval. Hory, řeky, náladové východy slunce. Tenkrát bylo ještě fotografování luxusem. Frank byl členem početné mladé party, jediný z ní měl fotoaparát. To se ví, že žadonili – vyblejskni nás, zvěčni nás. A Frank cvakal, bral skupinky, jednotlivce, výlety, sportovní závody, demonstrační průvody... to je zvláštní, už tenkrát zachycoval stovky podob, ale sám se na podobných snímcích objevoval jen velmi zřídka, jen když někdo řekl – Franku, pojd', postav se k ostatním, já to zmáčknu, abys byl taky mezi námi. Frank o to nikdy dvakrát nestál. Měl větší radost z vyfotografované srny či ledňáčka na vrbové větvi než z vlastní podoby zachycené na snímku. Jiné fotografoval rád, když jim to dělalo dobře.

O co nikdy nestál, bylo pak jeho dennodenním chlebem. Banketní reportér. Chodil po tribunách, po jevištích, fotil a fotil. Nechodil sám, chodili i jiní fotoreportéři. Stalo se, že zvěčnil i některého z nich, jak se motá mezi mocnými, a stalo se, že některý z kolegů dostal do objektivu i jeho, Franka. A když byl obrázek nějak zajímavý, pak postavu reportéra vyretušovali. Stenografové, šoféři a fotografové nemají na podobných snímcích co pohledávat. Nejsou ničím výjimeční. Patří pod souhrnný název – pracující lid...

Zadíval se na portrét visící na černém sametu. Obrovská zvětšenina. Portrét zachycoval ne docela věrnou podobu zesnulého.

Byl už deset let starý, od těch dob se kdysi hranaté rysy státníkovy hodně zaoblily. Ale státník měl tenhle portrét rád, jiný nechtěl.

Portréty nebyly Frankův obor, ale ten mrtvý z nějakého rozmaru, snad v tom hrály roli i dávné vzpomínky, chtěl portrét jedině od něho. Snad tak chtěl Frankovi projevit svou přízeň,

snad chtěl napravit něco, co se pokazilo?

Frank na něj spotřeboval stovky záběrů. Nevyhovovaly, ani jeden nevyhovoval, státníkovi se zdálo, že na jednom vypadá příliš měkce, na jiném příliš tvrdě. Jednou se mu nezamlouvala výška čela, podruhé měl nedůrazné oči. O jednom snímku se vyjádřil, že na něm vypadá příliš civilně. Franka to bavilo, cvakal znovu a znovu, neúnavně. Dávno už měl to, co chtěl a o čem věděl, že se bude líbit, ale fotil a fotil, stavěl státníka do nepřírozených póz, nutil ho dělat grimasy, musíš se usmívat, musíš vypadat laskavě, ale jen natolik, aby úsměv nepotlačil rozhodnost a pevnost rysů, jenom takový náznak úsměvu... a vyžehli si čelo, začínáš mít vrásky... a dívej se do dálky, to personifikuje naše perspektivy... ták, pevně, jistě, do dálky... kupředu...

Frank dobře, až moc dobře ví, čeho všeho jsou lidé schopni pro jeden portrét. Kdysi přesvědčil jednu bláznivou herečku, že nejsoustředěnější výraz dostává člověk na záchodě. Když obrázek vyvolal, začalo mu vrtat hlavou, že na tom opravdu něco je.

Celé dva měsíce navštěvoval státníka v rezidenci. Když už ho to omrzelo, vytáhl z obálky první snímek, který vůbec při téhle příležitosti udělal. Státník jen zářil.

„Vidíš, že to stálo za tu námahu...“

Portrét byl opravdu dobrý, splňoval všechna očekávání a kryl se se všemi státníkovými představami o sobě samém. Byl na něm vážný, ale zároveň laskavý, mladý, ale moudrý, tvrdý, ale velkorysý. Prostě osobnost.

Nečekaně vysoký honorář, který přišel poštou, poslal Frank zpátky. Strašně se tenkrát pohádal se ženou. Jak mu mohla, chudák, rozumět? Takový honorář!

Byly doby, kdy Frank dělal svou práci s chutí a se zájmem. Zdálo se mu, že je kronikářem revoluce, jejího elánu a jejích vítězství, zachycoval její mladou tvář, její prudký puls, chtěl být při tom a byl při tom. Byl při tom, když národ povstal, jeho snímky patří k tomu málu dokumentů těch jedinečných chvil povstání, krásných i nehezkyých. Byl při tom, když později

vyhazovali z křesel reakční politiky, tenkrát publikovali v tisku jeho seriál „Hle, jak jde pěšky po městě...“. Byl přesvědčen, že jim podobní se už nikdy nebudou moci usadit na rozhodujících místech, s tím už jsme navždy zúčtovali. Měl fantazii, jeho snímky i série sršely vynalézavostí a vtípem. Byl všude, kde se něco dalo. Měl rád rušný, pestrý život, plný dramata a zvratů, a chtěl ho zachytit v celé jeho neopakovatelnosti.

Pak už to najednou nešlo. Ne každý a ne všechno se smělo uveřejňovat. Každý obrázek, který vydala tisková kancelář, musel projít schvalovací komisí. To lidské muselo z práce kronikáře nemilosrdně ven. Kdepak by se činitel usmíval! Má dřavé zuby. Zkoumali, jestli je ten a ten dostatečně v popředí před ostatními, méně významnými, jestli se tváří dost reprezentativně.

Frank byl při všem. Byl při tom, když zavírali kláštery. Přinesl z té cesty bohatý seriál, z prostředí, do kterého mohlo vniknout jen málo vyvolených. Seriál se všude velmi líbil – ale nevyšel. Frank nechápal proč. Celý národ věděl, že kláštery byly obsazeny dělnickými milicemi, proč to tedy neuveřejnit? Řekli mu, že by ty snímky mohla zneužít reakční cizina. Frank si tenkrát pomyslel: jak to, udělali jsme snad něco, zač se musíme stydět?

Být při všem mělo i svou druhou stránku. Frank viděl ty vyvolené a fotovhodné až příliš intimně a zblízka. Hysterické herečky, ješitné laureáty, politické nadutce, krajské i vesnické satrapy; na světě se těžko najde jiné povolání, které umožňuje tak do hloubky poznat tu druhou, neoficiální, nestřeženou tvář světa jako fotoreportérina. Frank se nemůže upamatovat na jediný případ, kdy by se fotografovaný člověk nechtěl dělat jiným, než je ve skutečnosti. Větším, když byl malý, hezčím, když byl ošklivý, mladším, když byl v pokročilejším věku. Tenkrát vyrostlo v laboratoři tiskové kanceláře mohutné retušerské oddělení. Vrásky? Pryč s nimi! O tomhle se šušká, že je v nemilosti? Ven s ním! Umělci retuše dokázali vykouzlit z nejpohrdavějších úšklebků ty nejsrdečnější úsměvy. Frank měl štěstí vidět život z jeho odvrácené strany, vždyť byl jen

fotoreportér, věc, velká čočka; když neměl zrovna zaměřený objektiv, nemusel se před ním nikdo přetvařovat; to je zvláštní, jak lidé, tenkrát tak opatrní na každé slovo, mluvili před šoféry a fotografy bez jakýchkoli zábrán. Frank byl svědkem jejich malicherných sporů, jejich směšných bojů o koryta, jejich výbuchů vzteku, jejich intrik, klevet, jejich lakoty, jejich neřestí, ukryvaných starostlivě před světem, jejich druhé tváře.

Frank měl všude přístup a všude byl neviděný, nenápadný, nikde ho nebrali na vědomí jinak než jako obtížnou havěť, která překáží a vyrušuje, ale je nutná, protože spoluvytváří věčnost osobnosti.

Kolik stokilometrových, dvoustakilometrových i třístakilometrových cest ujel Frank ve velkém pohodlném voze po boku někoho z jedinečných, když s ním jel na nějakou slavnost! Co všechno přitom vyslechl, co všechno mohl vidět! Ale běda, když obrázek z bezvýznamné manifestace nevyšel na první stránce! Vinen byl v každém případě fotograf.

Frank nemůže odtrhnout oči od portrétu mrtvého. Kolikrát zachytil na celuloidový pásek tuhle tvář? Tisíckrát? Dvoutisíckrát? Přesně to neví. Z negativů, které uložil ve svém trezoru, by mohl sestavit fantastický dokument o životě, o velikosti i malosti tohoto člověka. Šestnáctiletý bujný mládenec rajtuje na krávi. Sedmnáctiletý mladý revolucionář se napřahuje nad hlavou četníka k úderu puškou, kterou mu vyrval z ruky. Vedou ho do žaláře se svázanýma rukama. Řeční před rozvášněným zástupem, který skanduje: práci a chléb! Objímá se s Margitou na louce u řeky. Vypíjí na jeden lok plnou láhev borovičky. Skáče z vysokého mostu do hluboké řeky. Leze na vysokou skálu. Dívá se zadumaně do plamenů táborového ohně. Opásaný dvěma kulometnými pásy žene své mužstvo do útoku. Unavený, z posledních sil se vleče po zledovatělém sněhu na ústupu. Mačká v zápalu boje kulomet a řve, vy svině německý! Zachytil ho v tisících nestřežených chvíl, takového, jaký byl, když neměl komu a co předstírat.

Ale v trezoru, přísně střeženém před celým světem, má Frank i jiné chvíle ze života tohoto historického muže.

Například když mu mladá svazačka, kterou obtěžoval, vlepila facku. Nebo jak kadí v lese a nalevo i napravo od něj stojí jeho osobní strážci, odvrácení sice, ale i v tomto okamžiku ve službě. Okamžik, kdy sedí sám o přestávce na koncertu, sám jako kůl v plotě uprostřed prázdných, opuštěných sedadel, hlavu skloněnou a chrápe. Frank zachytil všechny jeho tváře, nejen tu, na kterou se teď dívá. A nevyrchají mu z paměti ani ty, které nemohl zvěčnit objektivem.

Frank už by byl dávno praštil zaměstnáním, jehož si nevážil. Že přesto trpělivě cvaká spouští a fotografuje mikrofon za mikrofonem, tím je vinna jeho zvláštní, snad trochu zvrhlá záliba, která postupem doby vyrostla do maniackých rozměrů. Chce zachytit tu druhou, odvrácenou tvář světa, v němž se pohybuje. Je to drahá zábava, o které nikdo neví, ani vlastní žena ne. A možná že i ví, ale jakživa se nezeptala, co Frank dělá celé ty dlouhé hodiny v temné komoře. Temná komora je posvátné, trochu tajuplné místo, tam nemá co pohledávat. Frank předstírá, že vyvolává nebo zvětšuje obrázky, a někdy to taky skutečně dělá. Ale většinu času prosedí nad svou sbírkou fotografických rarit. Vymyslí si pro ni naprosto speciální úkryt. Dráždilo ho, že si zahrává se životem. Kdyby mu na to přišli, je po něm. Jsou to stovky a tisíce jedinečných obrázků, které nadělal za dobu své dlouholeté praxe. Galérie nicoty, lexikon hlouposti, jarmark zbabělosti. Generál, tančící odzemek mezi dorty na recepčním stole za nadšeného potlesku přítomných dam. „Stužková“ zábava opilých okresních satrapů; slavný herec plave v kašně s laureátskou stužkou na nahém těle. Živáňské hody, mejdany, flirty, žranice v jídelním voze zvláštního vlaku, v němž se jeli poslanci přesvědčit o utrpení kraje těžce zničeného válkou. Polonahé děti k tomu přihlížejí z nástupiště. Soulož prominentské paničky se šoférem na schodech výletní vily.

Politické lásky. Ministr, usmívající se od ucha k uchu na kolegu, o němž prohlásil v oslavném projevu, že je nejlepším synem, jakého kdy zrodila lidská matka. A tentýž ministr, prohlašující téhož kolegu za největšího vyvrhele všech pekél a

žump. Ano, tak se na sebe usmívali i jiní, také Galovič na tohohle mrtvého. Jeden den si srdečně potřásli rukama a nazítří prohlašovali jeden o druhém, že je podlý ničema a zrádce.

Žena občas Frankovi vyčítá, proč nefotografuje hrady, zámky, folklór, Tatry? Proč neudělaš knihu o zvířatech, o motýlech, o květinách? Anebo akty? To se dneska platí. Jiní si žijou... a my pořád smrdíme korunou...

To Frank dobře ví. Jakživi neměli peníze. Někdy, když má dobrou náladu, jí odpoví, dočkej času jako husa klasu, koupím ti jachtu a vydáme se na cestu kolem světa...

Frank také ví, že podobná sbírka rarit neexistuje na celém světě. Ale ví i to, že tu jeho jakživ nikdo neuvidí. Neví samozřejmě, co stojí luxusní jachta, stačí mu vědomí, že by ji mohl mít, kdyby chtěl. Stačí mu to vědomí, ale mít ji nikdy nebude. Netouží po takové slávě. Frank už dávno netouží stát se slavným. V žádném případě ne. Vyfotografoval už příliš mnoho slavných, než aby toužil dostat se mezi ně.

3

První čestná stráž složená z členů kabinetu zesnulého zaujala místo u katafalku, tentokrát naostro. Za minutu se otevřou bronzové dveře a vejdou první občané z nekonečné fronty, která tu bude celé dva dny defilovat. Členové kabinetu jsou slavnostně vážní. Ve shonu dnešního dne ještě neměli čas pomyslet na mrtvého. Teď na to budou mít deset minut, po které budou nehybně stát v pozoru. Deset minut je někdy hodně. Někdy nekonečně hodně.

Frank je do jednoho zná. Ví o každém z nich určitě víc, než vědí oni jeden o druhém. Ani jeden z nich neměl mrtvého upřímně rád, přestože si vybral za spolupracovníky z velkého množství těch, kteří přicházeli v úvahu, právě je. Proč by ho taky měli mít rádi? Copak to nebyl on, kdo hlásal zásadu, že v politice neexistuje přátelství, že přátelství je pro politika nebezpečné?

Ale teď budou mít deset minut času zamyslet se nad mrtvým a litovat, ne-li mu dokonce zazlívat, že umřel. To je velká komplikace. Obrovská! Protože ať už byl jaký chtěl, pro ně znamenal jistotu. Samozřejmě relativní, ale i relativní jistota je lepší než žádná. Zvykli si už na něj, znali jeho slabé stránky, věděli, jak ho uklidnit, jak mu zalichotit, znali jeho denní režim, podle něhož si zaběhli svůj, všechno mělo svůj rytmus, svůj cyklus, svou pravidelnost, své ustálené zvyklosti. Teď se všechno vyšine z kolejí. Na jeho místo nastoupí někdo jiný. Kdo to bude? Ten přede mnou? Ten za mnou? Můžeme to být všichni, každý z nás. Ten přede mnou mě nemá rád, poletím. Toho za mnou zas nemám rád já, a on to velmi dobře ví. Je to blbec, nedokázal bych pod ním sloužit... Ale co když přijde do jeho křesla někdo zvenčí? Někdo jiný? Někdo mocný? Dá si Galovič ujít takovouhle příležitost? Tohle přece bylo jedno z hnízdeček, kam si ještě nesedl. Teď k tomu má příležitost. Galovič... to by byl konec. A že by Galovič znamenal konec, v tom jsou zajedno všichni.

Ale nemusí to být zrovna Galovič, může přijít někdo jiný, o kom zatím nemají ani tušení, že by přicházel v úvahu. To

nebude konec? Bude. Určitě bude. Odstraní je jednoho po druhém a nahradí svými lidmi. Pamatují se ještě dobře, jak je všechny ten mrtvý přetáhl z kraje, když před lety povýšil.

To je konec. Když to bude kdokoliv kromě mě, je to konec. Někdo zvěňčí? Galovič? Konec, konec...

Frank je zná. Zná i jejich oči. Dá se z nich číst, nač myslí. Frank dobře ví, nač myslí a nač budou myslet v nastávajících minutách. Frank není takový pesimista jako oni, když přemýšlí o jejich budoucnosti. Konec? Trochu ano. Ale docela ne. I potom se budou vozit, sice v poněkud menším, ale ne docela malém autě. Do méně důležitého, ale přece jen důležitého úřadu. Dají jim dokonce na vybranou, jaký úřad by jim nejlépe vyhovoval. Ne nač by stačili, ale co by chtěli. Přestěhují se do menších vil, ale přece jen vil. Žel bez úhrady činže, koksu a asi i bez domovníka.

A co budou dělat na novém postu? Nenápadně, zvolna se zbaví tamějšího personálu a nahradí ho svými lidmi. Ty znají, na ty se mohou spolehnout. V tisku se budou objevovat řidčeji a ne už na první stránce. Ale zůstanou, národ na ně docela nezapomene.

Kdybych teď stál mezi nimi..., uvažoval Frank, měl bych taky tak nejisté, ustrašené oči? Neví. Neví, jaké by měl oči. Mohl stát mezi nimi, ale nestojí. A copak člověk vůbec ví, jaké kdy má a bude mít oči? Stejně je rád, že mezi nimi nestojí. Není oč stát.

Být mezi nimi? Mají nezdravou funkcionářskou barvu. Jejich vystouplá břicha prozrazují nedostatek pohybu. Autem do úřadu, autem z úřadu, autem na schůzi, na recepci, do terénu, na slavnost, na oslavu, v úřadě křeslo, doma pohodlný gauč. Jednou dvakrát do roka hon, měsíc u moře na uzavřené pláži, pracovní doba šestnáct i více hodin denně, šestnáct i více hodin jalových porad, protismyslných výnosů, gremiálek, na kterých se konstatuje, že se nesplnily úkoly předcházejících gremiálek, a stanoví se úkoly nové, které se rovněž nesplní, nemají čas, nemají na nic čas, štvou je a oni ještě štvou sami sebe, zavaleni tisíci malých, směšných problémů, které jim brání zabývat se

vážnými problémy... takový je jejich život.

Všichni jsou tlustí, dalo by se říct, na míru. Frank je zná, všechny, a dávno, má je ještě v paměti jako hranaté revolucionáře, to se jim upřít nedá, byli to revolucionáři a byli hranatí, dokud ještě byla revoluce hranatá. Od těch dob se revoluce jaksi zakulatila a oni se zakulatili s ní. Jako ten mrtvý.

Ten mrtvý býval hranatý, tvrdý chlap s hranatým, tvrdým charakterem. Na poslední fotografii, kterou Frank udělal, měl už neurčitý, nezřetelný výraz, tuctové oči a plné, odulé tváře. Rozplizl se. Frank dobře ví, že tohle normálně nebývá, muži naopak dostávají teprve ve věku tohoto mrtvého svou ustálenou, pevnou podobu, na mladistvých fotografiích vypadají jako mlíčňáci, podoba se jim ustálí, až když se jim zafixuje charakter. Ten mrtvý vypadal v mladších letech mnohem víc na osobnost než s přibývajícými léty. Jeho kdysi ostře řezaný profil se začal rozplývat v nezdravé tloušťce, ztrácel svou osobitost, jeho snímky už se nedaly uveřejňovat bez retuše, muselo se mu „přidat“, jinak by byl vyšel místo tváře jen bílý, neurčitý ovál, a on by byl zase znovu zuřil, jak zatočí s tou novinářskou svoločí.

Frank kamarádil s tím mrtvým od první obecné. Od té doby až donedávna byli neustále spolu, v dobrém i zlém. Dokázali se prokousat i nejmáňší zkouškou, jaká se občas vyskytne v životě dvou mužů, když oba milovali tutéž ženu. Frankovi se zdálo, že bez toho druhého ani není celým člověkem.

A čím je mu ten mrtvý dnes? Ničím. Studijním objektem. Frank se mu zavěsil s vytrvalou zarytostí na paty. Chtěl ho mít. Chtěl ho celého. Byla doba, kdy se mu vyhýbal, ale pak ho začal vědomě vyhledávat, věděl o každém jeho kroku, rozhodnutí, afěře, trápení. Franka zajímalo, kam až může dospět chlap, jakým ten mrtvý kdysi zamlada nesporně byl.

Jejich rozchod nebyl ani náhlý, ani dramatický. Spíš nenápadný, tichý, nepozorovatelný. Kdyby se byl někdo tenkrát Franka zeptal, co proti němu má, asi by se sám podívil. Jejich rozchod nenastal proto, že šel každý svou cestou. I potom se ještě nějaký čas scházeli a vyhledávali, a bylo jim

spolu dobře. Frank by dodnes nedokázal říct, v čem to bylo. Prostě měli se rádi a přestali se mít rádi, rozuměli si a přestali si rozumět. To se stává.

Nakonec, v poslední době, se začal ten mrtvý Franka bát. Snad vycítil, že o něm Frank ví příliš mnoho, a uvědomoval si, jak to dopadlo s těmi, o kterých věděl příliš mnoho on. Ale to už se bál všeho a všech. To už se bál stínů. A stínů bylo dost a stále přibývaly.

Frank se přiblížil ke katafalku. Zadíval se do tváře dávného přítele. Sám byl překvapen, že nic necítí. Nic, ani pohnutí, ani dojetí. Přítomnost smrti dokáže člověka naladit naměkko, k zamyšlení, k pietě. Frank necítil nic. Ani radost, ani žal, ani uspokojení, ani znepokojení. Odešel, umřel docela lhostejný člověk. Lhostejný Frankovi a lhostejný všem. Bohužel, dokud tu bude ležet, budou předstírat. Pohnutí, lítost a všechno ostatní. Na tom nic nezmění ani fakt, že kolem katafalku budou procházet desetitisíce. Organizované rozloučení. Organizovaný smutek. Organizovaný žal.

Neviditelná hudba na galérii začala hrát první takty smuteční skladby. Šest mužů čestné stráže se vypjalo ještě víc. Ztuhli v nehybném pozoru. Dva muži najednou otevřeli křídla těžkých bronzových dveří. Hodiny na nedaleké věži odbíjely osm. Frank zachytil do objektivu první vstupující a pak vyšel na chvíli ven před budovu. Přešlapovaly tu v mrazivém, nepříjemném větru stovky mrzutých čekajících lidí. Dlouhá řada černě oděných loučících se občanů se zavinila a pohnula. Delegace závodů, družstev, svazů, společenských a politických organizací kladly ke katafalku věnce. Nenápadný pořadatel je potichu dirigoval. Podle důležitostí. Podle významu organizace.

Zástup defilujících si sotva všimne, že je tu několik lidí, kteří smuteční síň neopouštějí. Pohotovost a pozorovatelé. Vidí všechno, každý z nich má předem určené úkoly. Je před budovou dost lidí? „Zásoby“ by měly vystačit na hodinu. Člověk, který to má na starosti, je zkušený v odhadu počtu občanů a ví, kolik lidí přejde kolem katafalku za hodinu.

Kdyby čekajících venku ubylo, zajde dozadu do kanceláře pohřební komise. Tam zas jiný zdvihne telefon, zavolá některý závod nebo školu, neboť fronta musí postupovat plynule, bylo by trapné, kdyby v ní byly díry, kdyby se mělo stát, že kolem katafalku nemá kdo přecházet. Všechno je příliš organizované, tohle loučení občanů nevypadá jako spontánní projev skutečného zájmu, skutečného zármutku a skutečného pocitu ztráty. Ale to snad nikdo ani nechce, důležitý je počet, ohromující počet, za dva dny se rozloučilo s mrtvým státníkem dvě stě tisíc občanů... Přitom každý z těch, kteří přecházejí kolem, dobře ví, že to žádná velká ztráta není, ten mrtvý už je dávno odepsaný a zapomenutý, v posledních měsících jako by ani neexistoval, pouze náhlé onemocnění ho zachránilo před veřejným pádem, před zahanbujícím vyhnáním z rezidentského křesla.

Nemoc, která v něm určitě hlodala už delší dobu, zachránila jeho i jiné před spoustou nepříjemných starostí. Nemoc, to bylo obecně známo, byla smrtelná, nevyléčitelná. S umírajícím není třeba dělat veřejný skandál. Před lety by na to samozřejmě nikdo nehleděl, ale dnes už je přirozená smrt lepším východiskem než politický kopanec, při kterém se musí vždycky vyprat spousta špinavého prádla, mnohé vysvětlovat, mnohé zorganizovat a zabezpečit. Takhle je to lepší. Mrtvý státník už nikomu nepřekáží ani neškodí.

Kladení věnců znamená určité oživení v monotónním, pomalém rytmu loučení. Věnců bude plno, Frank by mohl poměrně přesně odhadnout, kolik. Věnce, kromě těch dvou, které byly položeny už před otevřením síně, jsou vesměs stejné. Z chvojí a z umělých červených chryzantém. Živých květin je v tomhle ročním období málo a jsou drahé. Franka až překvapilo, když zpozoroval, že v zástupu tu a tam drží někdo kytičku cyklámen nebo dokonce rudých karafiátů. A zejména ho překvapilo mladé děvče, které položilo na katafalk tři snítky bílého šeríku. Mohlo jí být osmnáct, víc určitě ne. Příbuzná? Sotva, to by nepřišla sama. Taková kytice stojí okolo sta korun. Sto korun je pro osmnáctileté děvče hodně peněz,

přinejmenším několik párů punčoch. Nemůže mít k mrtvému žádný vztah, patří ke generaci, která zná sotva jeho jméno a funkci a ví, že občas pronášel na náměstí ty nezázivné projevy, které je nudily. Ale co když jí nějak pomohl? Třeba měla potíže a on jí přece jen dostal na vysokou školu? Nebo ho uprosila, aby dal propustit z vězení jejího otce? Je to děvče jako malina, hezké, a hezké ženy u něho dosáhly vždycky víc, i když ne příliš moc. Ale co když je to jen naivní, svým způsobem podivínské děvče, dojmající se pohřby?

Smrt je vážná v každé podobě. Tváří v tvář smrti jsou vážní i lidé. Frank ví, jak se dovedou zachmuřit tváře lidí, když náhodou potkají pohřeb neznámého člověka, jak jim najednou potemní oči, jak se, aspoň na chvíli, zamyslí nad pomíjivostí života. Zde chodí lidé po špičkách, i když měkký červený koberec stačí úplně ztlumit jejich kroky. Ke katafalku se právě blíží skupina promrzlých, zmatených prvňáčků. Udiveně a trochu ustrašeně se dívají kolem. Nechápu z toho moc a kromě několika málo, jimž už umřel někdo blízký, nevědí o smrti ještě nic. Frank se podíval zlostně na učitele, který sem děti přivedl. Proč? Proč? Děti musely určitě stát dost dlouho na mraze. Šestileté děti. Proč?

Děti vytřepaly ven na mráz. Chvíli ještě budou zaražené, zmatené a tiché, potom začnou brebentit a zapomenou na tu divnou místnost, kde ležel na černém podstavci nějaký strejda. Fronta se sune dál. Smrt je vážná, a ať už si ti defilující mysleli o mrtvém, dokud byl naživu, cokoliv, zde pocítují blízkost smrti, její neúprosný majestát je sklíčuje, zamýšlejí se nad smyslem a pomíjivostí lidského života. Ale patří ty myšlenky jemu? Nepatří spíš jen smrti jako takové? Dojímá, děsí je jeho konec? Kdo ho vůbec znal, kdo na něj může vzpomínat v dobrém, kdo pocítuje jeho odchod jako nenahraditelnou ztrátu? Frank se dívá pátravě do očí odcházejících. Je v nich účast? Je v nich zármutek? Je v očích těch, kdo mu nemohou přijít na jméno a činili ho zodpovědným i za věci, za které odpovědný nebyl, radost, nebo škodolibost, nebo uspokojení?

Nedá se z nich mnoho vyčíst. V těch odcházejících očích není ani láska, ani zájem. Není v nich ani nenávisť. Smrt je vážná, to ano, ale jinak nic. Ten mrtvý byl většinou z nich lhotejný. Neznali ho, nevěděli, kdo je a jaký je, nevěděli o něm skoro nic.

Frank už byl na několika státních pohřbech, i na takových, kde se lidem draly slzy do očí. Tady jsou oči suché. Ten mrtvý, ten podle tisku a rozhlasu velký a nenahraditelný mrtvý, je nekonečně sám. Nemá nikoho.

Což o to, podívána to je. Lidé mají bůhvíproč pohřby rádi. A hlavně takovéhle! Režie je tady perfektní, z galérie padá na zástupy dojmavá, vtíravá, smutná hudba, odráží se od zářícího křišťálu obrovského lustru, planou tu elektrifikované řecké ohně, vyměňují se čestné strážce, je tu hodně černě, hodně červeně, hodně zeleně, filmuje se, televize snímá přímé záběry, všude, kam se občan hne, dotírá na něj organizovaná psychóza smutku, ale to všechno není moc platné, ten mrtvý, navzdory vlajkám na půl žerdi, navzdory černě orámovaným portrétům ve výkladech, navzdory rozsvíceným pouličním lampám, navzdory vážné hudbě v rozhlase, navzdory televizi, navzdory těm tisícům loučících se, je v téhle hodině sám, je nekonečně mrtvý a sám; zaživa ho mnozí proklínali, mnozí jím opovrhovali, mnozí o něm rozšiřovali pravdivé i vymyšlené nechutné klepy, teď už nikomu nestojí ani za to, je přece pryč, není už, odešel ze života a tím i z vědomí s neodvolatelnou, konečnou platností. Byl tento „velký“ tak bezvýznamný, že nikomu nestojí ani za účast, ani za úšklebek, ani za škodolibý svit v očích? Byl? Byl opravdu tak bezvýznamný? Nevzrušil jeho odchod opravdu nikoho? Ani ty, kterým ublížil?

Vždyť přece ublížil, ubližoval, ničil existence... Ani ty ne?

Ani ty. Je tu pouze smrt, vážná, ale jinak nic. Nikdo. Nic.

Frank právě vyfotografoval šestici pionýrů při střídání generálů, když se něco stalo. Síní zašuměl potlačovaný výdech, lidé ztuhli na místě, oči se zvědavě upřely ke vchodu. Frank zřetelně zaslechl nepotlačitelné ach z několika úst. Nemusel se ani ohlížet. Věděl, co se u vchodu děje, dalo se to vycítit i

vyčíst ze všech pohledů. To je tedy ona? Tolik o ní slyšeli, tolik nepěkného! Takhle tedy vypadá? Má samozřejmě tvář zahalenou závojem, ale stejně je vidět, že je to pěkný kousek. Nežili prý spolu nejlíp. Nejlíp? Žili špatně, ošklivě. Ona prý vyváděla a on prý ji dost často mlátil.

Na blízké věži dozníval úder jedenácté hodiny. Přišla vdova. Ti, kdo jí stáli v cestě, ustoupili stranou. Vdova přišla zároveň s otcem a se sestrou zesnulého. Podpíral ji její bratr, její bratr vyslanec. I nahoře na galérii museli vycítit dramatickost chvíle. Mihly se tam hlavy dvou hudebníků a hudba hrála nějakou chvíli nejistě.

Je pořád krásná, lasice, konstatoval Frank a určitě nebyl sám; všichni, zejména ženy, si ji prohlíželi s drzou zvědavostí. Nohy? Och! Perzián? Ach! Klobouk? Panejo!

I Frank si ji důkladně změřil. Nohy? Štíhlé, vysoké, krásně modelované. Kožich? Z Moskvy. Klobouk? Z Vídne. Pavučinky, taštička, rukavice? Z Vídne. Řekli jí asi včas, že už není naděje.

Frank se přistihl že odhaduje obrysy jejího těla pod kožichem. Ta mohla přijít v pytli a udělala by stejný dojem. Čerň jenom podtrhuje její žádostivé a žádoucí kouzlo. Zpod klobouku jí vykukuje několik plavých, jako slunce zlatých vlasů.

Frank od ní radši odvrátil pohled.

Diplomatický bratr vedl vdovu něžně ke katafalku. Všechno znehybnělo, i Frankovi přeběhl mráz po zádech. Co udělá? Jak se zhostí téhle chvíle? Zhostila se jí důstojně. Postála chvíli nad mrtvým, průsvitným závojem, na který se upíraly všechny pohledy, bylo vidět bledou, nevyspalou tvář, ale neškublo jí ústy, nezachvěla se, z očí neukápla slza. Zadívala se na chvíli do tváře mrtvého, ale neučinila žádný pohyb ani posuněk, neukázala žádné dojetí. Studená, přísná, vážná, to ano. Ale dojatá nebyla. Za ní se rozplakala trhaným, kvílivým pláčem sestra zesnulého. Vdova k ní přistoupila, vzala ji pod paži a odváděla ji kolem katafalku. Tam, na druhé straně rakve, přistavěli zřízenci tři židle. Na prostřední usedla vdova.

Napravo otec, nalevo sestra. Diplomatický bratr si stoupl za vdovu. Frank nemohl neobdivovat tajného muže, který všechno diriguje ze zákulisí. Perfektní režie... i s těmi třemi židlemi to vymyslel perfektně. Nebo už to tak předem domluvili?

Židle je při podobném pohřbu výsadou vdov. Patří to nějak k věci. Vdova tedy seděla. Frankovi se líbila, moc se mu líbila, nehrála žádnou komedii, nepředstírala city, které neexistují, je jednou státnická vdova, to s sebou přináší určité závazné povinnosti, až potud je ochotna spolupracovat, dál ne. Ceremoniál žádá, aby tu pobyla čtvrt hodiny, pobude tedy, ale zbytečné se těší ti, kdo čekají, že upadne do mdlob, že ji přepadne hysterický pláč, že se na ně usmálo náhodné štěstí být svědky senzační tragédie nebo senzační komedie. U Franka tím hodně získala.

Lehký život mít nebude. Vrhnu se na ni, budou sledovat každý její krok, klepy neutichnou, spíš se za nějaký čas rozmnoží, seberou jí vilu nad městem, ledacos se zkomplikuje, bude se muset v mnohém omezovat, penze, ať jakkoliv vysoká, jí nemůže nahradit bývalé možnosti. Ale je to takové neštěstí? Zůstane hezkou ženou, pouze ženou, auto západní značky je její majetek, až opadnou vlny zvýšeného zájmu, bude moci žít po svém, žít plně, jak si to vždycky přála, bez omezení, které jí stavělo do cesty její společenské postavení. Sama asi považuje tento den za vysvobození. Bude jí lehčeji.

Vykládali o ní že je milenkou známého herce. Chodí prý k ní do vily zadním vchodem. Frank dobře věděl, že je to pitomost. Vilu hlídají ve dne v noci tajní. Tak hloupá zase nebyla. Ale Frank občas vídával její nápadný vůz zaparkovaný v postranní ulici. Herec, o němž se tolik mluvilo, tam nebydlil. Ale Frank věděl, kdo tam bydlí. K jeho řemeslu totiž patří vědět, kde bydlí společenské špičky.

Frank se na ni musel zadívat nějak sugestivně, protože najednou otočila hlavu. Jejich pohledy se střetly a zkřížily. Frank neuhnul, ona také ne. Frank trochu přivřel víčka, na znamení pozdravu či účasti. Nečekal, že odpoví, neměla ho ráda, ale kupodivu také přivřela víčka, nenápadně, že to asi

zpozoroval jen on sám. Frank na ni zaměřil fotoobjektiv. Cuklo to s ní. Nedělej to! Frank nepatrně pohnul rameny. Nedá se nic dělat, nejsem tu pro zábavu a ty také ne, uznám ti všechno, ale špatně bych pochodil, kdyby chyběl tvůj obrázek, tvůj obrázek musí být stůj co stůj, tak se to žádá a tak se to patří. A tebe pro to neubude...

Na nedaleké věži odbilo čtvrt na dvanáct. Vdova vstala. Ostatní také. Bratr ji vedl k východu. Dva zřízenci tam zbytečně organizovali průchod. Každý věděl, kdo odchází, a byl by ustoupil i bez výzvy.

Teprve když se díval na její mizející záda, Frank sebou trhl. Proboha! Kde je Martin? Proč nepřišel s nevlastní matkou? Byl to přece jeho syn, co na tom, že ho mrtvý svého času vyvrhl z rodiny po nepěkné aféře na moskevské univerzitě, kde Martin studoval. Platí snad takové vydědění až za hrob jako kdysi ve středověku? Martin byl jeho jediný syn a Frank dobře ví, jak měl chlapce rád. Že se ho zřekl, nejspíš nebylo z jeho hlavy, a určitě tím trpěl. Proč tu Martin nebyl, proč nepřišel? Nechtěl, nebo si to nepřála vdova? Nenáviděli se, ten nevlastní syn s nevlastní matkou se nenáviděli od prvního okamžiku. Taková nenávisť nevybledne a nezastaví se před ničím.

Martin sedával Frankovi na kolenou, ještě když byl chlapec, a při boxování ho pokaždé poslal na deset k zemi, když předtím snědl všechn špenát. Tenkrát ještě žil tenhle mrtvý s Margitou, svou první ženou. Frankovi u nich bývalo dobře, tenhle mrtvý v sobě ještě neobjevil státnického génia, tenkrát ještě myslíval víc na druhé než na sebe. Později mu Margita nebyla dost reprezentační. Zaostala. Nedržela krok s jeho růstem. A ztloustla. Rozvod jen tak tak že nezničil jeho kariéru. Ale k čemu mu celá ta kariéra byla? Dost možná, že nebýt kariéry, tak tu ještě dnes neležet

Margita bývala vždycky klidná, dobře naložená, shovívavá k jeho náladám, míval stále nějaké avantýry a Margita to věděla, jednou řekla Frankovi: Takovýho hřebce neudržíš, to je marný. Pohromu, která se přivalila na jejich vztahy, vycítil Frank ještě dřív než ten mrtvý. Když to definitivně prasklo, nebyl už Frank

v kraji, ale doslechl se to ovšem i v hlavním městě. Franka nepřekvapilo, když se o jejich rozvodu dozvěděl. Ta plavovlasá coura, jak tenkrát v duchu nazýval vdovu, která před chvílí opustila smuteční síň, věděla, co chce, a ten mrtvý naprosto podlehl jejímu kouzlu. Frank se jenom divil, že v sobě našel dost odvahy k tak riskantnímu kroku, který mu mohl zlámat vaz. Tenkrát se ještě podobné aféry posuzovaly přísně a Galovič čekal na každý jeho chybný krůček.

Franka už tenkrát k někdejšímu příteli nic nepoutalo, vnitřně se s ním naprosto rozešel několik měsíců předtím. Ale bylo mu líto Margity. Často si na ni vzpomněl a pokaždé si říkal, že ji vyhledá a navštíví, až tudy bude mít cestu. Margita byla skvělá žena, ten hlupák nevěděl, koho od sebe odehnal. Dovedla mu vytvořit zázemí klidu a jistoty v jeho bouřlivém životě. To mu nemůže nahradit žádná jiná žena a naprosto už ne ta plavovlasá. Frank se domníval, že rozvod a svatba mu těžce uškodí, ale stal se opak, mrtvý stoupal stále výš, až dosáhl postavení prvního muže v zemi. Jenže Frank se při každém setkání s ním nedokázal zbavit pocitu, že úpadek a rozklad jeho osobnosti způsobil právě tento osudový životní krok. Na vášně té blondýny, na nekonvenční způsob jejího života nestačil ani takový hřebec, jako byl on. Frank byl dlouho přesvědčen, že to byla ona, kdo ho štvál stále výš a zároveň stahoval stále hlouběji.

Odkud tenkrát přišla? A jak se dostala k němu do kanceláře? Frank se od první chvíle domníval, že mu ji určitě podstrčil Galovič. Kolikrát se tomu vysmál ale něco na tom být mohlo. Od Galoviče se dalo čekat všechno. A od ní? To Frank nevěděl.

Z nebe spadnout nemohla. Jednoho dne tady byla. Frank se na ten den živě pamatuje...

První muž v kraji. Mocný muž. Tvrdá, prodloužená ruka revoluční vlády. Když ho tam posílali, řekli mu, věříme ti, vybrali jsme si tě, protože věříme tvým schopnostem. Je to zlý, zpupný kraj, všude plno svinstva, všechno nám tam vázne. Dodávky, výkup, výroba, doprava, katolíci zdvihají hlavy a bouří se, rolníci nechťejí vstupovat do družstev, jdi a uveď to

do pořádku, buď bdělý a tvrdý, a kde se ukáže potřeba, i neúprosný. Jdi, jsme s tebou, budeme ti pomáhat a budeme čekat na tvé výsledky.

Šel. Byl vytrvalý, tvrdý i neúprosný, kde se ukázala potřeba. Neúnavný, nepodplatitelný. Ve dne v noci horečně činný, jezdil po celém kraji, zjevoval se nečekaně všude, kde něco hořelo, kde bylo třeba vymést zaprášené, zatuchlé kouty. Agitoval, přesvědčoval, prosil, hrozil, křičel, zavíral a nezajímalo ho příliš, jestli vždycky po právu, měl plné moci, dost odvahy k rozhodnutí a dost energie k činu, proto zavíral, krajský Herkules s nadlidským úkolem vyčistit tisíc Augiášových chlévů. Čistil. Čistil je s vědomým rizikem, že umoří sám sebe. Nejednou vzbudil Franka v noci, pojd', ráno musím být v pohraničním okrese, nechce se mi cestovat v noci samotnému... Přepadával noční směny ve fabrikách, poseděl s dělníky, zjišťoval, kde co bolí, zařídil, co dokázal zařídít, napravil, co se dalo napravit, jeho možnosti byly omezené, ale v těch pohnutých revolučních dobách byl, přes omyly a chyby, muž na svém místě, plný nezničitelné energie a elánu – a přes zbytečnou tvrdost – i rozhledu a lidského pochopení. Později měl k dispozici mnohem větší prostředky i možnosti. Ale to už nebyl ten muž.

Byli s Frankem řadu let intimní přátelé, rádi se vídali, a i když to nebylo docela podle předpisu a v pořádku, zasvěcoval Franka do všech svých starostí, radil se s ním o akcích, které chystal; Frank se stal jeho důvěrníkem, neoficiálním poradcem, jeho černým i bílým svědomím. Frank ho nejednou varoval před závratí z kariéry, ale on se jenom smál, na kariéru mu nezbýval čas, než se dočká uznání, shoří jako papír, ale dožil se uznání, kariéra přišla, neshořel, pouze zvolna dohasl. Bylo jim spolu dobře, když podnikali dlouhé noční jízdy, Frank z nich mohl vytěžit spoustu zajímavého materiálu, byl to kraj v pohybu a on byl v pohybu s ním a díky svému mocnému příteli se dostal i tam, kam jiným nebylo dovoleno nahlédnout.

Se vším se Frankovi svěřoval. Věřil mu. Občas si stěžoval na své okolí, jak málo je lidí, na které se může spolehnout, všichni

jdou jen po tom, jak urvat něco pro sebe, všichni mají plné huby revoluce, plná břicha revoluce, ale hlavy a srdce jsou prázdná.

„Kdybys náhodou zpozoroval, že chci provést nějakou hloupost nebo něco nečestného, rejpli mě pořádně pod žebra...“ řekl jednou Frankovi, když se vraceli z pohřbu kamaráda-partyzána, který se dal zkorumpovat a z obav před odplatou se zastřelil.

Ale když ho Frank pod žebra opravdu rýpl, měl mu to za zlé a byl to snad první krok k jejich odcizení.

V kanceláři, kde ho Frank skoro denně navštěvoval, vládla perfektní osobní tajemnice. Přes tehdy obvyklé soudruhování jí bůhvíproč říkali paní Hornáková. Přivítala vždycky Franka s úsměvem a hned postavila na kávu. Frank ji měl velmi rád, měl radost, že jeho přítel se ani v tomto směru nepřídržuje stále rozšířenější módy. Paní Hornáková už byla postarší, nenápadná žena, její předností byla hlava, ne nohy.

Jednou našel Frank předpokoj kanceláře prázdný. Zvěřil okamžitě něco cizího, co sem nepatřilo. Na štítku u dveří svítilo červené světlo s nápisem nevstupovat. Frank si sedl. Paní Hornáková tu musí být každou chvíli. Nechtělo se mu jít dál, třebaže nevěděl, proč.

Najednou se otevřely dveře do kanceláře a v nich se objevila vysoká zlatovlasá žena. Taková, u které člověk ani chvíli nepochybuje, že zlato jejích vlasů je pravé. V ruce držela stenoblok a dívala se trochu zaraženě na Franka, který se pohodlně uvelebil u kávového stolku.

„Co si přejete, prosím?“ zeptala se nejistě.

To zase zarazilo Franka. Vstal. Ne a ne odtrhnout pohled od toho zjevení

„Nic,“ usmál se. „Přišel jsem za šéfem.“

„Za šéfem? Ach tak...“ svitlo jí. „Soudruh předseda je zaneprázdněn. Nemůže nikoho přijímat.“

„Mě přijme,“ řekl Frank s jistotou, která ji trochu vyvedla z míry. „Vy jste tady nová, že?“ zeptal se zbytečně. Pak, navzdory jejím posunkům, šel ke dveřím a rázně je otevřel

Přistihl svého druha, jak se dívá zasněně z okna někam do dálky. Když zpozoroval Franka, jak stojí ve dveřích, znatelně sebou trhl. Šel mu rychle naproti, vzal ho v podpaží a vyšel s ním do předpokoje.

„Musím ti představit novou sekretářku...“ řekl, ale lezlo to z něho jako z chlupaté deky. Představil je. „Tenhle soudruh tady má vždycky otevřené dveře. A prosím vás, udělejte nám silnou kávu...“

Jeho hlas připadal Frankovi strojený a nejistý. Přehlédl rázem situaci, byla příliš na dlani. Nejraději by byl hvízdal překvapením. Takhle to tedy je? Takhle! Tedy... no což, jednou to přijít muselo, už je to tak, jinak to asi nejde. Normální a přirozené je asi tohle a ne to předtím.

Ale stejně si, když osaměli, neodpustil otázku:

„A co paní Hornáková?“

Mocný přítel se otočil na židli.

„Paní Hornákovou jsem musel přeložit.“

„Kam?“

„Do dokumentace.“

Dál už se neptal, všechno mu bylo jasné. Koneckonců proč ne? Ta zlatovlasá vypadala, že má co nabídnout a ví jak to nabídnout.

Nějak se jim nedařilo rozpříst rozhovor. Frank ho svým nečekaným příchodem zaskočil. Vpadl přímo do situace. Trochu ho mrzelo, že mu neřekl nic předevčirem, když byli spolu, takové změny se přece nedělají bleskově. Ale i to bylo pro Franka potvrzením, že ví, na čem je. Jenže Frank ví i to, jak to dopadá mezi šéfy a sekretářkami. Málokdy dobře a bez komplikací. Když už je to tady, měl ji aspoň formálně umístit v jiném oddělení. Nebo ještě lépe, neměl ji vůbec zaměstnávat v úřadě. V úřadě se nic neutají a nevypadá to dobře.

Myslel asi na totéž, protože najednou řekl:

„Je to perfektní síla. Nedej se mýlit jejím zjevem.“

„Víš, kolik vtipů o těchhle věcech koluje?“ zeptal se Frank.

„Přijímalo ji kádrové oddělení. Já jsem si ji nevybral. Hornákovou jsem pryč dát musel, dopustila se jisté

indiskrétnosti, maličkost, ale podruhé by to nemusela být maličkost...“

Franka bavilo jeho podráždění. Nelži, kamaráde, pomysli si, mě stejně neoklameš a nemáš proč lhát, já tě chápu, a i tak mi do toho vlastně nic není, konečně, kost je to pěkná, mohla být i horší. Ale tys měl vždycky štěstí...“

„Je to parádní kost...“, řekl Frank. „Jen abys neztratil hned celou hlavu, nech si taky něco pro sebe.“

„Nač ty hned nemyslíš... Já a ztratit hlavu?“ usmál se ten druhý, ale nebyl to upřímný úsměv.

Jen si nebuď tak jistý, pomysli si Frank. Tohle je divná historie, začíná jinak než historie, které znal. Poprvé jsi mi něco zatajil. A poprvé se přetvařuješ. Měj si ji, proč ne? Mně by z ní taky poskočilo srdce. A ať o tom koluje sto nebo tisíc vtípů, i když je to banální, všude se opakující historie, já ti tu ženskou přeju. Při svém vypětí na ni máš tak trochu právo. Ale dávej si pozor, je tu ještě někdo, kdo se jmenuje Galovič!

Blondýna jim přinesla kávu. Když odcházela, dívali se jí oba se zalíbením na nohy. Pak se jejich pohledy střetly a srdečně se zasmáli.

„Ale že je to lasice, co?“ řekl a praštil Franka do zad. Tak to bylo lepší, tíseň, která mezi ně padla, rázem zmizela.

„Měls ji držet radši někde stranou...“, řekl Frank.

„Stranou? Copak jsem nějaký buržuj? S takovými manýrami je konec...“

„Myslíš, že tohle jsou lepší manýry? Nejsou vlastně stejné?“

„Ale nevykládej! Znáš mě už přece dost dlouho. To jsou hlouposti...“

Při tom také zůstalo. Jsou to hlouposti, a basta. Mezi nimi se tím nemůže nic změnit, oni už překonali jinačí situace.

Ale když se Frank při odchodu ještě jednou ohlédl na tu plavou nádheru a zachytil její vyzývavý pohled, vycítil nějak, že se mezi nimi začíná měnit všechno. Ta ví, co chce, a jde najisto! Frank dobře zná tu prastarou hru. Žena, která jde po muži, udělá všechno, aby ho v co nejkratší době izolovala od přátel. Dokud se jí to nepodaří, není si jím jista.

Byla to lasice. Líbila se mu, ale od prvního okamžiku si nebyli sympatičtí. Frank chodil za mocným přítelem stále řidčeji To už nebyla ta stará dobrá káva... A zdálo se mu, že už není tak vítán jako kdysi.

Přestal ho navštěvovat i ve vile na vršku nad náměstím. Necítil se dobře v přítomnosti Margity. Nechtěl být statistou v komedii, která se rozvíjela před jeho očima. Margita nebyla ledaskdo, byl za svědka na jejich svatbě, což by samo o sobě nemuselo nic znamenat, ale byla tu ještě starší a pevnější pouta.

Frank nemusel všechno vidět, aby všechno věděl. Jeho přítel se topil v nové situaci stále hlouběji. Nebyl už tak horlivý ani přesný, byl mnohem častěji než kdykoliv předtím na cestách a lidé už si začali povídat, co je to za služební cesty. Frank mu nic nezazlíval. Jeho druh byl šťastný, co mu může přát víc? Spálí se? Shoří? Zkomplikuje si život? Zlomí mu to vaz? Co na tom, štěstí se neměří ani časem, ani jinými mírami. Štěstí buď je, nebo není, a když je, může se zkazit, zničit, ale nikdy se nemůže anulovat se zpětnou platností. A – to už snad ani jinak být nemůže – na štěstí jednoho dopláčí vždycky někdo druhý. Jenže Frankovi nemůže být docela lhostejné, že tím někým druhým je právě Margita. A vrtala mu hlavou ještě jedna věc. Nenaletěl ten tetřev na Galovičovu vábničku?

Čas ukázal, že nenaletěl. O rozvodu a svatbě se hovořilo široko daleko. Většinou se odsuzovaly. To byla Galovičova chvíle. Ale Galovič nezasáhl, nehřímal o upadajících mravech vedoucích soudruhů, kteří zaměnili revoluční bdělost a ostražitost za pohodlí a nedůstojné choutky. Nevykřikoval, že ti, kdo by měli jít příkladem, klesají sami do morálního bahna. Frank se možná mýlil ve všem. Snad mu ji opravdu posadilo do kanceláře kádrové oddělení. Nebyla to jen perfektní blondýna. Byla perfektní i ve stenografu, v psaní na stroji, v jednání s lidmi. A dost možná že tenkrát, když ji viděl poprvé, mezi nimi ještě nic nebylo a došlo k tomu až později. Dříve nebo později to přijít muselo, to Frank věděl. Viděl a zažil už více podobných banálních románek.

Šéf.

Odpovědný člověk, zatížený ohromným množstvím agendy. Mobilizuje, zasahuje, dělá hasiče, dlouho do noci diktuje zprávy, hlášení, projevy, nemá čas na odpočinek, na rodinu, na nic, to je ono, nemá čas na nic, dře šestnáct i víc hodin denně, moří se, bledne a hubne pod tíhou mnohdy neřešitelných problémů. Bledý, nevyspalý šéf si uprostřed půlnočního diktátu najednou otře čelo, co jsem to jen chtěl, už mi zase unikla hlavní nit... jsem vyčerpaný, v hlavě mám prázdno... soudružko, na pět minut přestaneme, mám strašnou chuť na kávu, silnou, vždyť víš...

V šupletí je láhev koňaku, jenom to je nové. Koňak. Ne vodka. Jen to je nové a ani ne bůhvíjak znepokojující. Protože...

Při jednom z minulých půlnočních diktátů se šéf zase chytil za čelo. Nehrál to, byl opravdu unavený. Káva byla silná, ale perfektní písárka se přiznala, že nemá ráda vodku...

A další podobný večer a podobný diktát. Pak ji zaveze domů. Bydlí, chudinka, daleko a je už hodně po půlnoci. Na rozloučenou jí podá ruku. Snad by ji rád i přitáhl k sobě, ale sluší se to? Jde to? Nevyprávěl mu svého času jeho přítel o vtipech, které o tom kolují?

A sekretářka.

Perfektní. Tři sta úderů za minutu. Tři sta úderů čistopisu. Krásné vlasy, hezké oči, klasické nohy, ale taky tři sta úderů čistopisu za minutu. Ochotná, dobře upravená, dobře naladěná, dovede udržovat pořádek v tom administrativním chaosu, najde okamžitě, co je třeba, telefonní čísla zná nazpaměť... Obdivuje svého šéfa. Je neúnavný, silný, moudrý a fajn. Chudák, naložili mu strašnou moc, ale je to chlap, unese tu tíhu. Chová se k ní korektně, slušně, ví, že se mu líbí, ale ani náznakem to nedá najevo. Ve světě kolují takové blbé vtipy, koneckonců nejsou to jenom vtipy, však nesedí poprvé za sekretářským stolem. Ale on je jiný. Někdy by si přála, aby nebyl tak docela, docela jiný. Z jeho nestřežených pohledů přece ví, že tolik jiný zase není.

A má uznání. A nemá v kanceláři gauč. (Její dřívější šéf měl

v kanceláři gauč, ale nic z toho nebylo.) A když se zdrží při diktátu, odveze ji domů. Šel by, kdyby ho jednou pozvala na kávu? Možná že ano. Ale co, šel by určitě. Má to zkusit? Mohla by. Ale radši ještě počká...

Co mi to jen dneska straší v hlavě, vysmíval se Frank sám sobě při vzpomínce na tu starou historii. To přece bylo docela jinak.

Ale opravdu to bylo jinak? Nemuselo být.

A nemuselo to začít ani na gauči v kanceláři, který tam jednoho dne dopravili dva silní chlapi, ani to nemuselo začít pozdějším pozváním na kávu. Mohlo k tomu dojít na služební cestě v Tatrách, na skutečné služební cestě, do Tater se jezdí i na skutečné služební cesty, dokonce někdy i v sobotu. Na takové cestě se to mohlo stát. Seděli do noci na jedné z těch zbytečných porad nad vývojovým plánem rekreační oblasti, o kterém přinejmenším ona věděla, že se nikdy neuskuteční. Zapisovala a po půlnoci někdo řekl, že by nemuseli sedět jen tak nasucho. Hory. Víno. Měsíc...

Už usínala, když někdo tiše zaklepal na dveře.

„Kdo je?“ zeptala se. Nemusela se ptát, ale sluší se to.

„Já...“ slyšela.

„Ale já už spím...“

„Na něco jsem zapomněl. Je to důležité.“

„Nepočká to do rána?“

„Mohl bych zapomenout.“

Chvíli se rozhodovala. Sluší se chvíli se rozhodovat.

„Počkejte chvíli, hodím na sebe župan...“

Otevřela. Ve dveřích ji popadl a silně přitiskl k sobě. Zdvihl ji a nesl na postel. Bezbranně třepala rukama nohama, ale ne moc, jenom co se sluší a patří.

Měl nemotorné prsty, nemohl rozepnout knoflíček na županu, škulbl jím a vytrhl ho i s kusem látky. Patří se říct v takové chvíli, koupím ti nový? Řekl to až později.

Odehrálo se to tak rychle, že se nezmohla ani na ne. První, nač se vzmožila od chvíle, kdy ji popadl, bylo: ty můj, ty můj...

Frank si znova vynadal do bláznů. Takhle se to určitě

odehrálo, jenže ne mezi těmihle dvěma. Ti nebyli na podobné čekání dělání, i po těch letech si Frank ještě pamatuje pohled dnešní vdovy, když tenkrát vycházel z jeho kanceláře poté, co byl odvolán do ústřední redakce a šel se z povinností rozloučit.

Vidíš, ty chrouste..., posmívaly se mu její oči, chtěl ses mi stavět do cesty..., nosil ses tu jako páv a ještě ti to nestačilo, mně, do cesty... a stačilo by kývnout prstíčkem, kdybys mi za to stál, ty čokle...

Jestlipak ho má aspoň ráda..., ptal se. Ne z obav, jenom tak, ze zvědavosti.

Bylo to strojené rozloučení. Frank si později vyčítal, proč tam vůbec chodil. Seděli u koňaku a neměli si co říct. Bývalý přítel naříkal, že nemá na nic čas. Všechno se komplikuje, všechno. Litoval se. To bylo u něho něco nového. To neměl ze sebe.

„Budeš mi chybět,“ řekl. „A zastav se, ne aby ses nám vyhýbal, až budeš mít cestu kolem.“

Frank věděl, že chybět nebude a že se nezastaví, půjde-li kolem.

„To víš, že se zastavím.“

Ten druhý dobře porozuměl, že se nezastaví. Někdy mají stejná slova docela obrácený význam.

Na ulici potkal Margitu. Měl z toho radost, odpadne mu poslední, trapná návštěva.

„Vyhýbáš se nám...,“ povzdechla.

Chtěl ji odbýt frází, že ne, že se nevyhýbá, jenže ta práce... Nedokázal to.

„Odjíždím.“

Tím bylo řečeno vše.

„Je to teď kříž...“

Přikývl. Ano, je to kříž. Kolem nich právě přefrčel Galovič v novém osmiválci s poznávací značkou 001. Ten spor tedy vyhrál, prosadil své, skončila nechutná a na veřejnosti škodolibě přetřásaná tahanice, kdo má nárok na nejnižší, první číslo v kraji! Díval se za ním, dokud nezmizel za rohem ulice. Za zády zaslechl Margitinu otázku:

„Odkud vlastně ta odbarvená přišla?“

Vida, jí to taky vrtá hlavou, nejen jemu.

„Není odbarvená. S tím už se budeš muset smířit. Odbarvená není...“

Pozvání na večeři se však vyhnout nemohl. Vytáčet se, ale Margita jinak nedala.

„Ne kvůli mně, ale kvůli Martinovi, musíš ho ještě vidět.“

Nešlo to odmítnout.

Bylo to jako vždycky. Margita připravila výbornou večeři, chlapec složil Franka strašným hákem na deset k zemi, bylo to jako vždycky, jen stará intimní důvěra, která ty tři lidi po léta spojovala, byla tatam. Cosi nevysloveného jako by stále viselo ve vzduchu, něco, nač všichni mysleli, co bilancovali, co vnímali silněji než otázky, o kterých se mluvilo. Margita se držela, nedala na sobě nic znát, předstírala naprostou nevědomost, ani nepovzdechla.

Frank si řekl – půlhodinku se ještě zdržím a pak se vymluvím, že ještě musím balit. Těžko mě mohou zdržovat.

Potom Margita odvedla chlapce. Frank se chtěl zdvihnout, ale hostitel ho vytáhl ven, na velkou terasu, která vybíhala přímo nad náměstí.

Kolik hodin tu spolu takhle prostáli, opření o zábradlí, a měli radost, jak pod nimi pulsuje život. Také teď se zadívali dolů na špatně osvětlené náměstí. Pod nimi hučelo korzo.

„Nezlob se pro ten mizerný večer...“ řekl hostitel Frank jen mávl rukou, nač o tom mluvit?

„Rozvedu se...“ řekl ten druhý, pevně, rozhodně, bez váhání.

„Pro mě za mě, to je tvoje věc.“

„Je. Ale myslel jsem na Margitu.“

„O Margitu si starosti nedělej. Ta už se s tím vyrovná.“

„To vím. Ale je tu ještě Martin.“

Frank mlčel. Ano, je tu ještě Martin, ale co s tím má co on?

„Nevzdám se ho!“ řekl ten druhý se zarytým odhodláním.

Frank chtěl říct něco, jako že o vzdání nebo nevzdání je snad předčasné mluvit, o tom by měl s konečnou platností

rozhodnout soud, a ten v podobném případě ponechává děti straně, z jejíž viny se manželství nerozvádí. Ale připadal směšný sám sobě. Soud? Copak se tady dá mluvit o nějakém soudu? Soud, to je on, Martinův otec Soud rozhodne samozřejmě po jeho.

„Nechme toho...“ odbyl ho Frank. „Já ti neporadím ani nepomůžu.“

„Já vím. Ale myslím, že je lepší, když se to všechno dozvíš ode mne.“

Frank zase neodpověděl. Už jednou byli v situaci, kdy bylo lepší, aby se Frank dozvěděl všechno předem od něho. A ten druhý se na to musel taky pamatovat. Za jiných okolností by bylo všechno lehčí. Ale to je právě to, že oni už jednou v podobné situaci byli

Frank se díval dolů na náměstí. Po chodníku se procházely stovky mladých lidí. Až sem nahoru doléhaly útržky rozhovorů, smích, halas. Frank si mimoděk připomněl jiný okamžik na této terase, u tohohle zábradlí Bylo krásné nedělní odpoledne a lidé si vyšli poprvé po dlouhé zimě na procházku. Stáli tu oba a bavili se o velkém poprsí místní krásky, které by stálo za to vybalit. Potom Frank vyskočil na zídku a zaostřil zrcadlovku na svého přítele. Postavil ho do patetické pózy a bral ho z nadhledu, aby bylo vidět celé náměstí pod ním. Ten druhý té póze ihned porozuměl a nebyla mu zřejmě proti mysli.

Frank má tenhle snímek ve svém archívu: pán města, pán kraje nad vyšňořenou, sváteční nedělí.

Ten druhý tenkrát řekl jakoby v transu:

„Víš..., kdyby něco..., tady kulomet, tamhle kulomet... Tohle není byt, kamaráde, to je pevnost...“

Frank mu v té chvíli porozuměl. Kulometry. Toho už se lidé jeho generace do smrti nezbaví. Tady kulomet, tamhle kulomet, marná sláva, to byly časy, kruté, ale čímsi krásné, fronty byly jasné, tady je můj kulomet, tamhle německý kulomet...

Frankovi se líbilo, jak to přítel řekl. Starý bláznivý romantik. A je dobře, že jenom romantik.

Ale Franka přitom zároveň zamrazilo. Mrazilo ho relativnost toho všeho. Tady kulomet, tamhle kulomet, proboha, proti komu? Proti těm človíčkům tam dole, co se tak radují z hezké neděle? Jaké „kdyby něco“ tady ještě může nastat? Ty „kdyby něco“ přece smetla radikálně, a jak jsou všichni přesvědčeni, jednou provždy, revoluce! Nač myslí představitel lidu, lidu, který zvítězil a pozvedl ho jako jednoho ze sebe k moci, když říká, tady kulomet, tamhle kulomet? Nevěří snad tomu vítězství? Má strach? Z čeho má strach, z koho má strach?

I teď, po dlouhých letech, Franka ta vzpomínka mrazí. A jedna přivolává druhou. To už byl tenhle druhý šéfem kabinetu, prvním mužem v zemi. Jednou ho vzal po nějaké oslavě do auta. To už si byli docela cizí, ale v jejich minulosti bylo příliš mnoho pout, než aby se tvářili, že si nemají co říct. Seděli na zadních sedadlech, vedle šoféra se posadil jeho osobní strážce, pistolník. Za nimi jel druhý osmiválec, s pohotovostí. Pistolníkovi klesla na chvíli hlava. Usnul. Státník to uviděl a vztekle jím zatřásl.

„Soudruhu,“ obořil se na něj, „konej svou povinnost!“

Pistolník sebou trhl a zrudl hanbou. Byla to taková malá, nepatrná příhoda. Frankovi se nelíbila, ale brzy na ni zapomněl. A vida, po letech se tahle příhoda vrací. Je tady. Prokristapána, jakou povinnost má pistolník v autě, které si to žene stovkou? Co se vůbec mohlo stát? Atentát? Myslí si někdy opravdu vážně, že by někomu stál za atentát? A i kdyby člověk připustil takovou absurdní možnost, co proti tomu mohl pistolník dělat v tak rychle se řítícím autě? Strach. Byl to strach. Ostatně Frank byl svědkem jeho strachu ještě jednou. Podivného, snad směšného, snad vůbec ne směšného, možná jen tragického...

Kolega fotoreportér, který měl na starosti divadelní premiéry a vůbec kulturu, požádal Franka, aby za něho zaskočil při premiéře původní divadelní hry. Frank se divil, proč zrovna on, neměli se s tím kolegou dvakrát v lásce.

„Bude tam honorace, je to tedy částečně tvůj resort...“

Frank odmítl. Ale vedoucí fotooddělení mu tu premiéru stejně nakonec přidělil. Skoro s týmž odůvodněním, bude tam

plno honorace. Honorace tam vůbec plno nebylo. Přišla jen jedna. Frank věděl proč. Od jisté doby se šušovalo o státníkovi a mladé herečce, která ve hře vystupovala. Jiné vysvětlení ani nebylo nasnadě. Státník chodil do divadla jen na slavnostní, oficiální představení. A vždycky se na nich nudil. Ředitel divadla musil předem vědět, jaká vzácná návštěva přijde. Všechno bylo jako na trní. Konečně, je to příležitost, je to příležitost pro všechny, divadlo nutně potřebovalo adaptaci. V klubovně připravili pro vzácného hosta malé pohoštění. Mezi řečí se dá zavadit i o těch přepotřebných pár set tisíc korun.

O přestávce se Frank potkal na chodbě se svým bývalým přítelem. Státník ho hned vzal velkoryse kolem ramen a tajuplně mu řekl, pojď. A zatáhl ho do klubovny. Byl tam ředitel, režisér, herečka, která státníka pozvala a na jevišti už skončila, a oni dva. Na prostřeném stole stála sendvičová mísa a dvě láhve vína, jen takové skromné pohoštění o přestávce.

Usedli. Ředitel zrovna začal, s jakými těžkostmi musí zápasit. Režisér odzátkoval láhev a nalil víno. Právě si chtěli připít, když se otevřely zadní dveře a v nich se objevila žena v černém kostýmu. Frank ji znal, věděl, kdo to je.

Žena zřejmě nečekala, že tu najde uzavřenou společnost. Zastavila se v trapných rozpacích, pak rychle prošla klubovnou a vyšla druhými dveřmi do foyeru.

Státník strnul. Polekaně postavil sklenici s vínem, kterou držel v ruce, na stůl. Ostře zasykl:

„Kdo to byl?“

Poděšený ředitel zajíkávě, postrašeně vysvětloval, že je to jejich režisérka. Režisérka Pavlínová. Všichni věděli, co se stalo a že se to stát nemělo, ale nedalo se už nic dělat.

„Martanová, ne?“ zasykl velký muž.

Ředitel se vytáčel: Martanová, ano, po muži Martanová, ale pracuje pod svým dívčím jménem, a až jejího muže propustí, chce se s ním dát rozvést, pouze za těchto podmínek ji nedávno přijali zpátky.

„Tak tedy u vás pracuje?“

Ředitel už dál nemohl. Režisér se ukázal být statečnější. Je to

dobrá pracovnice, konečně, svoje si odbyla, dva roky dělala v zapadlém venkovském divadle, osvědčila se tam, má nejlepší reference a s protistátními machinacemi svého muže neměla nic společného, jinak by ji přece nenechali na svobodě a nedovolili jí zůstat u divadla.

Státník hleděl přísně před sebe, na stůl se sklenici

„Má s dnešním představením něco společného? Má tu dnes co pohledávat?“

Ředitel začal zeširoka vysvětlovat, že premiéra je pro celé divadlo svátek, to přijdou všichni, i ti, co nehrají. Divadlo je jedna rodina. Nemyslí už na renovaci, na těch pár set tisíc, potil se, bál se, hrozně se bál, bylo mu jasné, že upadl v nemilost

Ale kdo měl větší strach? Státník najednou popadl sklenici s vínem, která stála nenačatá před ním, a prudce se otočil k pistolníkovi za svými zády.

„Vymýt!“ poručil.

Frank se rychle odvrátil. Je to možné? Je něco podobného vůbec možné?

Frank se dívá na zvolna postupující řadu občanů v černém, defilujících před katafalkem. V hlavě mu v jednom kuse zní – tady kulomet, tamhle kulomet... soudruhu, konej svou povinnost... vymýt... a teprve teď mu napadlo, kde vlastně mrtvý tu ženu poznal? Kde ji mohl poznat? Byla u něho pouze prosit za svého muže, inženýra, odsouzeného pro velezradu? Anebo v tom bylo ještě něco jiného? Znovu si oživoval tu dávnou scénu: Vešla, zastavila se, překvapena tím, co vidí, snad se i lekla, byla rozhodně velmi zaražená, pak rychle prošla klubovnou k protější dveřím...

Ne, na nic jiného to nevypadalo. Že byla prosit, to je možné, pravděpodobné. Nemíjí třeba hledat hned ve všem něco jiného, a i kdyby, Frank přece věděl svoje.

Ten mrtvý se bál. Měl strach. Sám pomáhal vyvolávat psychózu hysterie a všeobecného podezírání. Kdo něco dlouho hlásá, uvěří tomu nakonec sám.

Ale on, Frank, ho znal i z jiné stránky, kdy se ještě nebál,

kdy o sobě prohlásil závazně a hrdě; můj život je revoluce a revoluce je můj život! Tenkrát to znělo pravdivě, a dokonce ani ne neskromně a Frank měl dost možností přesvědčit se tváří v tvář těžkým okamžikům, že to tak je. Co se s ním stalo? A kdy to začalo? Kdy objevil ještě jinou cenu svého života než revoluční?

Franka hned napadlo, že v tom mohla být ta blondýna. Tenkrát? S ní? Kvůli ní? Frank znal jeho avantýry, nejednu prožívali společně a št'avnatě ji okomentovali, když ji – lasici – viděl poprvé, vycítil okamžitě, že tohle je něco jiného, nového, a všechno, co následovalo, mu dalo za pravdu.

Nedomlouvala mu při jejich prvních společných nocích, nesmíš se tak štvát, musíš se taky trochu šetřit, pro mě...?

Neřekl jí v některé z těch nocí – revoluce je mnoho, ale ty jsi všechno?

Byla to aspoň láska? Ta všechno spalující, vše povznášející, vše ignorující., vše odpouštějící? Byla? Aspoň z jeho strany? Frank neví. Nebyl při tom. Nemůže vědět, jestli jí ten mrtvý neříkal tahle omamná, omračující slova, která se říkají, která se musí říkat a která se nedají neříkat takovéhle ženě, ať už večer, nebo ráno.

A jestli to taková láska opravdu byla, stejně mu ani z ní nic nezůstalo.

Frank si marně láme hlavu. Nikdy už se nedozví, kdy si ten mrtvý zjednodušil základní heslo svého života na – já jsem revoluce, revoluce jsem já.

Byla v tom ta blondýna? Snad. Ale nejenom ona.

4

Ze svého místa za dveřmi měl Frank výborný rozhled po celé smuteční síni. Nepřetržitá, dlouhá řada svátečně oblečených lidí se zvolna sunula kolem katafalku, jehož čern se už málem ztrácela v pestré záplavě věnců a květin.

Každých deset minut se u mrtvého střídala čestná stráž. Neviditelná hudba hrála bez ustání Chopinův smuteční pochod, pohřební pochod z Eroiky, Čajkovského Andante cantabile, druhou větu z Dvořákova koncertu pro violoncello, části ze Smetanovy symfonické básně Tábor, úryvky z Brahmsovy Čtvrté. Smuteční hosté na chvíli postáli u katafalku, zadívali se na tvář mrtvého, postoupili o kousek dál, podepsali se do kondolenčních archů a vraceli se zpátky do života, do mrazu a starostí.

Frank to už tolikrát viděl a pokaždé se mu zdálo vzrušující a nové pozorovat, jak se mění tváře a myšlenky lidí. Smrt je bezesporu vážná věc, ale sotva se od ní člověk odvrátí, sotva se k ní otočí zády, jeho ztuhlý, strnulý obličej ožije, jsou tu znovu myšlenky, ty každodenní, zbavuje se něčeho tíživého, ještě není ani docela venku ze síně a už si vyměňuje se svým známým dojmy, komentuje polohlasně život a smrt státníka, tady řekne někdo dokonce i to, co si o něm celou dobu myslel. K Frankovi přilétají útržky slov, vět, soudů i odsudků. Vypadal jako živý. Bylo mu teprve dvaapadesát. Sluší jí ale ten smutek. Má ji kdo utěšit. Tý teď spadne hřebínek. Kdo ví, co je na tom pravdy. On prý byl taky pěkný kvítko. Střídal sekretářky podle módy vlasů. Nebyl z těch nejhorších. Nadělal spoustu svinstva. O mrtvých jen dobré...

Frankovi dokonce proletěl jednu chvíli hlavou bláznivý nápad: kdo ví, jestli tady všude nejsou skryté mikrofony? Pokud ne, měly by být. Ne proto, aby někoho proháněli za posměšný či neopatrný výrok, spíš pro poučení. Ne tomu mrtvému, pro něj už je pozdě, ale na jeho místo nastoupí někdo jiný, měl by si to pozorně vyslechnout, už jenom proto, aby na jeho případném státním pohřbu říkali lidé něco jiného.

Nejeden z úryvků, které dolehly k Frankovi, zněl nesmyslně,

jiný až hloupě, ale ve svém celku vytvářely poměrně věrný obraz života a díla mrtvého. Nepříliš lichotivý obraz.

„Za povstání se choval strašně zbaběle...“

Frank se rychle ohlédl, kdo to řekl. Nějaký človíček, jeden z těch vždy důležitých, vždy informovaných, kteří vždycky všechno nejlépe vědí a vždycky všechno pošpiní. Frank dobře ví, jak se tenhle mrtvý choval za povstání, byl neustále po jeho boku. Zesnulý býval velitelem jednoho z nejlepších partyzánských oddílů, jaké v povstání bojovaly. Odvážný, uvážlivý, klidný za každé situace. Z každé, i té nejbezpečnější, dovedl najít východisko. To, co se pak stalo s Juditou, je docela jiná záležitost; nemá nic společného s tím, jaký byl a jak se choval v povstání. S Juditou bylo tenkrát všechno v pořádku a s ním také. Také mezi nimi bylo tenkrát všechno docela v pořádku.

Byl rozhodný. Byl i panovačný. Vyžadoval železnou disciplínu i tam, kde byla obtížná a zbytečná. Byl ješitný, potrpěl si na efektní činy a akce, ale nehnal se do nich bezhlavě, neposílal své muže zbytečně na jatka. Byl také nemilosrdný a možná zbytečně krutý. A kdo může vědět, jestli zbytečně. Frank sám může například i dnes těžko říct, jestli zbytečně. Měl mu hodně za zlé, když na místě zastřelil chlapce, takového smrkáče, který usnul na stráži. Avšak později jim Němci vpadli do boku, protože selhala stráž. Překvapili je na Klaku ve spánku, nepřipravené, stříleli je jako králíky. Frank dobře ví, co to je usnout na stráži. Jemu se to taky stalo. A možná že se to stalo i strážnému v oné osudné noci. Frank se nikdy nedozvěděl, jak to se strážným doopravdy bylo. Nejspíš ho Němci zastihli ve spánku a podřízli mu dýkou krk, ale možná že ho vůbec neobjevili, prošli kolem něho a jeho vzbudila teprve divoká střelba. Frank dobře ví, co to je, sám stál nejednou na stráži, ví, jak těžko se bojuje proti dotírající únavě, oči ztěžknou, máš dojem, jako by víčko vážilo cent, cítíš, jak se ti lepší dohromady, na chvíli ztratíš souvislé vědomí, jen zlomek vteřiny, ale byl to opravdu jen zlomek vteřiny? A proti tomu nepomáhá ani kousat se do prstu nebo

protírat si oči slinou. Ostatní spí a ty musíš stát na jednom místě, stát, chůze by mohla prozradit tvé pohyby a šelest vlastních kroků by mohl přehlušit jiný, nebezpečný šelest. Stát, ne sedět, vsedě je člověk méně odolný vůči únavě.

Každý jednou usnul na stráži, třeba jen na malou chvíli, nejeden jen na zlomek chvíle, na okamžik, který rozhodl o osudu mnoha lidí. Každý jednou usnul, ale velitel oddílu nenechal nikoho na pochybách, že to vždycky znamená smrtelné riziko.

Byl by zastřelil také mě? ptal se Frank nejednou sám sebe. Byl by mě zastřelil, kdyby mě přistihl, že spím, nebo by do mě drcl a řekl, probud' se, ty blbče?

Frank neví. Co bylo správné? Zastřelit? Nezasťelit? Marně si tenkrát na omluvu toho kluka v duchu říkal, že Němci stejně v noci do hor nepřijdou. Jednou přišli, a právě ve chvíli, kdy selhala stráž, a to znamenalo konec slavného, tenkrát už legendárního partyzánského oddílu. Tolik dobrých chlapců – jenom proto, že selhala stráž! Velitel Frankovi nikdy nepřipomněl, vidíš, a tenkrát ses zbytečně hystericky rozčiloval... Bylo to zbytečné?

Nikdy o tom nemluvili, třebaže jinak vzpomínali na všechno možné. Jenže... Frank si neumí představit, jak by se mu žilo s vědomím, že na místě zastřelil sedmnáctiletého chlapce, který usnul na stráži. Frank ovšem s tímhle vědomím žít nemusel

Tenkrát na Klaku rozbili jejich oddíl na cimprcamp. Legendu, že se Němci bojí hor, vyvolal jen vlastní partyzánský strach. Přišli za noci a přepadli je v hlubokém spánku, zapalovali jim primitivní salaše nad hlavou, to nebyl boj, ale hon. Pět se podařilo uniknout, na nic jiného než na útěk nebylo pomyšlení. Pět. Z toho jedna žena a jeden raněný, kterého museli nést; přes dvě osekané větve hodili dva pláště a na těchhle nosítkách ho nesli do kopce, ke hřebeni; zakopávali, bořili se do sněhu, padali. Raněný sténal, protestoval, naříkal, že mu není pomoci, chtěl, aby mu dali pistoli, ať radši pojde hned než snášet tu bolest... Ale velitel rozhodl že ho donesou do bezpečí. Frank neměl tušení, jaké bezpečí měl na mysli,

Němci je přece nenechají uniknout, jejich dny jsou sečteny a tahle noc je jejich poslední. Ale nesli ho. Tři se střídali, Judita byla příliš vyčerpaná a slabá a navíc to byla žena.

Prošli. Prošli v noci tím smrtelným kruhem. Frank nikdy nepochopí, jak se to mohlo stát. Drželi se hřebene. Bůhvíproč si namlouvali, že opustit hřeben znamená jistou smrt Partyzán, to jsou hory, hory znamenají bezpečí, čím vyšší hory, tím větší bezpečí, není v tom žádná logika, ale v partyzánském boji je vůbec málo logiky. Drželi se tedy hřebene, vytrvale, hřeben pro ně znamenal jedinou naději, jedinou spásu, byli na smrt unaveni, nic tak nedokáže zdecimovat člověka jako porážka, Frank si říkal – ještě krok a padnu, ještě krok a padnu, říkal si to na každém kroku, ale udělal jich hodně; snad nejvíc, rozhodně však těch nejtěžších ve svém životě.

Velitel šel před nimi, dva nesli raněného, Judita šla vzadu a velitel najednou zasykl – lehnout! Frank zůstal stát, domníval se, že je to příkaz k odpočinku, ale velitel zařval, lehnout, vyhovada! Němci! Frankovým tělem projela elektrická jiskra, únava byla tatam, vystřídal ji panický strach, konec, tohle je konec, definitivní konec

Leželi, Frank poulil oči do tmy. Zmocnila se ho najednou divoká, směšná naděje – třeba nás nezpozorovali. Ale samozřejmě je zpozorovali, ze tmy před nimi bylo slyšet tlumené povely, šelest, nárazy kovu o kov.

„Nestřílet!“ sykl velitel. „Nestřílet, dokud nezačnou oni!“

Frank ho nechápal. Není to jedno? Když už jsou Němci jednou tady, když leží ve tmě pár kroků před nimi...

Nebylo to tak docela jedno. Byli v tom beznadějně, ale přesto není docela jedno, kdo v takovémhle okamžiku, v noci a ve tmě, vystřelí první. Ten první musí pálit naslepo, do tmy, na neznámý cíl, ale v okamžiku, kdy vystřelí, změní se sám ve viditelný terč.

Třeba si myslí totéž oni... i oni možná čekají na záblesky našich zbraní, pomyslí si Frank.

Nastalo zvláštní ticho, děsivé, hrůzné ticho. Němci nestříleli, Frank nemohl vidět, co dělají, ale určitě asi také zalehli a

čekají. Přece jen se trochu báli hor a noci

Frankovi třeštila hlava. Slyšel divoký tlukot vlastního srdce, napětí bylo nesnesitelné, vteřiny se strašně vlekly. Byly delší než minuty a minuty byly delší než hodiny a hodiny byly delší než nekonečno.

„Nač ještě čekáte, sakra?“ sípal raněný. „Chtějí nás mít jistý, a taky že mají!“

„Kuš...“ okřikl ho velitel „To chce nervy.“

Frank se usmál. Nervy? Jaké nervy? Kdo je ještě má? Němci nervy mají, můžou si to dovolit.

A přece ztratili nervy Němci. Možná jen o minutku dřív, snad jen o vteřinku. Frankovi se zdálo, že zaslechl tlumené „Ab!“ a ve tmě před nimi nastal jakýsi šum, pohyb, kov znovu narážel o kov, ozvala se tlumená kletba, praskot suchých větviček pod nohama, rachot uvolněného balvanu, který se kutálel do údolí.

Pak nastalo jiné ticho. Prázdné. Slavnostní. Velké. A v tom tichu měl Frank dojem, že slyší Juditu. Sténala. Vyjekla. Myslel, že jsou to nervy, ale raněný vedle něho dával lepší pozor.

„Člověče, dyť voni šoustají...“ zašeptal.

Frankovi to připadalo tak komické, že vyprskl smíchy. Vyndal baterku, blikl a v kuželu světla zahlédl Juditina bílá stehna zvednutá nahoru a zaslechl tlumenou nadávku, zhasni, hovado.

„Šoustají?“ zeptal se raněný znovu, zbytečně.

„Jo.“

„Zkurvenej život! Zkurvenej život!“ ulevil si raněný.

Co? Nedostal snad taky chuť? Duši má na jazyku a ještě by měl chuť. A proč vlastně ne? Najednou dostal chuť i Frank, hroznou chuť. Člověk přece není ze dřeva. Ještě před pár minutami tu byli Němci a tenhle kanec ji na místě povalí, no tohle! Co by asi udělal tomu, koho by přistihl válet se s ženskou na sněhu v bezprostřední blízkosti Němců? Strčil jí aspoň pod zadek kabát?

K ránu se spustili z Klaku, raněný dostal horečku, blouznil;

opatrně vstoupili do horské vesnice, kterou znali, našli dům rychtáře, dosazeného Němci, vešli do dvora a zatloukli na dveře.

„Kdo tam?“ ozval se bázlivý mužský hlas.

„Otevři!“

„Kdo tam?“

„Otevři a uvidíš, co se ptáš?“

„Neotevřu, nemáte tu co pohledávat.“

„Podpálíme ti chalupu a uškvaříš se v ní na škvarek...“

Rychtář otevřel. Třásl se jako sulc.

„Znáš mě, ty sviňáku luďácká?“ oslovil, ho velitel. Rychtář jen drkotal zuby.

„Znáš mě, víš, kdo jsem. Máme tu raněného, má horečku. Postaráš se o něj. Jestli se mu něco stane, nenajdeš na světě místečko, kam by ses přede mnou schoval.“

Odstrčil rychtáře a pokynul nám, abychom odnesli raněného do světnice. Tam lomila rukama rychtářka.

„Němci... oběsí mě“, „jektiv rychtář.

„Němci tu budou ještě pár týdnů. My tady zůstanem navždycky. Tak se rozhodni.“

Rychtář chtěl něco namítat, ale velitel mu jednu vrazil. Zalila ho krev. Rychtářka byla chytřejší. Beze slova upravovala postel, ještě teplou od jejího tlustého těla. Položili raněného na lůžko, jak byl, v botách.

„Obstaráš lékaře, rozumíš? Němci ho nesmějí dostat a umřít taky nesmí...“

Rychtář poslušně příkyvoval. Žena se na něj vyčítavě podívala. To máš z toho, pročs to jen bral, ty troubo...

Podali raněnému ruku na rozloučenou a odešli. Utěšovali se nadějí, že pro něj udělali všechno, co bylo v jejich silách. Takhle mu ještě zbývá naděje. Jinak ne. Nemohli ho vláčet po kraji bez pomoci.

Celý den odpočívali v lese. Judita se nahnula k Frankovi

„Promiň... to v noci...“

Zasmál se od srdce.

„Bylo to nádherné, Judito! Nemáš se zač stydět!“

„Když on je takový...“

Ano, byl takový.

Večer se zvedli Tady někde měla operovat skupina, které říkali Ivanova. Frank o ní zaslechl jen málo, bylo to na druhé straně hor, narazili na ni docela náhodou, když přecházeli silnicí. I v noci bylo vidět, že je to parádní skupina. Dobře vyzbrojení, dobře oblečení Mohlo jich být kolem třiceti. Velitel, Rus, vyslechl v krátkosti, oč jde, a vzal je mezi sebe. Šli po silnici jako na posvícení. Docela jako na posvícení, pomyslel si Frank. Ivanovci dokonce vedli i dvě kravky, zapražené do vozu.

Po chvíli odbočili na cestu, která vedla do hor. Asi za hodinu dorazili na nějaké kopanice. Vstoupili do jedné chalupy. Byla prázdná, ale uvnitř bylo zatopeno a teplo.

„Odložte si, udělejte si pohodlí...“, vyzval je Rus.

Frank už chtěl odložit zbraň do kouta, ale jeho přítel a velitel, tenhle mrtvý, ho zadržel

„Počkej...“

Otočil se k Rusovi.

„Co se tu děje?“

Rus si je zkoumavě, téměř pobaveně měřil

„Tak vy tvrdíte, že jste z Klaku?“

„Netvrdíme. Jsme.“

„Ale my máme jiné zprávy. Na Klaku nezůstal dnes v noci nikdo naživu.“

„Zůstal My jsme zůstali“

„To byste museli dokázat.“

Rus, jmenoval se Ivan, se široce rozpovídal. Na Klaku přece Němci udělali v noci zátah. Jejich sevřením neproklouzla ani myš. To by o sobě mohl tvrdit každý, že se probil z Klaku. I provokatér.

Frankův přítel se nedal k ničemu vyprovokovat.

„Jsme na smrt unaveni. A máme hlad. Chceme jíst a spát. O ostatním si promluvíme ráno.“

Frank se obával, aby se nedůvěřivý Rus nerozzlobil, ale on kupodivu souhlasil. Poručil přinést maso a kořalku. Hernajs, ti

si tady ale žijou, jako v míru...

Rus jim nabídl cigarety. Každému celý balíček. Frankovi neušlo, že utkvěl delší dobu pohledem na Juditě.

„Máte dost?“ zeptal se, když dojedli.

Frank přikývl, jeho přítel neřekl nic

„Nahoře je seno. Můžete se dosyta vyspat. Ráno si samozřejmě pohovoříme.“

Vystoupili po schodech na půdu. Frank se svinul do klubka a v tu ránu usnul. Musel spát hodně dlouho. Probudil se náhle, zalit studeným potem. Zdálo se mu, že je obklíčen Němci. Chtěl sáhnout po zbrani, která měla ležet vedle. Zbraň nikde. V té chvíli se probudil, potěšen, že to byl pouhý sen. Sáhl po zbrani, která ležela vedle něho. Automat tam ale nebyl.

Frank vyskočil. Ostatní ještě spali. Vzbudil je.

„Odzbrojili nás...“

To nevypadalo dobře. Slezli dolů. V domě nebyl nikdo, jen u dveří stál chlapec s puškou.

„Kde jsou naše zbraně?“ rozzuřil se Frank. Chlapec pokrčil rameny.

„Velitel dal rozkaz...“

„Kde je velitel?“

„Nesmíte opustit dům. Skupina je na akci“

Smrkáč. Dát mu jednu, hlava mu uletí.

„Mírní se,“ krotil Franka přítel. „Všechno se vysvětlí.“

Frank si nebyl tak docela jistý, že se všechno vysvětlí Rus se mu nezamlouval. A ledacos jiného taky ne.

Večer se skupina vrátila z akce. Všichni měli dobré boty, dobré šaty. Jejich zbraně se leskly novotou a pečlivým ošetřováním. Nebylo těžké uhodnout, z jaké akce se vrátili. Vůz, tažený koněm, byl vrchovatý pytlí. Cukr. Taková je to tedy skupina!

Rus vstoupil do světnice v průvodu několika ozbrojených mužů. V náručí nesli balíky cigaret. Vybrali obchod, vybrali trafikou, včera zas vybrali v jiné vesnici stáj. Kdyby je Němci zlikvidovali, přijali by to obyvatelé okolních vesnic s úlevou. Jenže po takovýchhle Němci moc nepáslí.

„Banditi...“ zašeptala Judita.

„Proč jste nás odzbrojili? Proč nás držíte pod stráží?“ zeptal se Frankův velitel.

„Ticho!“ okřikl ho Rus. „Ptát se budu já! Dáme vám zbraně, ale nejdřív si musíme prověřit, co jste zač. Musíme být opatrní. Všude se to hemží provokatéry a zrádci“

„Jak si nás chcete prověřit?“

„Máme už na to svoje metody.“

Tenhle mrtvý tenkrát klidně vstal. Pomalu, uvážlivě rozpáral podšívku kabátu a vytáhl z ní pomačkaný papír. Podal listinu Rusovi, ten ji pozorně přečetl, byla zřejmě psána rusky. Četl zvolna, důkladně, přečetl těch několik slov určitě několikrát. Nějak zeskromněl.

„Charašo,“ řekl najednou. „Vydejte jim zbraně.“

Dva chlapci přinesli zadržené automaty.

„Chcete zůstat s námi?“ zeptal se Rus nejistě.

Frank chtěl říct ne. Viděl i na Juditě, že chce odmítnout. Rus to ani nemínil jako pozvání, spíš nám chtěl naznačit, táhněte radši ke všem čertům. Tenhle mrtvý však kupodivu prohlásil velmi rozhodně, že zůstanou. Rus byl chlap jak hora. V tu chvíli mu oči ztemněly vztekem, ale co mohl dělat? Frank se podíval na ostatní. Na některých bylo znát, že mají z rozhodnutí jeho druhá bůhvíproč radost.

„Charašo,“ řekl Rus nepřívětivě. „Když zůstanete, prosím. Ale u mě vládne železná disciplína...“

„Železné disciplíny není nikdy dost,“ usmál se Frankův velitel

Zůstali. A tak se dozvěděli, co je to za skupinu. Jednou obsadili přes noc lihovar, hodovalo se, pilo, jindy došly cigarety, potřetí dostal zase Rus chuť na jiné maso než věčné hovězí. Těm novým nedůvěřoval. Zbraně sice měli, ale cítili že jsou pod stálým dozorem. Frank se několikrát pokoušel navázat rozhovor s některým z členů skupiny. Marně. Rus to nejspíš zakázal. Frank si připadal mezi vlastními lidmi jako vyvrhel.

Jaro přišlo toho roku brzy, dříve než jindy. Rudá armáda už byla blízko. Probíjela se pomalu, v urputných bojích, přes

průsmyky. A tady byli partyzáni, kteří přepadali lihovary, trafiky, okrádali rolníky o dobytek a šířili po celém okolí strach. Frank si všiml že mezi kopaničáři a partyzány se nevytvořil žádný vztah. Lidé se jich báli. Když někde hodovali, stáhli se domácí do koutku. Z usouzených očí jim hleděl strach.

Jednou řekla Judita Frankovi:

„Nenechávejte mě samotnou. Ten Ivan se na mě tak divně kouká...“

Frank už si dříve všiml, jak se ten hromotluk za Juditou točí.

„Nemáš se co bát,“ utěšoval ji. Ale moc přesvědčivě to asi neznělo. Uvědomoval si nevábne postavení malé skupinky svých přátel mezi mlčícími, nepřívětivými chlapy. Byli v jejich moci, ustavičně pod dozorem, věčně někdo číhal na každé jejich slovo, nesměli si mezi sebou ani popovídat. Snad by se jim podařilo nepozorovaně utéct. Frank to navrhl svému veliteli Ten ho odbyl jediným slovem. Klid... Ale Frank cítil, že se k něčemu schyluje, že už se brzy musí něco stát.

Stalo se, a brzy. Byla taková krásná předjarní neděle, fronta byla už, co by kamenem dohodil, sovětské stíhačky jim co chvíli přelétávaly nad hlavami. Šli po silnici, zastavili na kraji houští, Rus nařídil odpočinek a rozestavil stráže. Frank věděl, co je to za pochod. Pochod nikam, jako už několikrát předtím. Rus dal rozkaz k čištění zbraní Všichni chlapi horlivě leštili pušky a automaty, z kterých snad ani jeden ještě nevystřelil. Tři desítky dobře vyzbrojených lidí... to je v podmínkách partyzánského boje nějaká síla!

Rus najednou něco zasykl, Frank nerozuměl co, ale všichni jeho muži okamžitě zalehli. Frank marně pátral, co se děje, nezpozoroval nic podezřelého. Nemohlo se ani nic stát, na poli pod lesíkem si uvážlivě vykračoval nějaký rolník, byl ve svátečním, v černých šatech a bílé košili, černý klobouk na hlavě. Taková opravdová nedělní jarní idyla. Vyšel si možná poprvé po dlouhé zimě do polí obhlédnout, jak raší ozimy. Rolník se choval naprosto klidně, někde vysoko nad hlavou mu švitořil skřivan.

Ivan k sobě přivolal posuňkem dva ze svých mužů. Něco jim

tiše, ale důrazně poroučel. Oba se za chvíli opatrně vzdálili. Frank je zahlédl až za nějakou dobu, když se objevili rolníkově za zády. Viděl, jak mu jeden z nich pokynul puškou, aby šel před nimi. Přivedli ho na kraj lesa. Byl to už postarší člověk, oči mu ustrašeně těkaly. Frank nemohl slyšet, nač se ho Ivan ptá, ani co mu rolník odpovídá. Za chvíli vytáhl Rus z kapsy nějaký černý notes, dlouho v něm listoval, pak ho se zřejmým uspokojením, že našel, co hledal, sklapl a vstrčil zpátky do kapsy. Nahlas, aby všichni slyšeli, poručil těm dvěma, kteří ho přivedli, odveďte ho stranou a dobře hlídejte. Ustrašený člověk těkal očima kolem dokola, jako by hledal pomoc a vysvětlení. Všichni mlčeli.

Pak Ivan přistoupil k Frankovi. V jeho pohledu bylo něco znepokojujícího.

„Tak...“ řekl Rus, „teď si vás tedy prověříme. Ten člověk je svoloč. Jmenuje se Machala a je to luďák a německý špión. Ty...“ ukázal na Franka, „ho zastřelíš. To je rozkaz!“

Rus vytáhl z kapsy velkou pistoli a podával ji Frankovi. Tomu se zachvěla ruka. To přece není možné! To není žádný německý špión! To by byla vražda!

„Ten člověk není žádný špión!“ vykřikl Frank pobouřeně. Ale Ivan zřejmě čekal jen na tohle.

„To znamená, že odmítáš splnit rozkaz?“

„Takový rozkaz odmítám,“ rozkřikl se Frank. „Nejsem vrah!“

Obrovi ztemněly oči

„Takhle jste se tedy vybarvili, holoubci! Masíčko papat a vodku chlastat, to jo, ale německého špióna zastřelit, to ne, co? Protože patříte k němu, protože jste stejní zrádci jako on, že? Já to tušil od začátku!“

V tu chvíli dostal ránu, že se skácel jak podřatý strom. Můj velitel, tenhle mrtvý, ho sekl hřbetem dlaně do vazů. Rus na zemi chroptěl, namáhavě lapal po dechu. Tenhle mrtvý mu vykopl pistoli z ruky a šlápl mu na krk.

„Ty svině!“ řval na něj, „jak se hneš, zašlápnu tě jako zmiji!“

To všechno se odehrálo v mžiku, než mohl kdokoliv cokoliv

podniknout. Ale stejně to byla fantastická, riskantní chvíle: na Franka, jeho velitele, Juditu a partyzána, který se s nimi probil od Klaku, byly namířeny všechny zbraně, jen spustit. Jenže tenhle mrtvý už byl pánem situace.

„Jsem zvláštní zmocněnec partyzánského štábu!“ řekl rozhodným, jasným hlasem. „Přebírám velení. Komu se to nelíbí, může během pěti minut odejít! Kdo zůstane, bude poslouchat moje rozkazy.“

Vtom padl výstřel. Jeden. Tenhle mrtvý vytrhl pistoli a dvakrát vystřelil po chlapa, z jehož pušky se kouřilo. Ten se svalil, zalila ho krev. Nový velitel mu prostřelil hrdlo.

„Ještě někdo?“ zeptal se. Ne. Nikdo už nechtěl. Chlapi stáli zděšeni tím, co viděli – a zkroceni. Rus na zemi se nehýbal.

„Vstaň, svině!“ kopl do něho velitel.

Rus zvolna vstával.

„Ukaž ten notes!“ poručil mu. Rus vytáhl z kapsy odřený černý zápisník. Nahlédl do něho, odplivl si a hodil ho Frankovi. Frank v něm zalistoval. Nebylo v něm vůbec nic, jenom noty.

„Skladatel?“ zeptal se Frank.

„Ne. Klavírní virtuos...“ odpověděl Rus tiše. Zřejmě už se smířil se svým osudem.

„Odzbrojíme ho?“ zeptal se Frank nového velitel

„Ne. Zbraň ti ponechám...“ obrátil se k Rusovi. „Od téhle chvíle bude záležet jenom na tobě, jak tě odevzdáme vašim, až přijdou. Buď budeš, ty svině, bojovat, nebo si tě odveze NKVD jako banditu a vraha! A to platí pro všechny, rozuměli jste?“

Muži sklonili hlavy. Rozuměli. A aspoň na některých bylo vidět, že je nečekaný zvrát těší.

„Tak a jdeme,“ poručil nový velitel. A dodal, obrácen k Frankovi, ale tak, aby ho slyšeli všichni:

„Vezmeš si Ivana na starost. Při nejmenším podezření kulku! Jsi za něj osobně odpovědný!“

Měl zase skupinu. A jak to vypadalo, ne nejhorší.

Dlouho už pochodovali, když se k Frankovi přidružil jeden z Ivanových mužů.

„Měl pěkný boty...“ pošeptal mu záhadně.

„Co...“ nerozuměl Frank.

„Ten sedlák. Ten Machala. Měl pěkný boty...“

Frank si odplivl. Měli Rusa zastřelit. Rozhodl se, že to při nejbližší vhodné příležitosti udělá sám.

Frank měl strašnou chuť odplivnout si teď znovu, ale v smuteční síni to dost dobře nejde. A takový všeuinformovaný človíček si jde jakoby nic kolem a zasvěceně šeptá druhému:

„Za povstání se choval zbaběle...“

5

Rozloučení s mrtvým nabylo svůj plánovaný pravidelný rytmus. Tak je to v pořádku. Jen ne žádné výkyvy, mezery, návaly, jen ne žádné rušivé incidenty. Frank odhadl intenzitu proudu na třicet lidí za minutu. Za dva dni se vystřídá v smuteční síni přes třicet tisíc občanů a další tisíce přijdou na náměstí před budovou, aby byli svědky pohřebního aktu. Frankovi už se začaly slévat obličejové defilující, přestal vnímat podrobnosti, rysy, detaily. Všechny ty tváře byly čímsi stejné. Všechny vážné. A všechny bez účasti. Frankův zájem ochabl, jinak by byl zpozoroval okamžitě, ne-li vycítil předem, že se stalo něco nepředvídaného. Ušlo mu, že u vchodu nastal nezvyklý šum a shluk, teprve výkřik „odpal!“, naprosto nepatřičný v těchto prostorách, ho upozornil, že se děje něco neobvyklého. Frank se podíval ke vchodu. Tam se pořadatelé snažili zadržet jakéhosi člověka a zabránit mu ve vstupu do smuteční síně; Frank toho člověka poznal. Po hlase.

Zatím už muž v ušpiněném vatovaném kabátě, v pracovních botách, umazaných od asfaltu, s rukama popraskanýma, celý špinavý a neupravený, odstrčil dva strážce klidu a ticha a vběhl vzrušeně dovnitř. Zmateně se rozhlédl a zastavil se u katafalku. Frank vyčetl z tváří všech, kdo byli svědky této podivné scény, zmatenou otázku: Co je to za drzouna, jak se opovazuje...? To je znesvěcení slavnostního aktu; a přestože je k mrtvému nic nepoutalo a nepocit'ovali k němu žádnou obzvláštní úctu, byli pobouřeni, měli pocit, že byla čímsi znehodnocena jejich vlastní vážnost a důstojnost. No jo, to je ta dnešní mládež... zkažená... dočista zkažená!

Vzadu z chodby vyšel sám tajný muž, náčelník této přehlídky. Zůstal stát opodál a pobouřeně přihlížel, něco mu šeptali, on vrtěl hlavou, ne, to by bylo ještě horší, nechte ho, však on odejde a za chvíli bude všechno zase v normálních kolejích. Nemůžeme riskovat hádku nebo dokonce rvačku na takovém místě!

Téměř všechny oči probodávaly hanobitele státního aktu, než vysvitlo, že jsou očitými svědky tragédie, a ne každodenní

tragédie.

Špinavý, rozcuchaný mladík s asfaltem na pracovních botách, na rukou i na obličejích stál sám a sám před mrtvým a v ruce nervózně žmoulal čapku s polámaným štítkem. Najednou se mu záda roztrásla pláčem; položil si hlavu na skleněný příkrov a pohyboval neslyšně ústy. Pak se sebral a utíkal ven, jako by měl běsy v patách.

Když tam tak mladík stál vystoupil Frank ze svého úkrytu, zamířil na něj objektiv – a zvolna nechal aparát klesnout, aniž stiskl spoušť. Jsem sentimentální blbec, nadával si, takový snímek... Bylo by to nesporné obohacení Frankovy tajné sbírky. Ale – nedokázal to.

Vyběhl za mladíkem do mrazivé ulice. Dohnal ho a položil mu zezadu ruku na rameno.

„Martine...“

Martin měl ještě slzy v očích.

„Ach strejdo...“

Když byl ještě malý, říkal Frankovi tejdó. Er se mu těžko vyslovovalo... A strejda Frank, to přece jen rachotí!

„Táta... proč o něm všichni tak špatně mluví? Dokud byl zdravý a měl moc, báli se ho. Teď kopou do mrtvého lva.“

„To je hloupost, Martine...“

„Mají radost. Všichni mají radost, že umřel. Ta čubka taky.“

Frank ho chtěl okřiknout, ale proč? Nikdo na světě Martina nepřesvědčí, že jen a jen blondýna má na svědomí otcův pád a nakonec i jeho smrt

Místo námitek Frank nakonec řekl

„Měls přijít s ní, Martine. Ve svátečních šatech –“

„Já? S ní? S takovou... I dneska se bude válet s tím svým manekýnem...“

„Přestaň, takhle přece nesmíš mluvit, Martine!“ neudržel se Frank.

„Ale co, je to mrcha... však víš sám, co je to za mrchu...“ ulevil si Martin hořce. Frank mu přestal odporovat. Má to smysl? A i kdyby se nakrásně vyválela, jak se Martin vyjádřil, s tím svým manekýnem? Kdo ji za to může odsoudit? Má snad

sedět doma uprostřed svíčkových bab, naříkat a předstírat smutek, který necítí? Ale stejně to byla mrazivá představa. Státník na márách a jeho žena, státní vdova, v posteli s milencem. Frank si jí dnes dobře všiml Černá jí opravdu sluší. A mohlo by být velice vzrušující a naprosto nové odkládat a svlékat kus po kuse všechno černé, co měla na sobě: černý kožich, černý klobouk, černé rukavice... černé šaty, černé pavučinky, černou košilku s černými krajkami, černou podprsenku...

„Aspoň převléct ses měl Martine!“

„Nemohl jsem. Nechtěl jsem tam původně vůbec jít. Nevím, co mě to popadlo... odskočil jsem si jen na chvilku od práce. Asfaltujeme nahonem hlavní ulici, musí to být pozítří v pořádku, půjde tudy smuteční průvod...“

Šli ještě kus pěšky, každý zabrán do svých myšlenek. Martin myslil na mrchu, která zkazila otcí život, Frank na to, že asfaltují hlavní ulici. Nahonem. Za tři dni. V mrazu. Jak dlouho takhle položený asfalt vydrží? Měsíc? Dva?

„Ukaž se někdy, Martine. Víš přece, kde bydlím. Kdybys něco potřeboval...“

„Vydělám si dost, strejdo...“

„Tak jsem to nemyslel... Pojd', je zima, dáme si v espresu kapku něčeho na zahřátí.“

„Nemůžu, strejdo. Odběhl jsem jenom na chvíličku. Ale přijď ty k nám, máma tě ráda uvidí.“

„Ona bydlí u tebe?“

„Jo. Víš, strejdo, já se oženil. A čekáme rodinu. Byt máme nevalnej, za mostem. Ale přijď určitě.“

Frank si napsal adresu, že přijde. Dobrá, řekl, někdy se objevím.

Asfaltér zas běžel. Když se rozloučili, zrychlil krok. Je z něho už pořádný kus chlapa! Když byl malý, vyprávěl mu Frank o námořníku Pepkovi, jak pokaždé přepral obra, když se najedl špenátu. Chlapci se to strašně líbilo, a pokaždé, když se najedl špenátu, to na Frankovi vyzkoušel a poslal ho na deset k zemi Frank se díval s úsměvem za hranatým asfaltérem. Teď

by nechtěl okusit jeho levačku!

Asi před šesti lety jel Frank po ulici autem, když na něj Martin zamával. Zabrzdil tedy.

„Co je, Martine?“

„Svez mě, strejdo.“

Frank ho vzal do vozu. Ujeli asi sto metrů, když chlapec požádal, aby zastavil, že už vystoupí.

„Kam jsi chtěl vlastně jet?“

„Nikam, strejdo. Chtěl jsem jen zkusit, jak se sedí v tak malém autě...“

Co společného má tenhle hranatý asfaltér s tím nafoukaným usmrkancem před šesti lety? Nic. Našel jen sám sebe. Jeho otec se nenašel nikdy...

6

Frankovi se nechtělo zpátky. Nic se tam neděje, co by pro nic za nic trčel celý den v studené hale? Vdovu vyfotil, členy kabinetu, generály, pionýry na čestné strážní taky, plačící stařenku si vyčihá zítra, musí přece dodat do redakce nějaké záběry taky z druhého dne, Galoviče už jednou zvětšil a řečnit bude stejně až pozítří, co by tam tedy ještě chodil? Vítr třepotal prapory na stožárech, pouliční lampy svítily, a do jedné, vida, pomyslně si Frank, asfaltují, dali do pořádku zářivky... Ze všech výkladů hleděl do pochmurné ulice portrét mrtvého, někde černě orámovaný, jinde s iniciálkami jeho jména a o kousek dál s hesly. Odešel veliký syn, Vděčný národ nezapomene, Dělnická třída se sklání...

Vděčný národ chvátá zamračeně po ulici. Nemá čas ani chuť myslet na mrtvého. Možná si, stejně jako Frank, povšimne rozsvícených světel, řekne si, no konečně, a zeptá se: a máme nazbyt tolik proudu? Vděčný národ, zachumlaný, zamračený, slzy z ledového větru v očích, chvátá po ulici. Mrtvý hledí ze všech výkladů na vděčný národ, na rozkopané, špinavé město, na rozbité ulice, tu hlavní právě nahonem asfaltují. Na okrajích vozovek leží hromady zledovatělého svinstva, které nikdo neodklízí a které spolu s otlučenými domovními fasádami umocňuje nevlídnost mrazivého dne. Nedotčený sníh na volných plochách a v parcích, kde není žádný provoz, je zčernalý popílkem, zasypávajícím město z desítek továrních komínů a vnikajícím do ulic, bytů a plíc Dneska aspoň vítr rozehnal věčný pach, visící nad městem, zápach sirovodíku z velkého chemického závodu, odkud ho ve dne v noci vypouštějí do povětří. Za městem je tabule vítající motorizované návštěvníky..., ale dřív než tabule je vítá tenhle smrad.

Cáry papíru víří po zledovatělé dlažbě. Vítr je serval z projíždějícího auta. Skřípějící tramvaje jsou ověšeny hrozny cestujících. Na chodnících se boří nohy do sypkého marastu, šedivé směsi sněhu, popelu, soli a špíny. Ráno hlásil rozhlas oblevu. Jestli doopravdy přijde, bude to ještě horší, sypká,

namrzlá směs na chodnících se změnil v černé mazlavé bláto.

Před prodejnou ovoce stála dlouhá fronta. Dostali citróny. Už jsme si na tyhle hady tak zvykli, že se do nich stavíme jako ovce, a dnešní člověk si sotva dovede představit, že by to mohlo být i jinak, a nedalo by to ani tolik práce..., pomyslel si Frank.

V jiném ročním období nevypadá město tak nevlídně. Mrtvý si vybral pro svůj odchod to nejhorší počasí. On ovšem město nikdy neviděl takhle. Žil nahoře v obrovské vile, domovník smetl každé ráno sníh na chodníku i na schodech, u kterých nasedal do osmiválce. Když opouštěl vilu, čekalo na něj už před domem velké vytopené auto, které ho odvezlo do barokní rezidence. Kdy si naposledy promočil boty? Kdy uklouzl na zledovatělém chodníku? V poslední době neudělal krok pěšky, snad kromě honů, které se mu staly vášní, únikem, náhražkou, útěchou. Pokud se na město vůbec zadíval, viděl je z okna své vily nebo skrze skla vyhrátého vozu. A několikrát do roka ze slavnostně vyzdobené tribuny na náměstí.

Frank mu tenhle život nezáviděl. Nebylo proč. Nic proti tomu, že měl pohodlnou vilu, že jeho pracovní vypětí bylo vyšší, jeho potřeba klidu naléhavější, byl prakticky ustavičně v úřadě, ve službě, když se někde něco stalo, vzbudili ho v kteroukoliv noční hodinu. Frank mohl vypnout telefon a nic by se nestalo, ale státník měl na pracovním stole několik linek, které nesměl vypnout nikdy.

Potřeboval rychlý a pohodlný vůz, hodně cestoval a často velmi spěšně, když situace ve velmi vzdálené oblasti vyžadovala, aby byl na místě.

Je správné, že měl zahradníka, je správné, že měl všechno, jeho postavení bylo reprezentativní, záleželo na jeho oblečení, tohleto všechno měl mít, mohl mít, směl mít, to mu záviděl jen málokdo, a i to jenom nezasevění.

Ani pokud šlo o jeho práci, nebylo co závidět. Denně se musel zabývat desítkami vážných i méně vážných problémů, z nichž mnohým vůbec nerozuměl, ale za které byl odpovědný. Začínalo to ranní poštou. Výstavba chemického kombinátu...

byť pro herečku... zvláštní přiděl aut pro spisovatele... vyhradil si totiž, že pouze on bude schvalovat přiděly vozů a bytů mimo kvótu, a tak se mu na stole vršily stovky blbostí, které mohl vyřídít referent na okresním úřadě. Je samozřejmé, že se na něj občané obraceli s všemožnými starostmi, ale dobře fungující úřad si dovede s takovými záležitostmi poradit. Jenže on chtěl rozhodovat o všem sám. Tak místo řízení země řešil protekční bytové případy, přiděloval osobní vozidla, určoval s konečnou platností, jestli nějaký student se sporným posudkem smí anebo nesmí studovat na vysoké škole, jestli nějakému defraudantovi mají nebo nemají prominout zbytek trestu. Určoval, kam půjdou miliardy, a nimral se s tisícovkami. Tak se z něho stal postupem doby jakýsi exemplář všereferenta, referentíka přes všechno, výkonného úředníka, beznadějně zahrabaného do detailů tam, kde měl určovat hlavní směry výstavby. Rozhodoval o všem. O tom, co je právo a co neprávo, vyslovoval suverénní soudy o umění, v kterém se nevyznal, dnes vedl poradu o zemědělství, zítra o složité technologii vodních staveb. Jednou se rozčilil na špatně fungující železniční dopravu, vzal si ji sám na čas pod dozor a samozřejmě nevyřešil nic.

Je ovšem přirozené, že v každém případě nesli vinu druzí. Tak se stal postupem doby v jeho myšlení celý národ bezhlavou a beztvárovou masou, kterou je třeba držet za ručičku, vést, hlídat, trestat, která je nehodná důvěry, která dělá všechno naschvál, a to jemu naschvál, která mu závidí a chce ho znemožnit. V posledních letech už nedůvěřoval vůbec nikomu. Všichni ho zradili, opustili, podvedli, ve všech se zklamal, na nikoho se nemohl spolehnout. Strašně se rozčilil, když dostal zprávu, že cementárna, kterou před několika lety slavnostně otvíral, je postavena na malé bázi vápence, která se při kapacitě závodu vyčerpá za dva za tři roky. Zajel tam osobně dal zavřít projektanty, vyhnal z míst referenty a stavební inženýři, kteří neměli s projektem nic společného, dostali vysoké tresty za sabotáž.

Zapomněl? Zapomněl, nebo tenkrát vůbec neposlouchal?

Zapomněl že to byl právě on, kdo rozhodl s konečnou platností, kde má cementárna stát? Zapomněl už, jak za ním při oslavách v krajském městě přišla delegace místních funkcionářů a odborníků a upozorňovali ho, že cementárna bude stát „po větru“, že zasype bílým prachem jedno z nejkrásnějších měst v zemi? Přinesli i protiprojekt, který vypracovali na základě znalostí místních poměrů. Navrhovali v něm postavit cementárnu na druhé straně údolí přímo pod vápencovou horou. Vycítili, že se tím uspoří milióny. A město, jejich město, zůstane nadále perlou krajiny.

Zapomněl už? Docela zapomněl, co jim tehdy na jejich naléhavé vysvětlování a prosby odpověděl? Asi zapomněl. Frank nezapomněl. Frank byl svědkem, jak se na delegaci obořil:

„Kvůli zdejším měšťákům si industrializaci země kazit nedáme. Tak. Basta. Otočil se k nim zády. Oni pokrčili rameny a pobouřeně, uraženě, ustrašeně odešli.

Dnes se dopravuje vápenec do cementárny po několikakilometrové lanovce, z lomu, který byl nedávno otevřen přesně na úpatí té hory, kde tenkrát chtěli postavit cementárnu místní a s místními poměry obeznámení občané. Město je zasypané špinavě bílou vrstvou těžkého cementového prachu. Když si člověk po půlhodinovém pobytu na ulici přejede rukou obličej, může se mu stát, že se mu na tváři objeví krvavý šrám po ostrém prášku, jímž se podrápal.

A dneska? On leží na márách a v delegaci, která přijela z toho města držet čestnou stráž, byli dva, ke kterým se tenkrát obrátil zády...

Určitě se v průběhu doby sám přesvědčil, že ne jeden jeho „škrt pera“ přinesl místo prospěchu katastrofu. Ale vždycky to zavinili ti druzí. Chtěli podkopat jeho pozici. Chtěli ho zdiskreditovat, znemožnit, předkládali mu naschvál k podpisu špatné podklady.

Nakonec už se bál rozhodnout o čemkoliv. O to zarytěji však upevňoval své osobní postavení, uzurpoval pro sebe stále větší pravomoci, soustřeďoval ve svých rukou veškerou dostupnou

moc. Ne aby vládl toho už se vzdal. Ale aby se udržel, aby se uchoval, cítil se tak méně zranitelný a jistější. Stejně se bál. Bál se. Strašně se bál jediného člověka, který byl mimo dosah jeho možností, který měl stejně pevné, ne-li pevnější postavení. Bál se Galoviče. Právem se ho bál, právem se domníval, že Galovič celou dobu jen číhá, jak mu zakroutit krkem.

Frank, který po celou dobu jeho závratné kariéry sledoval jeho vzestup i pád, přičemž ne všechno považoval za vzestup a ne všechno za pád, už dávno všechno předvídal. Nebyli už s mrtvým zadobře, ale Frank se přesto rozmýšlel. Nemá za ním jít? Nemá mu říct všechno, co si myslí? Nebylo by to k ničemu. Bylo už pozdě. A postupem doby na něm přestalo Frankovi záležet docela. Jen v posledních letech mu bylo státníka přece jen líto...

7

Byl to takový nepovedený banket, tenhle mrtvý na něm urazil cizího diplomata, byl už trochu pod párou a ztratil nad sebou kontrolu, takt a cit pro míru nebyly koneckonců jeho silnou stránkou, ani když byl střízlivý. Diplomat demonstrativně odešel Frank si nedovedl představit, jak tahle aféra skončí, státník by se měl podle všeho konzulovi písemně omluvit. Frank by ho byl rád viděl v úloze kajícího. Ten člověk už odmalička nikdy v žádném případě nepřipustil, že udělal chybu. Jakživ se k ničemu nepřiznal. Ve škole ho učitelé mlátili, i doma dostal občas nářez, ale nikdy nezasténal, nezaplakal, nepodvolil se a nikdy nic neodvolával, i když musel cítit, že nemá pravdu.

Tím banket skončil. Frank už si svoje odcvakal a motal se okolo kuchyně, mezi zřízenci, číšníky a šoféry. Tam, za plentou, býval ještě vždycky lok koňaku, i když už číše na slavnostních stolech zely prázdnotou.

Najednou se za plentou objevil také státník. Otrávený, unavený, požádal o doušek.

„Měli jste těžký den, soudruzi, přispěli jste k zdařilému průběhu večera, přijijte si na zdraví...“

Teprve potom zpozoroval v koutě Franka se skleničkou koňaku v ruce. Frank měl pocit, že má z toho setkání docela radost.

„Ty kujóne...“ usmál se, „ty se vyznáš v tlačenicích...“ Pak mu muselo svitnout, že asi řekl příliš mnoho, protože přešel na úřední tón.

„Vy reportéři nám děláte samé těžkosti...“

Frank se zatvářil jako nevinátko. Nevěděl, co má velký muž na mysli. Ten tón se mu nelíbil. To už je státníkův způsob, mluvit v kategoriích – vy, my. Frank si o tom, kdo komu dělá těžkosti, myslel svoje. A mimoto, takhle se přece nemluví s bývalými přáteli.

Frank neměl chuť pít se.

Velký muž do sebe obrátil koňak naráz, jako zamlada, když se ještě vytahovali, kdo víc snese. Vzápětí požádal o další.

Chtěl pít. Chtěl se opít. Chtěl v sobě přehlušit ošklivou pachut' nepovedeného večera.

Zpozoroval, že se na něj Frank výsměšně dívá. Snad mu taky svítilo proč, protože ho najednou chytil za ramena.

„Tebe jsem tím nemyslel...“

„Mě nepovažuješ za reportéra?“ posmíval se mu už docela otevřeně Frank.

„To je něco jiného. Myslel jsem tím ty... no ty... pisálky.“

Potom mu svítilo, že se asi před číšníky a šoféry shazuje. Anebo mu v jeho alkoholu otupené hlavě bleskla jiskérka vzpomínky na něco dávného. Zničehonic chytil Franka v podpaží.

„Pojď. Ještě jsi u mě nebyl. Nevíš, jak bydlím...“

Frank pochopil tu náhlou intimnost. Chce pít. Strašně se mu chce pít a nemá s kým. Nemá už ani s kým si popít a má na to strašnou chuť a tak daleko ještě neklesl, aby pil sám, a Frank mu připomíná něco dávného, jiného, doby, kdy spolu sedávali u láhve vodky a bylo jim dobře. Ale ty doby jsou pryč a nikdy už se nevrátí. Frankovi se ovšem taky chtělo pít, ale na rozdíl od státníka si mohl vybrat, kde a s kým pít. Vymlouval se, že už je pozdě, snad někdy jindy, musí se vyspat, má povinnosti...

„Ty tvoje povinnosti...“ vybuchl velký muž podrážděně. Vyhrklo to z něho mimoděk, snad nechtěně, ale byla v tom celá pravda, bylo v tom všechno, co si myslí o dávném kamarádovi. Ty obyčejný fotoreportérský tajtrlíku...

„Nemyslel jsem svoje povinnosti...“ ušklíbl se Frank. Ty samozřejmě nestojí za řeč. Zato ty tvoje, státnické...“

Číšník za Frankem se nahlas uchichtl. Nestává se často, aby si takový fotografek dělal legraci z velkého muže...

Tomu se chtělo vybuchnout. Bylo na něm vidět, jak se přemáhá, jak v sobě potlačuje výbuch nevole. Podařilo se mu to. Zpražil jen ničivým pohledem netaktního číšníka. Ten už koňak na banketě roznášet nebude!

Pak, navenek klidný, vyzval Franka znovu – tak pojď, mám doma lepší koňak, posedíme jako kdysi. Potřebuju to...

Potřebuje to? Určitě to potřebuje. Rychle se naučil poroučet,

aby svět skákal, jak on potřebuje. A jako kdysi? Věří opravdu, že si s Frankem může posedět jako kdysi?

Frank chtěl znovu odmítnout, tentokrát jednoznačně. Ale vtom se zjevila v chodbě blondýna. Nezáleželo jí na tom, že jsou tu číšníci a zřízenci.

„Tušila jsem, že tě najdu tady...“

Vtom zpozorovala Franka. Vzmohla se na překvapené ach.

Frank se jí obřadně poklonil.

„Dávno jsme se neviděli...“,“ řekla.

„Já vás viděl před čtvrt hodinou...“,“ neodpustil si Frank.

„Tak jsem to nemyslela, já vím, že jsme se viděli“

„Vyhýbá se nám...“,“ poznamenal velký muž.

„Ovšem že se nám vyhýbá. Nejsme mu dost nóbl...“

„Mlčet!“ okřikl ji. Frankovi to bylo trapné. Ještě se tady pohádají.

„Pozval mě na koňak.“

„Ale?“ usmála se. Ten úsměv byl jednoznačný. Už i ty jsi mu dobrý? Frank však měl dojem, že z toho má bůhvíproč radost.

„Tak půjdeme... já bych si taky dala,“ dodala.

Vyšli. V recepční místnosti už bylo prázdno. Na stolech stály v nepořádku nedojedené mísy, plné popelníky, prázdné sklenice.

Sedli si dozadu, vedle šoféra seděl osobní strážce. Frank cítil blízkost blondýny, její vůni, její dráždivé kouzlo. Roky jí na půvabu neubraly, spíš naopak..Ale má, co chtěla? Je to přesně to, co chtěla? Nepředstavovala si tenkrát všechno jinak? Frank věděl, že spolu žijí všelijak. To se utajit nedá. A konečně, jedno jediné – mlčet! – řekne víc než kilometry klepů.

V autě mlčeli, na všechny tři padla jakási tíseň, předtucha zbytečného večera; Frank si rád popil, ale ne vždycky a ne s každým, sedět u nejlepšího koňaku a nemět si přitom co říct je otrava. Cítil se nespůj, ta blondýna mu byla od prvního okamžiku protivná, je to ovšem lasice, ale, má milá, říkal jí v duchu Frank, já už takových Venuší jako ty viděl spoustu, stejně cílevědomých a lačných života a lesku, a jedna z nich,

shrbená, scvrklá, myje schody v smradlavém hotelu C; ale ta má aspoň něco za sebou – vědomí že žila, že si užila, že něco stálo za to. Když je na co rezignovat, tak se rezignovat dá. Jaká bude tvoje minulost, první dáma v zemi? Být první dámou v zemi ještě neznamená být dámou, čímž se tě ovšem nechci dotknout. Co zůstane po tobě, až budeš třeba jednou, a to vyloučit nemůžeš, mýt schody? Zastavíš se někdy na devátém schodu s vnitřním protepleným úsměvem – ach, to byl můj partyzán, ach, to se mi zatočila hlava? Anebo si připomeneš dnešní slavnostní večeři? Pozoroval jsem tě celou dobu, jak jsi unuděně seděla v čele slavnostní tabule, s jakým despektem ses dívala na tlusté, neforemné a směšné manželky prominentů, s jakým zděšením jsi přihlížela, kolik zkonzumují sladkostí, které, marná sláva, si ty už dovolit nemůžeš. Viděl jsem tě, s jakým odporem ses odtáhla, když se k tobě naklonila tetka v neprodyšném, pancíři podobném, strakatém brokátu, který je pro ni vrcholem elegance, a tys ucítila její pot. Znamená být první dámou mezi tetkami tolik? Ty tetky jsou aspoň svoje, nemusí nic předstírat, sednou si k velkému kulatému stolu, dají si přinést mísy dortů se šlehačkou a zdrbou každý chloupek, který máš na sobě. Ty jsou dnes v barokních salónech doma, hodí se sem, a ty jimi marně pohrdáš, jejich opovržení vůči tobě je mnohem silnější a opodstatněnější, ty jsi vetřelec, ne ony.

Je to jen lesk křišťálových sálů, po kterém jsi toužila? Žiješ přece v křišťálových sálech, týden co týden je nějaké výročí, nějaká audience buď v rezidenci velkého muže, nebo v hotelových salónech, nebo někde jinde. Musíš se usmívat na lhostejné, nudné muže, podávat ruku a štěbetat o počasí a o švadleně s lhostejnými ženami, musíš se mračit na nelhostejné muže, každý tvůj úsměv je jako protokolární akt, i když je to poněkud směšný protokol, ale ty se podle něho musíš řídit, jdeš do divadla na slavnostní představení Libuše, zatímco tvůj dobrý známý hraje hlavní roli v premiéře Orfea v podsvětí, nemůžeš jít, kam chceš, musíš jít, kam nechceš, nesmíš jít, co chceš, nesmíš milovat, koho chceš, nesmíš milovat, jak chceš,

jsou stíny, které registrují každý tvůj krok... Tohle je ten život, který jsi chtěla, který sis kdysi představovala v růžových barvách?

Říkají o tobě, že za tebou chodí do vily nad městem milenci. Ne jeden, dva, tři, každý zvlášť i všichni najednou, tvůj konzum mužů je prý neukojitelný! Já vím, že vilu hlídají dva tajní, a domovník, uklízečka a zahradník jsou taky ze stejného pytle. Kdo by se za těchto okolností odvážil chodit na noc do vily prvního muže v zemi tím pověstným zadním vchodem, který snad ani neexistuje, a milovat první dámu v zemi? A jak by ses mohla odvážit přijímat někoho pozdě v noci? Ne z ohledu na něj, to vím, ze strachu, ze strachu z Galoviče, protože, o tom snad nepochybuješ, ty stíny kolem tebe jsou Galovičovi lidé, strážcové nejen bezpečnosti, ale i mravů. Každý, kdo přijde tam nahoru k vám, se musí legitimovat, tajný zapíše do diáře jeho příchod, jeho odchod. Snad by tě to i dráždilo, provokovalo, nutkalo k poštilostem, taková láska pod státní kontrolou, ale muži z tvého okruhu, muži v tvém dosahu jsou zbabělá havěť, má milá, tady by mohlo jít o kariéru, ne-li o něco horšího, a promiň mi mou nevyslovenou upřímnost – i kdybys byla sebežádoucnější, při vědomí, že tě hledím a někde venku se kdosi dívá na hodinky, jak dlouho už jsem v domě, by mě přešla chuť. Tebe ne?

Možná že někde na dně tvé paměti je vzpomínka, která se nedá utlumit, vzpomínka na lesní mýtinku, na nedělní odpoledne, a někdo ještě mladý a nešikovný se tě dotýká a tebou zachvívá pocit, jehož se bojíš, ale proti kterému jsi bezmocná... Co smíš dneska? Nic. Tvůj život není smím, tvůj život je musím, mám, nesmím.

Toulám se často po večerech, večerní město je moje velká slabost, a vídávám občas tvůj vůz zaparkovaný v nenápadné uličce. Ne vždycky v téže nenápadné uličce. Uličky se mění. Určitě tam slyšíš, co žena musí slyšet, co chce slyšet a co ráda slyší; jaká jsi krásná..., ale nikdy ti to nikdo neřekne ráno, protože ty do rána zůstat nesmíš, ty musíš říct včas, v době, kdy končí koncerty – musím už jít. Máš koncertní abonmá na

čtvrtek. Ve čtvrtek, vždycky ve čtvrtek, od půl osmé do půl jedenácté... Ve tři čtvrti na jedenáct si udělá tajný, stojící u vily nad městem, záznam do diáře...

A on? Nikdy nebyl vybíravý. Je tě pro něj vlastně škoda. On má snad ještě méně možností než ty. Nemůže předstírat, že jde na koncert. Nemá ani dost fantazie, ani dost odvahy. Střídá sekretářky. Tys byla první v sérii. Občas zabzučí v jeho předpokoji signál, děvče se zvedne s notesem v roce, u dveří se rozsvítí červená – nevstupovat, a pro jistotu ještě zamkne. Snad mu to stačí. Ale, má milá, život to není, to není normální život normálního člověka. On taky ví, že viditelné i neviditelné oči hlídají každý jeho krok. Čtyři strážci sledují každé jeho hnutí. Když jde na záchod, stojí jeden z nich u dveří, do kterých vešel. A když svléká na barokním kanapi novou sekretářku, neptá se v duchu, jako jsem se ptal kdysi já, když jsem přemýšlel, odkud jsi přišla – nepodstrčil mi ji Galovič? Není ta černá ještěřka agentem cizí rozvědky, nemá za úkol vymámit ze mě státní tajemství? Není to novodobá Cordayová?

Takhle žít? Odpřírodněně, nepřírozeně, jalově? Být zajatcem vlastní moci?

Kdysi se kvůli tobě rozvedl. Mohlo ho to stát kariéru, ale nebyl ještě tak vysoko, mohl si to dovolit. Jste navždy spjati. Dnes nepřichází v úvahu ani rozvod, ani rozchod. Státníci se nerozvádějí. Mohl by se rozvést a přestat být státníkem, ale k tomu nemá dost odvahy. Co by si počal? Kde by se uchýtil? A proč by to dělal? Kvůli nějaké ženě? Jiné ženě? Jednou to kvůli jiné ženě udělal. Tou jsi tenkrát byla ty. Víš, jak to dopadlo, a on taky.

Jistý anglický král se před lety vzdal kvůli ženě trůnu. Aspoň se to tvrdilo. On se vzdát nemůže, to nejde vzdát se, opustit svoje pozice, to by mu hned skočili na krk jeho nepřátelé. Z funkce, kterou zastává, se neodchází, leda s kopancem nebo s infarktem.

Frank si živě pamatuje na tu cestu autem do vily nad městem. Mohl by zopakovat slovo za slovem svoje tehdejší myšlenky. Ten mrtvý v smuteční síni je znovu vyvolal...

Zastavili před velkou vilou, v níž Frank nikdy předtím nebyl. U vchodu, v zahradě a na schodišti se okamžitě rozsvítila světla. U branky stál muž v civilu. Pozdravil, když kolem něho přecházeli. Nikdo mu neodpověděl. Frank v té vile sice nikdy nebyl, ale znal její historii. Postavil ji za války protěžovaný zbohatlík na nejkrásnějším místě, s překrásnou vyhlídkou na město a řeku. O zařízení vily se vyprávěly legendy už tenkrát. Po válce tu byly umístěny dětské jesle. Bůhví proč ho napadlo usadit se právě v ní. Obyvatelé okolních čtvrtí mu to hodně zazlívali. Ale možná si to ani sám neusmyslil. Co když ho postavili před hotovou věc? Děti v okolí však přišly o jesle a lidé si podobné změny vysvětlují vždycky zjednodušeně. Ale ať je to jak chce, i když na myšlenku přeměnit jesle v reprezentativní vilu přišel někdo jiný ještě před ním, měl ji odmítnout. Krásných vil nad městem bylo habaděj a tenkrát nebyl problém vystěhovat „z vyšších zájmů“ kohokoli, nemusely to být zrovna děti.

Frank se rozhlédl po prostorné hale, do které ho přivedli. Celou plochu jedné stěny zabrala knihovna od země až po strop. Frank hledal pohledem žebřík. Nebyl tu. V koutě byl velký kulatý stůl, kožená pohovka a tři pohodlná kožená křesla. U pohovky stál malý bar. V protějším rohu byl ozdobný krb, celá místnost byla jediný měkký koberec. Jedna z bočních stěn byla celá ze skla. Na zdi s vchodem viselo plno obrazů. I nad pohovkou visel obraz. Portrét blondýny. Frank se na něj zvědavě zadíval. Malíře uhodl podle způsobu malby. Byl to výborný portrét. Věrný. Jenže Frank malíře znal a dovedl přibližně odhadnout, jak dlouho mu seděla modelem.

Frank zapadl do měkkého křesla, div se v něm neztratil. Blondýna postavila na stůl sklenice a láhev koňaku. Sedli si naproti sobě a Frank zpozoroval, že si ho zvědavě měří.

Musel si toho všimnout i velký muž.

„Myslel jsem, že jsi unavená...“ řekl netaktně. Na okamžik přivřela pohrdavě oči.

„Už mě to přešlo. A mám taky chuť na koňak.“

Chtěl se jí zbavit. Musel se dost přemáhat, aby jí to neřekl

ještě drsněji. Seděli tedy, přitukli si, upili. Frankovi se líbilo, jak rozkošnický pila. Velký muž to do sebe hodil naráz. Nalila mu hned další, dvojitou dávku.

Nálada byla stísněná, nikomu nebylo do řeči. Určitě už litovali, že ho pozvali. Ve vzduchu zůstalo viset hodně nevysloveného z minulosti. Ale když si chtěl posedět jako kdysi, dobře mu tak...

Frankovi šlo to trapné mlčení na nervy. Vstal a se sklenicí v ruce přešel k policím a prohlížel hřbety knih.

„To je manželova knihovna. Já mám svou jinde,“ řekla od stolu. Frank okamžitě pochopil, proč mu to říká. Byly to mrtvé knihy, uložené do polic tak, jak je dostával z vydavatelství, bez výběru, bez systému. Ona si určitě vybírá z balíku knihy, které ji zajímají. Ostatní skončí tady. To není knihovna, to je odkládiště knih, mrtvých knih, které z police nikdo nikdy nevyndá. Jestli knihovna žije, nebo je mrtvá, se pozná lehko. Jednou to stejně všechno skončí v antikvariátu. A polovinu z toho nebudou chtít ani tam.

Nejvíce ze všeho ho šokovaly obrazy. On na tribuně, s dítětem v kroji na rukou. On uprostřed údernické skupiny dřevorubců. On na družstevních dožínkách v čele stolu. On, partyzánský velitel, s orlím pohledem pátrajícím v dálce po nepříteli. On s rukou vztaženou na povel k útoku. On za kulometem. On jako vůdce dělnické mládeže uprostřed svých druhů...

Všechny, doslova všechny ty obrazy byly namalovány podle Frankových fotografií. Snažily se být dokonce věrné, jen tvář ženy v partyzánské skupině nebyla tvář Judity. Když se Frank vracel ke stolu, vyhnul se hostitel jeho pohledu a popadl nervózně skleničku s dvojitou dávkou koňaku. Blondýnky oči se pobaveně usmály. Byl to ostatně jen takový mnohomluvný a spíše náznakový rozhovor očima, který vedli celou dobu u stolu. Pán domu ještě nebyl tak otupělý, aby nepostřehl v tom tichu ostny.

„Je to dobrý malíř...“ vybuchl „Realistický. Nenamaluje ucho na kolenně.“

Proč tak najednou a proč tak podrážděně? Frank lehkou pochopil proč. O těch obrazech už se mluvilo vícekrát. Najednou dostal chuť přikápnout kapku jedu do atmosféry večera.

„Realistický? Tomuhle říkáš realismus? Tu vztaženou ruku ti namaloval strašně krátkou a na jednom obraze jako bys šilhal...“

Modré oči se opět přimhouřily, tentokrát s radostným souhlasem. Franka to až zarazilo. Takové už to mezi nimi je? Došlo to tak daleko, že tahle žena má radost z toho, když zesměšňují jejího muže? Ten ale výsměch nepostřehl. Zamračil se. Že by? Strašně krátká ruka? Nikdy si toho nevšiml. A že by šilhal? Tihle umělci, šarlatáni, darmožrouti!

Frank dobře znal toho malíře. A dovedl si představit, jak galerie vznikla. Přišel skromně, hledá prý materiál z dějin revolučního hnutí a z povstání. Chce vytvořit velký cyklus obrazů. Materiál? No, aby pravdu řekl, stačí fotografie. Fotografie, když se do ní umělec dokáže zahloubat, je zdrojem bohaté inspirace. Za několik měsíců to přivezl, nechtěl za to nic, pouze cenu rámu. Jednou, už jako zasloužilý umělec, se opil a vytahoval se ve výtvarnickém klubu, že on nedostal titul při kulatých narozeninách jako druzí.

Frank seděl proti portrétu blondýny. Portrét ho stále přitahoval, čímsi ho dráždil. Ona seděla pod ním. Snad to způsobil ten obraz, že k ní Frank poprvé pocítil úctu. Ať už je jaká chce, je to osobnost, ona je tady osobností, ne on. Malíř z ní dovedl vyhmátnout víc, než co může dát letmý pohled na její tvář. Musel si s tím dlouho hrát.

„Vzal za něj dvacet tisíc, gauner...“ přerušil hostitel Frankovy myšlenky.

Ne, nemohl ho rozzlobit, ten už nebyl schopen pochopit, že si z něho někdo tropí blázněny.

Blondýna najednou vstala.

„Promiňte, půjdu se převléct...“

Osaměli. Hostitel do sebe obrátil sklenici a nalil si novou, důkladnou dávku.

„Dělá mi scény, když si víc přihnu...“, vysvětloval zbytečně. Frank se ani moc nedivil. Takhle pít... ví asi dobře, proč mu v tom brání. Frank má zkušenosti, jak taková divoká pitka končí, ostatně byl tenkrát u Juity. Buď se zpije do němoty, nebo zesuroví.

Frank se znovu zadíval na portrét. Domnívala se kdysi, že vyhrála? Nevyhrála, ale on také ne, nebo přesněji řečeno, neuvědomoval si, co vyhrál, neuvědomoval si, co má. Nedovede s ní ani zacházet. Stačilo mu, že ji má, dokud to s ní bylo nové, vzácné a dokonce nejisté, měla pro něj novou a novou přitažlivost. Pak se stala jeho vlastnictvím. Začal ji zanedbávat, nepochopil, že taková žena se beztrestně zanedbávat nesmí. Jsou jiné ženy, které se spokojí tím, že jsou dekorum, zářivý, dokonalý doplněk, důkaz úspěchu. Tahle ne. Tahle ho chtěla celého, nechtěla se dělit s nikým a s ničím. Kariéra? Lesk? Postavení? Neomezené prostředky? Ano, ale i jeho celého. A to nejde. To byl zase její omyl. Měla mu asi za zlé, když se vrátil domů z daleké cesty, utahaný na smrt, zatímco ona čekala. Měl se na ni vždycky usmívat, vždycky ji hladit, rozmazlovat, stále ji milovat...

Vrátila se. Přišla v prostých tmavých šatech, bez ozdoby. Věděla proč. Šperky odložila. Okamžitě zaplnila halu svou dráždivou přítomností. I velký muž ji pocítil a podíval se na si s žádosťivým obdivem. Bez ozvěny.

Její chlad se ho dotkl.

Dobrá, když jsi taková...

Vlil do sebe velký koňak. A nalil si znova.

„Nepij...“, chytila ho za ruku. „Víš, co ti říkal doktor...“

Bestie, umí to s ním. Chce ho opít. Je samozřejmé, že teď bude pít ještě zuřivěji. Doktor! Teď mluvit o doktorovi! Před hostem, který ho vždycky znal jako nezničitelného chlapa! Vytáhl naráz flašku borovičky a ještě šel na majáles! Naschvál bude pít! Nejistě vstal a načal druhou láhev. Jen pokrčila rameny. Vzdává se odpovědnosti, udělala své, víc nemůže. Tedy – takové scény mu dělá, když si víc přihne.

Frank viděl chlapa, který za noc vypil dva litry ostré kořalky.

To ještě jde. Ale takovéhle pití nevydrží nikdo. Velký muž to nevydržel ani hodinu. Ztuhly mu čelisti, začal nesouvisle blábolit, oči mu napuchly, upadl do stavu polovědomí, kdy už člověk nevnímá nic a nikoho. Chtěl popadnout sklenici, sáhl vedle.

Frank už toho taky vypil dost. Zavrtěl se v křesle, jako by se chystal k odchodu. Rukou ho vrátila zpět.

„Dáme si ještě. Chutná mi. Nalejte...“

„Ale poslední...“

Přikývla. Nalil jí, nalil sobě. Ukázala očima na prázdnou skleničku před opilým. Jemu taky? ptaly se Frankovy oči. Jemu taky, přimhouřily se její. Přidržela mu ruku, aby dolil plnou dávku. Potom sama vložila opilému sklenici do ruky. Musela do něho drcnout, aby se probral.

„Pijeme na tvoje zdraví,“ vysmívala se už docela otevřeně.

Zablekotal něco nesouvislého, ale koňak vypil naráz. Vzápětí mu zacukalo ústy, vstal, chtěl udělat krok a svalil se jako podřátý. Pomohli mu na nohy. Byl nejvyšší čas. Ještě ho stačila dovléct na záchod. Frank slyšel, jak zvrací. Nechala ho tam a vrátila se s docela nevinným výrazem.

„Nic nesnese. Pokaždé to skončí takhle. Promiňte, zatím popíjejte, já se o něj musím postarat.“

Něžná, pozorná manželka... ponížila ho, zesměšnila před dávným druhem, který ho znal docela jinak. Právě to chtěla.

Frank se zeptal:

„Nemám vám pomoci?“

Ne, ne, vrtěla hlavou, už si zvykla, není to poprvé...

„Tak tedy...“

Ach ne, ne, nechodte, promiňte, takový zkažený večer, to je jistě nemilé, ale teď bych neunesla samotu, ještě nějakou skleničku vypijeme, vždyť není tak pozdě, a vy, jak jsem slyšela, hodně ponocujete, jen nic neříkejte, aspoň vidíte, že o vás přece jen něco vím, jenom ho uložím a hned jsem zpátky, koňak je dobrý a v láhvi je ho ještě dost...

Nic z toho nevyslovila, to všechno vyrozuměl Frank z jediného posunku, ale opravdu v něm tohle všechno bylo.

Takhle tedy? Frankovi něco signalizovalo mlhou alkoholového oparu, neblbni, odejdi, tohle není nic pro tebe, tady nemáš co pohledávat. Ale neodešel, sedl si, líbila se mu, čertovsky se mu líbila, a co je mu po ostatním!

Slyšel a viděl, jak vleče nemohoucího opilce někam do ložnice, tlačila ho před sebou a Franka, který jí chtěl pomoci, odbyla. Jestlipak ho aspoň svleče a uvolní mu kravatu nebo mu aspoň zuje boty. Možná ho jenom hodí na postel a nechá ho být, dokud se neprobudí.

Vrátila se.

„Na zdraví,“ zdvihla vstoje skleničku, „půjdu ještě uklidit to svinstvo... hned jsem zpátky... mezitím se taky uvaří káva...“

Přišla bez kávy.

„Pojďte, nemám tuhle halu ráda, připadá mi jako čekárna na smrt. U mě je útulněji.“

Frank měl poslední možnost odejít, taky ho to napadlo, ale šel za ní jako pejsek. Ta místnost byla opravdu útulnější, zařídila si ji s jistým vkusem, jen tak pro sebe. Na polici pár vybraných knih, dva obrazy současných malířů, žádná nahotinka, jak by mohl očekávat, ale dvě cenné krajinky.

Líbila se mu. Strašně se mu líbila. Při koňaku a kávě na něj zaútočila přímo, nečekaně.

„Řekněte mi, co proti mně vlastně máte?“

Frank zpozorněl. Co je to za hru? Ale imponovala mu její nebezpečná přímota. Odpověděl jí protiútokem:

„A vy?“

Usmála se. Pohrozila mu prstíkem.

„I vy jeden...“

Frank útočil dál.

„Co bych proti vám mohl mít? Líbíte se mi. Od první chvíle, od prvního setkání.“

„Máte trochu podivný způsob, jak dávat najevo, že se vám někdo líbí.“

Frank jí neporozuměl. Kam míří?

„Štval jste ho proti mně. Jenže dneska už na tom nezáleží. Je možná škoda, že jste ho neštval lépe a účinněji.“

„Neměl jsem na tom žádný zájem.“

„Měl. Byl váš dlouholetý přítel. A věděl jste od první chvíle, že s tím bude konec. Jestli to nevíte, trochu jsem přispěla k tomu, že vás odvolali z kraje. Byla jsem hloupá.“

Frank zbystřil pozornost. Má to být nabídka? Takhle, přesně tak začínají rozhovory, které končí v posteli.

„Proč?“

„Tak. Nestálo to za to.“

„Zklamala jste se v očekávání?“

„To taky. Ale tenkrát jsem ho chtěla mít jenom pro sebe. Vy jste mi vadil. Pořád o vás mluvil. Dokud jste tu byl vy, nebyl docela můj.“

„Milovala jste ho?“

„Strašně. Byl to muž, jakého jsem chtěla, na kterého jsem čekala. Udělala jsem možná chybu, že jsem naléhala na rozvod a že jsem se za něj pak vdala. Jako milenec byl jedinečný. Mohlo to tak zůstat..“

„A Galovič?“

Podívala se na něj udiveným, skoro pobaveným pohledem.

„Co ten s tím má společného?“

Nemohla se tak přetvařovat, natolik ne. Frank si v duchu vynadal do hlupáků, že ho to vůbec kdy mohlo napadnout.

„Já jen tak. Myslíte, že by mu byl trpěl takové, jak on se vyjadřuje, mravní bahno?“

„Prosím vás! Šéf a jeho sekretářka! Copak jste to nikdy neslyšel!“

„Slyšel, dost často. A viděl taky. Ale když se to někomu hodilo, tak na to ten šéf a jeho sekretářka pořádně doplatili.“

„Rozvod byl ještě větší riziko. Měl z něj pořádný strach. Vlastně tady začínala všechna naše nedorozumění. Já mám, abyste věděl proskribovaný původ. A on přes všechno sladké cukrování nemyslel jenom na mě. Chtěl kariéru.“

Frank se odmlčel. Chtěl kariéru? Určitě, chtěl udělat kariéru, ale nebylo to taky trochu proto, že ti chtěl imponovat, že tě chtěl zahrnout leskem, že ti chtěl dokázat, že nad něj na světě není?

„Vy...“ zeptal se po chvíli, „jste nechtěla?“

„Co?“

„Vám snad byla jeho kariéra proti mysli?“

„To víte, že ne. Ale vím, že se o mně říká, že jsem ho do ní veštvala. To není pravda. Ztroskotali jsme právě na tom, že se pro něj stala kariéra žádoucnější než já.“

„Teď něco předstíráte.“

„Prosím vás! Podívejte se na mě. Mám to zapotřebí? Co bych z toho měla?“

„Snad... snad jste si to všechno jen jinak představovala.“

„Ne. Spokojila bych se s rybou k obědu a s pytlek na sebe. Chtěla jsem chlapa. Snad jsem se v tom mýlila. Dnes už chlapi vymřeli. On se chlapem jen zdál, ale nebyl.“

„Poznal jsem ho dobře. Ví, jestli byl nebo ne.“

„Možná že byl. Ale přestal být. Třese se o sebe, o své postavení. Bojí se každého a všech a následek toho je, že musím žít v tomhle domě jako zajatkyň. Nikdo k nám nechodí, ale on věčně zkoumá zdi, jestli mu někde nepodstrčili odposlouchávací zařízení. Tohle je doživotní vězení. A není z něj úniku.“

„Máte nápadný vůz.“

Její modré oči se trochu zúžily.

„Ach, já se tím netajím. Zlobí mě jen, že musím zachovávat dekorum. Vás už jsem měla taky dávno poslat pryč. Ale dneska se mi nechce. Rusové na to mají výborný výraz. Naplivat...“

Frank okamžitě vstal.

„Promiňte...“ zamumlal, „opravdu...“

„Co jste se tak polekal?“ posmívala se mu. „Vy se taky bojíte? Čeho se všichni tak bojíte? Řekněte, čeho se vy chlapi bojíte? Kdysi, pokud to nejsou legendy, jste se nebál ani pekla, ani nebe, ani Němce.“

„Já... tady nejde o mě...“

„Ale ano, o vás jde, o nic jiného! O vaše bídně placené místo. O plácek na našem malém výsluní. Mám vám říct, čeho se bojíte? Zítra bude mít Galovič na stole hlášení, že jste tady byl do rána. Hlášení s podrobnostmi. Kdy zhasla velká světla v

hale, kdy se rozsvítilo světlo v mém pokojů.“

Tohle Franka vydráždilo.

„Řekněte upřímně, kolik mužů už se tu takhle bálo?“

„Vy se vyznáte v tlačenci. Máte pravdu. Já se taky bojím. Ale já jsem jenom žena. Můžu ledacos způsobit, ale rozhodování o tom, jestli jsem to způsobila nebo ne, je stejně v rukou mužů.“

Frank se marně snažil stočit rozhovor na něco jiného. Šikovně unikala. Líbila se mu. Moc. Ale nač ho sem zavlekla, do tohoto pokoje? Jen kvůli dráždění nervů? Anebo ze sebe potřebuje všechno shodit, potřebuje se vymluvit a Frank přišel docela náhodou do její sdílné nálady? Líbila se mu. Chtěl ji. Ale jak? Tahle hra je konečná, a do rána už mnoho nechybí, líbila se mu, chtěl ji a uvědomoval si, že je to jediná příležitost, která se ovšem krátí a uniká. Ale co si počít?

Má si k ní přisednout a zvrátit jí hlavu? Má jí zničehonic kleknout k nohám a vyznat jí horoucí lásku? To ne, jí rozhodně ne. Noc musí dozrát, aby z ní něco bylo, ale ona úmyslně uniká. Hraje si. Hraje si, ale Frank potom neví, co tu ještě dělá. Jenže se nedokázal zdvihnout Líbila se mu. Rozhodl se pro útok.

„Váš portrét je moc hezký.“

„Ano? Líbí se vám?“ Zřejmě ji to potěšilo.

„Jste krásná žena...“

Vycítila okamžitě, kam míří.

„Já vím,“ řekla. Ale Frank už se nedal zmýlit jejím posměchem.

„Byla byste nádherný model“

„Model? K čemu?“

„K aktu.“

Rozesmála se. Smála se nahlas, čistě, krásně.

„Ach vy...“ Vstala, vzala mu hlavu do rukou, políbila ho, „ach, jste milý.“

„Myslel jsem to docela vážně.“

„Nevěděla jsem, že děláte taky akty. Jak se to dělá?“

„To je dost složitá procedura,“ ustupoval Frank. „Model

musí dobrou hodinu odpočívat. Čočka je nemilosrdná, zachytí všechno, vřezy gumy od kalhotek, deformace po podvazkovém pásu, červené čáry po podprsence, po ramínkách. To všechno musí napřed zmizet, tělo musí být hladké a bílé...“

„To jsem nevěděla.“

„To ví málokdo.“

„A myslíte, že bych se na to hodila?“

„Ideálně.“

Začala se opět smát. Dlouho, zvonivě, čistě.

„Tedy,“ smála se, „takhle na mě nešel ještě nikdo. Co si ti mužští všechno nevymyslí...“

„Líbíte se mi.“

„Jste tak roztomile nemotorný, Franku..., že je to až báječné.“

„Líbíte se mi.“

„Na to už je pozdě, Franku. Ten můj nápadný vůz... mluvil jste přece o něm. Doufám, že jsem vám dobře porozuměla, chtěl jste tím říct, že ho občas vídáte na nezvyklém místě?“

„Na několika.“

„Na jednom. Vždycky na jednom. Pravda, jednou nebo dvakrát jste ho mohl vidět i jinde, ale tak dlouho stál vždycky na jednom místě. Můžu vám o tom vykládat bez rizika, k mé pověsti Messaliny už není co přidat. Na jedné recepci mě zastavil takový hezký chlapec. Podíval se mi do očí a řekl – líbíte se mi. Chci vás. Na další recepci jsem našla pod kabelkou klíč, zabalený do papíru s adresou. Samozřejmě že jsem se nejdřív přesvědčila, kdo na té adrese bydlí. A co myslíte, že on? Nikdy vám nevypravoval, jak mě dostal? Ne? To se divím. Bez jediného slova. Nejsem z těch, které předstírají zájem o sbírky motýlů. A vy jste to zbabral.“

Pochopil. O půl třetí je už pozdě začínat noc, zvláště když má být jediná.

Líbila se mu. Líbila se mu ještě víc. Ne jako Licka, Licka, to bylo dlouhé trápení. Tahle se mu líbila tak nějak, že se bez toho dá obejít. Je to krásné, když ano, ale nic se nestane, když ne. Škoda neopakovatelné příležitosti. Ale musel ji obdivovat. Je v

ní víc, než tušil.

Podíval se na hodinky a vstal. Zadržela ho.

„Ještě ne, ještě chvílku zůstaňte...“

Byl zmaten. Nevěděl, co ještě může přijít

„Proč po něm slídíte?“

Frank se ani nesnažil zakrýt svůj úžas a zmatek.

„Slídíte po něm. Pasete po něm. Pozorujete ho. Vyhýbáte se styku s ním, ale jste mu pořád v patách. Nevynecháte jedinou příležitost dostat se do jeho blízkosti. Nedělejte se hloupý, nejsem taková husa, vy si o sobě myslíte, že vidíte všechno, ale já vidím o trochu víc, já vidím mimo to všechno, co vidíte vy, také do vás!“

„Má to být – varování?“

„Ne, Franku. Špatně jste mi rozuměl. Jsem jen zvědavá. Nemyslím si, jako vy kdysi o mně, že v tom má prsty Galovič. Ani si nemyslím, že z toho chcete něco vytěžit. Několikrát jsem vás viděla, jak jste ho fotografoval. Co z toho máte?“

„Vy ale umíte jít člověku na tělo. Zato vás, toho jste si jistě taky všimla, nefotografuji nikdy.“

„Vím, že se nad ním smráká. On už je tak otupělý, že to necítí, nevidí. S ním je konec, Franku. Je to už jen otázka času. Pro mě to bude možná vysvobození, i když si určitě užiju svoje. Nejsem tak naivní a hloupá, jak jste si možná myslel i vy. Vím, kdy jste ho zavrhl, a přibližně taky tuším proč. Ale on už je jako mrtvý. Ještě o tom neví, ale je mrtvý. Mrzelo by mě – ani ne tak kvůli němu, jako vůbec – kdybyste kopal do mrtvého.“

„To jsem neměl nikdy v úmyslu.“

„Musíte mít velmi zajímavou sbírku motýlů, Franku...“

Usmál se. Neřekl nic

„Měla jsem vás v hrsti. Mohla jsem vás zničit. Stačilo jen něco naznačit. Zakládáte si na tom, že všechno vidíte. Tenkrát v tom lese jste si myslil, že vás nikdo nevidí. Ti, co měli vidět, neviděli. Já jsem viděla, Franku. Říká se tomu teleobjektiv, že?“

„Vy jste úžasná...“ zmohl se Frank na vydechnutí.

„Teď sedíte tady, v mém pokoji, za dost zvláštních a riskantních okolností. Nevím, jestli chápete, co tím chci říct, Franku...“

To byla zbytečná otázka.

„Nenávídím ho. Když pije, je strašný a já se třesu před každou nocí. To raději – vždyť jste dnes viděl. Ale to je moje a jeho věc, Franku. Je sám. Nikoho nemá. Ani já nebyla tím štěstím, které hledal. Někdy je mi ho líto. To jsem vám chtěla říct. Byl jste jeho kamarád.“

„To je strašné, co mi tu říkáte.“

„Vůbec ne. Jen se podívejte kolem sebe. To je normální. Takhle žijeme. My nahoře, vy dole, všichni takhle žijeme.“

Zdvihla se.

„A teď promiňte, Franku, nejsem už z těch, které vypadají svěže po protancované noci“

Vstal. Definitivně. Políbil jí ruku. U dveří mu nabídla ústa.

Jenom tak. Na rozloučenou.

„Škoda...“ řekl. Jestli si myslela totéž, nebylo to na ní vidět

Šel domů plný zmatku. Taková žena, taková báječná žena!

Ve čtvrtek nato šel schválně nenápadnou, špatně osvětlenou ulicí. Parkoval tam nápadný sportovní vůz západní značky.

8

V espresu bylo teplo a živo. Studenti, redaktoři, šoféři, špiclové, milenci. Jednotlivá slova splývala v trvalém šumu a hluku. Tady nikoho nezajímá, že pár kroků odtud leží někdo na márách. Ve velkém městě umírá několik lidí každý den a každý den se jich několik narodí. A vlastně, on zas bůhvíco nebyl. Kdo z těchto mladých lidí ho znal? Kdo s ním kdy přišel do styku? Že existuje, věděli z novin a fotografií. O jeho minulosti nevěděli nic a stejně je nezajímala. Třídní boj? Bylo vůbec něco takového? Povstání? Co jim mají pořád co vykřikovat, že za ně bojovali, mřeli, hladověli? To bylo. Dneska je jiná doba. Nikdo jim nemá co vyčítat, že se narodili.

A poslední dobou bylo kolem mrtvého státníka stejně ticho...

Neumřel předevečirem. Frank by mohl přesně říct datum a hodinu jeho veřejné smrti. Zprávy tiskové kanceláře mají na každém listě datum a minutáž vydání. Jednoho dne rozeslala tisková kancelář redakcím všech časopisů, rozhlasu a televizi důvěrnou informaci na barevném papíře, že jeho jméno a fotografie se nemá objevovat v žádných článcích a relacích. Tenkrát veřejně zemřel.

Ještě o tom nevěděl, o té modré důvěrné informaci před ním nikdo ani nemukl, neměl mezi novináři nikoho, kdo by ho na to upozornil. Ve Frankově redakci se strašně chechtali jeho výbuchům zuřivosti, když uviděl v novinách, jak se s cizím velvyslancem objímá Galovič a ne on. Zavolal si tenkrát ředitele kanceláře, že všechnu tu novinářskou bandu vyhází. Byl už tak opuštěn, že nepochopil, oč jde? Sám kdysi dával tiskové kanceláři podobné příkazy o jiných, kteří veřejně zemřeli.

Kdo ví, jestli si v posledních týdnech své vlády vůbec všiml, že lidé, jeho lidé, lidé kolem něho, se v jeho přítomnosti chovají docela jinak. Odměřeněji, familiárněji. Odměřeněji ti, kteří měli strach, aby se nesvezli zároveň s ním, familiárněji ti druzí, ti, kdo přispěli k jeho pádu a očekávali za to odměnu ve formě řekněme nástupnictví.

Dlouhá léta sledovali jeho zápas s Galovičem. Prohrál. Proti Galovičovi neměl stejně nikdy vyhlídky. Ale řekl mu to vůbec někdo?

Ještě svolával gremiálky, porady, kabinetní zasedání, ještě pořádal bankety, ještě podpisoval, poroučel, úřadoval, ale už neexistoval. Co není v novinách, veřejně neexistuje.

Dnes vyšly deníky s černým orámováním. Z prvních stránek se díval na čtenáře oficiální portrét státníka. Jeho jméno se bude ještě zítra a pozítří vyskytovat na prvních stránkách, vysázeno velkým písmem. Ještě za týden přinesou týdeníky jeho fotografii, hodnocení jeho osobnosti, nekrology. Za rok se objeví jeho fotografie a zkrácené životopisné údaje v historickém kalendáři. Potom se bude objevovat jen v sumářích. Narodil se, umřel, za deset patnáct let už velmi mnoha lidem neřekne jeho jméno nic.

Existují ulice nesoucí jména lidí, o kterých nikdo nic neví. Ale podle něho nepojmenují ani žádnou ulici V centrálním archívu tiskové kanceláře zůstanou tři jeho fotografie pro případ – který se sotva vyskytne –, že by je někdo v budoucnosti potřeboval

Už teď nikomu nechybí. I ti, jimž ublížil, si po přečtení zprávy o jeho úmrtí řekli: dost, je mrtvý, tím to všechno končí. Snad si na něj občas vzpomene holič, který ho stříhával. Dával dobré tuzéry. A snad některý z dávných spolužáků, až bude po letech prohlížet fotografii třídy, se zastaví u jeho tváře. Kdo to byl? Ach jo, to byl tamten. A možná že právě v této chvíli si někdo říká, tak tedy tu padesátikorunu, co jsem mu před dvaceti lety půjčil, už musím oželet.

To jsou dost mizerné vzpomínky na člověka, který umřel. Nejsou určitě jediné, ale ty další asi nebudou o moc lepší.

Frank se rozhlížel po espresu.

Jsem tu možná jediný, kdo na něj myslí..., řekl si. Taky ne s lítostí, ale možná přece. Frank ho znal, Frank ví, jak si ten mrtvý zpackal život. Jak a proč.

Zrovna chtěl vstát a odejít, když ho někdo plácl po zátylku, až to zabořilo. Zlostně se ohlédl. I mladým lidem u sousedního

stolku se to bujaré přátelské gesto zdálo přespříliš, zmlkli a s napětím očekávali, co z toho pojde. Za Frankem stál zasloužilý umělec, akademický malíř, jeho známý.

„Tak co, umřel ti kamarád...“ oslovil Franka a tvářil se přítom, jako by se byl právě dozvěděl, že vyhrál první pořadí ve sportce.

Franka to dopálilo.

„Umřel,“ odsekl. „Umřel mi kamarád. Ale já mu nikdy nelezl do prdele.“

Malíř najednou nevěděl kudy kam. Vycítil Frankovu podrážděnost a vytušil, že to nemusí skončit dobře.

„Ty hned vyskakuješ...“ pokusil se urovnat hrozící spor. Ale už to nešlo.

„Ty parazite! Ty štěnice! Myslíš, že snad nikdo neví, za co a od koho jsi dostal titul zasloužilého posery? Teď, když je mrtvý, si na něj troufáš kydat hnůj?“

Malíř už věděl, že je zle. Ohlížel se, kde nechal tesař díru. Ale bylo pozdě. Frank ho vtlačil zpátky na židli. Bylo mu jedno, že je v espresu najednou ticho jak v kostele a že se všichni zvědavě dívají k jeho stolu.

„Neutečeš. Teď budeš sedět, jinak tě na tu židli přibiju. Myslíš si, že nikdo neví, proč ti porota každoročně udělovala ceny za ty tvoje mazanice? Kolik státních objednávek na nádražní haly, idiotské fresky, restaurační sítě, kterýmís zasvinil celou zem od západu na východ, jsi dostal jen díky jemu? Myslíš, že nikdo neví, za co? Já to vím moc dobře.“

„To bych si vyprosil...“ bránil se chabě malíř. „Nemám s tebou co mluvit“

„Máš! Máš se mnou co mluvit a budeš se mnou mluvit, teď hned. Pak si můžeš jít stěžovat, kam chceš, jestli k tomu máš dost drзости a odvahy. Tys mě oslovil, ne já tebe, tak si mě teď pěkně vyslechneš. Jsi obyčejný hovnivál. Jsi živoucí důkaz hovnivála. Kdyby se někdo odvážil vpálit mi do očí to, co já teď tobě, skočím mu na chřtán a nepustím ho, dokud bude dýchat. Ale ty jsi hovnivál, který hoduje jen na mrtvolách. Dokud byl živ, dávals mu k dispozici svůj ateliér a dohazoval

mu kurvy. To je ovšem tvoje věc, ale nebudeš se o něj otírat, když je po smrti. Jsi hovnivál a basta, a já se postarám, aby všichni věděli, co jsi zač! A teď koukej mazat. Smrdíš!“

Malíř se nedal dvakrát pobízet. Vyletěl z espresa jako opařený. Frank vstal taky. Mrzelo ho už, že se nechal tak strhnout hněvem. Výstup zelektrizoval všechny špicly v lokále. Když odcházel, vyšli dva současně s ním. Frank se zastavil a posměšně se na ně zadíval. Co chtějí? Mají případ? Znají ho a on je taky. Co budou hlásit? Že urážel památku mrtvého? Ale vždyť on se ho vlastně zastával. A co když... budou hlásit právě to, že se toho mrtvého zastával?

„Těžká služba...“, neodpustil si malou provokaci. Zamračili se a zmizeli. S uspokojením se díval, jak se ztrácejí za rohem ulice. Něco se změnilo. Ještě před pár lety by ho byli sbalili. Teď už je možné vysmát se jim do očí. Je to hodně? Je to málo? Frank by nedokázal odpovědět. Je to rozhodně dost, když už se lidé nemusí na každém kroku třást a obávat se i nevyslovené myšlenky, která se jim zrodí v hlavě.

Frank se vracel do smuteční síně. Zlobil se sám na sebe. Neměl se dát tak vyprovokovat Proč? A co má co vyčítat druhým, rozčiloval se, že někdo dělá monumentální mazanice? Nedělal snad a nedělá sám monumentální fotografie? Tribuny, shromáždění, bankety, parády, manifestace, oslavy, úsměvy, samé úsměvy, z tuctového dělal jedinečné, z jepičího věčné. Kde je to věčné, historické, neopakovatelné, co zachytil v tisících fotografických záběrech? V mrtvých, zaprášených archívech, nepotřebná veteš. Co se má tedy co urážet a vykřikovat? Proč ho tak pobouřilo, že ho někdo nazval přítelem toho mrtvého? Nebyl jím snad? Byl, býval, skoro polovinu života prožili bok po boku. Později to mezi nimi začalo skřípat. Dá se snad vymazat z paměti, z vědomí, ze života to, co bylo?

Frank měl stále mizernější náladu. Proč tak vyskakoval? Nebyl to taky strach? Strach, že ho mohou spojovat s tím mrtvým, strach, že ho na poradě někdo okřikne – ty mlč, tys byl taky jeho nohsled? Strach, že jeho místo banketového reportéra zaujme někdo jiný? Frank dobře ví, že mu někteří

kolegové závidí jeho postavení. Není co závidět, ale závidí mu. Jeho kariéru si vysvětlovali dlouhá léta tím, že má mocné příznivce nahoře, a věděli také, kdo jsou ti mocní příznivci, nebo přesněji řečeno, kdo je ten mocný příznivec. Byla to pravda pouze do jisté doby. Teď, samozřejmě, bude o všem rozhodovat Galovič a ten Franka rád nemá. Možná že tenhle pohřeb je poslední Frankovou prací na výsluní společenského života. Už zítra ho možná pošlou na budovatelskou fotografii, zvěčňovat úderníky, dojičky, mladé ženy za strojem. Změní se něco? Místo mikrofonů bude fotografovat stroje, stroje a nějakou tu tvář u nich. Bude cvakat, jako cvakával, pracovně se nezmění nic Ale – jinak se změní všechno. I mezi fotografie jsou prominenti, a Frank byl dlouho jedním z nich, dokonce na čelném místě. Už nebude. To se změní Frank to cítil už delší dobu a tuší, že tohle je jeho poslední státní pohřeb. Marně si namlouvá, že toho má už stejně po krk, nebyl to přece jen marný pocit být v blízkosti velkých, mluvit s nimi, moci se ukázat na místech, kam jiní nemohli.

Ale stojí snad tohle všechno za to, aby zapřel kamaráda? Frank se zastavil. Zapřel ho? Vždyť ho přece bránil proti tomu hovniválovi. To si jen namlouvá. Zapřel ho. Pobouřilo ho, že ho ten malíř nazval přítelem mrtvého. To ho pobouřilo. Proto se na něj tak osopil. Z obav, aby ho nikdo s tím mrtvým nespojoval.

Frank už s ním stejně dávno přerušil styky. Přestal si ho vážit, byl mu pro smích, odsuzoval ho. To se mezi dvěma lidmi stává, ale neznamená to, že je možné anulovat tolik let společně prožitého života! Kdyby měl Frank odvahu zeptat se sám sebe, zda lituje, že se s tím mrtvým někdy přátelil, vzmohl by se sotva na jednoznačnou odpověď. Litovat? Litovat nejkrásnějších let života, která prožili spolu, bok po boku? Co by Frankovi zůstalo, kdyby z nich vymazal toho druhého? Člověk přece nemůže popřít vlastní život, a Frankův život, to byl taky ten druhý. Ten druhý, kterého zapřel v hodině, kdy ten druhý byl strašně sám, v hodině, kdy měl vykřiknout: Není mi lhostejný, měl jsem ho rád, a přese všechno, co se stalo, není a

nemůže mi být lhostejný ani dnes... zvláště dnes ne!

Do Frankovy mysli se vrací vzpomínka za vzpomínkou, chvíle za chvílí. Neuspořádaně, ale úplně, jedna střídá a honí druhou. Tenkrát se poprali. Strašně se poprali...

Frank už byl vyučený fotograf. Pracoval v ateliéru do čtyř hodin. Ten druhý na něj čekával u řeky. Frank tenkrát miloval jedno děvče, které se k nim večer co večer po práci přidávalo. Když byl teplejší večer, koupali se nazí v zátoce, ukryté v hustém vrboví. Namlouvali si, že takhle bourají staré přežitky. Dva mládenci, jedno děvče, patří k jednomu z nich, a ejhle, nejsou mezi nimi směšné měšťácké přehrady, dívají se na ni, jak jde do vody, urostlá víla, odraz měsíce se leskne na jejím nahém těle, skočí za ní, plavou hodně daleko, povykují, smějí se, je jim spolu dobře. V jakémkoli jiném seskupení by jim tak dobře nebylo, takhle je jim báječně. Líbí se jim, proč by se nelíbila? Je mrštná, hezká, odvážná, radost se na ni podívat, ale je Frankova, je to Frankovo děvče, to ví každý. To musí každý vědět a každý to musí respektovat.

Jednou se procházeli u řeky jako jindy. Čekali na děvče. Frank byl nějak nesvůj, opozdila se, a to nemívala ve zvyku. Co chvíli se díval na hodinky. Když se na ně podíval už pokolikáté, řekl ten druhý:

„Margita dnes nepřijde.“

Řekl to tak nějak divně, že Frank zpozorněl.

„Co je?“ zeptal se.

„Co by mělo být?“ vyhnul se ten druhý odpovědi.

„Proč by nepřišla?“

„Tak. Víím, že nepřijde.“

Stoupli si proti sobě.

„Řekla ti něco?“

„Ne. Nic“

Frank nevěděl, co si má myslet. A na tom druhém bylo vidět, že se k něčemu odhodlává, k něčemu, co vůbec není lehké.

„Máme se s Margitou rádi...“

Frank pořád nechápal. Co má být? Samozřejmě že se mají s Margitou rádi. Proč mu to říká? Jak to vlastně myslí? Margita

je jeho, Frankova, to přece ví každý.

„Jak to myslíš?“

„Tak. Máme se rádi“

Frank marně hledal jeho oči. Ten druhý se díval do země. Teprve v té chvíli Frank všechno pochopil. Všechno najednou. Zmije! Eh, takové jsou všechny...

Pak přišla řezavá bolest. Frankovou hrudí jako by projel horký nůž a řezal, pálil, nesnesitelně bolel.

A potom Frank skočil. Bez výkřiku, bez varování. Popadl toho druhého za krk a tiskl, tiskl, viděl, jak mu před očima fialoví nenáviděná tvář, jak se mamě snaží otevřít ústa... V poslední chvíli se té svini podařilo chytit Franka za palce a osvobodit se ze smrtícího sevření. Vzápětí kopl. Kopl strašně. Frank myslel, že má kotník napadrt'. To jen znásobilo jeho zuřivost. Vrhł se na něj, srazil ho na zem a mlátil, rozbil mu nos, ústa, obočí, vrazil mu koleno do podbřišku. Ten druhý zařval bolestí, vymrštil obě nohy a přehodil Franka přes sebe. Pod strašnými ranami cítil Frank, jak slábne, jak z něho uniká všechna vůle a síla, kotník byl v jednom ohni, vzepjal se, shodil se sebe posledními silami smrtící zátěž, a než se ten druhý stačil vzpamatovat, zasadil mu tvrdý hák, po kterém se poroučel. Vzápětí úder. Druhý. Třetí. Potom pocítil Frank řezavou bolest v prstech. Podíval se na ruku. Klouby měl nadranc, rozerval si je o zuby toho druhého. Ten se ještě jednou pokusil vstát. Frank ho přibil posledním úderem k zemi. Pak zůstal stát, těžce oddychoval a zvolna se mu vracelo plné vědomí a souvislosti. U nohou mu ležel ten druhý, celý zřízený, zakrvácený, neschopný pohybu. Jen chrčel. Když chrčí, je ještě živ. Frank ho popadl za nohy, odtáhl ho do mělčiny, namočil mu hlavu do vody a pak mu ji otřel o břeh. Znovu ho zaplavila vlna krvavého vzteku, nakopl tu ubohou hromádku, ale pak ho napadlo něco lepšího, zabít, zabít ji, zabít tu zmiji!

Frank dodnes neví, jak se do té ulice dostal. Nic nevěděl, nic necítil, na nic se nepamatoval. Musel si pospíšet, noha byla v jednom ohni, rychle otékala, musel dojít, musí se tam dovléct,

musí ji zabít.

Pak stál před tím domem, před domem, kde se večer co večer loučil s děvčetem, a najednou byl slabý a ubohý a nevěděl, co dělat. Ulice byla prázdná, jen od řeky se vlekl prostředkem vozovky jakýsi mátožný stín. Frank se stačil odplovžit za kaštan. Pozdě. Ten druhý ho zpozoroval.

„Jsi tady?“

Frank mlčel, ale ten druhý věděl svoje.

„Vím, že jsi tady. Margitu nech na pokoji!“

Frank vyšel ze svého úkrytu za stromem a těžce se vlekl k tomu druhému. Každý krok byl pro něj utrpení, ale vlekl se vytrvale k stínu uprostřed tmavé ulice. Ten druhý se ani nepohnul. Čekal. Frank ho popadl za krk. Ten druhý se nebránil. Frank uvolnil sevření. Nemohl. Nemohl to udělat. Pustil toho druhého a belhal se pryč. Něco za ním bouchlo. Ohlédl se. Na zemi ležel temný stín. Nechal ho ležet, jeho mysl, jeho vědomí vyplnila jediná myšlenka. Nemocnice. Nemocnice je blízko. Musí vydržet aspoň k vrátnici.

Když ho vrátný uviděl, zalomil jen rukama.

„V Říční ulici... leží v Říční ulici...“ zachrčel Frank. Pokusil se ještě o krok, vykřikl bolestí a skácel se na schody.

Ještě ten večer ho posešivali, slátali dohromady, nohu mu dali do sádry a zavěsili na hák. Frank odpovídal na všechny otázky zarytým mlčením. Jenže taková rvačka, mezi takovými kamarády, se utajit nedá. Do nemocnice dopravili i toho druhého. Město mělo svou senzaci. K Frankovi přišel četník. Chtěl všechno vědět, nadarmo ho Frank posílal ke všem čertům, ne a ne se dát odbýt. Lichotil, hrozil, namlouval Frankovi, že by mohl dostat vysoké odškodnění za těžké ublížení na těle, upozorňoval ho, že je jeho povinností podat trestní oznámení na nebezpečného násilníka. Je to jen formalita, stačí podepsat vyplněný formulář.

Chtěli toho druhého dostat. Chtěli ho postavit před soud jako nebezpečné individuum, ohrožující životy a zdraví mírumilovných občanů. Chtěli udělat z buřiče a revolucionáře násilníka, chtěli ho mít v trestním rejstříku trochu jinak, než ho

tam už měli, jako kriminálního zločince, potenciálního vraha. Vůbec je nezajímalo, k čemu vlastně mezi nimi došlo. Chtěli jen toho druhého, jen on je zajímal, báli se ho, už tenkrát věděli, co z něho vyrůstá.

„To jsou hlouposti, pane strážmistr...“, zamlouval to Frank, „všichni ve městě přece vědí, že jsme kamarádi“

„My víme svoje a někdo vás přece takhle zřídít musel,“ odsekl netrpělivě četník.

„Vy tomu nebudete věřit, pane strážmistr. Srazil jsem se s lokomotivou. Vykolejila se, chudinka, ještě teď tam leží na náspu,“ posmíval se Frank četníkovi. Ten se rozčlilil. Dobrá, když Frank nechce, je to jeho věc. Ať se ale nediví když budou stát před soudem oba.

„Můžete mi i s vaším soudem, víte co...“

„Tohle je urážka úřední osoby,“ začal vřískat četník. „To vám přijde draho, jsou tu svědci, kteří to slyšeli...“

Četníkovy výkřiky zarazil teprve halasný smích v nemocničním pokoji. Pacienti se ohromně bavili. Odpálil, celý fialový vztekem.

Druhý den přišla Margita. Sedla si na pelest. Nic si z toho nedělala, že se k ní Frank obrátil zády.

„Blázní...“, domlouvala mu, „taková dva blázní...“

„Jdi pryč.“

Nešla. Neřekla už nic, ale pryč nešla. Hladila ho po zádech, která se zachvívala pláčem. Odešla teprve tehdy, když si od ní nechal hladit ruku a když se na ni usmíval jako předtím.

Za čas je bylo vídat, jak spolu chodí k řece. Všechno bylo jako dřív. Jen něco se změnilo, taková maličkost. Už se spolu nechodili za teplých večerů koupat nazí.

9

Frankovi se ani dost málo nechtělo vracet se do smuteční síně. Zastavil se v redakci a odevzdal laborantce filmy, aby je vyvolala. Zkoumavě se na něj podívala. Vyvolává si přece vždycky filmy sám.

Frank se ještě chvíli potuloval po nevlídných ulicích a potom šel domů na oběd. Maso nechal. Nechutnalo mu. To býval doma vždycky kříž, když Frankovi nechutnalo, ale tentokrát žena nevybuchla. Pohládila ho soucitně po vlasech.

„Je ti těžko, že?“

Odbyl její důvěrnost trhnutím ramen.

„Je to otrava.“

„Měls už toho dávno nechat. Jiní vydávají velikánské, drahé knížky, vycházejí jim v cizině, mají plno bonů...“

„Prosím tě!“ okřikl ji. Neměl chuť poslouchat do konce tu obehnanou desku. Má pravdu, Frank ví, že má pravdu, ale má ten nešťastný zvyk vyrukovat s ní v tu nejnevhodnější chvíli.

Vstal od stolu a odešel do temné komory. Sundal maskovací stěnu, za ní byly v pedantickém pořádku poskládány velké krabice. Tuzex... tohle je tuzex! Vášeň, která stála Franka tisíce jen za filmy a papír. Dokumentace, jakou hned tak na světě nenajdeš. Tady je každý. Tady je všechno.

Kdysi byla krátkou dobu na trhu celofánová alba velikosti devět krát dvanáct v obalech z tenké umělé kůže. Frank jich tehdy nakoupil dvacet a později litoval že neskoupil všechny. Těch dvacet – do každého se vejde padesát fotografií – už dávno nestačí. Frank je na hřbetu označil arabskými číslicemi. Ví přesně, co ve kterém je. Stačí jen vztáhnout ruku.

Frank natáhl ruku a vybral z prostředka jedno album. Velký muž, také už dávno mrtvý, stojí na balkóně hotelu, v němž se ubytoval před půl hodinou. Dojatě a u vytržení kyne zástupům, shromážděným pod balkónem na náměstí. Půl hodiny, pouze půl hodiny se zdrží v provinčním městě. Dva tisíce mladých lidí v modrých košilích ho přišlo pozdravit, volají, ať žije, tleskají, domáhají se ho. Velký muž dojatě kyne na pozdrav. Tolik obdivu! Tolik lásky! Jak krásná je naše mladá směna!

Jiný záběr. Z jiného města. Tentýž velký muž má na hlavě hornickou přilbu. V doprovodu ředitele a několika inženýrů kráčí k šachtě. Na těžní věži září jeho jméno. Důl byl pojmenován po něm.

A tady mikrofon. Před ním velký muž, už ne tak docela velký. Roztahuje právě ruce a říká – já, soudruzi, jsem taky zapomněl na revoluční bdělost a ostražitost, podlehl jsem svodům nepřítele...

A zase tatáž šachta. Fárají vězni. Mezi nimi známá tvář, tvář toho muže, a místo tenkrát módní kšiltovky má na hlavě trestaneckou čepici. Důl přejmenovali už předtím.

Brána velké věznice. Z ní vychází kdysi velký muž. Holohlavý. S malým kufříkem v ruce. Rozhlíží se, jestli na něj někdo nečeká. Nečeká nikdo.

Otevřená vrata staré synagogy. Před ní nákladní auto. Kdysi velký muž z něho právě skládá ohromný balík slisovaného starého papíru. Nad synagógou je nápis: Sběrné suroviny, n. p.

A ještě jeden záběr. Hřbitov. Čerstvá jáma. Vedle ní skromná rakev. Evangelický farář. Ministrant s křížem. Žena v černém. A pak ještě nějaký muž. Dva hrobníci. Evangelický farář proto, poněvadž katoličtí nesmějí pochovávat sebevrahy.

Tragédie v malém. Tragédie ve velkém. Jak se jmenoval ten, jehož jméno se kdysi pyšnilo na těžní věži velkého dolu? Frank ví, jak se jmenoval. Kdo to ví ještě? Jedna žena. A pár sousedů. Kolik času uplynulo od záběru na balkóně hotelu? Patnáct... Patnáct let. Později patřil Frank k těm málo lidem, kteří kdysi velkého muže pozdravili, když ho potkali na ulici.

Ale v tento den nedokázaly Franka rozptýlit a potěšit ani jeho poklady. Vstal, připevnil maskovací stěnu. Neměl náladu do ničeho.

„Přijdeš k večeři?“ zeptala se ho žena s jakousi úzkostí v hlase.

„Nevím. Nic nechystej. Když přijdu, vezmu si něco studeného.“

Porozuměla. Tedy nepřijde, zase nepřijde. Zůstala stát ve dveřích jako vždycky a dívala se za ním pohledem, který tak

dobře znal Dobrá, nepřijdeš, ale aspoň se neopij... Franka to vždycky zlobilo, ale tentokrát se vrátil. Vrátil se, vzal její hlavu do rukou a přitiskl si ji na hrud'. Tak tam chvíli beze slova stáli. Cítil, jak se mu v rukou chvěje. Chtěl jí říct něco hezkého, něžného, milého, ale lepší snad bylo neříkat nic. Políbil ji na rozloučenou. To už dávno nedělal. Proč? Proč ji nepolíbí každý den? Vždyť se mají, i po tolika letech, stále rádi. A ona to s ním lehké nemá. S platem, ať ho obracejí jak chtějí, nikdy nevyjdou. Frank je věčně na cestách a ona čeká. Frank ví, s jakými obavami na něj vždycky čeká. Pokaždé ho to zlobí. Za tolik let už si mohla zvyknout.

Půjdu dnes rovnou domů..., ubezpečuje se. Najednou je strašně rád, že ji má, že je taková, jaká je, že na něj čeká. Že není tak sám, jak si někdy namlouvá. A rozumí mu. Ví, co chtěla říct, když mu občas domlouvá – neplet' se mezi ně! Udělej knížku o vázkách. To je trvanlivější.

Dneska, řekl si Frank znovu, půjdu rovnou domů...

10

Poznámka, vyslovená polohlasem, elektrizovala Frankovu otupělou pozornost. Rychle se ohlédl, kdo to řekl. Ze smuteční síně vycházeli právě dva neznámí muži. Úplně neznámí. Ten mrtvý by řekl – dva z davu, dva z ulice. Dva úplně anonymní, neznámí muži.

Protože on, Frank, zná všechny známé muže. Všechny bez výjimky. Za ta léta se naučil rozlišovat a poznávat tváře. A pamatovat si je. Tváře jsou jeho profesí. Frank vyběhl ven. Předběhl ty dva. Zamířil na ně objektiv a cvakl. Viděl, jak se zarazili, jak se jeden z nich polekal, jak ten druhý zrudl. Za chvíli bude jeden druhému trpce vyčítat – pročs nedržel zobák? Ještě se dostaneme do neštěstí! Už ne, za takové poznámky se už lidé do neštěstí nedostávají. Jenže o tom ještě nevědí. Strach má ještě stále velké oči. Ti dva naprosto neznámí jsou hlasem lidu. Hlasem lidu, který to už nemůže vydržet, sotva se obrátí zády ke katafalku, zasvrbí ho jazyk a řekne tomu druhému, kdoví co je to zač, polohlasem: „Zemřel na urémii...“

Frank se zachvěl. Ani toho nezůstal ten mrtvý ušetřen. Co ví jeden neveřejný neznámý občan, vědí už všichni neveřejní neznámí občané. Frank je fotoreportér. Dá se říct slavnostní, oficiální. Oficiální reportér nejenže může, ten musí vědět všechno. Frank ví, nač zemřel ten na katafalku. Ví to on, ví to neveřejný občan. Franka přitom napadlo, jestli už to ví vdova. Vědí to snad členové kabinetu? Vdova by to vědět měla. Snad.

Urémie je ošklivá nemoc.

Tři význační lékaři, tři vědecké kapacity, podepsali úmrtní protokol. Jejich zpráva vyšla v tisku. Vydala ji jako oficiální dokument ústřední tisková kancelář. Ve zprávě o úmrtí byla jen malá zmínka, tři změněné hlásky. Leukemie. Taková malá záměna. Tři lékaři, tři vědecké kapacity, zfalšovali skutečnou příčinu smrti.

Na urémii může umřít každý. Třeba Frank. Třeba ti lékaři. Třeba ten neznámý, co pošeptal tajemství jinému neznámému, když vycházel ze smuteční síně.

Státník nemůže. Státník nesmí. Žádný státník ještě neumřel

na urémii. Státník nemá právo volit si příčinu úmrtí. Přinejmenším ne veřejně. Může umřít na cokoliv, to je jeho soukromá věc, ale veřejně nesmí.

Bude se to jen šeptat. Od ucha k uchu. Ne o něm, o těch druhých, o těch, co zfalšovali úmrtní protokol

Je to směšné. Je to trapné, smutné a žalostné. Urémie je nebezpečná, nepříjemná nemoc. Některé orgány v těle přestanou fungovat, do krve vnikne moč, otráví ji, rozloží. Představa moče může vzbuzovat v tomto puritánském světě nechutné asociace. Soudě podle novin, velemuži pouze řeční, podpisují historické státní akty, přijímají oficiální hosty, jezdí na oficiální návštěvy, vyznamenávají, varují a napomínají, setrvávají v srdečném rozhovoru. To je jejich veřejná, odlidštěná, retušovaná tvář. Že jsou také někdy plni pochybností, že trpí rozličnými komplexy, že jsou někdy malicherní, někdy zlí, že – ať už je to jakkoliv komplikované a riskantní – mají milenky, že na sebe v koupelně vyplazují jazyk a dělají před zrcadlem grimasy, že jejich vzpřímené postavy jsou nejednou dílem krejčovského mistra, že se rádi napijí, že mají ve své knihovně nejednou pornografické obrázky, které je baví víc než čtení filozofických traktátů, že to ani v jejich domácnostech neklape, že rodí děti? Byl to právě ten mrtvý, který kdysi ve školní lavici šokoval Franka otázkou, jestli vladaři chodí taky na záchod.

Samozřejmě že se k představě velkého mrtvého jaksi nehodí, že umřel na moč v krvi. Některým lidem to může připadat nechutné. Státník má umírat na infarkt, to je nejdůstojnější odchod, puklo mu srdce pod tíhou povinností. Frankovi napadla ona rozkošná scéna ze Zvonokos, v níž stařícký politik umře při milování prostitutky. Nad jeho hrobem řeční, že do posledního dechu namáhavě pracoval pro blaho vlasti. Frank si v duchu opakoval jména mnoha významných mužů dějin, o kterých se ví, že umřeli na progresivní paralýzu. V jejich životopise se o tom taktně mlčí. Marat byl zavražděn Cordayovou ve vaně. Historici to vědí a také to ve svých dílech konstatují. Jenže – zamlčují, proč Marat přijal tuhle ženu v tak

nezvyklé situaci Domnívají se, že by to vrhlo na velkého tribuna špatné světlo. Frank si vzpomněl na rozhořčení starého penzionovaného ruského kontraadmirála, který, když se ptali na jeho osobní setkání s Leninem, zavrčel – dejte mi pokoj! Co do mě pořád rejpete? Lenin byl zrzavý, ale nikdo to o něm nenapíše, nikdo nenamaluje, jak mu hořela brada! Každý kecá o historické dlažbě, po které Lenin chodil. Ale v tehdejších Pitěru byly ulice dlážděny dřevěnými kostkami. Dneska je tu všude asfalt... Malují ho v lakýrkách a on nosil bagančata...

Novinář, s kterým byl tenkrát Frank v městě na Něvě, ten rozhovor popsal. Samozřejmě mu to vyškrtli. O tom, jaký byl Lenin, přece nebude rozhodovat nějaký senilní kontraadmirál! Cenzoři vědí, jaký má být! A ty, soudruhu, se nepokoušej snižovat takovým perfidním způsobem velikost revoluce!

Dobrá. Propaganda vždycky přičesávala, retušovala a odlidšťovala velké muže dějin. Ale je tu něco jako lékařská etika, lékařská přísaha, lékařská čest! Medicínské instituce na celém světě přísně dbají, aby byly dodržovány základní mravní kodexy. Lékař, který se proti nim čímkoli provinil, ztrácí nemilosrdně a navždy svůj diplom.

Tři známí lékaři. Opravdu známí. Frank je zná všechny tři. Když je zná Frank, jsou známí. Frank o nich ví i trochu víc než to, co vědí mnozí jiní občané, kteří si přečetli jejich jména pod úmrtním protokolem. Frank ví, že ten vysoký, hezký doktor byl osobním lékařem zesnulého. Zná jeho občanskou i odbornou pověst. Je výborná, zejména pokud jde o odbornou stránku. Léčil zesnulého až do posledního okamžiku. Když zjistil vážnost jeho stavu, udělal, co mu kázala povinnost. Přizval ke konzultaci dva další vědce. Nechtěl – a ani nesměl – rozhodovat sám. Ti tři pozorně sledovali průběh a spád nemoci. Udělali určitě všechno, co bylo v jejich silách, aby zabránil nejhoršímu. Scházeli se u pacientova lůžka. A když zjistili změnu v jeho stavu, vyměnili si názory, určili diagnózu a shodli se na nejúčinnějším způsobu léčby. Byli u něho i v hodině konce. Vedli pečlivě vypracovaný protokol o průběhu nemoci a způsobu léčby a kopii posílali jako informaci

kompetentním místům.

Když si po pitvě umyli ruce, podepsali s definitivní platností úmrtní list. Nikdo neví, a sotva se vůbec kdo dozví, jestli napsali už na tento původní dokument, že příčinou smrti byla leukemie.

Frank ovšem ví něco jiného. Krátce po oznámení úmrtí si k sobě zavolal ty tři lékaře Galovič.

Frank Galoviče zná. Dovede si naprosto živě představit, co se za této návštěvy odehrálo. Galovič stojí za stolem a vážným hlasem, který nepředstírá ani zármutek, ani radost, je vyzývá, aby se posadili. Sám usedá na tvrdou židli. Galovič na rozdíl od jiných nemá ve své pracovně u psacího stoku měkké křeslo, ale tvrdou, prostou židli. Chvilí mlčí a dívá se významně na dokument, který před ním leží na stole. Pak se zadívá do očí svých tří návštěvníků. Nakonec řekne svým nepřijemným, hrubým hlasem – ten dokument roztrháme, soudruzi, rozumíte? Originál i všechny kopie.

Ti tři se ošívají. Jeden se odváží zeptat, proč?

„Urémie nemůže být uvedena jako příčina smrti, soudruzi!“

Ti tři jsou ještě zmatenější. Jednoho z nich pobouří Galovičův tón a suverenita, s jakou rozhoduje o jejich záležitosti

„Co to má znamenat?“ vyštěkne podrážděně.

Galovič něco podobného očekával. Nedá se nijak vyvést ze svého pověstného klidu.

„Urémia nemůže být oznámena jako oficiální příčina smrti, soudruzi...“

„To...“ odvažuje se namítnout ten nejsmělejší, „to, co žádáte, je v rozporu s naším svědomím!“

Galovič se na něj posměšně podívá. Svědomí! Svědomí jsi říkal, ty inteligente! Ty, docent na vysoké škole?! Pak se divíme, jaké zmetky nám chrlí naše univerzita! Jak jinak to může vypadat, když jim jejich profesori blábolí něco o svědomí? Ty si myslíš, ty červíčku, že nikdo neví, kdy a kam chodíš do kostela? Kdys byl posledně u zpovědi, ty vědecká kapacito? Jemu, Galovičovi, budeš šermovat před očima

svědomím a podobnou křesťanskou zátěží?

„To všechno jsou malichernosti, soudruzi!“

Zhrozili se. Kulatoučký internista s obrovskými tlustými rukama rozhořčeně vyskočí, chce tím naznačit, že tu nemá co pohledávat, odchází. Ale je to jen gesto. Gesto, nic jiného. Zastaví se na půl cestě, když za sebou slyší:

„Musíme sepsat nový úmrtní protokol, soudruzi. Ihned na místě! Musíme vydat oficiální zprávu. Spěchá to...“

Ti dva, co zůstali sedět, se na sebe podívají a krčí rameny. Kdo krčí rameny, je už rozhodnut Galovič ví, co dělat, jak jim pomoci z rozpaků.

„Já medicíně nerozumím, soudruzi. To je vaše věc. Urémie ale nemůže být příčinou jeho smrti“

Osobní lékař zesnulého pochopil. Pochopil i jeho sedící kolega. Osobní lékař býval osobním lékařem i jiných prominentů, i těch, které mu později vyčítali pro které upadl na čas do nemilosti Jeho kolega, který zůstal sedět, je taky jasný případ. Galovič bude s konečnou platností rozhodovat o tom, kdo se stane přednostou odboru zdravotnictví v kabinetě, případně, později členem kabinetu.

Ten třetí je katolík...

Sepsali a podepsali. Stačilo to jiné slovo, s trochu pozměněnými hláskami. Ihned se na něm shodli a podepsali. Galovič se dívá, čeká, pak vstane na znamení, že audience je u konce. Ech vy inteligenti! Takhle vás mám v hrsti! Můžete se svíjet, vnitřně se rozhořčovat, můžete si o mně myslet, co si myslíte – já totiž vím, co si o mně myslíte –, ale když chci, podepíšete! Když jsem chtěl, podepsali jste.

Tak nějak se to muselo stát. A Frank ví, že to mohl být jenom Galovič. Vžívá se na chvíli do situace těch tří. Co by udělal na jejich místě on? Podepsal by? Nepodepsal?

Kulatoučký internista. Katolík, věřící v neposkvrněné početí Panny Marie. Tolik let visel na vlásku osud ústavu, který založil, vybudoval a zvelebil, pro jeho náboženské zatížení. Několikrát ho zachránili před pohromou kolegové, když varovali mocné – to nemůžeme, ten člověk má světovou pověst

a autoritu ve svém oboru, jeho ústav vykazuje skvělé výsledky v léčbě chorob krve! Má z pouhého donkichotského vzdoru najednou zničit své celoživotní dílo? Ústav, který je mu nade vše? Mají jeho pýchu a zaostalost odnést trpící lidé? Ten šarlatán, jehož mu svého času dosadili jako zástupce, čeká jen na svou příležitost! Má mu ji poskytnout? Nejde tu o něj, on se neztratí, uživí se. Mohl by začít znovu, někde v závětrí vzdáleného okresu. Ale nač začínat znovu, když už je tady dobře vybavený ústav s drahými zahraničními přístroji? Když je tu dobře sebraná parta skvělých pomocníků? Smí? Smí ohrozit svým vzdorem existenci instituce, která si získala takové jméno a dosáhla takových výsledků? Smí to udělat? Je čestné a správné nepodvolit se tomu neandrtálci a opustit dobytou pozici? Nebo je čestné a správné, i když těžké, držet své místo, bránit je, zatnout zuby a jít dál?

Podepsal. A Frank neví – měl podepsat, neměl podepsat?

Ten druhý... zná dobře situaci v zdravotnictví. Všude je nepořádek, všude spousta hloupé, zbytečné administrativy, lékaři léčí jen tak mimochodem, v první řadě píšou, jsou přetížení, nedocení, špatně placeni, umírají v mladém věku... tam nahoře sedí byrokratický šiml, jemuž je vedlejší zdraví národa, hlavní jsou čist'ounká, uhlazená, zakulacená hlášení. Rok co rok bilancuje – tolik nemocničních lůžek, tolik a tolik investic, tolik a tolik lékařů, aparátů, ohromuje veřejnost číslicemi, korunami, počtem nemocných. Ne počtem uzdravených, počtem nemocných. Jásá, že se plán využití nemocničních lůžek splnil na sto procent

On, ten, co podepsal, ví, co a kde a jak by se mělo dělat a změnit! Nebojí se ani rvaček, ani rizik, která z toho plynou! Troufal by si vyčistit ten chlév, cítí, že k tomu má dost energie i organizačních schopností.

Jeho jmenování je otázkou nejbližších tří dnů. Přesuny v křeslech, které nastanou po úmrtí šéfa kabinetu, urychlí jeho jmenování.

Podepsal. Měl podepsat? Neměl podepsat?

Ten třetí? Ten si pozorně všiml zažloutlého bělma muže za

stolem. Naparuj se jak chceš, brzy budeš potřebovat lékaře...

Podepsal. Podepsal se pod slovo, které vyslovil ten první. On jediný pochopil tu scénu v jejím plném dosahu.

Frank je potkal na chodbě, když odcházeli. Šli těžce, beze slova, se svěřenými hlavami, nebylo jim dobře. Když Frank později v redakci pročetl zprávu, věděl, proč jim nebylo dobře. A věděl, že alespoň dvěma z nich nebude dobře hodně dlouho, až je, třeba ve spánku, přepadne vzpomínka na tu chvíli pokoření a hanby.

Frank je zná. Co by udělal na jejich místě on? Podepsal by? Nepodepsal? Frank neví. A je jenom rád, že nemusí podpisovat nic jiného než cestovní účty. Chvíli se mu zdá, že to není tak docela marné být fotoreportérem a ne něčím jiným. Byť i salonním.

Ale kdo to tak rychle vynesl? Ti tři? Určitě ne. Zveřejnění přísného tajemství na ně vrhá ošklivé světlo. Galovič? Galovič o tajemstvích nikdy nehovoří. Galovič je od toho, aby tajemstvím naslouchal. Vdova? Věděla vůbec, jaká nemoc skosila jejího manžela? Nemusela vědět, nemusilo ji to totiž natolik zajímat.

Jak se podobná tajemství dostávají na světlo? Ostatně ani to není taková záhada. Nějaký laborant prováděl zkoušky krve. U zesnulého byla až do konce nemocniční sestra. Ležel v izolovaném, separátním oddělení kliniky, ale ostatní pacienti věděli, že je tam, a byli zvědaví; v nemocnici jsou lidé vždycky zvědaví. Tu padla poznámka, tam zas nestřežené slůvko. Redaktor, který v tiskové kanceláři kontroloval oficiální zprávu, se při jejím čtení jízlivě ušklíbl.

„Umřel na urémii...“, řekl Frankovi. A Frank v té chvíli pochopil jednání tří lékařských kapacit, které potkal hodinu předtím. Pochopil a bylo mu z toho nanic.

Tak jako večerní redaktor se budou šklebit všichni Vlastně už se šklebí: Galovič to asi nechtěl, Galovič je příliš primitivní, aby vymyslel tak rafinovanou intriku, ale ať chtěl nebo nechtěl, byla to příliš špatná poslední služba tomu mrtvému.

Ani toho jej neušetřili.

Protože byl státník.

A žádný státník – pokud je Frankovi známo – ještě neumřel na urémii.

Frank se tak ponořil do myšlenek, že úplně zapomněl na své okolí. Nezpozoroval, že se čestná šestka vystřídala. Když se po chvíli podíval ke katafalku, stál tam Muklík.

Muklík... Franka zamrazilo, že propásl střídání. To mu nemělo ujít. To mu nemělo ujít!

Franka náhle přepadla nebývalá horlivost. Vyšel zpoza bronzových dveří, cvakal. Muklíka zpredu, Muklíka zezadu, Muklíka zboku, Muklíka v detailu... ustrašená krysí očka muže, stojícího na čestné stráži, těkala ulekaně, zmateně sem tam, nadarmo hledala nějaký opěrný bod, jehož by se mohla zachytit. Frankovi bylo najednou hrozně líto, že u sebe nemá kýchací prášek, ale nebesa jako by vyslyšela jeho tajné volání, mužík na čestné stráži začal najednou vraštit nos, sevřel ústa, ruka se mu začala cukat... nevydržel to, musel se poškrábat na nose, vyfotografoval ho. Ostatní členové šestky se na Franka zle mračili, pochopili, jaké divadlo tu hraje, jejich vzteklé oči ho posílaly pryč – vymázni, nevyrušuj, co nedáš pokoj! Také oči Frankovy oběti žebrouly, bolestně, utrápeně žebrouly – co mě mučíš, co mě napadáš, přestaň, nebo těch pár minut nevydržím. Frank ale hrál dále to divné divadlo, klekal, bral mužíka z anfasu, pak zdvihl aparát do výšky, tohle potřebuje mít, jeho spolu s mrtvým – malý Muklík, jak se škrábe na nose, a velký mrtvý v pozadí. Nikdo ten snímek neuvidí a nikdo by mu taky nerozuměl, pouze Frank mu bude rozumět a Muklík dobře ví, proč Frank tak horlivě fotografuje.

Znatelně si vydechl, když nastoupila další šestka. Frank odešel s vystřídanými za plentu. Muklík si tam utíral kapesníkem studený pot z čela. Utrápeně a vyčítavě se podíval na fotografa.

„Jak se ti stálo?“ zeptal se ho Frank škodolibě.

„Dej mi pokoj...“ odvrátil se mužík. Vyhrkly mu slzy. Konečně slzy v domě smutku, řekl si Frank. Na mužíčkovy bylo vidět, že by se na něj nejraději vrhl, kdyby... kdyby měl

dost odvahy. Vzpomínka na tolik dávných facek a kopanců vykazala jeho vztek do patřičných mezí.

Byl udavač už ve škole. Jmenoval se Miklík, ale už odmala se na něj přilepilo posměšné Muklík. Už ve škole žaloval všechno, co věděl a když nevěděl nic, tak si něco vymyslel Natloukli mu. Žaloval, že mu natloukli. Natloukli mu znovu. Znovu žaloval. Znovu mu natloukli... už ve škole se od něho všichni odvraceli jako od něčeho štitivého, nečistého. Koukalo mu to z očí. Měl to i v postavě, chůzi, měl velké uši a ty jako by ho poznamenaly na celý život. Velké uši... slídit, špicovat, žalovat, udávat. Za války štvál na tohoto mrtvého, na Franka, říkal jim skupina zabijáků, nadával jim do bolševické lůzy, vrahů, zrádců, zaprodanců ďábla, sadistických podlidí, nadával jim veřejně, v tisku, ve svém fašistickém plátku, jehož byl šéfredaktorem. Ještě v posledním čísle, den před příchodem Rudé armády, vyhrožoval: Vrátime se a zašlápneme tu lůzu!

V senilní horlivosti a ve špinění lidí překonal všechno, co bylo doposud známo. Frankovi nejednou připadal jako prase chrochtající blahem ve špíně. Přitom byla všechna jeho námaha marná, byl to luterán, byl členem Hlinkovy strany a dokonce funkcionářem gardy, ale byl luterán a ty tenkrát ke korytu nepouštěli. Na špinavou práci byl dobrý, ale to bylo všechno.

Jenže jemu to nevadilo, on s jakousi zarytou posedlostí štvál, štvál do poslední chvíle. Byla to mánie, měl noviny, mohl se v nich mstít, otiskovat slizké nadávky, urážky, dělalo mu asi dobře brodit se ve špíně.

„Vrátime se...“, vykřikoval v posledním článku. Ale neměl se odkud vrátit. Nikam totiž neutekl, načas se schoval a když se to přehnal, nabídl svoje osvědčené služby a schopnosti politické reakci. Znovu štvál ne už ve jménu Boha a národa, ale v zájmu obrany svaté demokracie proti hydře totality. Změnil pouze orientaci slovník si zachoval stejný.

Stejný slovník si zachoval i později. Proti zrádné buržoazii imperialistickým zaprodancům, trockistickým hyenám... jeho články se hemžily výrazy jako hnojiště dějin, výkaly chorobných mozků. Proplul třemi režimy, etabloval se i ve

čtvrtém.

Když se stal vládcem kraje tenhle mrtvý, vyhnal ho z novin i z města.

„Otravuje tu vzduch,“ řekl. „Jak jste ho tu mohli trpět?“

Ten mrtvý dokázal být tenkrát důsledný. Dal si předložit Muklíkovy spisy. Strašně se s Frankem nasmáli jeho stručnému životopisu. Do agrární strany se přihlásil jen proto, že v Švehlově koleji, v níž bydlil po čas studia v Praze, mohli být pouze studenti organizovaní v agrární straně.

Do gardy se dal z existenčních důvodů. Byl však pouze matrikovým členem, na důkaz toho uvádí, že neplatil členské příspěvky. Ve skutečnosti byl vždycky přesvědčeným demokratem a obdivovatelem Sovětů, štvavé články psal, aby tyto sympatie zakryl a aby mohl být užitečný v protifašistickém boji.

Pouze shluk nepříznivých okolností mu zabránil stát za povstání bok po boku s hrdinným lidem proti fašistickým mordýřům, vrahounům, krvavým okupantům. O jeho postoji konečně svědčí fakt, že neudal fašistům redaktora, o kterém věděl, že má spojení s ilegalitou. A pokud jde o jeho psaní? Z rozboru stylu se dá na první pohled vyčíst, že chtěl zdiskreditovat fašismus, schválně psal nepravdy a používal hrubých, ošklivých výrazů, aby se slušní lidé od tehdejších mocipánů odvraceli.

Žel ani po porážce fašismu nenašel hned správnou cestu. Podlehl na čas pseudodemokratickým heslům zaprodanecké buržoazie. Teprve slavné vítězství dělnické třídy mu otevřelo oči a ukázalo jedinou správnou cestu...

Docela dole, pod podpisem, ještě tento výtečník připsal:

„Je pravda, že jsem napsal Ódu na Hitlera, ale to jsem byl opilý, nikdy jsem báseň nechtěl otisknout, a jak se přece jen proti mé vůli dostala do novin, je mi záhadou... Hluboce toho lituji a stydím se za tento čin...“

Nový vládce kraje zavrtěl hlavou.

„Jak je to možné? Což jsou soudruzi hluší a slepí? Jak ho mohli třeba jen hodinu strpět na takovém místě?“

Vzápětí se rozhodl.

„Kamenolom! Nic jiného nepřipadá v úvahu. Dělat má, dělat musí, ale v kamenolomu!“

Muklík se rychle odklidil z Frankovy blízkosti. Když se Frank vracel zpátky do smuteční síně, pohlédl mimoděk do tváře mrtvého. Nejráději by byl vykřikl – víš, kdo u tebe stál čestnou stráž? Muklík! Muklík, který si v kamenolomu dlouho nepobyl, Muklík, kterého jsi přijal za přednostu tiskového odboru své kanceláře. Kam jsi dal rozum? Jak jsi ho mohl přijmout?

Ale Frank se ptát nemusel, znal odpověď. Když se stal zesnulý šéfem kabinetu, uspořádal velký banket. Frank tam měl službu. Bylo to setkání po dlouhých měsících. Frank se s ním vnitřně už docela rozešel. Ale nemohl nepřijmout podávanou ruku.

„Navštiv mě někdy v kanceláři...“, zval ho nový velký muž.

Frank se vymlouval na přepracovanost, pořád v jednom kole, ty věčné cesty... někdy, určitě, někdy by mohl přijít...

„Jsem tu obklopen samými doktorskými tituly. Bojí se mě, usmívají se na mě, ale ve skutečnosti mě nenávidí. Našinec bez škol jim smrdí. Na nikoho se nemůžu spolehnout, o každé maličkosti musím rozhodovat sám. Ale já tomu udělám přítrž! vyléval si srdce šéf kabinetu. Pak řekl přímo, co chce.

„Tam v kraji jsme byli dobrá parta, měl jsem spolupracovníky, na které jsem se mohl spolehnout. Tu svoloč doktorskou vyházím. Nahradím ji lidmi z kraje, které znám. Ale nemám kým obsadit místo šéfa tiskového odboru...“

Velký muž se odmlčel a zkoumavě se podíval na Franka.

„Myslel jsem při tom na tebe...“, dodal, když se Frank tvářil nechápavě. Franka nabídka velmi překvapila. Bleskurychle uvažoval, co by mohla znamenat v jeho životě. Pak si ale na něco vzpomněl.

„Víš,“ řekl opatrně, aby to nebylo ani odmítnutí, ani souhlas, „já nejsem sedavý typ. Jsem fotoreportér. To dovedu. Na to stačím. Nechtěl bych dělat něco, nač nestačím. Musel bych si to rozmyslit.“

Byla to přece jen lákavá nabídka.

„Rozmysli si to, pouvažuj. Dám ti trojnásobný plat. Možná i víc. Nebudu se ohlížet na sazebník...“

Frank hned nepochopil, co mu tím chce říct. Když mu svitlo, zrudl. Chce si ho tedy koupit? Chce si koupit jeho mlčení? Lituje možná, že ho nedal zavřít hned tenkrát. Teď už to udělat nemůže, tak chce svou chybu napravit jinak. Chce si ho koupit...

Frankův reportérský plat byl samozřejmě bídný. Ale tohle nebyla čistá nabídka, čímsi páchla. Zdržel se, aby nevychrtil, co si o tom myslí. Odmítne, ale tak, aby ho to nestálo i jeho reportérskou existenci.

„Rozmyslím si to...“, odpověděl vyhýbavě.

Velký muž v tom viděl souhlas. Takové to povinné okolkování.

„Tak přijď“, řekl potěšen, „určitě se dohodneme.“

Frank nepřišel. To bylo nejlepší východisko, nepřijít vůbec. A státníkovi dlouho trvalo, než šéfa tisku našel.

Jednoho dne k sobě svolal šéfredaktory novin a časopisů. Ředitel poslal Franka, aby zachytil ten historický okamžik, který se měl stát mezníkem ve stycích mezi vedením a tiskem.

Frank div nezdřevěněl, když vstoupil dovnitř. V čele stolu seděl velký muž a vedle něho – Muklík.

„To přece není možné...“, zašeptal Frank nejbližšímu redaktorovi. Ten se na něj soucitně usmál. Copak ty, poskoku, víš, co je možné a co ne...“

Státník se tvářil, jako by tu Frank ani nebyl: Vstal, začal řečnit o perspektivách vývoje, o obrovských inspirativních a organizačních úkolech naší sedmé velmoci, tisku, o zodpovědnosti novinářů a o nutnosti prohloubit styk deníků a týdeníků s jeho úřadem, aby měly noviny po ruce informace přímo od pramene.

„Takovéhle porady budeme svolávat každý měsíc, soudruzi. Můj přednosta tiskového odboru, soudruh Miklík, vás na nich bude informovat o všech aktuálních otázkách našeho vývoje, o úkolech, které před námi stojí v našem společném, krásném

úsilí při přetváření lidské společnosti...“

Muklík se díval na zaražené tváře shromážděných novinářů s vítězným uspokojením. Kdepak Muklík, ten se neztratí, vyhodíš ho komínem a vrátí se ti splachovací rourou.

„Kde tohohle sebral...“, slyšel Frank čísi povzdech. Muklíka znali všichni. K všeobecným rozpakům se u Franka přidružil ještě jiný, dost hloupý pocit. Ví, kde ho vyhrabal, i proč. Chtěl Frankovi dokázat, že se bez něho obejde. Dokázal to.

Od té doby se změnil státníkův slovník. Zvulgárněl, byl radikálnější. Kdysi býval skvělým tribunem, dokázal vysvětlovat lidem na veřejných shromážděních přímým a srozumitelným způsobem i nejsložitější politické a světonázorové otázky. Uměl rozpálit, rozhněvat, povzbudit k činům. Ovšem, to bylo kdysi, i když ne ještě tak dávno. Od těch dob se způsob styku státníka s lidem změnil. Z tribun zněly zdoluhavé, nudné, suchopárné projevy, napsané předem. Tenhle mrtvý dovedl skvěle řečnit, ale psát neuměl. Napsat stránku pro něj bylo utrpením. Snad proto nenáviděl novináře a literáty. V přednesu psaných projevů a referátů se za čas úplně ztratil jeho řečnický talent, znělo to jako monotónní hukot, který nemá smysl, který jen uspává. Ovšem tenkrát se bez papíru neodvážil mluvit nikdo. Na schůzích vystupovali lidé s napsanými třiminutovými diskusními příspěvky. Papír byl zárukou vědeckosti, promyšlenosti, přesných formulací a nudy.

Nebylo to z trucu. Nevzal k sobě Muklíka pouze proto, že chtěl dokázat Frankovi, že se bez něho obejde. Neuměl prostě psát. A někdo to musel udělat za něj. Muklík byl ochoten dělat cokoli. Netrvalo dlouho a už si tropil v novinářském klubu ze svého šéfa posměch. Vytahoval se, že mu píše projevy.

Jednou se opil a vykřikoval na celý klub:

„Chce vydat spisy! Požádal mě, abych zredigoval jeho projevy! Jeho projevy... všechny jsem psal já. Ale vyjdou ve vysokém nákladu pod jeho jménem. Honorář shrábne on...“

Frank tomu nechtěl věřit, ale projevy vyšly. Vyšly, jenže v regálech knižních obchodů se neobjevily. Galovič je dal stáhnout a musely do stoupy. Pro politické chyby.

Frank má jeden výtisk doma. Galovič, který upozorňoval na politické omyly, chyby a úchytky obsažené ve spisech, knihu vysoko přecnil. Nic podobného v ní nebylo. Byla to jen slátanina tehdy běžných, bezduchých frází.

To však už byl začátek konce státníkovy kariéry. Krátce nato vydala tisková kancelář důvěrné upozornění pro všechny redakce, že jeho jméno a fotografie se nemají objevovat v novinách.

Frank nechtěl věřit svým uším, když se doslechl, že státník obvinil z politických chyb a úchylek, které byly v jeho spisech, svého tiskového přednostu Muklíka. Jenže, je ještě něco nemožného?

Muklík dobře pochopil, proč ho Frank s takovou horlivostí fotografuje u katafalku s mrtvým. Ale kdo ví, možná že z toho vybruslí, co když vymění všechny členy kabinetu a všechny přednosta odborů, ale Muklík zůstane? Pokud jde o Muklíka, to ví Frank dávno, jsou možná i ta nejfantastičtější překvapení...

Frank udělal za dopoledne – nehledě k Muklíkovi – jen několik povinných záběrů, spíš na důkaz, že byl na místě. Zastavil se v redakci, odevzdal k vyvolání dva filmy. Před vývěsními skříněmi fotoredakce umístěnými na průčelí budovy se tísnily skupinky lidí. Frank už ten zájem zná. Záběry z tribun, průvodů a pohřbů mají vždycky svoje obecenstvo. Nestojí tu a neprohližejí obrázky z piety k mrtvému. Na fotografiích bývá dost dobře rozeznatelných tváří. Snad já, snad ty, snad někdo známý... Zítra bude ve fotooddělení zvonit v jednom kuse telefon a sekretářku oblehnou zájemci o fotografie.

Je asi prastarou touhou člověka vidět svou podobu zvěčněnou na olejomalbě, na fotografii, na filmovém plátně; pro Franka, který podobná zvěčnění vyrábí je to nepochopitelné. Jen ve velmi málo rodinách chybí rodinné album. Lidé, o nichž se píše, si vystřihují a nalepují kompletní sbírku novinářských článků o sobě. Pro publicitu je člověk ochoten spáchat cokoli. I zločin.

Frank už s tím má hodně zkušeností a většinou směšných zážitků. Tu mu někdo cpe do kapsy stokorunu, aby ho zachytil v blízkosti někoho ze slavných. Jindy za ním přijdou dva mladí lidé. Po počátečních rozpacích mu řeknou, co chtějí. Chtějí, aby s nimi šel do jejich bytu. Aby je vyfotografoval při souloži. Frank se brání. Je to zakázáno.

„Nikdo se to nikdy nedozví. Jsme manželé. Dobře vám to zaplatíme.“

Frank odmítá. Nechce. Když jsou manželé, nač potřebují podobnou sérii snímků? Chtějí vědět, jak při tom vypadají shora, ze strany, zdola.

„Namontujte si ke gauči zrcadla...“

To už udělali. Ale to rozptyluje, to není to pravé. A – chtěli by si ty obrázky schovat pro pozdější dobu.

„A nebojíte se, že by mohl někdo ty obrázky zneužít? Za to se moc dobře platí.“

„Toho se nebáli. Měli všechno podrobně promyšleno. On by

šel s Frankem do temné komory, aby byl při vyvolávání filmu. Udělali by po jedné zvětšenině z každého negativu a pak by film společně spálili.

Mladá, hezká žena se při Frankově zkoumavém pohledu přece jen začervenala.

„Víte...“ řekla v rozpacích, „máme se rádi, a já bych chtěla vidět, jak vypadá. Já mám vždycky zavřené oči.“

Frank dlouho bojoval sám se sebou, než odmítl. A odmítl z důvodu, který jim neřekl. Co bude s obrázky, když se rozvedou? A oni se rozvedou. Lidé, kteří si už v tak mladém manželství vymýšlejí podobné zvláštnosti, spolu dlouho nevydrží.

Frank si ještě dlouho potom představoval tu scénu. Dva na gauči, osvětlení ze všech stran reflektory, a třetí, který se na ně dívá, chodí kolem, kleká si k nim, sklání se nad nimi a cvaká snímky. Ti dva si myslí, že fotograf není člověk?

Frank doma má – a který fotograf ne? – bohatou kolekci ženských aktů. Ví ze zkušenosti, že sotva existuje pohledná mladá žena, která má všude všechno v pořádku, aby se nedala přemluvit. Většinu z těch, které fotografoval v Evině rouše, nemusel přemlouvat a jsou mezi nimi i takové, které ho o to požádaly samy. Potud je všechno v pořádku. Frank má vycvičený a zostřený smysl pro linie a tvary, barvy, světla a stíny. To už patří k řemeslu. Pokládá ženské tělo za nádheru všech nádher, za nejdokonalejší výplod přírody. Ví, že čistá nahota je méně dráždivá než nějakým doplňkem zdůrazněná polo– či čtvrtnahota. Ale to je něco docela jiného. Ať o tom přemýšlel jak chtěl, nedokázal si představit, že by se mohl milovat s ženou v přítomnosti někoho třetího, kdo se na ně dívá. Je to vůbec možné? Určitě, je to možné, dělávají to, Frank zná podobné případy, ale při nich jde obvykle o něco zcela jiného, je to určitá forma exhibicionismu, ten je dráždivým zážitkem, ne sama soulož. Ale ti dva mladí chtěli něco jiného, chtěli postihnout nepostižitelné. Jenže kdoví, možná že za pár desetiletí budou podobné snímky viset nad manželskými postelemi místo dnešních svatebních, pokud ještě

vůbec budou existovat manželské postele.

Manželské postele... Frank ví o jedné, nad kterou visí divný obraz. Obrovská kolorovaná fotografie tohoto mrtvého, jak zdvíhá na tribunu tříletého chlapce, jehož mu podává šťastný, rozzářený rodič. Otec dítěte, číšník z velké restaurace, přiběhl druhý den za Frankem. Vytáhl ho před budovu k vývěsní skříňce.

„Vy jste dělal ten snímek?“

Frank se přiznal.

„Chci ho! Ať stojí co stojí, musím ho mít.“

Frank ho odkázal na sekretářku, ať se s ní dohodne.

„Ne! To ne. Já chci velkou fotografii, největší, jaká se dá z negativu zvětšit. Kolorovanou.“

„Já nekoloruju...“ namítl Frank.

„To nevadí. Mám známýho malíře, ten ji vykoloruje.“

„Co chcete dělat s tak obrovskou fotografií? Nestačila by vám třináct krát osmnáct do rodinného alba?“

„Chci tu největší. Chci ji mít nad postelí.“

„V ložnici?“

„A kde jinde jsou postele?“

Frank mu udělal obrovskou zvětšenými, čtyřicet krát šedesát. Tím to neskončilo. Měsíc nato ho číšník pozval do bytu.

„Musíte se podívat...“

Frank šel podíval se, viděl... Připadalo mu to strašně směšné. Ale – je to tak směšné? Oč je to směšnější než ty tisíce olejotisků nad tisíci jiných manželských postelí? Anděl strážný doprovází nevinné dítě přes úzkou lávku nad propastí. Kristus lká nad zkázou Jeruzaléma. Vojevůdce na koni si prohlíží bojiště po vyhrané bitvě. Je přímo neuvěřitelné, co všechno jsou lidé schopni pověsit nad manželské postele.

Frank se dívá do tváří občanů defilujících kolem katafalku. Ani uspokojení, ani smutek. Snad trochu zvědavosti. V továrně byli vybráni do oficiální delegace, která se má rozloučit s mrtvým. Tak jsou zde a loučí se. Bez účasti. Bez zájmu. Nikdo ho neměl rád. Nikdo ho neoplakává.

Nikdo? Možná v jednom domě se právě dívá jeden číšník na

obraz na zdi. Je mu možná líto, že umřel. Co teď s tou drahou, obrovskou, tak nádherně kolorovanou fotografií v masivním pozlaceném rámu? Má k mrtvému docela jiný vztah než ti, co tady chodí kolem. Pro něho je zesnulý největší osobností, s kterou přišel do styku. A ta osobnost, ten velký a slavný nesmrtelný drží na ruku jeho syna. Syna obyčejného, malého, drobného člověka, číšníka! Slyšel o něm ledacos, číšníci slyší hodně, ale to je jenom závist, klepy, povídačky, pomluvy! Ten mrtvý je velký, dobrý, vždyť drží na ruku jeho syna! Měl rád děti. Kdo má rád děti, nemůže být zlý...

Ale co teď s obrázkem, když státník umřel? Pavlík zatím povyroستl, už by to nešlo zdvihnout ho a vložit do náruče jiného státníka na tribuně...

Před několika měsíci odstraňovali státníkův portrét z úředních místností. Nikdo to nenařídil. Lidé dovedou některé věci vycítit. Za dalších pár měsíců už nebude viset nikde. Vdova sundá ze zdi ty oleje a uloží je ve sklepě nebo někde v komoře. Ale jeho podoba ze světa docela nezmizí. Zachová se ještě dlouho... nad jednou manželskou postelí. To ještě nějaký čas potrvá, než se jistý mladý muž, dědic malého rodinného domku, rozhodne k bytové generálce a místo té směšné a nehezky fotografie, na níž je on sám, tříletý, s jakýmsi neznámým mužem, zavěsí na zeď reprodukci Modiglianiho aktu nebo nějaký originál nejnovějšího uměleckého směru.

Jinak je ten mrtvý sám. Frank chápe lhostejnost, s jakou lidé přijali zprávu o jeho smrti. Nesedávali s ním řadu let v jedné škamně, nedělili se s ním o poslední cigaretu, dokonce i Frankovi už se to zdálo strašně, strašně dávno, někde v neskutečnu. Bylo to vůbec? Nenamlouvá si něco i Frank? Nestylizuje, neidealizuje si tím vlastní minulost? Byl ten mrtvý opravdu takový, jak ho viděl Frank? Jak potom – pokud takový byl – mohl takhle skončit? Kam se poděly vlastnosti, které na něm Frank tak obdivoval a které mu, po pravdě řečeno, i trochu záviděl? Přímost, odvaha k činu, chuť k riziku, hravý hazard, vyrovnaná fyzická i duševní síla, cílevědomost, skromnost...

O to nic, vždycky chtěl vyniknout nad ostatní, vždycky chtěl

být první, v čele. Ale když ostatní – Franka nezajímá, z jakých důvodů – poznali jeho výjimečnost, umožnili mu vyniknout, udělali ho prvním, přestal být výjimečným a vynikajícím a prvním, potlačil v sobě právě ty vlastnosti, které ho vynesly nahoru. Dosáhl toho, po čem zřejmě léta prahl, i když to na sobě nedal znát. Soustředil ve svých nikou moc. Ale nepoužíval ji. Pouze ji zneužíval k zobecnění ještě větší moci. Moc se nestala v jeho ruce prostředkem, stala se cílem veškerého jeho snažení.

Kdy to začalo? Kdy, kdesi hluboko v sobě, změnil my v já? Bylo to v něm, nebo ho tak zformovaly a zkazily nové okolnosti? A co z toho měl? Jaké štěstí mu přineslo jeho postavení?

Bylo to krátce před vypuknutím zhoubné nemoci. Státník pořádal večeři pro zahraniční hosty. Stál u dveří salónu a podával každému ruku. Frankovi připadalo i to podávání rukou vždycky směšné. Nač podávat ruku členům kabinetu, s nimiž se sotva před hodinou rozešel?

Frank chtěl kolem něho nepozorovaně proklouznout. Necítil se tu dobře. Bude pobíhat, cvakat, bude ho fotografovat s hosty, ale v novinách se objeví fotografie, jak se s vedoucím cizí delegace objímá Galovič.

Státník byl nezdravě bledý, unavený. Hlodala už v něm snad nemoc, o níž nevěděl? Byl nejistý, v poslední době cítil, že něco není v pořádku, i jeho nejbližší se k němu chovali nějak jinak. Když podával ruku přicházejícímu Frankovi, zadíval se mu pátravě do očí.

„I tys mě zradil...“, řekl zatrpkle.

Frank už měl na jazyku podrážděnou poznámku, nikdo tě nezradil, jen ty sám sebe, ale zadržel ji včas v hrdle. Nač?

„Vytvořili jsme nedýchatelné ovzduší nedůvěry. Nikdo nikomu nevěří. Každý je sám.“

Frank si pomyslel – přišels na to trochu pozdě. Ale snad ne docela pozdě, když na to přece jen přišel.

„Přátelé už vymřeli...“, pokračoval ten druhý v meditování.

Frank se zdržel i tentokrát. Mohl mu, samozřejmě,

připomenout jeho vlastní slova o přátelství v politice.

Tenkrát ho Frank viděl naposled. Krátce nato se dozvěděl, že onemocněl, že leží v separátním oddělení nemocnice pro prominenty. Uvažoval, jestli by ho neměl navštívit. Vyšlo mu, že ne. Jednou, když tudy šel, potkal státníkova osobního strážce. Znali se dlouho, byl to ten, co kdysi zanedbal svou povinnost, když si na chvilku zdřímł ve fičícím autě. Vysvětlil si Frankovu přítomnost v těchto místech falešně.

„Jdeš tam?“ zeptal se. Frank zavrtěl hlavou. Pistolník se zastavil

„Jo. Je to bída. Leží tam celý dni sám. Nikdo za ním nepřijde. Žena se jen každý ráno telefonem zeptá, jak mu je. Je nejspíš ráda, když slyší, že huř.“

„Co mu je?“

„Je to s ním zlý. Má něco s krví. Ale snad je to tak lepší...“
Nemusel dopovědět. Frank pochopil.

„A co ty?“

„Já? I ten, co přijde po něm, bude potřebovat stíny... To se jen povídá, že nás zruší.“

„Bavilo tě to vůbec?“

„Když... já nic jinýho dělat neumím... a nebyl to špatnej život. Pořád v jednom kole, ale mně se to líbilo. Tak k němu nezajdeš? Měl by radost.“

Frank zavrtěl hlavou. Nezapjde.

Trochu ho překvapilo, co uslyšel z úst muže, který sám sebe nazval stínem.

„Všichni ho zradili.“

A tentokrát vyslovil Frank to, co neřekl tomuto mrtvému při jejich posledním setkání.

„Zradil sám sebe.“

A ještě víc ho překvapilo, když pistolník řekl s povzdechem:

„Jo... já vím...“

Podívejme se, ani tihle nejsou docela ze železa, také cosi cítí, cosi vidí, o čemsi přemýšlejí, cosi vědí. Muklík na stráži myslí dnes určitě na docela jiné věci.

12

Doma přivítala žena Franka sdělením, že koupila lístky do kina. Divadla a kina hrála. V divadle jenom změnili na tři dni program za vážnější. Zemřel státník, ale národní smutek nebyl vyhlášen.

Frankovi bylo líto odmítnout. Už dávno spolu nikde nebyli. Ale nic naplat, musí ještě něco vykonat, něco, co si umínil cestou domů.

„Až podruhé, Pavlíno. Dneska mám ještě něco na práci.“

„Nikdy pro mě nemá čas...“, řekla vyčítavě.

Přitiskl ji k sobě. Pokaždé se uklidnila, když ji přitiskl k sobě. Má pravdu, zanedbává ji, a ne vždycky pouze z nutnosti. A tak jí řekl, co říkal pokaždé: vzala sis reportéra.

„Jenom moc nepij...“, prosily ho její oči, když se zvedl k odchodu.

Ten dům našel brzy. Stará bouda na spadnutí. Neměli zvonek, musel zabouchat pěstí na dveře.

Otevřela mu Margita.

„Nazdar, Gitko...“, pozdravil ji, jako by se viděli naposledy včera.

Byla ráda, že přišel. Řekla mu to.

„To je od tebe hezké.“

„Nevěděl jsem, že tu bydlíte. Byl bych přišel už dřív.“

Proč lžu? pokáral se v duchu. Přišel jsem jen proto, že umřel. Dokud žil, nemělo význam sem chodit.

Byt páchl asfaltem a plísní, i když jsou to dva pachy, které k sobě obyčejně nepatří. Margita si všimla, jak do sebe vtáhl nosem vzduch.

„Byty... vždyť víš, jak to chodí...“, povzdechla si. A aby ji špatně nepochopil, vzápětí dodala:

„Od něho bych nebyla nic přijala. Ani Martin, po tom, jak se k němu zachoval.“

Posadila Franka ke stolu v kuchyni, ve které zřejmě bydlela. Oválo ho něco starodávného, vzpomínka na kuchyně v malém městě, kde spolu vyrůstali. Na ony čist'ouňké, vždycky vydrhnuté kuchyně, na stěně kuchařka s holandským mlýnem

nebo vyšitými poučeními: Necht' je sebestylejší host, za tři dni je ho dost... Když bude můj milý pít jen vodu, nebudu oplakávat tu svoji svobodu... Kde se dobře vaří, tam se lásce daří... Margita se nezměnila. Tu nezmění nic, je pořád, jak bývala. Spolehlivá, pevná, prostá. Snad proto ji nechal. Nebyla dost reprezentativním doplňkem jeho kariéry.

Z vedlejšího pokoje vyšel Martin s mladou ženou.

„Přišel jsem dřív, než ses nadál...“

Margita se najednou rozplakala.

„Co pláčeš, mámo?“ káral ji syn. „Neplač. Už dva dni v jednom kuse pláče...“

Eh ty kluku hranatá, copak to hraješ před Frankem za komedii!

Mladá žena se taktně vzdálila. Nechtěla překážet. Frank postavil na stůl láhev vodky, kterou koupil cestou v bufetu.

„Doufám, že neodmítneš, Martine?“

„Pročpak...“ usmál se asfaltér.

Seděli, bavili se o všem možném, jen aby nemuseli začít o tom jediném, nač všichni tři mysleli. Martin šel za chvíli spát, asfaltéri musí brzy vstávat. Frank ještě zůstal, poseděl s Margitou do půlnoci. Probrali snad už všechno, co kdy spolu prožili. Jen o tom mrtvém ani slovo. Teprve když se Frank loučil řekla Margita:

„Neměl mu ani kdo oči zatlačit. Všechny od sebe odehnal. Ani já na něho nemůžu myslet v dobrém. Ne kvůli sobě. To je dávno pryč, a ani bych mu to tak nazazlívala. Zkus udržet mužského, když začne jančit. Ale vyhnat z domu vlastního syna jako prašivého psa...“

„Martina nemohlo nic lepšího potkat, Gitko. Má jiné jádro, ten se pro takový život nehodí. Důležité je, že našel sám sebe. A tebe. On ti ho kdysi vzal, ale teď je tvůj. Ani nevíš, jak jsem vás rád viděl dnes večer pohromadě. Celý den jsem poslouchal jen samé ošklivé věci.“

„Řekni, co se to s námi se všemi stalo? Byl bys někdy pomyslel na takové konce?“

„Ne. To dělá ta moc, Gitko. Našla nás nepřipravené, neuměli

jsme s ní zacházet, a ještě jsme se to nenaučili“

„Já bych nedovedla žít tak, jak to na mně chtěl. Vždycky jsem se ostýchala. Nač by mi byla služka? Jak se to shodovalo s tun, zač jsme se bili? Nechtěla jsem nic, co by neměli mít druzí. Zdálo se mi vždycky, že něco zrazuju. Vždyť čím jsme se lišili od bývalých pánů? U nás byl nadbytek a jiní žili z přídělů. Nemohla jsem se podívat lidem do očí pořád se mi zdálo, že mi něco vyčítají. Když přišel s rozvodem, moc mě to bolelo, ale teď jsem ráda. Tohle je starý barák, ztrouchnivělý, samá plíseň, ale cítím se tu líp.“

„Bylas tam?“

„Ne. A nepůjdu. Pro mě umřel už dávno. Možná že jsem ho měla kdysi příliš ráda, než abych dovedla vidět, jaký byl ve skutečnosti. Ten, který ode mne odešel, to už nebyl on, ale cizí člověk.“

Frank si přitom vzpomněl, jak mu přítel poslal moták, když ho propouštěli z vězení

„Střez Margitku jako oko v hlavě. Postarej se, aby jí nic nechybělo. A ať mi dává pozor na syna. Ten už bude žít jinak...“

Tenkrát myslel na budoucnost syna, kterého ještě neviděl. Když se Martin narodil, byl už ve vězení. Margitu k němu nepustili na návštěvu ani s děckem. A když ho pak pustili na svobodu a chystali se s Frankem do hor, řekl Margitě:

„Teď se budem bít my. Ty chraň syna. To je taky boj, chránit syny. Proč bychom jinak bojovali?“

Takhle ji odbyl, když chtěla jít s nimi. Ženské tam budou houby platné, řekl jí, válka je věc mužů.

Podvolila se. Vždycky se mu podvolila. Tenkrát se mu každý ve všem podvolil. Byly tam, v horách, ženy a byly jaksepatri platné. Vydržely všechno, vydržely často víc než tvrdí chlapi

Dneska je ten mrtvý pro oba cizí, jako je cizí pro každého. Ale Frank a Margita ho znali také jinak. Boj byl odjakživa jeho údělem. Zoufalí četníci, kteří si s ním nevěděli rady, ho nejednou ztloukli do bezvědomí. Opatrní měšťáci v malém měšťě se ho báli. Vycítili že má-li hrozící revoluce tak pevně

zálohy, pak není utopickým snem, ale klepe už neodbytně na dveře dějin.

Vedl stávky. Bouřil lid na náměstí. Chtěli ho koupit, umlčet, diskreditovat. Nenáviděli ho, ale museli ho respektovat. Byl všude, kde bylo třeba celých chlapů. Když skončilo velké evropské vraždění, nasazovali ho vždycky tam, kde to hořelo. Byl komisařem pro obnovu železniční dopravy. Přisedícímí u zvláštních soudů. Zplnomocněncem pro výkup. Domů chodíval tenkrát jen občas, na skok, funkce pohlcovaly všechn jeho čas.

Co z toho měl? Černé kruhy pod očima z nevyspání a celou armádu nepřátel.

Svou novou kariéru začínal jako velitel revolučních milicí. Čistil státní úřady, ředitelství banky, vymetal reakci, vytahoval na světlo svinstva, která měla zůstat skryta ve tmě. Jeho slovník byl tenkrát slovník vojevůdce. Útok, bitva, hlavní úder, obchvat, dobyté pozice, rozsekat, roznést na kopytech...

Jednou s ním byl Frank v kině na slavnostní premiéře kteréhosi dílu sovětské filmové trilogie. Při scéně, v níž Lenin pověřuje negramotného dělníka vedením carské banky, zařičel Frankův přítel nadšením. K té scéně se pak dlouho a často vracel a svolával hromy a blesky na „rudé doktory“, kteří brzdí rozlet dělnické třídy a brání vyzvedávání dělnických kádrů do vedoucích funkcí.

Patřil k těm, kteří objevili nepřítele ve straně. Uhníždili se v ní kdejakí úchylkáři, kariéristé, intelektuálové, měkkýši agenti... Ven s nimi, než se jim podaří zničit revoluci

Čistil. Čistil a vymetal. Osvědčil se. Poslali ho vyčistit zasviněný kraj. Žádali od něho – buď rozhodný, pevný, tvrdý, neúplatný. A nesentimentální. Neboj se tvrdě zasáhnout a pamatuj, že když se kácí les, lítají třísky. Pro třísku tě nikdo nebude volat k odpovědnosti.

Kácel tedy. Třísky lítaly. Vykácel kraj, povolali ho výš. Prosekával se odspodu. Podtínal pozici „doktorského kabinetu“. Myslel už tenkrát na to, že by mohl jednou stanout v čele jiného, nedoktorského kabinetu, o němž by mohl s pýchou prohlašovat, že ani jeden z jeho spolupracovníků nemá

akademický titul?

Les se ovšem vykácí rychle, ale nový dorůstá hrozně pomalu. Nebyla jeho tragédie, že se najednou ocitl na holé pasece? Rozmáchlý dřevorubec neměl do čeho zatít. Velikáni padli. Žádný kmen už mu neclonil slunce. Tyčil se nad okolím, sám velikán. Velikány podťal. To znamená, že velikány je možno podtínat. Také jeho, velikána, je možno podtít. Tady někde musí začít jeho zlom, proměna jeho osobnosti. Co věděli o jeho plánech, cílech a poslání ti, které pomáhal odstavit? Usmívali se na něho a on se usmíval na ně, podali si ruce, vyměnili nejnovější anekdoty... srdečně se bavili, ale den nato už hřímal jeho hlas o zradě, které se dopustil jeho včerejší společník. Úsměv. Srdečný stisk ruky – jako taktická pomůcka v třídním boji. V třídním boji? Ano, podle něho tenkrát v třídním boji. Ale změnilo se něco? Potkává se s několika lidmi, usmívá se na ně a oni se usmívají na něho, srdečně si přitom tisknou ruce, vymění nejnovější anekdoty. Jenomže on je teď velikán a musí mít uši a oči dokořán a dávat dobrý pozor, odkud zasviští sekyra kontrarevoluce. Komu věřit? Kdo je tu ještě věrný? Věrný je, kdo nikdy nezakolísal. On nezakolísal nikdy, on je věrný. O sobě to ví, ale o kom jiném? Věřit se dá jen věrným. On byl věrný. Věřil jenom sobě. Nakonec věřil už jenom sobě. Jediný věrný, jediný, poslední velikán uprostřed změti třísek, které lítaly.

Ještě ve dveřích řekla Margita Frankovi:

„Ničeho nelituji. Byla jsem šťastná, to je snad nejvyšší, co o sobě člověk může říct. A jsem ráda, že mě opustil. Nedokázala bych se dívat, jak před mýma očima upadá. To už byl úpadek, když si začal s tou odbarvenou. Udělala jsem proti tomu všechno, co se dalo. Ale on vždycky prosadil svoje...“

13

Frank vyšel do mrazivé noci. Musel jít opatrně, na stromech rostla jinovatka, na chodnicích se vytvořila námraza hladká jako zrcadlo. Měl ještě plnou hlavu setkání s Margitou. Na spánek ani pomyšlení. Šel kolem vinárny a napadlo ho, že už tam dávno nebyl. Vrátil se. Třeba ještě najde za pultem Licku.

Licka ještě za pultem stála. Vinárna od té doby, co v ní byl naposled, zpustla a zchátrala. Bývala to kdysi exkluzivní vinárna. Licka bývala také exkluzivní. Jenže věci stárnou, opotřebovávají se a lidé taky. Potahy v boxech byly promaštěné, prošoupané a na stropě vytvořila prosakující voda špinavě žlutou malbu podle nejnovějších zákonů abstrakcionismu. A jaké skvrny má na svém kdysi bílém těle Licka? Kdo ty způsobil?

Frank nepospíchal k pultu. Zastavil se uprostřed místnosti a rozhlédl se kolem sebe. Poloprázdno. Pár prostitutek, které dnes asi marně čekají na tučného křena. V koutě seděl mladík v kožené bundě a muchlal jakési nepřiliš vábné děvče. Cikáni jsou titíž, ale za ty tři roky, co tu nebyl, hodně zestárlí.

Dlouhou boční stěnu zdobila kdysi nádherná dekorace, olejová malba obrovských rozměrů. Modré moře. Bílý Manhattan (bar se tak kdysi jmenoval). Socha Svobody, k níž se blíží velký luxusní parník. Na parníku do hněda opálený muž ušlechtilých rysů svádí krásnou dámu. Jenom barvy na tohle monumentální dílo musely stát statisíce.

Nemilosrdný čas nahlodal i tohle superdílo. V začouzeném prostředí modré nebe zpopelavělo, bílý Manhattan zežloutl, zpustl, jako pustnou domy ve městě. Na mnoha místech odpadla omítka. Nějaký zuřivec potřásl na malbě večerní toaletu krásné dámy a bílou košili krasavce; rozbil o ně sklenici s červeným vínem.

Kdysi exkluzivní podnik přešel ze soukromých rukou do komunálních. Na nějaký čas ho přeměnili ve sklad elektromateriálu. Později svitlo i komunálním otcům, že revoluce nemusí znamenat konec všeho, že život vlastně běží

dál a že víno a kořalka jsou dobrou akumulací. Překřtili bar Manhattan na vinárnu Dukla. Těžkou hlavu nadělala otcům komunálního pohostinství výzdoba vinárny. Co s ní? Taková krásná malba, takové umění, ale je to perfidní Manhattan, symbol všeho zla na světě. Kdosi navrhl, aby dali přimalovat na sochu Svobody oběšeného černocho, jenže to se ostatním zdálo přece jen příliš. Ale co s tím? Rozhodli, umění neumění, malba musí dolů. Koneckonců moře by mohlo zůstat, loď také, na lodi by stačilo přemalovat vlajku, svůdce obléct do montérek a krásnou dámu do kroje... něco s tím udělat museli, a nová malba nepřicházela vůbec v úvahu, dnešní malíři žádají za roztančené bosé děvy na orosené louce horentní sumy. Podle plochy. A tohle je ohromná plocha.

Pak dostal někdo spásný nápad, jak tu krásnou malbu, to umění zachránit. Nejen zachránit, navíc agitačně využít! V den, kdy otvírali vinárnu, zaskvěl se na modré ploše mírně zvlněného moře nápis: *Šmelináři v tomto baru spřádali sny o dolaru.*

Tak byl Manhattan zachráněn. A připomněl každému, kdo sem vstoupil, že dříve sem chodili docela jiní hosté, že teprve vítězství pracujících otevřelo tyto prostory pro každého.

Frank s politováním zjistil, že už tam ten nápis není. Kdo ví, jak dlouho bude trvat, než přejmenují vinárnu Dukla na bar Manhattan? A protože je tu už nutně potřeba renovace, obnoví možná i tu malbu, aby se zaskvěla v krásných, čistých barvách. Malbu samozřejmě obnovit mohou. Licku ne. Frank sem chodíval kvůli Licce. Licku neobnoví nikdo.

Pořád ještě stává za pultem. Její kdysi svěží tvář se potáhla šedou, nezdravou barvou. Barva povolání. Pod bradou jí narostly tukové faldy, kdysi obdivované oblé boky se zdeformovaly. Když odcházela za plentu do kuchyně, všiml si Frank, že má na nohou křečové žíly. Prostála tu tisíce nocí.

Ani fialkové oči už nebyly tak fialkové. Pouze vlasy, havraní vlasy zůstaly, jaké bývaly. Možná že si je barví, ale aspoň ne na blond. A ještě něco zůstalo...

„Máte je pořád ještě hezký, Licko...“

Usmála se jako vždycky, když si Frank sedl k pultu a hladově se díval na její pozeňnanou hrud'. Pokaždé se holedbal, že jí to jednou vybalí.

Usmála se. „Jste pořád ten starej lichometník..., ale taky už to není ono. Bez podpěry, hanba mluvit... Dáte si jako vždycky?“

„Jako vždycky. Jen mi dejte do vodky půl citrónu.“

„Cha, citrón. Taky stárnete.“

„Copak já, horší je, že vy.“

„Při tomhle životě...“

Jak bývala krásná..., pomyslnil si Frank. Měla to, čemu se říká čert v těle. Stala se atrakcí nočního města. Chodila za ní celá procesí, sochaři, básníci, důstojníci, pili u pultu rum a hltali očima Licčiny oči, Licčiny tvary, Licčiny vlasy. Frank taky. Drželo ho to hodně dlouho. Byl by kvůli ní udělal všechno.

„Jste milej...,“ usmívála se, „ale to nejde. Takhle jsem spokojená. Nemám ráda náhražky ani polovičatosti.“

Frank se nevzdával. Vytrvale se jí dvořil. Chodil jako náměsíčník. V nejnemožnějších chvílích ho přepadala představa, jak jí svléká. Přirovnával ji k ženám, které znal a které potkával. Žádná vedle ní neobstála. Její odpor ho přiváděl na pokraj zoufalství. Řekl jí to.

„Chudáčku...,“ pohládila mu ruku. „Kdyby měl váš život záviset na tom, jestli se se mnou vyspíte, nechci vás mít na svědomí.“

Franka se silně dotklo, že se mu vysmívá. Odešel s rozhodnutím, že jí nechce už nikdy vidět. To se lehko řekne, když má člověk vztek. Nejednou to Franka popadlo uprostřed noci, vstal, oblékl se, šel dolů do města, chodil před vchodem do vinárny, něco ho táhlo dovnitř, něco mu bránilo, vstoupit, nevstoupil, vydržel, nevstoupil, vynadal si hovad, Licce hezká jména také nedával, zahrává si s ním, coura, s ním i se všemi ostatními, je možná perverzní, možná frigidní, možná lesbička, vysmívá se mu, chce ho jen pokořit... má určitě nějakého pásku, kterého živí a šatí z peněz, které jí podstrkují alkoholem

omámení studenti, umělci, inženýři, pasoucí se na jejím zjevu, na její postavě.

Nešel tam. Vydržel to dlouho, měsíc, možná ještě déle. A nebyl by tam šel už vůbec

Jednoho dne mu řekl kolega – Franku, telefon. Frank vzal lhostejně do ruky sluchátko a na druhém konci drátu byla Licka, její hlas, který mu říkal, Franku, přijďte ke mně na whisky, jestli máte čas a chuť.

Frank něco zakoktal, že tedy přijde, kolegovi řekl, že má něco nutného, a vyběhl nevyšel, vyběhl na ulici. Pak čtyřikrát obešel velký blok, kde bydlila, aby si nemyslila, že za ní běží na první zavolání jako pejsek. Posadila ho vedle sebe na široký gauč, připili si, chytla ho za ruku a řekla, Franku, miláčku, chybíte mi, vím, že je to trápení, ale co dělat, život už je takovej složitěj, pořád něco zamotává a rozmotává, vy jste strašně milej, Franku, mám vás ráda, nedělalo by mi potíže jít s vámi do postele, není to nic těžkého, udělala jsem to už, není to někdy tak těžké, einmal ist keinmal, Franku, žena může mít za sebou sto milenců a začít znovu jako panna, ale já neumím žít náhražkově, milovat, když mi to nic nedá a nic nedá tomu druhýmu, já, když už, tak docela shořet, v noci, v hluboký noci, má kůže nesnáší denní světlo, ve dne to neumím, a moje noci?... moje sedmá noc sváteční... úterý, kdy máme zavírací den... to by se vám šiklo? V úterý od sedmi do půlnoci, kdy se musíte zvednout domů, dvaapadesát úterků do roka? Takhle byste to chtěl? Já ne, takhle ne, a jinak nemůžu, bývá mi líto těch mužských u pultu, vytrvale sedí, dívají se na mě, říkají mi milý věci, čekají, zlobí se, když se musím věnovat i těm druhým, předstírají, jak jim chutná alkohol, ale ve skutečnosti čekají, že na mě udělají dojem, že neodolám, že půjdu... a v půl čtvrtý přijde k pultu vrchní a rezolutně prohlásí, zavíráme, pánové... a já potom musím sedět ještě hodinu dvě nad těmi stupidními papíry, musím zapisovat znovu každěj gram, co už jsem jednou zapsala, musím zapsat znovu, každou dávku zvlášť, a odcházím prázdná, unavená, zničená v pět, v půl šestý domů, s jedinou myšlenkou spát, vyspat se, spát až do

soudného dne... nedávno na mě jeden z těch nejvytrvalejších počkal v autě. Co jsem měla dělat, vzala jsem ho k sobě. Sotva si lehl, usnul. A já byla strašně ráda, že usnul. Ze mě nikdo nic nemá, Franku, to jsem vám chtěla říct.

„Ale takhle přece nemůžete žít! Vy, Licka!“

„Co jinýho mi zbejvá?“

„Mohla byste...“, Franka zarazil její výsměšný pohled.

„Co bych mohla? Najít si jiný zaměstnání, denní, že? To bych mohla a vy byste se o mě postaral, každej mi vždycky říká, jak se o mě postará, jsou takoví, že mi nabízejí manželství, přísahají, že ke svejm ženám nic necítí, brečí, že jejich manželství byl omyl, chudinky nepochopený, zrazený světem, někteří to tak umějí, že by mě opravdu dohnali k lítosti, k pláči... ale já už to prožila, Franku, tu velkou, jedinou, hvězdnou lásku. Jak dlouho vydržela? Rok? Jak dlouho vydržela ta druhá, věčná, nekonečná? Půl roku? Tady, na tomhle gauči mi jeden přísahal... vezmu tě k moři, prožijeme spolu krásný týdný... víckrát se neukázal, ani jsem nečekala, že se ukáže, takovej inženýrek, utratil za tu noc celej měsíční plat. Já už znám všechno, co může mužskej říkat ženě, co všichni mužští říkají všem ženám. Vy jste milej, Franku, mám vás nevím proč ráda, nijak se nelišíte od těch ostatních, ale s vámi je mi dobře, mrzelo mě, že jste se rozzlobil. Nějak jste mi chyběl. Tak jsem vás zavolala...“

Franka přepadla nebývalá tíseň. Lítost nad celým světem. Má pravdu. Je to tak. Mohl by jí říct – Licko, nemůžu bez vás žít, udělám všechno, postarám se o vás, odejdu od ženy, ale to řekla sama a dříve, než s tím mohl začít on, a marně ji bude přesvědčovat, že se tím už delší dobu vážně zabýval, i to už slyšela, i to už od někoho slyšela.

Jako z dálky se k němu nesl její hlas: lehnout si spolu není nic těžkýho a mimořádnýho, Franku, ale někdy je možná mnohem víc a mnohem těžší a mimořádnější nelehnout si spolu.

Frank si přesedl do křesla naproti ní. Pocítil k ní něco nového, jakousi vroucnost za její slova, za to, že nechce nic

předstírat, nic skrývat, má pravdu, určitě má pravdu. Frank nepochyboval o tom, že by uměla říkat něco docela jiného, šeptat vášnivá slova, vyrazet výkřiky nadšení, obdivu, extáze. Kdyby mu byla padla kolem krku a šeptala vášnivě, miluji tě, Franku, nemůžu bez tebe žít, byl by jí uvěřil, určitě by jí byl uvěřil, ale – má pravdu.

„Jenže tohle není život, Licko. Vy jste se nenarodila, abyste žila jako jeptiška. Máte něco, ale to mizí a ztrácí se. A potom?“

„Mně se líbí jeden mužskej, Franku. Strašně se mi líbí. Nevím proč. Líbí se mi. A – vidíte, akorát on je pro mě nedostupnej. Není žádná možnost setkání. Jeho svět a můj svět nemají nic společného.“

„Kdo, Licko?“

„To vám neřeknu. Smál byste se mi.“

Frank zase začal chodit do vinárny Dukla a tu a tam navštívil Licku v bytě. Postupně se mezi nimi zrodila až něžná důvěra. Frank měl někoho na tomto světě a ona taky.

Jednou, když byl u ní, mu řekla:

„Pojď, Franku. Léta utíkají. A my jsme hloupí...“

Byl to její volný den, zůstal až do příštího večera, kdy musela jít do práce, bylo to krásné, bylo to jedinečné, bylo to úžasné... A byl to konec. Konec mezi nimi. Přišel ještě jednou, dvakrát, třikrát. Pak dvakrát za sebou nepřišel. A přišel čas, kdy nechodil vůbec Licka, krásná Licka, to už je dávno jenom minulost. Tenkrát v minulosti, byl by udělal všechno, aby ji měl, aby byla jeho, aby ji mohl milovat..

Teď, po letech, se přistihl, že si vykají. Licka ho ráda vidí. A on ji také. I když je mu líto, že to už není ta nádhera s čertem v těle. Licka byla. Bývala. Tahle za pultem, to je pouze milý, velmi milý člověk.

Kdosi ho zezadu chytil za rameno. Ohlédl se. Za ním stál známý. Profesor Fonda.

„Smím si přisednout?“

„Prosím.“

„Nevěděl jsem, že jsi takový noční pták.“

„Já o tobě taky ne.“

„Dávno jsme se neviděli.“

„Dávno,“ řekl Frank. „Co to piješ?“

„Vodku.“

„Slečno, dejte mi taky vodku. Vypiju ji s tebou na jeho památku.“

„Já nepiju na jeho památku...“ odsekl podrážděně Frank.

„Na tom nesejde. Přesto si můžeme připít na jeho památku. Myslím, že umřel včas.“

Frank se na profesora překvapeně podíval. Jak to myslí? Je jasné, jak to myslí, nemůže to myslet jinak.

„Jak to myslíš?“

„Tak jak to říkám. Umřel včas. Smrt je někdy milosrdná. Uspořila mu něco mnohem horšího, než je sama.“

„Tobě to přece může být jedno.“

„Ano, může. Ale vidíš, jak je život podivný, není mí to tak docela jedno.“

„Ještě řekni, že je ti po něm smutno.“

„Smutno ne. Ale je ho škoda. Tys ho přece znal intimně.“

Frank uvažoval, jestli to profesor myslí vážně. Ale mohl Byl to vždycky podivín.

„Tys byl vždycky podivín...“

„Proč? Je ho škoda i přesto, že se zkazil. Zkazil se, to vím dobře i já. Je snadné zkazit se, když k tomu má člověk tolik příležitosti, jako měl on. Těžko je nezkazit se.“

Proč mi to říká? ptal se Frank. Chce si hrát na velkodušného? Chce mi tu namluvit, že si toho mrtvého vážil, že ho měl rád po tom všem, co mezi nimi bylo? Chce dělat velkorysé gesto? Co mi tu chce namluvit? Ten mrtvý mu činil v životě samé příkoří. Vyhnal ho ze strany, vyhnal ho z vysokoškolského křesla. Řadu let ho pronásledoval

„Co děláš teď?“

„Pracuji v městském archívu.“

„Jak dlouho?“

„Dva roky.“

„Předtím jsi byl ve výrobě?“

„Předtím jsem byl v dolech.“

„Tak co mi tu chceš namlouvat.“

„Nic ti nechci namlouvat. Nač? Viděl jsem tě tady, vím, jací jste bývali kamarádi, vím taky, že jste jimi přestali být, ale teď je mrtvý. A pokud jde o ty doly, nikdy jsem se nikde necítil tak dobře. To mu nevyčítám.“

„Tak proč jsi tam nezůstal?“

Ten druhý chvíli mlčel. Zřejmě se ho dotkla Frankova podrážděnost. Uvažoval možná, jestli by neměl beze slova odejít. Potom se rozhodl jinak.

„Podívej se...“ řekl a ukázal dolů, na svou nohu. Vyhrnul si nohavici. Pod ní byla protěza.

„Promiň...“ omlouval se Frank. „To jsem nevěděl, to jsem opravdu nevěděl.“ Byl z toho otřesen.

„To nic. Já se s tím nijak nechlubím. Ale když ses mě ptal...“

„Člověče, Fondo... a ty mi chceš namluvit...“

„To mi říkáš už podruhé. Já ti nechci nic namluvit. Jsem možná podivín, jak si myslíš. Určitě tak musím mnohým připadat. Ale já k němu nemůžu cítit nenávist. Byl to chlap, takový chlap, že jsem z něho měl pocit méněcennosti. Ke mně se jinak chovat nemohl. Ty řekneš – zničil mě, nese vinu i na mém zmrzačení..., ale to zmrzačení jsem si zavinil sám. Byl jsem neopatrný. Člověk nemá být neopatrný. A jsem mu svým způsobem vděčný. Právě tím, jak se ke mně choval, pomohl mi mnohé pochopit. Našel jsem sám sebe a možná, pokud to kdo o sobě vůbec může říct, i smysl toho, čemu se říká život. Kdysi mě lákalo pozlátko. Jenže on mi nedovolil žít, jak jsem chtěl, tak jsem chtě nechtě musel žít jinak. Mám svůj tichý soukromý život, nikdo o mně neví a nikdo se o mě nestará. Mám mizerně placené místo, které mi nikdo nezávidí, na které se nikdo necpe. To je snad dnes vrchol svobody, nikomu nepřekážet, o nikoho se nestarat a nikoho se nemuset bát. Jsem tam, v archívu, mezi knihami, objevil jsem tiché kouzlo jejich tichého světa, a to je cennější než příjmy, pocta, kariéra. Mám čas. Zablouhal jsem se do římského práva. Je to asi neaktuální, nevýnosné, možná směšné. Ale když se s tím blíže seznámíš,

vnikneš do dobrodružství, jemuž se říká světové dějiny. Pochopíš z nich všechno.“

„I dnešek?“

„I dnešek. Právě dnešek. Je neuvěřitelné, jak se za podobných historických situací opakují tytéž chyby. Už od doby lovců mamutů. Člověk je ještě stále ve své podstatě lovcem mamutů. Mamuti už sice dávno neexistují, ale člověk se dodnes žene za co největším kusem masa. A všechna civilizace a všechna kultura jsou jen na to, aby tuto jeho prapodstatu maskovaly.“

„Nepřeháníš trochu?“

„Snad. Ale jen, jak říkáš, trochu. Známe se přece dlouho. Víš, jak to bylo. On měl vůdcovský komplex. Vždycky a ve všem chtěl být první. A já měl taky vůdcovský komplex. Museli jsme na sebe narazit. Navíc v tom ještě byla žena...“

„Tomu jsem nikdy nevěřil.“

„To je divné, žes tomu nevěřil. Myslel jsem si vždycky, že ti to řekla. Byli jste spolu zadobře. Včas vycítil, že ohrožuju jeho vlastnictví. Děvče, s kterým chodí. Pokud vím, chodil jsi s ní předtím ty. Mně se líbila. Kvůli ní jsem se chtěl mezi vás dostat. On to vycítil okamžitě, ještě dřív, než se mohlo s jeho vlastnictvím něco stát. Ale to už je hromada let, dneska na tom nezáleží, můžu ti jen říct, co se tenkrát mohlo stát. Odtud jeho zarytá averze vůči mně. Kolikrát jsem přemýšlel, jestli bych se byl já zachoval jinak vůči komukoliv, kdo by mi byl chtěl ukrást děvče. Myslím, že sotva. Ty, to taky vím, ses zachoval jinak. Ale tys byl vždycky ten druhý, v jeho závěsu. Ale taky jsi ho skoro zabil.“

„Myslíš, že jen proto?“

„Samozřejmě že jen proto.“

„Neidealizuješ si ho trochu?“

„Vůbec ne.“

„Cherchez la femme... já tomu nikdy nevěřil, vždycky jsem se domníval, že to pro něj byla jen dobrá záminka.“

„Já jsem se s Margitou scházíval. Nachytil nás jednou u řeky, zřejmě ne náhodou, hledal nás. Zfackoval ji přede mnou,

ukázal rukou, marš domů... a já k tomu jen přihlížel, neměl jsem dost odvahy vrhnout se na něj. Byl by mě zmlátit, to vím. Ale měl jsem se dát zmlátit. Tenkrát jsem prohrál. Nejen děvče, myslím, že tenkrát jsem prohrál všechno. Dlouho mi trvalo, než jsem pochopil, že jsem prohrál. Hodně dlouho mě to žralo. Z nás dvou mohl obstát jen jeden. Silnější. A to byl on.“

„Mýlíš se, mýlíš se ve všem. Štval tě proto a proto tě tak vytrvale pronásledoval, že před tebou měl komplexy. Tys věděl víc, tys věděl hodně z filozofie, z teorie, a on se vedle tebe cítil nesvůj, méněcenný. Nenáviděl každého, kdo věděl něco, co nevěděl on. Nenáviděl inteligenci“

„To si navzájem, neodporuje. To všechno může vyrůst z jednoho a téhož kořene. Víš, jak jsem býval tehdy neduživý, párátka a ne chlap. Jak si vysvětlit fakt, že se jeho děvče, rozumíš, jeho děvče, spouští s takovým třasořítkou? Co jiného ho mohlo napadnout? Opentlil ji pěknými řečičkami, to oni umějí... to je všechno, co umějí, ti panští, studování hejskové... Všichni ti muži bez vzdělání trpěli pocitu méněcennosti. A já byl velmi vhodný fackovací panák, otec, jak víš, bohatý advokát, na mě se mohl vytahovat a dokazovat mi, že je víc než já, že mě může zašlápnout jako červa. Když se zamyslíš nad tím, v čem bránil mně, pochopíš, co chtěl sám. A přece si myslím, že bez něho, bez mužů jako on, bychom nebyli vyhráli.“

„My? Jak to myslíš, my?“

„Přesně tak. My. My komunisti. Já ovšem členem strany nejsem. Bylo v jeho silách tomu zabránit a zabránil tomu. Ale nikdo nemůže nikomu zabránit, aby se cítil tím, čím se cítit chce, a aby podle toho jednal. On patřil ke garnituře těch tvrdých mužů, kteří museli probojovávat cestu. Jenže neuměli přestat. Z žuly vápenec neuděláš. V tom je i jeho tragédie. No, je čas jít spát. Jsem rád, že jsem tě zas po tolika letech viděl. Už nás nějak ubývá...“

Profesor – Frankovi utkvěl v hlavě jako profesor z doby, kdy byl děkanem na právnické fakultě – odkulhal k východu.

„Podivín, že?“ řekla Licka.

„Podivín.“

Frankovi nebylo dvakrát do řeči. Kde berou někteří lidé tolik síly? Život s nimi zamává, dupe po nich, zvalcuje je a oni se znovu vzchopí a jdou si po svém, za svým. Fonda... chtěl se kdysi mezi ně dostat, mezi dělnickou mládež. Přijali ho s nedůvěrou. Co mezi nimi chce takový advokátský synáček? Frank brzy vycítil, s jakou nedůvěrou se choval k studentovi jeho přítel. Říkalo se tomu třídní instinkt. A hle, vysvětlení je někde docela jinde. Děvče. Margita. Ale je to vysvětlení? Byl by se Frankův přítel choval k advokátskému synkovi jinak, i kdyby nezpozoroval, co má za lubem? A byla Margita příčinou, proč Fonda začal vyhledávat jejich společnost, proč se chtěl dostat mezi ně? Když Frankův přítel prosadil zamítnutí jeho přihlášky, zdůvodnil to tím, že se mezi ně chtěl vetřít jako provokatér. To bylo nesprávné zdůvodnění. Frank věděl, že je nesprávné, všichni věděli, že je nesprávné, ale kdo by si lámal hlavu a bral na sebe odpovědnost přijímat syna bohatého advokáta, jednoho z nejbohatších lidí ve městě? A Fonda se přesto nedal, když jsme ho nepustili mezi sebe, hledal jiné možnosti, brzy jsme o něm slyšeli, že zakládá kroužek marxistických studentů. Otec ho za to vyhnal z domu, ale Fonda už nesešel z cesty, kterou si zvolil. Frankův přítel proti němu samozřejmě soutil. Prohlašoval ho za rozbíječe jednoty a nám všem v jednom kuse připomínal, jakou veš jsme si chtěli nasadit do kožichu. Když fašisté odhalili jejich ilegální skupinu, zatkli zároveň s nimi i Fondu. Oni se ovšem také vyznali v taktice. Věděli, jak se zasívá mezi lidi semínko nedůvěry. Mlátili je do ledvin, zatímco Fondu, nepovedeného syna úspěšného otce, brzy propustili. To byl pro Frankova přítele další důkaz, že s Fondou není cosi v pořádku. Ale bylo. Fonda zorganizoval silnou ilegální skupinu, která sehrála značnou úlohu v přípravách povstání. Za povstání pracoval jako redaktor povstaleckých novin. Zase bylo zle.

„Vždycky v závětrí, v bezpečném závětrí,“ cedil mezi zuby Frankův přítel, velitel jejich oddílu, když se to dozvěděl.

Později se Fonda stal univerzitním docentem, profesorem a

nakonec děkanem právnické fakulty. Studenti ho zbožňovali. Měl kolem sebe stále plno mladých lidí. Když se Frankův přítel stal šéfem kabinetu, byly Fondovy profesorské dni sečteny. Propustili ho z fakulty – pro ztrátu důvěry. Studenti zorganizovali protestní podpisovou akci. To mu samozřejmě dodalo. Obvinili ho z pobuřování studentů a vyloučili ze strany. Mohl mluvit o štěstí, že se mu nestalo nic horšího.

Pak zmizel Frankovi z dohledu a po letech i z vědomí. Jak divné setkat se s ním právě dnes, ve vinárně, poslouchat jeho názory, poznávat jeho postoj.

„Já ho měla ráda,“ přerušila Frankovo zamyšlení Licka.

Nerozuměl jí. Fondu?

„Toho, co umřel. Bavili jste se přece o něm? Měla jsem ho ráda.“

„To jste mi nikdy neřekla.“

„Řekla. Jednou jsem vám vyprávěla o jistém muži, že se mi strašně líbí. Myslela jsem tím jeho.“

„Prosím vás, znala jste ho? Víte, kdo to byl a jaký byl?“

„Vím. Slyšela jsem o něm hodně, hlavně špatnýho. Ale já ho měla ráda. Jednou mi pomohl.“

Frank se na ni příliš duchaplně neřval. Licka... a ten mrtvý...

„Divíte se, že? Ale mně opravdu pomohl, když mi bylo nejhůř. O některých věcech jsem vám nikdy nevyprávěla. Nesměla jsem. Teď už na tom nezáleží, je to dávno pryč. Vy mě znáte pod dívčím jménem. Byla doba, kdy jsem se jmenovala Stadlerová...“

Stadlerová, Stadler, Stadler...

„Ano, správně, to byl můj muž. Velký organizátor, velký komunista. Pamatujete se ještě? Zorganizoval hromadný útek kapitánů průmyslu, jak se jim tenkrát říkalo. Ujeli v pěti autech, docela nových, ukradli je z prodejny. Podplatili důstojníky pohraniční stráže a ti odjeli s nimi“

„A co vy? Pokud vím, utekli i s ženami.“

„Já jsem nešla.“

„Proč?“

„Nechtělo se mi. Kam jsem měla utíkat? Proč? S tím hlupákem, co byl mým mužem?“

„Dejme tomu hlupák. Jenže udělal tam kariéru, je jedním z ředitelů obrovské mezinárodní banky.“

„Pro mě byl hlupák. Já se je modlila, aby se jim ten útek povedl, abych ho měla z krku. Nikdy jsem ho neměla ráda. Koupil si mě, jako si člověk kupuje angorskou kočku. Měl nějak v hrsti otce. Nevím přesně, co to bylo. Tak jsem se za něj vdala. Smrtelně mě nudil. Nakonec už jsem se ho docela štítila. Žili jsme odděleně.“

„S vaším šarmem, s vaší postavou byste byla měla na Západě neomezené možnosti.“

„Možná. Ale co vlastně jsou možnosti? Čemu říkáte možnosti? Peníze? Salóny? Já tenhle život okusila. Nelíbil se mi. Je to děsná nuda. A pak, hnusilo se mi utíkat. Dneska tady, zítra bůhví kde. Kde na světě je jistota? A k čemu vůbec jistota? Jistota ženy mého druhu, zabezpečení, pravidelně vstávat, vysedávat s pořád stejnýma lidma, poslouchat pořád stejný řeči... Letos jedu k moři. Víte, co je to za dobrodružství, jak už se teď těším, jak je to pro mě vzácné? Co by mi bylo vzácné tam, nač bych se mohla tolik těšit?“

„Chcete mi snad namluvit, Licko, že se tady nenudíte? Vždyť i tady vstáváte pravidelně, vysedáváte se stejnými lidmi, posloucháte stále stejné řeči...“

„A víte, že ne? Dovedete si představit, Franku, jak je tohle pestrý svět? Kolik se u tohohle pultu vystřídalo lidí, osudů, zajímavých rozhovorů, jak to dokáže upoutat? Ani jeden večer není stejný. To se ví, večer co večer na mě někdo vyvaluje oči, večer co večer mi někdo vtipně nebo míň vtipně, drze nebo míň drze navrhuje, abych se s ním vyspala, ale i to je milé. Franku, mužští jsou směšná část lidstva. Připadám si tady jako v divadle. Divadlo jenom pro mě, dramatické, napínavé, plné zvrátů, tragédií i komedií, a jestli chcete, poezie, hlavně poezie. Někdy, Franku, zavřeme dřív. Zůstane tu Lájoš, vrchní, kuchařka, vrátný, sedneme si do kouta, Lájoš spustí na cimbál, hraje jen pro sebe a pro nás, takové rodinné posezení. Tak hrát

ho nikdy nikdo neslyšel. Kde na světě bych našla něco podobného? Co by mi to nahradilo? Já jsem tu mohla udělat kariéru, Franku. Tři roky po sobě sem za mnou chodil jeden Angličan, pracháč, chtěl si mě vzít, chtěl mě zasypat penězi, oblíct do zlata. Já odmítla. Už jednou jsem byla s jedním mužem a stačilo mi to na celý život. Já asi nejsem na některé věci dělaná. A sem se hodím. Sám víte, že se sem hodím.“

„Hodíte se sem, Licko.“

„Podnik stárne. Já taky. Pamatujete, co býval před lety Lájoš za fešáka? Teď už je sehnutej jak vrba. Moji ctitelé se taky vyměnili. Pořád by na mě ještě měli zálsuk, ale jsou to už jiní lidé než kdysi. Já koneckonců už taky nejsem, co jsem bejvala. Teď sem chodí námořníci od dunajské plavby, pár mladých bohémů, pár vykolejenců, pár ztroskotanců. Chtějí pořád to co ti, co sem chodívali před lety. Něco najít, něco prožít, na něco zapomenout, o něčem snít. Franku, ani jeden chlap tu nevydrží sedět hodinu, aby mi na sebe všechno nevyklopil. Žádnej farář nevyslechl tolik tajemství jako já. Mám je ráda, tu nezodpovědnou sebranku, ty nemotory, kteří nevědí, co si počít sami se sebou.“

„Máte možná pravdu...“

„On se mi moc líbil, Franku. Byl to jedinej chlap, co se mi v životě tak moc líbil. Od první chvíle, Franku.“

„Jo. On se líbil mnohým.“

„Hodně jsem o něm slyšela. Tady, Franku, se dozvíte o každým všecho. Nemluvílo se o něm zvlášť hezky. Ale mně se líbil. A nežil prý moc spokojeně. Znal jste jeho ženu?“

„Byla vám hodně podobná, Licko. Takový váš negativ. Co je na vás černé, je na ní bílé. Viděla jste ji někdy?“

„Byli tu jednou, s větší společností, po nějaké recepci Přišel ke mně, podal mi ruku, zeptal se, jak se mi žije. Bylo mu jedno, co si o něm pomyslí ti cizinci.“

„Kde jste se seznámili?“

„Vždyť jsme vám říkala, Franku, kdo byl můj muž. Když utekl za hranice, tak mě zavřeli.“

„Aha...“

„Bylo to hloupý. Dva týdny se mě vyptávali na věci, o kterých jsem neměla páru. Můj vyšetřovatel byl mimořádně tupej.“

„A on byl tehdy v čele Bezpečnosti.“

„Jo. Pak ho poslali na kraj. Jinak, Franku, jinak by mi byl neunikl.“

„Pustil vás?“

„Pustil. Jednoho dne si mě dal předvolat. Můj vyšetřovatel před ním stál jako smrkáč.“

„‘Cizí rozvědka...’ začal křičet na vyšetřovatele. ‘Cizí rozvědka tu řadí, jenže vy ji nedokážete odhalit a místo toho tady šikanujete lidi, kteří nemají s cizí rozvědkou nic společného. Řekněte mi,’ obrátil se ke mně, ‘proč jste tu zůstala? Proč jste neutekla, když jste měla příležitost?’

‘Nechtělo se mi. Kam utíkat? Je to hloupý’

Vytáhl ze šuplíku papír, něco tam napsal a podal mi ho.

‘Propouštěcí list. Můžete odejít. Víc vás nikdo nebude obtěžovat. Uvědomte si jedno, vaše doba minula. Vilu už nemáte, musíte si najít náhradní byt. A práci. Bez práce tady žít nemůžete. To byste se sem dostala znovu. Z vaší bývalé vily si můžete odnést osobní věci. Pouze osobní. Dohlédneme na to. Žádné šperky. Náhrdelník, prsten, hodinky a jeden obraz, víc ne. Z nábytku jen tolik, kolik potřebuje k bydlení jedna osoba. Nedělejte žádné hlouposti. Dopisy z ciziny nám odevzdáte. Vy radši nepište ven nikomu.’

Co vám mám říkat, Franku, byl báječněj. Byl to někdo. Imponující osobnost.“

„Později už by vám asi tak neimponoval.“

„Nevím. Já ho potom viděla už jen jednou, tenkrát v noci, když byli tady.“

„Nic vám ani nenaznačil? Nic nechtěl?“

„Ne. Já si taky myslela, že jsem na něj udělala dojem. Že zavolá, že se pokusí. Líbila jsem se mu, to vím. A chtěla jsem, aby zavolal, aby přišel. Nic. Podpis, vyřízenej případ. Vlastně ještě jednou měl se mnou takovou menší práci. Když jsem tu nastupovala, chtěli, abych pro ně pracovala. Odmítla jsem.

Chtěli mě zastrašit. Hrozili mi, že tu nebudu moct dělat. Vím, že tenkrát zakročil, dověděla jsem se to později. Jinak bych tu dělat nemohla.“

Frank odcházel domů s divnými pocity. Měl plnou hlavu toho mrtvého, celý den se Frankovi vtíral, přepadal ho v nečekaných chvílích, na nečekaných místech, připomínal se mu, dráždil ho. Neměl žádný důvod nevěřit Fondovi a nevěřit Licce ve všem, co mu vyprávěli. Překvapilo ho to. Ten mrtvý přece jen není tak sám, jak se Frank domníval při pozorování lhostejných občanů, defilujících kolem katafalku. Někdo na něj myslí s lítostí. Někdo s respektem. A někdo dokonce v dobrém. Fonda řekl: umřel včas. Možná. Snad umřel opravdu v nejvyšší čas. Frank si představoval, jak by asi vypadal jeho pohřeb za rok, po pádu. Byl by sám, zdiskreditovaný, odstavený, žádný státní pohřeb, žádná hudba, skromný hrob v rohu hřbitova, nad ním pár lidí. Licka. Fonda. On, Frank. Pár lidí. Ne přátel, přátel ne, ale ne docela lhostejných pár lidí. Nebylo by to tak lepší? Umřel opravdu včas?

14

Ráno bolela Franka hlava, bylo mu špatně od žaludku, mrzel ho celý svět. Vstával znechuceně, snídani nechal netknoutou, vypil jen neslazenou černou kávu. Ani ta nepomáhala. Ať si myslí, že pil. Myslí si to vždycky.

Na ulici byla obleva. Když včera po půlnoci odcházel od Margity, byla ještě všude hladká námraza. Když opouštěl vinárnu, cítil, jak vane teplý vítr. Za těch pár hodin, co spal, se počasí úplně změnilo. Místo námrazy pokrývala chodník černá lepkavá břecha.

Frank šel do smuteční síně s velkým sebezapřením. Co chvíli měl nutkání vrátit se domů, nikam nechodit, nikomu nic neříkat, ať ho vyhodí, co se stane, když ho vyhodí? Pavla má pravdu, jiní fotografové žijí na volné noze, vydávají drahé knihy ve vysokých nákladech, každý má chatu, vůz, opravdický vůz a ne takovou kraksnu jako Frank. Pak se sám sobě vysmál. Revolucionář. Partyzán. Chata. Auto. Vysoké honoráře. Zůstali jsme stát. Změšťáčtěli jsme. Milióny lidí dnes smýšlejí stejně. Peníze, auto, chata, postavení, sláva. To jsou dnešní mamuti. Fonda vidí dobře. Jestlipak měl pravěký člověk bohatá loviště? Dnešní loviště příliš bohatá nejsou. Nedostává se peněz, chat, aut.

Tohle jsme nechtěli..., uvažoval Frank. Nechtěli, a takhle to dopadá. Je tu ještě pár podivínů. Fonda. Nechce peníze, nechce chatu, nechce vůz. Stačí si sám. Vystačí s tím, co má. Licka. Co chce Licka? Aby dneska dřív zavřeli, aby Lájoš zasedl k cimbálu. Co chce Margita? Margita chce žít a nemuset se stydět. Co chce vdova? Aby po ní přestaly slídit zvědavé oči, aby mohla být sama sebou. Martin chce být hranatým asfaltérem. Nic míň. Nic víc. Ti všichni už okusili, jak chutná sláva, peníze, moc, okusili a přišli na to, že je také něco jiného, možná hodnotnějšího. Ten mrtvý ještě mohl žít...

Frank šel. Existuje něco, čemu se říká povinnost. Snad trochu směšná, snad zbytečná, ale sám si ji zvolil. A je dobře jít za ní právě tehdy, když se člověku bytostně nechce. Když mu všechno v něm a kolem něho našeptává: nechod', ty blázne.

Řada občanů před budovou nebyla tak hustá a dlouhá jako včera. Že by už šetřili se zálohami? Ale když už tam stál, byl rád, že šel. Mohl vyfotografovat stařenku, jak si u katafalku utírá oči bílým kapesníkem. Taková drobná, nenápadná bělovlasá paní, hodně přes sedmdesát, tak drobná, nenápadná a bělovlasá, že si jí nikdo ani nevšiml. Takhle drobně a nenápadně asi cupitala celým životem, od dětství do stáří. Pro ty, kdo ji uvidí na fotografii v novinách, to bude drobná, nenápadná stařenka, která se loučí s mrtvým na katafalku. Jenom Frank ji zpozoroval, jenom jeho znepokojila její přítomnost. Řekl jí někdo něco? Dozvěděla se, co způsobila, když jednou vytřásala z okna ve třetím poschodí na ulici drobty z vánočky? Jenže kdo jí to měl a mohl povědět? Kdo jí mohl říct, jak tenhle mrtvý hluboce a naprosto bez jejího vědomí ovlivnil její stará léta, jakou pohromu od ní odvrátil? Přišla asi jen tak. Stará, penzionovaná učitelka, vedená po celý život k úctě k autoritám. Umřel státník. Vedl národ. Sluší se vzdát mu úctu, rozloučit se s ním. A ta hudba vhání člověku slzy do očí a všechno kolem je tak slavnostní a smutné...

Když se dostal Galovič do čela bezpečnostního aparátu, změnil se tam způsob práce. Horlivěji, vynalézavěji a vytrvaleji se vyhledávali, zneškodňovali a likvidovali třídní nepřátelé. Galovič se ovšem zabýval politickými aspekty obrany. Do čela operativního aparátu prosadil člověka, jehož si s sebou přivedl z kraje, svoji pravou i levou ruku, chorobné, podezřívavé individuum, jistého Jančušku.

Jančuška pronásledoval ve dne v noci záškodníky, diverzanty, špióny a nepřátele republiky. Ve dne v úřadě, v noci ve spánku. Do práce svých podřízených vnesl tvrdé a divné metody.

„Každý je nepřítel..., každý je potenciální zrádce. Člověk je od přírody zlá, prodejná kreatura. Vaší povinností je dopadnout ho při činu. Nevěřte nikomu. Nevěřte přátelům, nevěřte bratrovi, nevěřte vlastní ženě. Zkoumejte i sami každou svou myšlenku, každý svůj čin. Pochybnost, zakolísání se v našich podmínkách už rovná zradě!“

Tak poučoval svoje podřízené. Vykořenit! Vykořenit bylo heslo, úkol, svatá povinnost. Vyrvat z kořene.

„Špión,“ poučoval je, „pracuje dnes jiným způsobem než kdysi. Na vědeckých principech, za pomoci nejmodernější techniky. Přitom zachovává co nejhlubší anonymitu, je nenápadný, ztrácí se v množství. Také my musíme postupovat vědecky, naše technika musí přetrumfnout techniku špionáže. Všimněte si všeho a všech. Sledujte všechny. Ale hlavně dávejte dobrý pozor na ty, které je sotva vidět, na nenápadné. Slepec je samozřejmě nenápadný, ale nemusí být slepcem. Každý, koho potkáte, může být diverzant. Vaší povinností je všechny vykořenit!“

Takový byl Jančuška. Do té doby, než začal na jednom banketě hystericky vřestět:

„Nepijte tu kávu, je otrávená!“

Všichni zbledli. Všichni zdřevněli leknutím. Samozřejmě ihned nechali provést chemickou analýzu kávy. Jediný jed, který obsahovala, byl kofein. Banket skončil neslavně. A Jančuška na psychiatrii. Zjistili u něho pokročilé stadium paranoidy. Tak přišel Galovič o jednoho ze svých nejschopnějších kádrů. A Galovič nezapomíná. Nikdy nezapomíná. Nezapomínat je jednou z Galovičových povinností. Na nic, nikdy...

Drobná, nenápadná paní odcupitala ze smuteční síně. Netušila, nikdy se nedozvěděla a nedozví, jaký boj o ni kdysi svedl mrtvý s Jančuškou a Galovičem.

Upozornil na ni Jančuška. Přišla mu do rány celkem náhodou, ačkoliv existenci náhody popíral. Na procházce, ačkoliv Jančuška byl i na procházce ve službě.

Frank se o celé věci dozvěděl také jen náhodou, ačkoliv to vlastně nebyla tak docela náhoda. Jednou jel rychlíkem v jednom kupé se starým známým. Věděl o něm, že je důstojníkem Bezpečnosti. A ten nenápadně zavedl rozhovor na tohohle mrtvého, tenkrát už šéfa kabinetu.

„Co se mě na něj ptáš? Znáš ho právě tak dobře jako já.“

„No jo, ale ty se s ním stýkáš.“

„Já už se s ním dávno nestýkám.“

„Ale určitě víš – dá se s ním rozumně promluvit?“

Přitom se bojácně rozhlédl, jestli je někdo nemůže poslouchat a najednou ztratil sebeovládání.

„Mám té služby po krk. Honíme stíny. Skuteční škůdcové jsou někde docela jinde.“

Frank na to neřekl ani slovo. Jen poslouchat někoho z těchto kruhů bylo riziko. Je sice z jejich staré party, býval to dobrý kamarád, ale jaký je dneska? A co od něho, Franka, chce?

Už se zase ovládl.

„Mám teď v práci jeden případ...“ řekl tiše, „bylo by to velmi směšné, nebýt toho, že to zavání bezhlavou krutostí. A já už nechci. Nemůžu.“

Chce, potřebuje se vymluvit. Teď, v této chvíli. A nemá komu. Začal by asi i s docela neznámým člověkem.

„Víš přece, co dělám. Teď jsem vedoucím zvláštní skupiny, která nemá na práci nic jiného než pozorovat starou penzionovanou učitelku. Jedu právě prověřit jistou ženu, která jí poslala pohlednici. Je to možná její sestra, snad švagrová nebo něco podobného. Znáš přece Jančušku?“

Frank přikývl. Zná.

„Jančuška je blázen, patří do cvokárny. Minulý týden přišel do mé kanceláře celý rozrušený. Jmenuje se Hatalová, řekl mi. Hatalová Veronika. V osobních záznamech o ní nemáme nic podezřelého. Včera večer, už se stmívalo, vystrčila z okna bílý ubrus a třikrát jím zamávala. To okno je směrem k hranicím...“

„No ne...“, nezdržel se Frank výkřiku.

„Ale ano. Pověřil mě vedením zvláštní skupiny, která má zjistit, s kým a jakým způsobem je ta stará žena ve spojení. Dnes o ní víme všechno. Namontovali jsme jí do bytu odposlouchávací zařízení. Ze vzteku jsem poručil umístit malý mikrofon taky na záchod. Udělali jsme u ní tři důkladné domovní prohlídky. Ach člověče...“

„Proč jsi to neodmítl?“

„Odmítnout?“ podíval se nechápavě na Franka. „Odmítnout u nás? To bych už vyšel z budovy pouze jako zajištěný, na

cestě k soudu. A proč odmítat? Dostane to do ruky někdo jiný, bude se chtít před Jančuškou blýsknout... víme dnes o každém jejím kroku, co nakupuje, jaké má příjmy, co snídá, kam a kdy chodí na procházky, motáme se kolem ní, deset dobře placených lidí. Ta pohlednice je první pošta, kterou dostala. Jančuškovi je nápadné i to. Někdo dostává poštu a je zle – někdo ji nedostává a je taky zle. Poslal mě, abych prověřil, kdo se skrývá za odesílatelkou. Když jsem Jančuškovi hlásil, že se stýká pouze s jí podobnými staršími vdovami, utvrdilo to jen jeho podezření. Člověče, ta komedie, z okna, z kterého třikrát zamávala ubrusem, jsme vyfotografovali teleobjektivy celé okolí, museli jsme hledat speciálními dalekohledy tajnou pozorovatelnou, pod okap jsme namontovali tajný filmovací aparát, který automaticky spustí, když se otevře okno. Někdy se ptám, jestli tu má někdo vůbec ještě zdravý rozum.“

„Tak proč s tím neprašťíš?“

„Praštit? U nás? To je u Jančušky dezerce, velezrada. Z naší služby se odchází pouze s infarktem, s kulkou – i to se totiž stává –, anebo s kopancem či zatykačem. Ale já už nemám sílu, nemůžu, před rokem jsme zatkli skupinu archeologů, které taky odhalil Jančuška. Dělalí nahoře na hradě průzkum. Jančuška je obvinil, že chtějí prokopat tajnou chodbu na druhou stranu hranic... Co myslíš, mělo by nějaký význam jít za ním a upozornit ho, co se u nás děje? Zachoval by aspoň on ještě trochu soudnosti?“

Frank pokrčil rameny.

„Zkusit to můžeš. Neudělá možná nic, ale bát se nemusíš. Nenávidí Galoviče, už proto nepodnikne nic proti tobě.“

„Je to riziko. Ale co, půjdu, v nejhorším mě vykopnou, je to lepší než skončit v blázinci. Člověče, přijď se na tu stařenku podívat, každý pátek se scházejí v Grandu na obligátní kafičko.“

Frank šel. Nadporučík už tam seděl. Přisedl si k němu.

„Ta v tom černém kloboučku...“

Za kulatým stolem sedělo pět starých dam a o něčem se bavily, určitě o starých časech a o zkaženosti dnešní mládeže.

Asi za čtrnáct dní čekal rozradostněný nadporučík před redakcí.

„Byl jsem u něho. Je to přece jen statečný chlap. Pustit se do sporu s Galovičem není lehké. To chce odvahu. Jančuška musel dostat pořádný nos. Dneska rozpustil naši zvláštní skupinu a oznámil nám, že úkol je skončen. Ale stejně odejdu, dám se přeložit k dopravákům.“

Frank se divil. Nevěřil, že se jeho přítel odváží v téhle záležitosti něco podniknout člověk nikdy nedokáže dokonale odhadnout druhého.

Drobná, nenápadná paní už dávno odcupitala. Jestlipak vůbec zpozorovala, že se po určité době kolem ní míhaly jakési stíny, že se kolem ní ploužilo cosi temného a hlídalo každý její krok? Proč by to měla zpozorovat? Co by kdo mohl chtít od ní?

Sem přišla bez zvláštního popudu. Stará penzionovaná učitelka, která si zachovala úctu k autoritám.

15

V smuteční síni se objevila Judka.

Osmahlá, s vystouplými lícními kostmi, s poněkud špičatým nosem, trochu pohublá, s prošedivělými vlasy. Na sobě měla drahý kožich, drahý na první pohled. Frank se zarazil, když ji poznal, a napjatě ji pozoroval. V jejích očích nebylo nic, ve tváři také ne, byla to hranatá, jako do kamene tesaná tvář, která v nejmenším neprozradí, co se skrývá za jejím výrazem.

Franka trochu zamrzelo, že ji tu vidí. Neměla sem chodit. Nemusela přicházet. Je mrtvý. Nic už nenapraví, nic nesplatí, nic nevrátí. Kochat se vědomím, že je mrtvý, to je ubohé zadostiučinění. K ní, k Juditě, se tohle nehodí.

Judita postála chvíli u katafalku, bez hnutí, bez mrknutí. Potom rychle, nervózně obešla řadu před sebou. U vchodu jí Frank zastoupil cestu.

„Co tady děláš?“ zeptal se káravě.

„Přišla jsem...“ řekla bezradně.

Kdosi za nimi udělal psst. Tady stát nemohou.

„Pojď“, vyzval ji Frank. „Zajdeme si na kávu.“

Sešli ze schodů. „Dlouho jsme se neviděli...“ vydechla. Frank v duchu počítal. Dlouho. Deset let? Ne, deset let to ještě není. Naposled se viděli tenkrát, tu noc.

„Proč jsi přišla?“

„Nevím. Přišla jsem prostě. Nevím.“

„Kde teď žiješ, Judko?“

„Pořád tam, v tom svém brlohu.“

Frankovi to nic neříkalo.

„V chatě. Chatu nám tenkrát nesebrali, víš? Zapomněli na ni nebo co.“

„Co děláš? Jak se živiš? Koukám...“ pohládl Frank její kožich.

„Ach, mám se docela dobře. Budeš se strašně smát, všichni se mi napřed smějou. Pěstuju psy.“

Frank se zastavil. Cože dělá? Pěstuje psy? Co to znamená, pěstovat psy?

„Co pěstuješ?“

„Psy. Mám chov psů. Čistokrevných, rozumíš?“

Frank stále nechápal.

„To jsem blázen. Co to vůbec může být, pěstovat psy, mít chov psů? Lidé sice chovají psy, kočky, kanárky, papoušky, ale to přece není žádná existence?“

„Je. Dokonce výnosná. Mám tam v horách krásný psinec“

„Něco takového jsem ještě neslyšel.“

„Teď to tedy slyšíš. Nemáš ponětí, jak výhodný artikl jsou čistokrevní psi.“

„Jací psi? Vlčáci?“

„Ne. Vlčáci ne. S vlčáky jsem začínala, před lety. Vlčáky potřebovala armáda a pohraniční stráž, ale s tím je konec. Mají svoje vlastní chovy. Teď chovám boxery a pinčly. Příklad mě tam nahoru navštívit, uvidíš sám. Zjara je tam krásně, a můžeš si vybrat štěně. Stálo by to i za reportáž, krapet reklamy neškodí, a ty bys uměl napsat zajímavou reportáž. Asi nevíš, že pinčli jsou dnes ve velké módě. Vynáší to už tolik, že mám strach, aby mě nezkomunizovali.“

Frank pořád vrtěl hlavou.

„Tys nevěděl, že je u nás něco podobného možné? Že u nás ještě existují různé druhy soukromého podnikání, řekněme chov vši pro rybičky v akváriu? To je ještě lepší kšeft než psi. Umíš si představit, kolik je v republice akvaristů? Přemýšlels někdy o tom, čím se ty rybičky živí? A co myslíš s mými psy? Dlouho jsem se těšila téměř přízni státu. Zasloužila jsem se o upevnování obranyschopnosti vlasti. Plat, který by se rovnal mým příjmům, u nás neexistuje. Musím sice platit vysoké daně, ale i tak si žiju královsky. Za každé vyvezené štěně dostanu vyplacenu část jeho ceny v tuzexových bonech. Jezdí ke mně milovníci a pěstitelé psů z celé Evropy. A já jezdím ven, na mezinárodní výstavy, mám jednu zlatou a dvě stříbrné medaile za čuvaše.“

„Přestaň...“

„Co? Nelíbí se ti to? Co jiného jsem měla dělat? Lékařský diplom mi odebrali Nenechali mě pracovat ani na pile u katru.“

Páni z kraje si na mě zasedli, nemohla jsem se nikde uchytit. A mezi tou psí havětí je mi dobře. Psi jsou taky všelijací, ale nezradí...“

Frank vycítil z jejích slov osten výčitky. Ale to počká, nejdřív se musí dozvědět všechno o těch psech. Pořád ještě nevěděl, jestli si z něho Judita nedělá dobrý den.

„A jaks na psy vůbec přišla?“

„Já sama na to nepřišla. I mně se to zdálo ze začátku absurdní a šílené. Ale neměla jsem z čeho žít, nikde mě nenechali pracovat. Mohla jsem odejít z kraje, ale řekla jsem si just ne, chcípnu hlady, ale nepoddám se. Ať jsem se ucházela o jakékoliv místo, slibovali, vítali to, ale potom, když si prohlédli moje papíry, vrtěli hlavou, litují, mezitím už místo obsadili, nemají mzdové fondy, nevejdou se do systemizace. Někdo si na mě zasedl, někdo mě chtěl dohnat k zoufalství. Jednou, čirou náhodou, jsem potkala Horváta. Pamatuješ se na něj, ne? Byl s námi v horách. Když jsem ho potkala, měl na sobě uniformu důstojníka pohraniční stráže. Měl radost, že mě vidí, šli jsme na kávu, řekla jsem mu o sobě všechno. Pomohl mi. Řekl mi: Judko, tady dole potřebujeme psy, vlčáky, naše psince nestačí, mohl bych ti obstarat čistokrevnou fenku. Dobrou fenku a dobrého vlčáka. Dívala jsem se na něho jako ty před chvílí na mě. Myslela jsem, že si ze mě dělá blázny. Ale on to myslel vážně. Řekl ještě: U té své chaty by sis mohla vystavět ideální psinec. O odběr se nestarej, to už nech na mně. Mně se ti to začalo líbit, byl to šílený nápad, ale jako šitý na mě a na mou situaci Horvát mě ještě dlouho přesvědčoval a vykládal mi všechno možné o psincích a o psech. Pro začátek dokonce nabídl půjčku. Vidíš, je to skoro liduprázdná dolina a rozléhá se v ní po celý den štěkot psů. Jsem členem mezinárodní kynologické společnosti, jezdím na kongresy, navštěvují mě hrabata, bankéři a jejich paničky, takoví nelení odskočit si z Paříže do zapadlé slovenské vesničky, poradit se, koupit pěkné štěně, případně přivést fenku ke spáření. A u nás se psí móda taky rozmáhá. Naše novopečené dámy kupují hlavně pinčly.“

„A to přiznáváš a platíš daně? Vedeš účetní knihy, kde

registruješ každý kus, příjmy, vydání, koupi, prodej, odpis uhynulých štěňat? Ano?“

„Přesně tak. Podle zásad soukromého podnikání. Ale o to nejde. Baví mě to. Psi jsou fajn. Mají taky různé charaktery, jako lidi, jsou vrtošiví, závistiví, smělí, zbabělí, jsou psi, kteří se bojí bouřky, jiní zas tmy, jsou mezi nimi silné individuality i sluhovské, poddanské duše. Než takovou drobotinu vychováš, užiješ hodně zábavy i starostí. Věříš, že někdy, když musím prodat pejska, který mi obzvláště přirostl k srdci, je mi do pláče? Mám dva boxery, a ty neprodám nikdy. Krásné exempláře, vysoko bodované, vyhrála jsem s nimi mezinárodní soutěž. Nabízejí mi za ně řů peněz, přeplácejí, ale neprodám, vymlouvám se, že jsou na plemeno.“

„A co tvůj muž, Judko?“

„Nemám muže. Pustili ho dřív než mě. Rozvedl se se mnou, když jsem ještě seděla. Ale Horvát byl skvělý kamarád. Poradil, pomohl, neodvrátil se ode mne, netvářil se, že mě nevidí, když jsme se tenkrát potkali. Mnozí se tenkrát odvrátili, Franku.“

Říkala to bez zatrpklosti, té už se zřejmě zbavila. Ale i když říkala mnozí, vycítil Frank, že tím myslí taky jeho.

„Já se o tom všem dozvěděl až později, Judko.“

„To nech být...“ mávla rukou. „To je pryč.“ Ale nic nebylo pryč. Nic se nedá zahnat mávnutím ruky. Vzpomínka na to, co se tenkrát stalo, není moucha. Vzpomínka na ten den, na ten večer, na tu noc...

Ten mrtvý tehdy prováděl slavnostní poklep na základní kámen nové továrny v malém městečku v zapadlém údolí. Byl teprve krátkou dobu novým mužem, šéfem kabinetu. Očekávalo se od něho hodně. Obyvatelstvo z širokého okolí si přišlo vyslechnout jeho projev. Po slavnosti následovala veselice, kterou rozehnal popolední liják. Významní hosté rychle nasedali do limuzín. Frank se právě rozhlížel, kdo by ho mohl vzít do vozu, když za sebou uslyšel: Pojd', nasedni...

Nasedl Slavnost pokračovala v okresním městě velkou okresní žanicí v nevlídné restauraci nevlídného hotelu. Franka

zastavil vrátný, kampak, soudruhu? Státník řekl: To je v pořádku, soudruh jde se mnou.

V jídelně byly prostřeny stoly. Šéf kabinetu řekl Frankovi:
„Ne abys fotografoval hostinu...“

Frank vycítil v jeho hlase nový, cizí tón. Pravda, oba už tenkrát vnímali vzájemné odcizení, vídali se pouze při podobných příležitostech. Ale byl tu nový tón, shovívavý, protektorský a trochu i pohrdavý. Frank měl nutkání otočit se a odejít.

Žranice začala pečenými pstruhy. Frank se divil. Byl čas hájení, stanovily ho přísné zákony. Ale zákony zřejmě neplatí vždycky, všude a pro každého. Zejména ne pro ty, kteří si je sami vymysleli a odhlasovali

Frank si sedl až na konec stolu. Nemiloval tyhle oficiální obědy, při nichž se sice podávají pstruzi ale pronáší i řada hloupých, stereotypních přípitků, při nichž se předstírá bodrost a veselost a při nichž těžknou hlavy z rychle vypitého vína, při kterých se každý tlačí, aby byl co nejbliž vzácnému hostu, aby se ho mohl dotknout, vyměnit s ním pár slov, případně z něho vymámit příslib stavebního povolení. Frank svému příteli ty velmi časté příležitosti sedět u slavnostního stolu nezáviděl. Musel vyslechnout spoustu otřepaných frází, tvářit se, že ho zajímá všechno, co kdo žvaní, musel se usmívat, poplácávat po rameni, musel kolem sebe házet nezávaznými sliby, na které už v následující chvíli zapomněl, a musel se strašně nudit.

Franka donutila zůstat na banketu až do konce vždycky jen jedna věc. Bavilo ho pozorovat, jak se druzí nudí, jak mluví jeden přes druhého a nikdo nikoho neposlouchá, jak se naparují, jak se tváří, stylizují do vlastní velikosti, žranice končí vyprávěním vtípů o Kohnovi, Grünovi, Icikovi a Sáře, jsou to hloupé, dávno omléte a špatně podané vtipy.

Ale ten den se Frankovi nechtělo zůstat až do konce. Zdvihl se od stolu, snad ještě chytí vlak. Velký muž v čele stolu na něj zavolał, když byl málem u dveří:

„Kam jdeš?“

Frank pokrčil rameny.

„Nedělej hlouposti, počkej, taky už za chvíli pojedou. Musím, soudruzi. To víte, povinnosti.“

Frank zůstal. Vozem bude doma dřív než rychlíkem, neví ostatně, jestli vůbec nějaký jede.

V autě si Frank neodpustil poznámku:

„Pstruzi jsou přece v tomto období chránění“

„Nech je, byl to pro ně velký svátek. A pstruzi byli výteční.“

Kousek před výjezdem z města dal šéf kabinetu pokyn šoferovi, aby zahnul na nejbližší křižovatce doprava.

„Ještě se někde zastavíme. Budeš překvapen...“

Frankovi se to moc nezdálo, ale co už mohl dělat. Zastavili před velkou vilou, ze všech stran obklopenou krásnou zahradou. Vchod do vily byl osvětlen. Vystoupili.

„Přijed' za dvě hodiny...“ poručil šéf kabinetu šoferovi. Osobnímu strážci neporučil nic, ten věděl, co má dělat. Přišli k železné brance. Státník zazvonil. Dveře se otevřely a stála v nich Judka.

„Franku, Franku... to je od tebe hezké...“ vykřikla a padla mu kolem krku. Přitom měl Frank dojem, že přítelku vítala s jakýmsi ostychem. Ale už tu byli další, bělovlasá dáma, starší pán s velkými brýlemi a nějaký mladý muž.

Vítali státníka jako ztraceného syna. Ten mladý byl Judčin manžel.

Bělovlasá Juditina matka zářila. „Jaká čest... jaká čest...“

Starý doktor gratuloval šefovi kabinetu k jeho funkci.

„To nechme stranou...“ řekl státník. „Tady jsem pořád to co kdysi. Víš,“ obrátil se k Frankovi, „tohle je dům, kde jsem se skrýval. Nebýt tuhle Vojtěcha, asi bych dnes nežil.“

To Frank nevěděl. Věděl jen, že se jeho tehdejší druh skrýval u jakéhosi lékaře v tomhle městě, ale ani ve snu ho nenapadlo, že to byli Judčini rodiče.

Zavedli je do ohromné haly, odkud vedly do poschodí dřevěné, krásně vyřezávané schody. Byli očekáváni. Uprostřed haly stál bohatě prostřený stůl.

„My už jedli...“ protestoval šéf kabinetu.

„Snad nám nedáte košem?“ ohradila se Judčina matka.

Museli zasednout k večeři. Judka obsluhovala. Po večeři se sesedli ke stolku v rohu haly. Frank měl radost, že zas vidí Judku. Nesetkal se s ní od jejich rozchodu po válce, věděl jen, že dostudovávala v Praze medicínu. Bylo to milé prostředí. Frank se cítil tak dobře jako málokdy, i když postřehl určité napětí, způsobené možná mlčenlivostí Juditina manžela, rovněž lékaře. Starý doktor Polonec zářil. Za chvíli někam odběhl a vrátil se s náručí celé baterie zaprášených lahví. Pobrukoval si rozpustile nějakou písničku.

„Takové víno...“ řekl pateticky, „takové víno nenajdete nikde v tomhle státě. Pamatuješ se,“ obrátil se k státníkovi, „tenkrát jsme je koštovali, to bylo ještě mladé. Teď má akorát správný věk.“

„Máš ho hodně?“

„No, hodně ne, ale takoví hosté u nás nejsou každý den. Neukázal ses už dva roky.“

Ano, Frankův přítel tu býval jako doma a snad ještě o něco víc než doma. Starý lékař měl báječnou náladu. Byla radost dívat se na něj, s jakým mladickým elánem otvírá láhev, jak se přitom olizuje, jak zdvihá sklenici proti světlu, s jakým gustem ochutnává, jak převaluje tekutinu po jazyku, jak s uspokojením mlaská, no teda...

„Zavedl jsem ve sklepe klimatizaci. Víno musí mít stálou teplotu.“

Vzpomínali na staré časy. Pak lékař zdlouhavě vysvětloval svému hostu naléhavost přístavby nemocnice, jejímž byl ředitelem. Ani se nenadáli a lékař otvíral čtvrtou láhev těžkého vína. Rozhovor už vázl, pletly se jim jazyky. Státník pil víc než ostatní. Upadl do jakéhosi transu, mlčel, neposlouchal, nic nevnímal, byl kdesi daleko. Oči mu divně planuly, čelisti mu ztuhly. V jednom kuse pil. Pil ex. Po partyzánsku.

Pak se najednou zdvihl. Jako náměsíčný šel ke schodům, které vedly nahoru. Lékař ho chtěl dirigovat jinam, ale on zřejmě neslyšel. Vystoupil na dřevěnou galérii a vešel do jedněch dveří.

„To je Judčina ložnice...“ křičel za ním lékař. Neuměli si to

vysvětlit. Všichni se na sebe dívali s nevyslovenou otázkou.

„Přebral...“ řekl Frank.

Judita se zdvihla a rychle vyběhla po schodech.

Lékař vysvětloval polohlasně Frankovi:

„Byl to tenkrát jeho pokoj...“

Shora najednou proťal ticho Judčín výkřik. Frank se zdvihl běžel nahoru a rychle otevřel dveře. Zůstal v nich stát jako přikovaný. Státník byl nahý. Ležel přes Judku na posteli. Judka se zoufale bránila. Vedle postele ležely její roztrhané šaty. Frank se vzpamatoval a skočil k nim.

„Co to děláš, dobytku!“

Stáhl nahého z Judky. Ta využila situace a vyběhla ven. Státník se vytrhl Frankovi z rukou a utíkal za ní. Hnal se nahý dolů po schodech. Judka křičela. Ostatní se zděšeně dívali na přízračné divadlo. Judka se zamkla na záchodě. Nahý chtěl vyrazit dveře, za nimiž se skrýla.

První se vzpamatoval starý lékař.

„Koňak. Nalejte do něho koňak...“

Donutili ho vypít koňskou dávku koňaku. Rozkašlal se. Zhasl. Najednou byl jako beránek. Dal se Frankem odvléct nahoru. Nechal se sebou všechno dělat. Frank mu řekl:

„Obleč se...“

Musel mu pomáhat, státník už nebyl schopen obléct se sám.

„Trauma...“ vysvětloval starý doktor. „Záchvat exhibicionismu. Moc toho vypil. Je to těžké víno. To nic, to se stává...“

Frank ho svedl po schodech dolů. Judka, její muž ani stará paní už tam nebyli.

„Promiňte...“ omlouval se Frank. „Půjdemě...“

Státník sebou najednou škulbl. Vyzvracel se na koberec. Frank se starým doktorem ho odvekli do koupelny, omyli mu obličej a oťfeli sako a boty. Nikdo už neřekl ani slovo. U branky stál vůz. Frank s osobním strážcem uložili opilého na zadní sedadlo. V tu ránu usnul. Frank se vrátil k osvětlenému vchodu.

„Je to strašně nepříjemné...“ omlouval se lékaři.

„Je. Trauma. Asi vůbec neví, co dělal. Byl úplně v transu.“

Frank mu podal ruku na rozloučenou. „Přijďte zas. Přijďte kdykoliv...“ Neznělo to moc upřímně. Proč by taky mělo?

Frank usedl k spícímu. Přemýšlel o tom, co se stalo. Doktor má určitě pravdu. Traumatický stav, záchvat exhibicionismu. Byl v tom pokoji přes dva měsíce. Judka mu tam nosila jídlo, pití. Jednou ji položil na postel. Nechala se. Byl asi první, komu se dala. Ženám se vždycky líbil. A pro Judku byl tajemným, romantickým hrdinou, kterého hledá garda, policie, gestapo. Její rodiče o tom asi věděli – a trpěli to. Po letech, v hlubokém opilství, se mu ty doby v alkoholu spáleném mozku oživily. Snad opravdu neví, snad si ani nevzpomene, co natropil. Frank mu to připomínat nebude a oni určitě taky ne. Ale stejně to bylo nepříjemné, trapné, hloupé. Taková situace... ano, on nikdy neuměl pít, nikdy neznal míru. Starý doktor už naštěstí věděl ledacos o životě. Bral to jako malichernost. To se někdy stává. Mohl by vyprávět o jiných, nechutnějších příhodách.

Šofér zavezl domů nejdřív Franka. Spáček se vůbec neprobral. Tajný vylezl za Frankem.

„Co se tam stalo?“

„Nic. Hodně pil a přebral...“

Zrovna tobě budu věšet na nos, co se stalo..., pomyslí si.

Při nejbližší příležitosti pátral v státníkově výrazu, jak se tváří. Netvářil se nijak. Zřejmě se nepamatoval, aspoň ne na všechno.

Asi po dvou letech jel zase Frank přes to okresní město. Nahoře na kopci svítila bělostí nová nemocnice.

To ho potěšilo. Státník přece jen dodržel slovo. Frank zatoužil pohovořit si s Juditou. Sjel z hlavní cesty a odbočil na křižovatce, kde odbočili tenkrát v noci, doprava. Tenkrát sice byla noc, ale ten dům najde lehko. Stály před ním velké, košaté stromy. Frank zabrzdil. Zdálo se mu, že je na místě. Vystoupil z vozu. Něco tady nesouhlasilo. Je to ta vila? Není to ta vila?

Není. Vyšla z ní skupinka tříletých dětí, vedených vychovatelkou. Dětské jesle. Frankův vyvinutý orientační

smysl zklamal.

Projel celou ulici, nahoru a zpátky, ale nenašel nic, co by mu tu vilu jenom trochu připomínalo. Je to vůbec ta ulice, nespletl se? Zastavil u trafiky. Koupil si cigarety a zeptal se staré ženy, kde bydlí doktor Polonec. Ale žena byla hluchá, neslyšela. Neodpovídala. Jak může prodávat cigarety, když je hluchá?

Opakoval otázku hlasitěji.

„Já nic nevím. Dejte mi pokoj...“ zabručela. Taková čarodějnice. Taky by mohla být vlídnější. Ale snad tu není dlouho a ještě se nevyzná.

Tříleté děti si hrály v zahradě. Frank zastavil před plotem z mříží. Zavolal na vychovatelku.

„Doktor Polonec? Vy jste zřejmě jejich známý?“

Frank přikývl.

„Jste tady dobře, nespletl jste se. Ale ti už tu dva roky nebydlí.“

„To přece není možné!“

„Prosím vás, dneska je možné všechno.“

„Ale vždyť to byla jejich vila.“

„Teď, jak vidíte, patří státu.“

Frank začal něco tušit. Něco, nač nechtěl pomyslet, čemu se vzpíral uvěřit.

„Nepřestěhovali se do nemocnice?“

„Do nemocnice... ano... do takové zvláštní, s mřížemi...“

„Ale proč? Víte proč?“

„Já o tom nic nevím. To se musíte zeptat těch, kteří vědí.“

Nechala Franka být a otočila se k němu zády. Číšník v restauraci, jehož se po dlouhých oklikách zeptal, jestli neví, co se stalo s doktorem Poloncem, měl najednou strašně napilno.

Určitě si myslí, že jsem fízl, pomyslel si Frank. Celé město zřejmě žije v trvalé psychóze strachu.

Pak si vzpomněl, že má ve městě známého, právníka. Vyhledal ho.

„Jaký na tom máte zájem?“ zeptal se advokát opatrnicky.

„Judita, ta mladá, s námi byla v horách. Nemůžu prostě uvěřit, že by byla schopna nějaké podlosti. A její otec taky ne.“

Na právníkovi bylo vidět, že váhá. Má? Nemá? Potom vybuchl.

„Je to velké svinstvo. Jejich odsouzení pobouřilo celé okolí. Lidé měli Polonce rádi.“

„Kdy je zatkli?“

„Na to už se přesně nepamatuju. Můžu vám to však zjistit. Kolega, který je obhajoval, je můj dobrý známý. Jestli chcete bližší podrobnosti...“

„Tak podrobně to zase být nemusí. Já jenom... víte aspoň, proč je soudili?“

„Vím, byla to fraška, obvinili je ze spolupráce s nepřátelskou rozvědkou.“

Franka to nepřekvapilo. Tušil cosi podobného.

„To je ale nehoráznost, že?“

„Je. O nějaké rozvědce nemůže být ani řeči. Je pravda, že doktor byl neopatrný. Dopisoval si s dávným přítelem, který emigroval do Izraele. V dopisech ho otevřeně informoval o všem, co se u nás děje. Jestli jste ho znal, víte, že dovedl být velmi ironický. Naivně se domníval, že u nás existuje něco podobného jako listovní tajemství. Jeho dopisy samozřejmě zadrželi, okopírovali, myslím, že to dělali s veškerou korespondencí, která odtud přicházela nebo tam byla odesílána. Před soudem mohly určité věci, vytržené ze souvislosti, působit opravdu špatně. Nemohl zapřít, že je psal. Marně se bránil, že v úplném textu měly docela jiný smysl. Vždycky ho okřikli. Psal jste to? Nebo ne? Přiznáváte se? To stačí.“

„No dobrá, doktor psal dopisy. Jenže oni zavřeli i Juditu a jejího muže. Ti přece dopisy nepsali? Ti se přece mohli bránit, že o obsahu otcovy korespondence nemají ani tušení...“

„Ty ani nepostavili před soud. Drželi je ve vyšetřovací vazbě. Mladého doktora pustili brzy. Judita ještě sedí. Za tím muselo být něco jiného, co neznám.“

„A co stará paní?“

„Starou paní ranila mozková mrtvice, z rozčilení.“

„To je strašné.“

„Ovšemže strašné. Svinstvo.“

„Nemůžete se opravdu upamatovat, kdy je zatkli?“

„Ne, na to už se nepamatuju. Bylo to někdy koncem léta.“

„Pomůžu vám. Koncem léta tu byla slavnost. Položení základního kamene nové pletárny...“

Právník se zamyslel. To by mohlo být... počkejte... myslím, že si vzpomenu. Ano, už si vzpomínám. Ta slavnost byla v neděli. A do týdne je zatkli. Proč vám na tom tak záleží? Sledujete něco konkrétního?“

„Myslíte, že by bylo něco platné, kdyby vyšel najevo motiv jejich likvidace?“

„To asi sotva. Já si o tom totiž myslím svoje. Nechápu jen jedno. Měli silného, mocného přítele. Vděčí jim za život. Že ten je nechal padnout... Ale vy jste o tom přece informován líp než já...“

„Na obnovu procesu není ani pomyšlení, že?“

„Ne. On to opravdu psal. Dokázali mu to. Přiznal se. Po právní stránce se provinil proti zákonu. Ten zákon existuje. Můžete si o něm myslit, co chcete, ale je tu a je to zákon. Ve městě z toho bylo velké pobouření, ale vždyť víte, jací lidé jsou. Brzy tu začali stavět novou nemocnici a z vily se stala dětská školka. A na křivdy jsme si už nějak zvykli. Nikdo se jimi dlouho netrápí.“

Frank se rozhodoval. Má říct advokátovi, co ví?

„Kdyby, rozumějte mi dobře, pane doktore, kdyby se objevily nové skutečnosti... Kdyby se, dejme tomu, dalo dokázat, že celá aféra má nechutné politické pozadí. Kdyby, dejme tomu, je zlikvidovali proto, že něco věděli, aby se zabránilo veřejnému skandálu, který by mohl být pro někoho z vysokých funkcionářů velmi nepříjemný... dalo by se něco dělat?“

Právník zpozorněl.

„Vy něco víte?“

„Snad něco vím. Ale vy jste mi neodpověděl. Dalo by se něco dělat?“

„Na to se nedá odpovědět jen tak. Mluvíte o vysokém funkcionáři. Tady asi hodně záleží na příznivé či nepříznivé

konstelaci jeho politického souhvězdí.“

„Vy sám jste osobně neslyšel nic? Nevykládalo se po městě, co se odehrálo v jejich vile?“

„Nevím, nač narážíte. Po městě se jen povídalo, že doktor Polonec má velké zásoby výborného vína a že u nich bývá občas veselo.“

Frank se rozhodl.

„Vy jste právník. Jste vázán diskrétností a mlčenlivostí ve styku s klienty.“

„Na to dnes nespolehejte. Dnes ledacos neplatí. Já jsem zároveň, podle našeho dnešního statutu, povinen spolupracovat při odhalování a likvidaci třídního nepřítele.“

To bylo dost otevřené slovo. To se Frankovi líbilo.

„Já to risknu, doktore. Bude snad přece jen dobré, když se to dozví někdo z vašich kruhů.“

A vypověděl všechno, co se odehrálo té noci v Poloncově vile.

„Nu...“ povzdechl si právník po delším mlčení. „Všichni jsme cítili, že tu není něco v pořádku, že za tím musí ještě něco vězet. Jenomže jsme si to falešně vysvětlovali. Jinak. Myslili jsme, že celá ta hanebnost je namířena právě proti Poloncovu příznivci. Zde se vedl dlouhý boj o jmenování ředitele nemocnice. Polonec měl silného protikandidáta. Nelékaře. Musím vyslovit jeho jméno, nebo si je domyslíte sám?“

„Nemusíte, doktore...“

„Domnívali jsme se, že jde o prestiž. Ovšem to, co jste mi řekl, vysvětluje všechno. Pokud se nemýlím, byl jste tenkrát očitým svědkem?“

„Byl jsem u toho, pane doktore. Sám jsem mu lil do krku koňak, aby ho dorazil. Co myslíte? Kdyby se to postavilo takhle...“

Advokát zavrtěl hlavou.

„Nic nedokážete. Komu to chcete říct? Soudcům? Ti se třesou o svou existenci. Galovičovi? Což o to, ten na něco podobného čeká. Přispěl byste snad k výměně křesel, ale Poloncovi by to nepomohlo. V žádném případě. A mohlo by se

stát, že byste na to doplatil vy sám, jen vy sám. Poloncovi může pomoci jedině. Cesta milosti. Propuštění na podmínku. I když pochybuji, že je to možné. Juditu už musí pustit co nevidět. Ji přece neodsoudili, nic proti ní nemají. Jestli vám můžu radit, nechte si to pro sebe. Já budu mlčet. Jsem ještě takový staromódní advokát, trvám na některých zásadách. Jenže, co my dnes zmůžeme?“

Aby podtrhl svá slova, advokát bezmocně rozhodil rukama.

„Ne. Nejlepší bude, když na to zapomenete. Vyznám se trochu v dnešních praktikách. Nikdo by se tím ani nezabýval.“

Právník se na Franka podivně zahleděl.

„Můžu k vám být taky upřímný?“

„Prosím, pane doktore.“

„Jak se mohlo stát, že vy jste na svobodě?“

Frank se zarazil. To ho až do té chvíle nenapadlo.

„Nedovedu si představit, že by se, pokud jsou vaše domněnky správné, zastavil na půl cestě. Vy myslíte, že ano?“

„To sotva.“

„Nebude v tom přece jen něco jiného? Ta časová shoda může být pouze náhodná. Anebo – nemohl to vědět ještě někdo? Nechtěli náhodou vymámit z Polonce právě podrobnosti o té noci?“

Frank si vzpomněl na otázku osobního strážce, když ukládal opilého do vozu. Co dělal tenkrát celou dobu venku? Nemohl něco vidět nebo slyšet?

„To sotva, pane doktore. Kdyby byli něco věděli, tak si museli zjistit, že jsem tam byl taky. A v takovém případě by mě těžko nechali na pokoji.“

„Je to zamotané, co?“

„Všechno je zamotané.“

Ano, všechno je zamotané. S tím se rozešli...

„A to žiješ mezi těmi pejsky sama? Dočista sama?“ zeptal se Frank, když už seděli v kavárně.

„Táta je v Kanadě.“

„Dali mu pas?“

„Dali. Brzy potom, co ho propustili. Byli by ho dali i mně, ale já nechtěla. Co v Kanadě? Měla jsem už svoje pejsky.“

„A tvůj muž?“

„Ach ten... to bylo jen takové... víš? Jak ti to říct?“

Frank porozuměl.

„Řekni mi, Judko, proč jsi tenkrát, po osvobození, tak rychle odešla?“

„Nechtěla jsem mu překážet. Byl ženatý, měl dítě. V horách, to bylo něco jiného, ale on měl svou ženu rád, to jsem věděla, to se vycítí.“

„A teď pěstuješ pinčly.“

„Jsi hlupák. Proč ne pinčly? Znáám horší koníčky. Co je na tom směšného, když někdo, kdo se cítí sám, k sobě přitulí živé, cítící stvoření?“

„Proč jsi ale přišla?“

„Proč... je mrtvý... chtěla jsem ho ještě vidět. Všichni jste ho opustili. Je mi ho líto. Ty řekneš, že se změnil. Ale pro mě ne. Pro mě zůstane takový, jak jsem ho poznala. Silný, přímý chlap. Je ho škoda. On sám nebyl vším vinen. A nám pomoci nemohl. Byli by toho využili proti němu. Otec mu psal z vězení, ale nejspíš mu dopis nedoručili. Kdyby to bylo v jeho moci, tak nám pomohl.“

Kristepane, je tak naivní? Takhle si všechno vysvětluje? „Judko, nikdy tě nenapadlo, že to všechno mohlo být i docela jinak?“

Napadlo. Zřejmě to napadlo i ji. Nervózně si hryzala prst.

„Nevím, nač narážíš.“

„Ale víš. Víš to moc dobře.“

„To není pravda...“, rozčilila se. „Toho by nebyl nikdy schopen. Jak o něm můžeš právě ty tvrdit něco podobného?“

Má ho ráda. Byl její první, snad jedinou láskou. Nechce si připustit, že její první milenec, že její jediný milenec by mohl být podlý. Poznala ho jako silného, přímého muže. Tak v ní zůstal, bez ohledu na to, co se s ním i s ní později stalo. Mýlí se. Jeho neopustili, ale on sám odkopl všechny, jimž na něm záleželo, kteří ho měli rádi, kteří si ho vážili. Není to zvláštní,

že v tento den největší opuštěnosti na něj myslí v dobrém právě lidi, jimž ublížil? Ublížil Judce. Ublížil Fondovi. Ublížil Martinovi. Ublížil Margitě. Jemu taky? Jemu, Frankovi? Frankovi neublížil. Frank si připomněl otázku advokáta, s nímž svého času hovořil o tragédii doktora Polonce. Proč se nestalo nic jemu, Frankovi? Nemá nakonec Judita pravdu? To už se ale ani Frank, ani nikdo jiný nedozví. Snad to byla opravdu jen náhoda, snad chtěli opravdu využít Poloncova případu proti němu. Stýkal se s vlastizrádcem, opil se do němoty v jeho vile.

Frank neví, možné to je, možné je všechno. Ale nechat padnout přítele, kterého znal, který ho živil, který pro ně tolik riskoval, nechat zničit ženu, která ho měla ráda, kterou miloval v horách... nic neudělat, aby jim pomohl, je stejně hanebné. Ne, ať si Judka tvrdí co chce, i když má třeba pravdu, Frank si o tom mrtvém nic jiného myslit nemůže. Všechny odkopl. A tím, zejména tím, dozrál sám k pádu, k neslavnému konci, z něhož ho vysvobodila jen smrt.

„Jestlipak víš, Judko, co teď dělá Fero Cígel?“

„Fero? To je ten zedník z hor, ne? Ten raněný partyzán z Klaku?“

„Ano, ten.“

„Co tedy dělá?“

„Zedníka.“

„To je přece v pořádku, ne? Proč tě to zrovna teď napadlo?“

„Bylo by to v pořádku, Judko. Bylo by to dokonce velmi v pořádku. Ale on vždycky nedělal zedníka. Po určitou dobu byl ředitelem velkého hotelu v krajském městě.“

„Pořád ještě nechápu. Spousta chlapců z hor byla řediteli. Někteří jimi ještě jsou.“

„Fero už není... Dost možná, že si z něho teď chlapci z party střílejí a posmívají se mu: pěkný kamarád a podařený velitel! Když jsi byl ve srabu, nehnul pro tebe prstem. A on jim zarputile odpovídá totéž co ty. Nemohl nic dělat, nešlo to, měl mocné nepřátele a ti by toho byli využili proti němu... já sám jsem se s ním o to do krve pohádal, jednou, ve městě, kde teď žije.“

„Nechápu, jak to souvisí.“

„Souvisí to, Judko. Tam nahoře v kraji byla tenkrát každý měsíc nějaká konference, porada, oslava. Chodili pochopitelně za Ferkem, Fero, večeri pro dvě stě lidí, Fero, na dva dni potřebujeme restauraci.. Fero se ošíval, byl jsem u toho, když se jednou zeptal: Ale kdo to zaplatí? Víš co mu náš přítel, ten mrtvý, tehdy řekl? Jsi přece komunista, ne? Tak co se ptáš? Fero byl komunista a přestal se tedy ptát. Pak přišla státní kontrola. Fero se smál, to nic, jen ať si kontroluje když je to baví. Tak tedy kontrolovali a zjistili mu miliónové manko. Že je komunista? Tím hůř, hanebně zklamal důvěru strany. Sedmnáct let, Judko. Napařili mu sedmnáct let. Dvě třetiny si odseděl. A dodnes tvrdí, že nemohl nic dělat, byli by toho použili proti němu...“

„Vždyť by toho přece byli použili, ne? Co mohl dělat?“

„Mohl udělat jedno, Judko. A to šlo. Mohl vystoupit před soudem jako svědek. Soudy v kraji tenkrát stejně podléhaly jemu. Mohl vysvětlit, jak to manko vzniklo. Jenže žádný prokurátor se neodvážil obtěžovat ho nemístnými otázkami. A on sám mlčel. Proč by nemohl nic dělat, Judko?! Mohl odejít, odejít z funkce, když viděl, co se děje a kam to všechno směřuje. Bylo v jeho moci nepřipustit ten proces, a když už ho připustil, měl se hlásit k vlastní odpovědnosti“

„A co ty? Kdyžs to věděl, proč jsi to neudělal ty?“

„Nebyl jsem už tenkrát v kraji. A stejně jsem nemohl nic dělat. Doložit, kam se poděly ty milióny, mohl jedině on. Šel jsem schválně na ten proces, když jsem se to dozvěděl. Soudce Fera vůbec nepustil ke slovu, jakmile začal něco vysvětlovat, okřikl ho a prohlásil, že to nepatří k věci Když mu pohrozil, že ho dá pro neúctu k soudu vyvést a že ho budou soudit v jeho nepřítomnosti, nezdržel jsem se už a vykřikl, že je to svinstvo. Okamžitě mě vyvedli a měl jsem z toho dost velké opletačky. Tak to bylo, Judko. Nezastal se nikoho.“

Frank vycítil, že udeřil na bolavou strunu. Judita se uzavřela do sebe. Úporně s čímsi zápasila, s čímsi, co zaháněla, ale nikdy nedokázala zahnat docela.

Ale když už vstávali od stolu, přerušila mlčení.

„Věř mi, jsem ráda mezi psy. Je mi tam líp...“

Slíbil jí, že se někdy přijde na ty pejsky podívat. Ale nevěděl, jestli ji to moc potěšilo... Dovezl ji na letiště, musela spěchat ke svým pejskům. Frank už se do smuteční síně nevrátil. Nač?

16

Večer usušil Frank na leštičce několik fotografií. S fotografií se někdy dají dělat divy, když člověk zná její zákony. Obzvláště jeden snímek se Frankovi povedl. Muklík. Obrovský Muklík, vztyčený nad malinkou mrtvolou. Frank zná svůj aparát a ví, jak zacházet s perspektivou. Když ukládal snímek do červeného trezoru, musel se sám sobě usmát K čemu to je? Proč to dělá? Tomu obrázku stejně nikdo neporozumí, pro každého, kromě Franka, bude bezcenný. Kdo to je, ten obr Muklík? Nikdo neví. A za nějaký čas nebude nikdo vědět ani, kdo je ten maličký mrtvý. Ale Frank to vědět bude, ví, proč tu fotografii dělal pro něho není bezcenná.

Začal listovat v albu. Jeho první fotografie. Na nich ten mrtvý ještě jako nedospělý mládenec. Margita. Jejich stará parta. Koupání v mlýnském náhonu. Výlet do hor. Divadlo, které hráli. Rok co rok nacvičovali nějakou hru. Frankův přítel dostal vždycky úlohu prvního milovníka. Pouliční bitky. Demonstrace. Předvolební shromáždění. Frankův přítel jako voják, když se vrátil od hranic. Poslední schůze. A hory. Jejich skupina. Ledacos chybí, ledacos, co zůstalo jen v hlavě, v paměti. Na některé obrázky se Frank zadíval déle. Vzpomínal.

Jeho přítel jako komisař pro obnovu dopravy na první lokomotivě, která projela obnoveným tunelem. A na jiné lokomotivě, jedoucí přes obnovený most. A tady, polonahý, zpocený, s krumpáčem v ruce, na stavbě silnice. Dramatický záběr, jak vyhazuje z vládního křesla reakčního politika. V modrákách a s červenou páskou na rukávě kráčí v čele milicí.

Následují obrázky z kraje.

Jeho přítel, jak bije holí přes zadek vesnické ženy... To ještě býval mužem na svém místě...

To ještě býval mužem na svém místě. Ještě se v krajském křesle nestačil ohřát, a práce nad hlavu. Sto problémů najednou, vázly dodávky surovin do závodů, vlaky měly zpoždění, rolníci nechtěli plnit dodávky, bránili se združstevňování. Zdlouhavé porady, bleskové cesty do všech míst, kde něco hořelo, náhlá rozhodnutí, podpisování

miliónových investičních kvót, starosti s nedostatkem pracovních sil, a navíc začali tropit neplechu katolíci, ve vesnicích docházelo ke vzpourám, stát žádal na farářích prohlášení loajality po exkomunikaci, vyhlášené papežem... Ne všichni faráři byli ochotni podepsat. Loučili se z kazatelen dramaticky se svými ovečkami. Následovaly vesnické rebelie a vesničané, ozbrojení sekýrami, motykami a někde i střelnými zbraněmi, které si přinesli domů z povstání, hlídali ve dne v noci své duchovní pastýře. V jeho kraji to bylo nejhorší. V jeho kanceláři se stále množily zprávy o přepadech aut projíždějících krajem, o zbití, ba i zabití funkcionáře. Nechali to na něm, je to jeho kraj, ať si udělá pořádek, ať ukáže, co umí.

Přišla zpráva, že v jedné vesnici zabarikádovali silnici, aby k nim nikdo z kraje nemohl. Frank byl tenkrát u něho, viděl, jak zrudl, vstal a zavolal velitele milice.

„Sto mužů. Ihned...“

Vyndal ze šuplete pistoli.

„Jdeme...“

Šli na nádvoří Tam to vřelo. To byly jeho zálohy, ozbrojení muži z fabrik. Sto mužů naskákalo na připravená nákladní auta. Jeli...

Zdaleka už viděli barikádu na kraji vesnice. Frank dělal fotografické záběry. Na barikádě stál nějaký děda s dvojkou. Zuřivě mával na řidiče prvního vozu. Za barikádou veliký houf vesnických žen, některé měly v ruce vidle, jiné kamení.

Frankův přítel poručil řidiči, aby zastavil až těsně před barikádou, postavenou z vytrhaných dlaždic.

Vyskočil první, vůbec si nevšímal rozčileného staříka, který na něj mířil dvojkou. Muži seskákali za ním. Seřadili se před barikádou.

„Rozejděte se!“ zahřměl. „Okamžitě se rozejděte! A pošlete sem svoje muže, za hodinu ať je silnice v pořádku!“

Nerozešli se. Jedna z bab vyskočila na barikádu a vystrčila na milicionáře holý zadek. Druhá začala hystericky vriskat: Bijte nás, zabijte nás, střílejte, vy psi!

„To by se vám tak líbilo, střílet!“ procedil Frankův přítel skrz zuby. Pak vydal rozkaz, krátký, jasný, vyštěkl jediné slovo:

„Hole!“

Měli je tam pěkně přichystané na vozech. Vzal si sám jednu, vyskočil na barikádu a vytrhl starci pušku z ruky.

„A po řiti!“

Vybral si tu, co na ně vystrčila zadek. Mlátil ji po něm pružnou lískovkou, hnal ji doprostřed vesnice. Ženy se s křikem rozutekly, každá na jinou stranu. Zahodily vidle, odhodily kameny. Vřískaly zděšením a bolestí. Když došli milicionáři na druhý konec vsi, k druhé barikádě, nebylo tam živé duše.

„A teď muže. Vytáhněte je z chalup!“

Za půl hodiny měli pod zámek na sto zamračených, ale mlčících, vyjukaných vesničanů.

„Na silnici s nimi. Jedno auto tady zůstane. Kvůli dozoru. Za hodinu bude silnice sjízdná!“

Teprve potom vybrali z fary faráře. Kroutil se, vytácel, bránil. On přece podepsal...

„Měli jste mít rozum. Nic proti vám nemáme. Ale zítra budete ve městě. Mše nebude.“

Nato dal svolat národní výbor.

„Jste sesazeni V obci budou nové volby. Do té doby tu bude vládnout mnou jmenovaný komisař. A první, nač si posvítí, budou dodávky...“

Frank se musel při prohlížení obrázků mimoděk usmát. Ta žena tenkrát klopýtla, upadla, jeho přítel jí zdvihl sukni a nalupal jí lískovkou.

Jinak to nešlo. Prolitá krev se smýt nedá, ale modřiny po prutech se zahojí...

Ne, jinak to nešlo. Frank se dívá na další obrázek. Skupina rozpačitých vesničanů žmoulá v rukou klobouky a beranice. Stojí v jeho kanceláři. Hodinu je nechal čekat v předsíni, než zazvonil na Hornákovou, aby je pustila dovnitř.

„Copak máte na srdci, soudruzi?“ zeptal se nevinným, téměř

něžným hlasem, v němž pouze Frank vycítil skrytou ironii. „Jestli jste přišli orodovat za faráře, maříte zbytečně čas.“

Nepřišli orodovat za faráře a jeho přítel dobře věděl, proč přišli.

Jeden z nich se osmělil. Kdepak, za faráře. Teď už vědí, že farář byl jejich zlý pokušitel. V sousedních farnostech jsou taky faráři, ale těm se nic nestalo. To vlastně jejich farář je ke všemu naváděl. Oni přišli, hm, kvůli té elektrice.

Podivil se. Kvůli jaké elektrice? Vždyť přece v obci elektřinu mají ne? Pokud ví, zavedli ji tam už před třemi lety.

Přešlapovali, odkašlávali, lezlo to z nich jako z chlupaté deky. Mají elektřinu, samozřejmě, mají, ale ten hloupý klacek. To všechno on. Nebýt v nemocnici, zasloužil by...

Stále se tvářil, jako by neměl tušení, oč jde. Ať se jen trochu povaří ve vlastní šťávě.

„Já ještě pořad nevím, co máte na srdci. Někdo by to měl už konečně vysvětlit. Jaký klacek? A co to má společného s elektřinou?“

Ále, to všechno farář. A kostelník. Kostelník pobuřoval nejvíc. Ženy, káči pitomé, hlídaly faru. A tenkrát večer se k vesnici blížilo několik aut, kostelník vylezl na věž a začal zvonit na poplach. A tehdy se to stalo, ten smrkáč, je mu teprve třináct, jakýpak má takový kluk rozum? Vyšplhal na stožár a přestříhl kombinačkami vedení do vsi. Div ho to nezabilo, když na zemi šlápl na přestřižený drát A na autech nebyla vůbec milice, byly to traktory lesní správy...

Frank viděl, jak mu zacukalo v koutcích. Jak násilně potlačil výbuch smíchu. Jak se zatvářil mimořádně vážně.

„To je vážná věc, soudruzi. Vážnější, než by se na první pohled zdálo. Dráty jsou z mědi.“

Však ano, přešlapovali, oni také vědí, že dráty jsou z mědi Ale, jestli by, tento... ve vsi je tma... a mnozí mají elektromotory... a řezanku teď musí řezat ručně...

„Ale jestlipak víte, že teď máme pětiletku?“

Samozřejmě že vědí, kdopak by nevěděl, že máme pětiletku?

„Tak vidíte. A měď, soudruzi, měď je nad zlato. Měď

musíme dovážet za drahé devizy z kapitalistických zemí, a ty nám ji ještě nechtějí prodat Podle toho se musí s každým kouskem zacházet. Kde teď vzít neplánovanou měď?“

„Vždyť je to jen kousek...“

„To si myslíte vy, kousek. Ten kousek by nám mohl chybět při zavádění proudu do vesnice, která ještě není elektrifikována. A elektrikáře taky nemáme. Všichni jsou nasazeni na důležitých úsecích. Nemůžu vám pomoci, soudruzi. Opravdu nemůžu. Vaše vesnice nebyla v plánu. Je mi líto. Musíte se nějak zařídit sami. Snad ještě máte doma odložené petrolejky...“

Vždyť oni, ozval se jeden, jsou spořádaná obec. To jen těm babám něco čert nakukal. Nechtěli by to zadarmo. Při dobré vůli by se snad někde ten kus drátu sehnal. A montérům by taky dobře zaplatili. Nejsou škrobů

„Co?“ rozhořčil se, „podplácet chcete? To šlo dřív, mě podplácet nebudete! Mám teď důležitou poradu, soudruzi. Lituju. Nemůžu pro vás nic udělat“

Smutně šli ke dveřím. Když už byli v předsíni, vyšel za nimi.

„Říkali jste něco o řezance, soudruzi. Že ji musíte řezat ručně.“

Zastavili se. Je snad přece jen ještě nějaká naděje?

„Řezanka se opravdu těžko řeže ručně. Stát vám dodává proud do strojů. A co vy? Jak je to s mlékem, s masem? Řezanka je maso a mléko. Splnili jste?“

To je právě ono. Nesplnili. Nešťastné dodávky. Nesplnili. Byl mizerný rok.

„Tak. Byl mizerný rok. V sousední vesnici, vzdálené od vás tři kilometry, nevědí o mizerném roku nic, plní poctivě svou smlouvu se státem. A nepoškozují společný majetek, tam babám čert nic nenakukal. Teď si přijdete a řeknete – kousek mědi. Jistě, kousek, ale i ten kousek museli vyrobit dělníci v továrně. Ti chtějí jíst. A co mají jíst, když bude každá vesnice zanedbávat své povinnosti jako vy? Potravinových lístků, na které se nic nedostane, se nenajedí. Tedy, soudruzi, přineste mi výkaz o splněních dodávkách mléka a masa a uvážíme, co se

dá dělat. Možná že se pak nějaká ta měď najde. A montér taky.“

S tím je nechal odejít.

„Neměl jsi takhle krutě...“, řekl mu položertem Frank.

„To nic, přijdou. Přijdou zase. Podepíšu s nimi zvláštní smlouvu. Upíšíou se třeba čertu. Splněné dodávky – elektrika svítí, nesplněné dodávky – vypneme elektriku. Kdo měl jednou v domě elektriku, nechce se mu už nikdy vysedávat při petrolejce. Nehledě k tomu, že petrolej není... To bude jejich soukromá, čestná pětiletka...“

Tak vládl. Ale tenkrát to jinak nešlo. Jednou dostal z podhorské vesnice, dávno už proslavené svým rebelanstvím, posměšný dopis, podepsaný všemi občany včetně členů národního výboru. Oni tam na horách nikoho a nic nepotřebují, na péči státu serou, četníků se nebojí, – oni mají pár kulometů, a žádné dodávky plnit nebudou...

Frank ho našel, jak se nad dopisem popadá za břicho.

„Na...“, vybuchoval mezi smíchem, „přečti si, co napsali Záporožci tureckému sultánovi...“

Frank na tom nic směšného neshledával. To je výzva. Jestli vesnici nezkrátí, rozšíří se to po celém okolí. Autorita státu bude fuč.

Smál se ještě, když zdvíhal sluchátko a žádal, aby ho spojili s ředitelem krajských spojů.

„Soudruhu řediteli, v Pohoře je pošta, že? Telefon taky? Kdy jste ho tam zavedli? Před půl rokem? Tak dobře. Vypnout. Vypnout až do odvolání. A poštu nedoručovat a nevybírat. Tamního úředníka pošlete na neurčito na neplacenou dovolenou. Oznamte mu to dopisem. Co? Na čí odpovědnost? Na mou, samozřejmě na mou, ano, dám vám to písemně. Velmi rád. O to se nestarejte, to už je moje věc, nezbláznil jsem se, vím, co dělám.“

Stiskl na stole knoflík.

„Autobusový dispečink.“

Spojili ho.

„Kolik autobusů jezdí do Pohory? Dva denně? Zrušit. Zrušit

do odvolání. Na moji, potíže na moji odpovědnost To právě chci, aby byla bez spojení. Neboj se, vím, co dělám, a vím proč.“

Stiskl knoflík.

„Elektrárnu! Hrice!“

Spojili ho.

„Soudruhu Hrici, s okamžitou platností přerušete dodávku proudu do Pohory. Do odvolání. K čertu, co všichni máte, samozřejmě že si to zodpovím. Dám ti to písemně. Kdy? Hned, ještě dnes, ještě tuhle hodinu...“

Stiskl knoflík. Milici. Velitele.

„Sto mužů. Vybraných. Pojedeš s námi. Hned, za půl hodiny vyrazíme. Po cestě ti to vysvětlím. Samozřejmě zbraně. A vezměte dvě sekyry...“

„Taková Záporožci...“, ulevil si

Seskákali před národním výborem. Vesnice byla jako po vymření. Ale Frank zpozoroval za každým oknem slídivé oči, které dávaly pozor, co se bude dít. Nedálo se dohromady nic. Frank si prohlíží obrázek, na kterém jeho přítel poráží dřevěný sloup s označením autobusové zastávky. Sloup naložili na kamión.

„Tak. Nasednout a domů...“

„To je všechno?“ ptal se udivený milicionář.

„Všechno.“

Ve městě dal zastavit u autobusového nádraží

„Vystoupíme...“, řekl Frankovi.

Vystoupili. Šli do kanceláře.

„Kdy jede autobus do Pohory?“

Úředník ho nepoznal.

„Nejede žádný. Ode dneška nejede do Pohory žádný autobus.“

„Proč?“

„Páni na kraji se asi zbláznili. Vydali příkaz...“

Neřekl nic Vyšli ven, podívali se na autobusový jízdní řád. Slyšeli, jak skřipavý hlas v ampliónu oznamuje, že autobus do Pohory nepojede, obě linky se až do odvolání ruší.

Na nástupišti stál hlouček čekajících lidí. Některými to trhlo. Dva se šli přesvědčit do kanceláře, jestli dobře slyšeli. Když vyšli, bylo na nich vidět, že slyšeli dobře.

Hlouček se s nadávkami rozptýlil a pohnul. Pěšky.

„Za týden přijdou s prosíkem“.

Přišli už za tři dni. Velmi pokorně. Nechal je čekat tři hodiny na chodbě úřadu. Když je přijal, nevyzval je, aby si sedli. Na stole před ním ležel ten dopis. Vzal ho do ruky a ukázal jim ho.

„Kdo z vás to podepsal?“

Nechtěli se k tomu hlásit. Podepsali zřejmě všichni.

„Je ve vesnici někdo, kdo ten dopis nepodepsal?“

Rozpačitě se po sobě dívali. Je ve vesnici někdo takový? Nevědí.

„Nevíte, co? Jestli je ve vesnici někdo, kdo ten dopis nepodepsal, ať přijde za týden. Dřív ne. Za týden! A vy ven! S vámi se nemám co bavit!“

Za týden přišel farář, učitel, předseda národního výboru a čtyři rolníci. Přijal je okamžitě.

„Vy jste nepodepsali?“

Předseda začal okolkovat

„Ven! S tebou nemluvím. Četl jste to, důstojný pane?“

Starý farář se přiznal. Četl. Přemlouval je, upozorňoval je zároveň s ředitelem školy, že je to vzpoura, rebelie, že to bude mít zlé následky. Už jsou tady.

„Mohli jsme tam poslat Bezpečnost, soudruzi! Všichni, kdo podepsali, porušili zákon! Na zítřek svolajte schůzi celé obce. Chci, aby se tam octly pěkně na jedné hromadě všechny zbraně, které jsou poschovávány po vsi. Uděláme domovní prohlídky. Jestli najdeme jedinou pušku, přestaneme se s vámi bavit. Uvidíte, jak se obejdete bez státu!“

Druhý den našli v hospodě, kam svolali schůzi, menší arzenál. Milicionáři vynesli zbraně na nákladní auta. Schůze byla velmi krátká. Mluvil jen on. Vytáhl dopis a přečetl ho. Pak zahřměl:

„Záleží jen na vás, jestli chcete mít v obci takovéhle vedení! My proti tomu nic nemáme. Když chcete, mějte si. My od vás

nic nechceme. Nemusíte nic dodávat. Můžete si žít beze státu. Ale autobusy jsou státní, telefon je státní, elektřinu vám dodává stát. Můžete si vybrat. Můžete zkusit, jak se vám bude žít bez státu. Stát to bez vás nějak vydrží. Mohl bych vás všechny poslat před soud, ale nač? To si mezi sebou vyřídíte sami. Mě zajímá méně než vás, který výtečník vám to poradil. Dávám vám týden na rozmyšlenou. Za týden ke mně pošlete delegaci, ale upozorňuji vás, že nebudu jednat s nikým, kdo podepsal Pak snad s vámi podepišu takovou soukromou smlouvu, takový dodatek k pětiletce. To je všechno.“

Rychle odešel. Učitele, který ho chtěl zastavit, odstrčil stranou. Nasedli, byli pryč.

Když přišli, byl velmi srdečný. Nalil jim slivovici, ani slovem nepřipomněl, co se stalo. Kývl hlavou na souhlas, když mu oznámili, že chtějí nové volby. Usmíval se, když mu předložili výkaz o splněných dodávkách.

Stiskl knoflík. Elektrárnu.

„Soudruhu Hrici, zařídte okamžitě přívod proudu do Pohory.“

Stiskl knoflík. Autobusy.

„Od večera obnovit normální spojení do Pohory. A propustit dispečera, který vysvětloval občanům, že páni z kraje se zbláznili.“

Ve vesnicích tím získal ohromný respekt a v závodech velkou popularitu. To dá rozum, že se to doneslo i do poslední vesnice. Jen Galovič bručel. Nač takové ciráty...

Jinak to tenkrát nešlo.

Frank se usmívá a dívá se na sedmnáct krav. Na fotografii, na níž je sedmnáct krav, přivázaných k ohradě před krajským sídlem. Sedmnáct krav z Hanovců.

„Pojeď se mnou...“ zavolal tenkrát Frankovi, „do Hanovců, na obecní schůzi.“

Schůze se konala v hospodě. Návštěva, kterou nečekali, je překvapila, jak se Frankovi zdálo, dost nemile. Přivítali, zmáčkli se za předsednickým stolem a zmlkli.

„Jen pokračujte, soudruzi. Jen dál... jako bych tady

nebyl...“ vyzval je. Nepokračovali

„Když se k tomu nemáte, budu pokračovat sám. Dodávky, jak všichni vědí, plníte obstojně. Zvláště v maso. V maso dodávky vysoko překračujete. V novinách o vás pořád píšou jako o vzorné obci, pokud jde o dodávky masa. S mlékem, vajíčky a chlebem už je to horší. Člověk by mohl nabýt dojem, že vaše krávy vůbec nedojí. O tom jsem si s vámi přišel pohovořit. Neumím si to dost dobře vysvětlit. Snad mi to vysvětlíte vy.“

Předseda obce to zkusil. Nepříliš odvážně se pokoušel vysvětlovat, že je přece taková zvyklost, no, zákon to není, ale dělá se to, že masem se mohou nahradit řekněme vajíčka a vejci maso, mléko... a oni přeci splnili dodávky masa od začátku roku na tři sta šedesát procent. Když se to přepočítá na jiné, tak dodávky vlastně vysoko překračují, všechny dodávky, sumárně... a maso je nejdůležitější, i noviny o tom píšou...

„Tři sta šedesát procent, že? Kolik je to jalovic, soudruzi?“

Předseda opět zešířil vysvětloval, to je podle váhy. Oni myslí na plnění dodávek ve váze. Kolik jalovic? Od začátku roku sedmnáct...

„Tak. Sedmnáct. A všechny se jmenují Malina, že, soudruzi?“

Frank viděl to zděšení. Prasklo to, je zle, všechno vyšlo najevo.

„Teď byste mi ještě, soudruzi, měli vysvětlit, jak je možné plnit dodávky na tři sta šedesát procent, nechat se oslavovat od hloupých redaktorů v tisku, a přitom neodevzdat ani kilogram masa. Nechce se vám do toho, soudruzi? Mlčíte? Tak vám to musím vysvětlit sám. Zákon, který stanoví, že prodaná kráva se rovná splněné dodávce, je zákon dobrý, myslí na zájmy rolníka. Prodáš krávu, nemáš přebytek, nemáš z čeho dodat. Ale takový zákon, zvláště takový zákon tu není od toho, aby se s ním spekulovalo. Co platí pro jednotlivce, nemůže platit pro celou obec. My jsme podepsali kontrakt s obcí, ne s jednotlivci. A vy jste nám za to plnili procenta, a ne maso, soudruzi!“

Vstal.

„Jste mi dlužni sedmnáct krav! Obec Hanovce dluží kraji sedmnáct krav. Zítra je chci vidět před budovou, kde úřadují. To je všechno, soudruzi Můžete pokračovat, mě už tu není třeba.“

Odjeli.

„Myslíš, že je přivedou?“ zeptal se Frank na zpáteční cestě.

„Určitě. Vědí, jak to dopadlo v Pohoře.“

Druhý den po poledni mohl Frank těch sedmnáct krav vyfotografovat. Byly pěkné, vykrmené, žádný brak.

Frank se vrátil v myšlenkách zpátky do těch dob. V pohraniční vesnici jednou v noci narazili na šedesátičlennou skupinu pašeráků, která táhla s těžkými batohy na hranici přímo kolem pohraniční stanice. Vládcе kraje o hodinu později sám osobně zatkl velitele stanice a na hodinu propustil všechny její zaměstnance. Jindy vyhodil do vzduchu černou palírnu, dobře maskovanou v polích. Obec byla potom měsíc bez proudu. Ovládal kraj vypínáním elektřiny. Je to určitě lepší než bajonety.

Mimoto předsedal schůzím, poradám, gremiálkám, sepisoval zprávy, hlášení, jezdil do terénu, ve dne v noci na nohou, málokdy spal, všude něco vázlo, volalo po zákroku, po pomocné ruce, po rozumném řešení.

Tenkrát to byl celý muž. Stačil na všechno, stačil i na tehdejší úkoly. A tenkrát to chtělo jednat, rozhodovat, riskovat, zvládnout okamžitou situaci, nebát se. Byl v kraji populární, měli ho rádi, vyprávěly se o něm legendy.

Kdy v něm nastal ten zlom, zlom jeho osobnosti? Přišel náhle, najednou, nebo nepozorovaně, postupně? Pro Margitu je tahle otázka prostá, odpovídá na ni lehko. Ta odbarvená. Ta ho zavlekla do zkázy. Byly doby, kdy si to myslel Frank taky, dokonce to bylo vůbec to první, co si pomyslel, když ji poprvé uviděl v kanceláři. Ale nebylo to někde docela jinde? Není ta žena spíš následkem, výsledkem než příčinou? Nebylo kolem něho příliš mnoho pochlebovačů, kteří ho dennodenně přesvědčovali o jeho genialitě, o jeho výjimečnosti, o tom, že jeho život, jeho čas, jeho osoba jsou cennější než jiné, že si

proto může dovolit víc, že si může dovolit všechno? Že výjimečný člověk může výjimečně žít? Frank se pamatuje na jednoho člena kabinetu. Potkal se s ním krátce nato, co ho jmenovali do čelné funkce.

„To mi neměli dělat...“, bránil se ten muž téměř plačtivým hlasem Frankově gratulaci. „Já na ty úkoly nestačím, shořím, vykopnou mě...“

Frank pak s úžasem sledoval proměnu, která se s novým mužem stala. Pár měsíců seděl v křesle, a už byl suverén, rozhodující škrtem pera o miliónových hodnotách. Díval se podezřívavě na své kolegy, na své okolí, jako by se ptal: Jak to, že mě objevili tak pozdě? Že neuznávali můj talent? Kdo z vás to brzdil a zpomaloval mou cestu do funkce, která mi už dávno podle mých schopností patřila? Samozřejmě neobstál. Samozřejmě ho vykopli. Chodí po městě ukřivděně, svůj pád vysvětluje jakýmsi spiknutím proti sobě, tajemně naznačuje: Já bych mohl vyprávět...

Je tu jedna fotografie z rodného města. Velký státník řeční k zástupům. Na náměstí, kde kdysi pronášel své ohnivé projevy. Jen obecenstvo je jiné. Kolem dokola jsou zejména ti, proti kterým kdysi soptil. Frank otočil několik listů zpátky. Stará parta. Kamarádi. Šli s ním a šli za ním. Byl vždycky uznávaným, respektovaným vůdcem. Nikdo mu neupíral právo na jeho postavení, vyvinulo se přirozeně, samo.

Dnes dopoledne se s ním přišla rozloučit delegace z rodného města, kolem padesáti lidí. Frank mezi nimi marně hledal někoho ze svých. Nepřišli, nepřišel ani jeden.

Nepřišli ani tenkrát na jeho slavnostní projev na náměstí. Frank se dívá na záběr z tribuny, z velké tribuny, na které bylo na dvě stě lidí. Ani jedna stará, milá tvář. Frank prohlíží záběr z obecenstva. Ani tam není nikdo z nich. Nepřišli, ti hrdí chlapci, ti rváči z doby tvrdých bojů, do kterých je vedl. Ale čekali na něj. Měl, musel přijít! Frank věděl, kde je najde. V hospodě, kde se kdysi scházivali, v jejich hospodě. Byli tam všichni, všichni, co přežili. Když Frank vstoupil, hospoda ztichla. Čekali někoho jiného, ne Franka. Čekali taky Franka,

ale hlavně někoho jiného. Když se objevil Frank, věděli, že čekají marně.

Starý kamarád křikl na Franka z kouta hospody:

„Ty už seš taky vrána s pozlacenýma nohama...“

Reagovali na to výbuchem smíchu. Frank se beze slova otočil a šel ven, na vzduch. Do očí se mu draly slzy. Slzy vzteku. Slzy ponížení. Vrána s pozlacenýma nohama... Frank dobře věděl, co tím chtěli říct. Kdysi, ještě jako kluci, chytli vránu. Místní podivín, který vybíral vrání hnízda a jedl vrání polévku, je potkal u řeky, když tudy vítězoslavně táhli se svým úlovkem.

„Je živá, chlapci?“

Ukázali mu ji. Je živá.

„Tak jí natřete nohy a ocas bronzem a pusťte ji mezi vrány... Ale napřed ji musíte opít...“

Tak vránu opili a bronzem na vánoční ořechy jí natřeli ocas a nohy. Ocas stříbrným, nohy zlatým. S ohromným řevem ji nesli zpátky k řece, kde hnízily vrány. Vyplašili hejno černých ptáků a vypustili tu pomalovanou. Vrány ji uklovaly. Frank už na tu pomalovanou vránu zapomněl, nebyla to pro něj hezká vzpomínka, a na nehezké vzpomínky se brzy zapomíná. Ale všichni nezapomněli.

Dohnali ho. Neblbni, domlouvali mu, to nepatřilo tobě. To mu jen tak vylítlo..., ale Frank už se do hospody nevrátil. Nemohl. Nemohl, protože věděl, že mají pravdu. Nepatřil už k nim, příliš dlouho se pohyboval v jiných sférách, nerozuměl by jim a oni by nerozuměli jemu. Oni se vrátili z bojišť, vzali bandasky s neslazenou kávou a šli roztočit kola v opuštěné fabrice. S hrdostí sledovali vzestup jednoho z nich, nejlepšího z nich. Je náš, ten nás neprodá, ten na nás nezapomene, má na to hlavu, aby se za nás a o nás bil dál. Věříme mu, stojíme za ním... Později nad ledasčím kroutili hlavou. Co to dělá? Jak to žije? Čekali, že přijde a že mu řeknou svoje. Nepřišel. Nepřišel, protože v hotelové jídelně byl banket a on nemohl chybět v čele stolu. Ti, co sedí od něho napravo i nalevo, ho chytli. Opili ho, pozlatili mu nohy, postříbřili chvost. Nepřišel, a víc

ať už se neukazuje. Jestli se ukáže, uklovou ho...

Dobrá, to Frank dovedl pochopit. Ale jak k tomu přijde on sám? Ale přijde, proč by nepřišel, příliš dlouho se motal mezi pozlacenými, a třeba sedával jenom na krajíčku stolu, něco z toho pozlátka se otřelo i o něj. Byl to krutý, ale oprávněný odsudek. Zřekli se ho. Zřekli se i jeho, nejen někdejšího velitele.

Je s ním konec, uvažoval Frank. Konec, který už je pouze otázkou času. Zapomněl na své a ti se ho zřekli.

Frank se úplně zablouhal do toho podivného životopisu, jehož jednotlivé kapitoly ukládal trpělivě po řadu let jednu vedle druhé, stránku za stránkou, obrázek za obrázkem. Zařídval se na snímek, který svého času pořídil s neskrývanou škodolibostí. Na snímku byl státník, vedle něho lesník, takový reklamní hajný, v lesnické uniformě, s mocnou ryšavou bradou. A dva cizinci, muž a žena. Byli tenkrát jeho hosty, záleželo na nich, přijeli na oficiální návštěvu, na důležitou státní návštěvu. Připravili pro ně bohatý program. Státník je celou dobu doprovázel. Zavedl je do Opery, do vzorného družstva, vláčel je po pamětihodnostech města, uspořádal pro ně velkou recepci, bleskově je povozil po celé zemi, ukázal jim z auta hory, přehradu, na dvě hodiny se zastavili v moderním, novém závodě, řečnili k shromážděnému osazenstvu o přátelství, o potřebě zachovat mír, ubezpečovali se navzájem o tom, jak si váží vzájemného setkání, jak se ctí, jak je potřebné setkávat se takhle častěji, lépe se poznávat a odstraňovat nedorozumění, která ještě existují.

Jenže co v sobotu? V sobotu, jak známo, není v zemi vzácného hosta pracovní den. A tu Muklík, autor programu, dostal šťastný nápad. Na pstruhy!

„Máte rád rybolov?“ zeptal se hostitel při večeři v hotelovém salónku. Hostovi se rozzářily oči. Rybolov? Je možné taky chytat ryby?

„Tak dobrá...“ rozhodl hostitel. „Zítra se jde na ryby!“

Rychle se domluvili. Když slyšeli, že na pstruhy, div nezajásali nadšením. Hostitel se naparoval. To je program, co?

Ti na nás jen tak nezapomenou, odnesou si odtud ty nejlepší vzpomínky!

V sobotu ráno vyjelo z města šest černých reprezentačních limuzín. Nejely daleko, asi třicet kilometrů za městem odbočily k blízkým horám. Frank byl při tom, při diplomatickém lovu ryb nemůže chybět fotograf. Švédští hosté se těšili. Pstruh je ušlechtilá ryba, sportovní, téměř tak sportovní jako severský losos. Milý malý nárůdek.

Kdo ví, co všechno si pod chytáním pstruhů představovali Asi divokou horskou bystřinu, jejíž hukot zaléhá v uších, vůni lopuchů, v čiré vodě se mihne stín, člověk by ho ani nezpozoroval, nebýt několika ohnivých teček na jeho hřbetu, skok, nevydařil se, ještě jeden skok, a nádherný exemplář překonal opět jednu z překážek, z mnoha překážek na neúnavné pouti vzhůru bystřinou...

Snad se divili. Jaká podivuhodná země! Pár desítek kilometrů od hlavního města – a pstruzi!

Šest limuzín zastavilo u jakéhosi oploceného prostranství. V otevřených železných vrátkách stál statný reklamní lesník s bujnou ryšavou bradou. Vítal hosty. V oploceném prostranství byla tři malá jezírka. Lesník k nim vedl hosty. Jeho dílo! Jeho pýcha! Šoféři připravovali udice. Všechny přepadla rybářská horečka. V jezírkách se to hemžilo pstruhy, každou chvíli se vymrštil nádherný exemplář vysoko nad vodu, trochu zakalenou a trochu zvířenou. Rybářská horečka přepadla všechny natolik, že si vůbec nevšimli vzácných hostů. Lesník – král tohoto pstružního ráje – se vytahoval: mají hlad, potvory, nedal jsem jim schválně žrát, aby dobře braly. Skočí i na prázdný háček!

Švédští hosté stáli stranou, trochu zaražení, trochu zahanbení. Snad vůbec nejsou takoví rybáři, jak se včera dělali.

„To jsou pstruzi duhová, že?“ zeptala se naivně švédská žena. Lesník začal zeširoka vysvětlovat, ano duhová, dobře se jim u nás daří, pocházejí, pěkně prosím, z Kanady, z takové dálky, ale naše podmínky jim mimořádně svědčí, dorůstají, pěkně prosím, rychleji než pstruh potoční, a také v líhni se lépe

množí...

Štíhlá, elegantní Švédka poslouchala jeho výklad s podivným úsměvem. Když skončil, zeptala se tlumočnicka, co znamená bjeckne prozým, a dodala, že pod tím rozuměla pstruha. Její muž se nesnažil předstírat byt' jen zdvořilý zájem. Stál otráveně stranou a s neskrývaným pohrdáním se díval na první vášnivce, kteří už se nemohli dočkat a vytahovali z líhně rybu za rybou, co vrh, to pstruh.

Hostitel vycítil, že něco není v pořádku. Urazil snad někdo hosta? Posuňkem přivolal tlumočnicka.

„Co se stalo?“ zeptal se nejspíše. Tlumočnicka pokrčil rameny. Neví.

Švédský host už to déle nevydržel. Prudce, rozčileně k nim přistoupil.

„Řekněte, prosím, hostiteli, že jsem sportovní rybář a ne vrah!“

Hostitel nepochopil. Z jeho očí sršely hromy a blesky. Kdo se tu něco opovážil? Kdo tu něco zbabral? Vynadal snad někdo hostovi vrahů?

Vysoká švédská žena se pokusila zachránit situaci.

„Mému manželovi není dobře. Jestli dovolíte, vrátili bychom se radši do města.“

Nečekala, jestli dovolí nebo ne, a rychlým krokem šla k limuzíně. Hostitelovi ještě chvíli trvalo, než pochopil, co už dávno pochopili všichni. Frank viděl, jak najednou vztekle zrudl.

„Nadutci...“ sípěl cestou k autu. „Nafoukaní buržuji... každý ví, jak vznikl jejich blahobyť. Milióny padaly na frontách a oni dodávali Hitlerovi rudu a ocel.“

Druhý den byl Frank na letišti. Se vzácnými hosty se loučil šéf protokolu a – Muklík.

Frank se přistihl, že si nahlas šeptá. Šeptal si nad obrázkem – vrána s pozlacenýma nohama... ke svým se vrátit nemůže. A mezi pávy je a zůstane vránou...

Frank s povzdechem zavřel album a uložil je na místo. Jeden život Jeden téměř celý a už vyhaslý lidský život. Zítřka sem

vloží poslední obrázek. Něco se uzavře. Něco skončí...

17

Té noci Frank ne a ne usnout. To se mu stávalo málokdy. Vedle něho pravidelně, zhluboka oddechovala jeho žena. Frank ležel na zádech s očima dokořán, díval se do prázdné tmy. Před očima se mu přitom vybavovala dávná, hluboká minulost. Marně si namlouvá, že ten mrtvý byl nýmand, s nímž není potřeba se zabývat, že ho už dávno prokoukl a ztratil, že je mu zcela lhostejný, že se dožil konce, jaký si zasloužil. Je to sice rozumné, jenže člověk se neskládá pouze z rozumu, člověk se mimo jiné skládá také ze své minulosti a Frankova minulost byla neodmyslitelná od toho mrtvého, prožili spolu příliš mnoho, nemá žádný smysl popírat to, člověk v sobě sice může podobné popírání pěstovat, může načas, někdy na velmi dlouhou dobu, násilně potlačit pocity, které považuje za obtížné, ale najednou přijde nečekaná chvíle, těžká chvíle, všechno na tebe začne padat a chtě nechtě se s tím musíš vypořádat. Staré, dávno zapomenuté děje, lásky a chvíle se vracejí s nebývalou jasností, znovu tě mučí staré bolesti a dávné činy, za které se tolik stydíš a nechceš na ně vzpomínat, a to všechno tě dokáže přepadnout ve chvíli, kdy to nejméně potřebuješ; před světem můžeš maskovat a skrývat ledacos, ale sám před sebou ne, ať se jakkoliv pokoušíš, ať si jakkoliv namlouváš, že je to možné. Každý prožije ve svém životě svou těžkou hodinu, aspoň jednu, a čím je jich méně, tím jsou těžší, ty těžké hodiny nahé, neodbytné pravdy, kdy si člověk musí přiznat sebe sama takového, jaký je, bez příkras, které ukazuje na odiv světu, i bez příkras, které předstírá sám před sebou.

Jestlipak jsi také ty, mrtvý – Frank přešel v úvahách do důvěrnějšího tónu –, jestlipak jsi ji také prožil, svoji těžkou hodinu? Jaká byla? Kde a kdy tě asi přepadla? Kdysy přišel na to, žeš zradil sám sebe? Dokázal sis to aspoň jednou přiznat, ty, kdysi tak přímý chlap? Víš, jak tě měli rádi? Víš, co je to za bohatství? Jak jsi s ním zacházel? Co jsi natropil lidem, těm několika, kteří na tebe, jediní, dneska v noci myslí? Jak jsi oplácel oddanost, lásku? Brát! Celý život jsi jen bral, hrabal, odmalička jsi jen bral a hrabal, místo opětování oddanosti jsi

splácel blahosklonnou přízní, dovoloval jsi, aby se jim dostalo drobtů z tvého výsluní. Trpěl jsi je a snášel za to, že tě měli rádi. Lichotilo ti to.

Vždycky tě někdo obletoval, někdo obdivoval, vždycky ti někdo záviděl. Vždycky tě někdo poslouchal. Tak už to bylo od školních lavic. Býval jsem tvým dlouholetým stínem a satelitem, držel jsem se tě, vyhledával, hlídal si tvé přátelství, a tobě to dělalo dobře, vždyť ani já jsem nebyl ledaskdo, měl jsem svou sílu a cenu a svou hrdost, ale podlehl jsem tvému šarmu, poddal se tvé autoritě, ve skutečnosti mezi námi žádný rozdíl nebyl, ale tys byl vždycky první, a bylo naprosto samozřejmé, že ty jsi a zůstaneš první. Vůdcovský typ. Proč ne, jsou rozené vůdcovské typy, stejně jako jsou vrozené lokajské náтуры, jsou draví a zakřiknutí, smělí a bojácní. Tys byl vůdcovský typ, nikdo ti to neupíral, každý tě respektoval, nepřátelé se tě báli, rozpoznali včas nebezpečí tvé osobnosti, chtěli tě zničit, ale nepodařilo se jim to, nepřátelé tě nezničili. Zničili tě snad přátelé? Ne, zničil ses sám. Vůdcovský typ, který přestane vést sám sebe, ztrácí právo vést jiné.

Kde? Kdy? Pročs opustil sebe sama? Za co? Kdys přišel k obludnému poznání, že jsi víc, že jsi všechno, že tedy smíš víc? Že smíš všechno? Koupávali jsme se nazí a Margita byla mé děvče, koupávali jsme se nazí, taková neotřesitelná důvěra mezi námi byla, snad naivní, snad hloupá, snad romantická, ale byla. Jenže ne tam, ne tenkrát, ne večer u řeky ses domluvil s Margitou, k tomu muselo dojít někde jinde, za mými zády, to se muselo stát tajně, abych o tom nevěděl, a vědomě, z tvé strany vědomě, Margita byla tenkrát ještě příliš mladá a příliš čistá a příliš prostá, než aby začala první. Dobrá. Vzal sis ji. Ona si to také přála. Asi ses jí líbil víc než já, asis jí víc imponoval. Vyřídil jsem si to s tebou po svém, tak jak se mezi muži sluší a patří. A cos udělal ty s Fondou, který se o ni také pokoušel, který se o ni pokoušel, když už byla tvým vlastnictvím, tvým věčným, neměnným vlastnictvím? Proč jsi nešel za ním a nezastavil ho večer v odlehlé ulici, nepřitiskl ho ke zdi a neřekl mu: Klid' se mi z cesty, nebo z tebe nadělám

fašírku? Tak se to přece mezi chlapy slušelo a patřilo, tak jsme si to spolu taky vyjasnili, když jsme si poprvé po té rvačce podali ruce. Dlouhá léta jsi Fondu štvál, nenáviděl, pronásledoval a ničil za to, že se odvážil sáhnout na Margitu, že se odvážil toho, co sis ty osoboval jako své samozřejmé a beztrestné právo. A pronásledoval a ničil jsi ho ještě dlouho potom, kdy jsi od sebe odkopl ji, příčinu své nenávisti vůči němu. A ji jsi odkopl proto, že ti byla na obtíž, překážela ti, najednou, po tolika letech společného života, ses za ni musel stydět. Zaostala, že? Neuměla nebo se nechtěla vžít do nových poměrů, tobě přiměřených nových poměrů. Neměla reprezentativní postavu ani reprezentativní způsoby. Byla prostá a zůstala taková dodnes. A vzal jsi jí syna. Neměls na něj právo ani podle zákona, ale vzal jsi jí ho, protože jsi ho chtěl, chtěl jsi ho vlastnit, jako jsi chtěl vlastnit každého, všechny, všechno. Byl to přece tvůj syn, tvoje dílo, tvá krev! Nositel tvého nesmrtelného jména! Chtěls mu zabezpečit všechno, aby dorostl této cti. Co jsi s ním udělal? Nebýt toho, že je to opravdu tvůj syn, opravdu tvoje krev a nátura, tak už se nikdy nevzpamatuje z tvé péče. Odkopls ho ve chvíli, kdy tě snad nejvíc potřeboval. Dobře jsi udělal, bylo by o jednoho přímého, hranatého asfaltéra méně.

Jednu dobu po tobě pásli, hledali tě, vypsali na tvou hlavu odměnu. Našli se stateční lidé, kteří tě ukryli Věděli, co dělají i co by se jim za to mohlo stát, a přece to udělali. A cos udělal ty s nimi? Cos to udělal Judge, doktoru Poloncovi a celé jeho rodině? A cos to udělal s tou svou plavovlasou, horoucí, nesmrtelnou láskou, která dnes přijímá tvou smrt jako vykoupení?

A cos to spáchal sám se sebou, ty dravý, černý orle? Co tě to stáhlo z jasných výšin do světa šedivosti a nicoty, tam, kde odbývají své směšné sněmy vrabci? Přepadla tě závrať? Neměls dost výšky, chtěls ji pozorovat zdola? Chtěl jsi se kochat tím, kam až doletíš, a poslouchat závistivé štěbetání těch, kdo tam nedoletí? Nebo tě přepadla podivná závrať, v níž se ti zdálo, že nahoře je dole a dole je nahoře?

Anebo ses bál? Čeho? Čeho ses bál? Černého havrana Galoviče? Tos nepochopil, že vedle Galoviče obstojí pouze ten, kdo se ho nebojí, kdo ukáže a dokáže, že se ho nebojí? Že existuje zákon – kdo se nebojí Galoviče, toho se bojí Galovič?

Bál ses. Bál ses stále víc. Bál ses Galoviče a nakonec ses bál všeho a všech. Anebo ses bál stínů? Vzpomínek na ty, které jsi vyhnal, vykopl, zničil? Bál ses už tenkrát, když jsi říkal Frankovi, že v politice neexistuje přátelství? Na koho jsi při tom myslel? Na ty, kteří ti stáli v cestě za kariérou, nebo už na sebe? Anebo na to, že i ty se budeš jednou, osamocen, rozhlížet napravo nalevo, odkud zasviští nůž, odkud se přišine zkáza? Myslel jsi – víc moci v rukou, větší jistota? Jenom proto jsi ve svých rukou soustřeďoval stále větší moc, proto jsi ne vždy důstojnými prostředky upevňoval dobyté postavení?

K čemu ti byla všechna ta moc, kterou jsi získal? Jak ti chutnala? V čem ti pomohla, co ti vyřešila, kam tě dovedla? Kdysi jsi byl zdravý, silný, plný elánu. A šťastný. Zintenzívnělo tvé štěstí? Přinesla ti moc další štěstí, nebo nahradila bývalé nějakým jiným? Závratnějším? A jaké štěstí? Štěstí z lásky? Miloval jsi a byls milován? Miloval jsi, dejme tomu, svou ženu, tu blondýnu? Snad. Určitě. Jak dlouho to mezi vámi vydrželo? Opíjela tě, abys jí dal pokoj. A zamykala před tebou dveře do ložnice. Pohrdala tebou. Dělal si z tebe blázny. Anebo jsi byl šťasten se svými jepičími láskami, pod kontrolou osobních strážců, o kterých jsi nevěděl, co a koho a proč a před kým vlastně hlídají?

Anebo jsi okusil štěstí z vykonaného díla? Z dobře vykonaného díla? To bývá, to mnohým stačí, to je určitě hodně. Ale kde je tvoje dílo, mrtvý? Co je tvým dílem? Stál jsi v čele této země a tato země udělala za tu dobu velký krok kupředu ve svém vývoji. To nikdo nepopírá, to je viditelné, slyšitelné, hmatatelné. Ale co z toho pokroku je tvoje? Někdo jiný, odvážnější než ty, uvážlivější než ty by byl dovedl to ohromné úsilí lidí, které tu bylo, mnohem dál. Ty ses bál rozhodovat, ty ses bál vést. Tys měl na mysli své postavení, co kdybys udělal nějaký chybný krok, který by proti tobě mohl

někdo využít? Ten postoj tě přivedl až k nečinnosti, k prázdnému frazérství, které nebral nikdo vážně, ani ti, kdo tak horlivě přitakávali každému tvému slovu. Snad právě oni ne. Báł ses udělat chybu, báł ses riskovat. Kdo se bojí rizika, nikam nedojde. Ani tys nikam nedošel, přes všechny pocty, přes své postavení, přes tři řady barevných stužek na své hrudi.

Jaké štěstí ještě? Štěstí exhibicionisty, stavějícího se na odiv při každé vhodné i méně vhodné příležitosti? Štěstí nebo alespoň opojení z potlesku? Nikdy ses nad tím potleskem nezamyslel? Stejně tleskali tvému předchůdci, stejně budou tleskat tvému nástupci. Zpěvák šlágrů nebo herec před oponou vědí, konkrétně vědí, zač jim tleskají. Vědělš to někdy ty? A cos dělal mezi dvěma potlesky? A jak ti bylo mezi dvěma potlesky?

Jaké tedy štěstí? Z lásky? Ne. Z díla? Ne.

Je možná ještě jiné štěstí, podivné, ale Frank připouští, že může existovat i ono. Štěstí z moci. Sebeobdivný pocit, že jsi víc než jiní, že můžeš rozhodovat o lidských osudech, rozhodovat suverénně, bez odpovídání se někomu, bez skládání účtů, co jsi natropil s jedním, se dvěma, s mnoha lidmi. Možná že je také štěstí někoho vyzvednout a pak ho zašlápnout, někoho zašlápnout a pak vyzvednout, někoho vyzvednout, někoho zašlápnout. Chutná to? Dává to člověku uspokojení? Ukájí jeho vášně a pudy mstít se na druhých za to, že se ti něčeho nedostává, že ti něco chybí, vybíjet pocity vlastní méněcennosti na druhých, na těch, kteří se smějí, když ty se mračíš, a kteří se mračí, když ty se směješ?

Štěstí tedy ne. Snad tedy sláva? Sláva opíjí, sláva je silným omamným prostředkem. Pro svou slávu vedli vladaři do boje své národy, k vítězství nebo ke zkáze, pro slávu, popularitu, publicitu jsou lidé schopni udělat všechno. Sláva je záruka nesmrtelnosti a nesmrtelnost je ještě stále něčím, co straší v hlavách lidí, pokládajících se svým způsobem za výjimečné. Jaká je tvoje sláva, mrtvý? Měls chodit v těchto dnech po ulicích, byl by ses o ní hodně dozvěděl. A tvoje nesmrtelnost? Zůstane zachována ve Frankově trezoru. Za deset let už tě

nepřipomenou ani v historickém kalendáři Za deset let snad, za jedenáct už určitě ne. Stálo tohle všechno za to, potlačit, zničit a zradit sám sebe? Byly doby, kdy za tebou šly do ohně zástupy. A především ti neměl ani kdo oči zatlačit.

Moc, ty mrtvý, není ani dobrá, ani špatná. Moc se může stát dobrem, moc se může stát zlem, záleží na tom, kdo ji používá. Jak s ní dovede zacházet. Čím byla moc ve tvých rukou? Byla dobrem? Byla zlem? Nebo byla jen samoučelem? Hračkou, s kterou sis pohrával a mazlil se? Kdyby byla dobrem, mnozí by tě dnes chválili a litovali tvého odchodu. Kdyby byla bývala zlem, tak by tě dnes mnozí proklínali a radovali se z tvého neslavného konce. Ale tvého skonu nelituje nikdo. Pár nejbližších, a i to ještě s trpkou příchutí pochybností a nehezkých vzpomínek. A proklíná tě vůbec někdo? Nevyjadřují se v těchto dnech i ti, kterým jsi osobně ublížil, že to ani nebyla tvoje chyba? Přes dvacet let jsi štvál a ničil vzdělaného, slušného člověka. Přišel si připít na tvou památku a myslil to vážně. Žádný smutek. Žádná nenávisť. Jen neúčast a lhostejnost, slyšíš, ty mrtvý, jen lhostejnost tě bude doprovázet na tvé zítřejší poslední cestě do zapomenutí.

Byly i jiné pohřby. Také státní. I v poslední době. Ani jedno oko při nich nezůstalo suché. A jsou takoví mrtví, i tvou zásluhou mrtví, které jsi zatratil a jejichž jména si šeptají zástupy. Už jim, těm navěky prokletým, vyděděným, vyhnaným, poplivaným, zapomenutým, stavějí pomníky a odhalují pamětní desky. A pojmenovávají po nich ulice. Tak je to, mrtvý!

Ale zde leží na posteli někdo, kdo tě zná. Leží a ne a ne usnout. Drží, prožívá za tebe svou těžkou, dlouhou hodinu. Znal tě. Ví, kdos byl. Úporně a marně hledá odpověď na otázku – co se to s tebou stalo? Zapaluje si už čtvrtou cigaretu a zapálí si ještě spoustu cigaret, než přijde na to, že na svou otázku odpověď nenajde. Ptá se, jestli je tě škoda, a sám si odpovídá, že ne. Nikoho totiž není škoda. Nikoho, kdo formoval sám svůj vlastní osud. Tys měl možnost formovat ho tak, jak jsi ho formoval. Ale mohl jsi ho formovat i jinak. Tys

zvolil svou cestu. Krutou cestu. Snad nejkrutější. Cestu ohromného vypětí – do nicoty. Nespící nachází jedinou odpověď, ale ta neuspokojuje: Moc korumpuje.

Jak ti chutnala všechna ta moc, kterou jsi měl v ruku, mrtvý?

Franka vytrhlo z úvah tiché zasténání. Žena spí. Pavlína. Něco se jí zdá. Musí to být těžký sen, když sténá. Opatrně, aby ji nevzbudil, jí položil ruku na prsa. Nechová se k ní tak, jak by měl. Ale má ji, Pavlína je jeho žena, je jediné, co na tomto světě má. Láska? Je to ještě láska? Zvykli si na sebe. Snad někdy, když jsou spolu, si jdou navzájem na nervy, ale když je od ní daleko, nejednou ho popadne silná touha, tak silná... zvykli si na sebe. Znají se a nic si nepředstírají. Je to ještě láska? Není to o něco míň a zároveň o něco víc? Ale – co jiného je láska?

Co má Frank? Mizerný reportérský plat. Práci, která ho nebaví. Zábavu, rozptýlení, s nímž se musí skrývat. A tuhle ženu. Mít někoho, mít někoho, kdo je žena...

Vzbudila se. Neřekla nic, ale Frank věděl, vycítil, že je vzhůru, nemohl ve tmě vidět její oči, ale vycítil, že je má otevřené. Její dech se ztišil, její prsa se zdvíhala jinak. Čekala.

„Máš ještě pořád hezká kozlátka...“

„Ach Franku...“ vydechla. Znělo to jako pozvání k zázraku.

„Mám jen tebe, Pavlíno...“

Pohladila ho po vlasech. Věděla, co tím říká, proč to říká. To, co je víc než láska, je totiž mlčení plné porozumění...

18

Smuteční akt začal přesně v deset. V síni se sešlo padesát pozvaných smutečních hostí. Ulice, jimiž půjde průvod, lemovaly venku tisíce občanů. Když Frank přecházel ulici, zahlédl v zástupu Margitu. Nehlásil se k ní, mohlo by jí to být nepříjemné, chtěla být zřejmě sama, ztracená v zástupu. Přece tedy přišla. Frankovi bylo milé, že přišla, ne tak kvůli mrtvému, jako kvůli ní samé. Nezměnila se. Snad kdyby se byl tenkrát nesetkal s tou blondýnou, mohlo být všechno jiné. Snad. Jenže on se s ní setkal. Lidé stáli a čekali, takový pohřeb bývá okázalým divadlem, které si nikdo za nic na světě nenechá ujít.

Na náměstí, trochu stranou, stálo dvě stě mladých lidí v modrých košilích, navlečených přes tlusté svetry. Ponesou sto věnců. Věnců je víc než sto. Je jimi obložen katafalk, uložili je za vavřínový hájek, zaplnili jimi chodby. V boční ulici čekalo dvacet černých nablýskaných limuzín. Kousek dál stála čestná rota vojska a čestná rota milice. Povezou mrtvého na dělové lafetě, kterou potáhne vojenský kamión, obsazený vojáky v helmách. Na poslední cestě mu bude vyhrávat vojenská kapela.

Frank znal přesný program. V deset hodin zazní úryvek z Dvořákova Rekviem. Projev bude jen jeden. Přednese ho Galovič. Pak odnese šest generálů rakev na ramenou k lafetě. Rakev bude zahalena do státní vlajky. V čele průvodu bude pochodovat rota vojáků. Za nimi milice. Potom generál s poduškou s řády a vyznamenáními. Pak ponesou věnce. Za nimi potáhne dělová lafeta rakev. Za rakví půjde vdova, podpíraná otcem zesnulého. Za vdovou čelné osobnosti veřejného a politického života. Pak šestistup vysokých důstojníků a za ním ostatní oficiální smuteční hosté. Počítá se s tím, že se budou k průvodu připojovat občané, kteří lemují ulici. Tak ujede průvod dva kilometry, od smuteční síně, kde byl mrtvý vystaven, k jeho bývalému sídlu, k rezidenci. Tam se s ním rozloučí velmi krátkým projevem jeden z členů kabinetu. Frank se nedozvěděl, kdo to bude. Fakt, že to zatajili, může naznačovat, že to bude jeho designovaný – designovaný

znamená samozřejmě zvolený, ačkoliv volby jsou určeny na druhou hodinu odpoledne – nástupce. Po rozloučení přenesou rakev z lafety do pohřebního vozu. Dvacet černých limuzín ho doprovodí na hranici města. Ještě jeden krátký projev a vůz s mrtvým opustí město, které bylo jeho sídlem. Odvezou ho do krematoria ve vzdáleném místě. Bude ho provázet pouze vdova s jeho otcem. Tak si to přála. Po dlouhých poradách jí vyhověli. Vyhověli i jejímu dalšímu přání. V krematoriu nebude kromě zřízců žádné obecenstvo a žádný program.

Tak to všechno proběhne. Frankova práce končí v smuteční síni. Na další průběh aktu určil vedoucí fotooddělení jiné fotoreportéry.

Neviditelná hudba na galérii dohrála. Chvilku znělo jen odkašlávání přítomných. Pak přistoupil ke katafalku, na němž ležela rakev zahalená už do vlajky, Galovič. Má v ruce červené desky se smutečním projevem. Otvírá je. Rozhlíží se. Oslovuje vdovu a příbuzné, oslovuje smuteční hosty. Galovič řeční.

Na hlavě má jen pár šedivých vlasů kolem uší. Jeho lebka je holá. Hranatá.

Také jeho postava je hranatá.

I jeho tvář je hranatá.

I jeho myšlenky jsou hranaté. A jeho přednes jakbysmet. Galovič je hranatost sama.

Hranatý je i jeho projev. Galovič neumí dobře číst. Má špatný přízvuk, věty napsané v spisovném jazyce mrzačí dialektem, zvedá hlas a nechá jej klesat na nesprávném místě, některá slova, zvláště cizí výrazy, vyslovuje špatně. Frank říká už dávno Galovičovi posměšně soudruh Vitman. Nejméně desetkrát ho slyšel vyslovit – Vitmanská lidová republika.

Galovičovy projevy jsou pořád stejné. Fádni, suché, frázovitě. Zřejmě mu je už léta píše jeden a týž člověk. Frank neví kdo, ale žádné lumen to nebude.

Galovič vždycky mobilizuje. Bude mobilizovat i tady.

Filmová kamera bzučí. Reflektory svítí naplno. Frank cvaká obrázek za obrázkem. Oko televizní snímačky je upřeno na Galoviče. Galovič řeční. Vdova, sedící na židli, sklání hlavu.

Její závoj není natolik průsvitný, aby dával možnost pozorovat její výraz. Když ji Galovič oslovil, zdvihla trochu hlavu. Frank měl dojem, že ze vzdoru. Jako by chtěla říct: Ty mě nemáš co oslovovat. Ale co když myslí na totéž co Frank?

Tenhle mrtvý měl svého času velkou příležitost. Tenkrát byla Galovičova pozice silně otřesena. Veřejné, i když nevyslovené mínění bylo proti němu. I ti, kdo se ho báli, zdvihli trochu hlavy. Kolovaly o něm nevkusné anekdoty a nepěkné klepy. Lidé si vykládali, že nemůže celou noc spát, když se mu nepodařilo dát přes den někoho zatknout. To bylo přehnané. Veřejné mínění vždycky přehání, vždycky zveličuje. Ale ty řeči byly ukazatelem toho, co si lidé o Galovičovi myslí.

Tenkrát všichni čekali, že se najde někdo nebojácný, statečný, kdo Galoviče vyžene z veřejného života. Kdo veřejně odhalí jeho těžké chyby. Měli přitom docela konkrétní představu, kdo měl tím statečným být. Ten mrtvý. Jenom on se mohl Galovičovi postavit, jenom on se s ním mohl vypořádat. Vědělo se, že už se dávno nenávidí. Považovali je za dva kohouty na jednom smetišti. Jednou mezi nimi muselo dojít k prudké srážce, to cítil každý. A tenkrát byla příležitost. Galovičovo postavení bylo natolik otřesené, že na recepcích už sedával sám, každý si od něho odsedal. Zdálo se jen otázkou krátkého času, kdy padne.

S napětím se očekával projev velkého muže. Lidé si byli jisti, že to bude poslední den Galovičovy moci. Ale velký muž mlčel. Báł se. Tenkrát prohrál všechno. Od té doby už od něho nikdo nic nečekal. Byli by mu všechno prominuli, všechno odpustili, a ti, kdo ho znali už dávno, mezi nimi i Frank, by byli zajásali – přece jen je to chlap, jaký býval kdysi. Samozřejmě, taky tropil hlouposti, ale kdo na jeho místě by hlouposti netropil? Odstraněním Galoviče by byl dokázal, že se staví za něco nového, teprve tušeného, co jednou, dříve nebo později, musí přijít.

Mlčel. Neudělal nic. Báł se. Ztratil zbytky sympatií a respektu. Báł se Galoviče? To sotva, v té době už nebylo třeba se Galoviče bát. Báł se něčeho jiného. Báł se, že odhalením

Galovičových chyb vyvolá řetězovou reakci, že poruší rovnováhu sil ve vedení, že zahýbá škatulemi, a to považoval za nebezpečné; jak se jednou začne, kdo ví, kde a u koho se to zastaví!

Neudělal nic. Nevyhnal z klíčového mocenského křesla všemi nenáviděného muže, reprezentanta tvrdého kursu. Tím mlčením vyslovil ortel sám nad sebou. Vhodná příležitost minula, Galovič udržel a dále upevnil svoje postavení. Poučil se. Poznal, že zárukou jeho postavení je koncentrace veškeré dostupné moci. A on, na rozdíl od toho mrtvého, věděl, co je moc, uměl s ní zacházet. Tenhle mrtvý ještě nějaký čas reprezentoval. Galovič nikdy nereprezentoval, byl vždycky spíš v pozadí. Ale vládl, skutečně vládl on, Galovič.

Galovič řeční:

„S hlubokou poctou...“ (Galovič se zarazil, uvědomil si, že opět zkomolil napsané slovo, chvílku se rozmýšlel, jestli se má opravit nebo ne, a rozhodl se pokračovat. To se mu stávalo častěji.) „...a smutkem skláníme se nad tělesnými pozůstatky našeho nezapomenutelného soudruha, věrného přítele, milovaného syna, manžela, otce, velkého státníka a velkého člověka.“

Frank se ohlédl, o kom a čím jménem tohle všechno říká. Otec mrtvého byl upřímně dojat. Vdova ne. Syn? Ten tu nebyl. To nemohl pisatel projevu předvídat. A přátelé? Kde jsou jeho přátelé? Kdo může být a zůstat přítelem politika, který prohlásil, že v politice neexistuje přátelství?

Z jiných úst by snad tato slova zněla jako nudná fráze. Ale vyslovil je Galovič. Všichni vědí, co se mezi nimi odehrálo. Galovič byl nejméně vhodným řečníkem nad touto rakví, určil se k tomu sám, a zasvěcenější mohli vytušit proč; Galovič hraje o všechno, Galovič tím, že tu po státníkově smrti vystupuje jako první, dokazuje, že je tady, že se s ním musí počítat, že rozhodovat o ostatních bude on, ne oni o něm. Galovič se na své cestě nezastaví před ničím, ani před mrtvolou.

Velký státník? Sám Galovič přece vydal zákaz publikovat jeho jméno a fotografie v tisku, v televizi, v rozhlase, ve

filmových týdenících. Ale co jiného se dá říkat v slavnostním projevu? Snad to, jaký byl ten mrtvý ve skutečnosti? Koneckonců o mrtvého vůbec nejde, jde o autoritu křesla, ve kterém seděl. O autoritu funkce. Křeslo je mrtvé, ať žije křeslo. O křesle jen dobré!

Galovič řeční:

„Odešel věrný syn revoluční dělnické třídy... z ní vzešel, za ni se bil, ji reprezentoval...“

Měls být v té hospodě, pomyslí si Frank, mělš tam být tenkrát, když mě kvůli němu i chlapi z hutě nazvali vránou s pozlacenýma nohama. Ale i kdybys tenkrát v té hospodě náhodou byl a slyšel, jak o tomhle mrtvém smýšleli, nemohl by tvůj projev znít jinak.

„Skvělý organizátor, hrdina národně osvobozenického, protifašistického boje... organizátor a inspirátor našich skvělých budovatelských vítězství, který do posledního dechu věrně sloužil věci lidu...“

Do posledního dechu... sám Galovič nejlíp ví, jak to s tím posledním dechem bylo.

V posledních letech svého života podlehl tenhle mrtvý módní vášni, která zachvátila mnoho funkcionářů. Stal se zuřivým nimrodem. Na tom by ještě nebylo nic špatného. Lov je jedním ze způsobů oddechu, dává příležitost vypnout, utéct od starostí a denního shonu v zakouřených kancelářích ven do přírody, do hlubokých lesů, kam by se státník nikdy nedostal, nebýt této nové vášně. Jenže lov nemůže být hlavní a jedinou činností státníka. A on už téměř nic jiného nedělal. V lovu zřejmě hledal únik z nudné šedi svého nepříliš vydařeného života, vzrušení, náhradu za mnohé, co se mu nedařilo, a rozhodně také jistotu, že je ještě stále chlapík, výborný střelec, jakým býval v době bojů. Lov se mu stal jediným, snad posledním potěšením. Když ho to popadlo, nechal úřad úřadem, program programem a odcházel stále častěji, kam, nevěděli ani jeho nejbližší spolupracovníci. Jeho nepřítomnost nebyla po pravdě nijak citelná. Na stole se sice kupily stohy listin a dokumentů k podpisu, ale to vždycky počkalo.

Na jedné z pravidelných porad politického vedení, jíž předsedal Galovič, bylo křeslo vedle něho prázdné. Ne poprvé. Už si na to zvykli a mysli si o tom svoje. Po zahájení schůze přečetl Galovič dopis, jímž státník omlouval svou neúčast na zasedání. Ani to nebylo nic nového. Nové bylo to, že Galovič vzápětí prohlásil poradu za přísně důvěrnou. Všichni zpozorněli. Něco se stane...

„Stojím před nepříjemnou povinností seznámit vás s jistými fakty, která jsou v příkrém rozporu s tvrzeními obsaženými v tomto dopise. Disciplína je závazná pro všechny. Čím vyšší postavení má soudruh, tím odpovědněji se jí musí podřídit. Žel, jsem nucen seznámit vás s neodkladnými státnickými záležitostmi, o nichž je v dopisu zmínka. Neodkladné státnické záležitosti jsou jistě dostatečnou omluvou, jsou-li opravdu neodkladné a státnické. Ale o jakých je řeč v tomhle dopise? Pisatel dopisu zastřelil před dvěma hodinami srnu...“

Galovič si sedl a pátravě pohlédl každému z přítomných do očí. Nebyl to pro ně žádný nový objev a pro Galoviče teprve ne. Chtěl jenom vědět, jestli dozrál okamžik k rozhodujícímu kroku. Odhadoval správně. Rozhořčení a zděšení nebylo jen strojené. Srnu! Zastřelil srnu! Ne srnce, ale srnu! Srny chrání zákon, zmenšovat jejich počet lovem je zakázáno. A ještě k tomu v době hájení! To je přece sprosté pytláctví, odsouzeníhodný zločin! I oni jsou nimrodi, a vášniví.

Galovič hřímal rozhořčením.

„Mám důkazy, že to není první případ vážného porušení funkcionářské a občanské disciplíny ze strany soudruha!“

Ostatní se mezitím vzpamatovali z pobouření. Nebyla to tedy pouhá informace? Bylo v tom něco víc? Nadešla chvíle, kterou už delší dobu očekávali a na niž mysleli s určitými obavami? Rozpřahuje se Galovič k rozhodujícímu úderu, nebo se zatím spokojí s konstatováním faktů?

Galovič měl určité za lubem ještě něco jiného. Měl dojem, že odhadl situaci správně. Odhlasují. Odhlasují jeho návrh na napomenutí nedisciplinovaného soudruha. Napomenutí, to zní docela nevinně. Nad drastičtějším návrhem by určitě vznikla

dlouhá polemika a kdo ví, jestli by se někteří nepostavili proti. V tomto orgánu neměl Galovič ani zdaleka zabezpečenou potřebnou většinu.

Odhlasovali napomenutí. S úlevou. S údivem, že Galovič nešel dál. Ale on šel dál, on hrál o všechno, byl to šikovný taktický tah, ani nezpозorovali, že mu odhlasovali přesně to, co chtěl, co sám považoval za rozhodující úder.

Druhý den musila tisková kancelář vydat důvěrný pokyn, že až do odvolání se nesmí v žádné formě publikovat jméno a fotografie státníka. Až do odvolání – to znamená, až do vyšetření a uzavření celého případu. Vyšetřovatel bude samozřejmě Galovič. A on také případ uzavře. Co navrhne, odhlasují a přijmou. Všichni přece hlasovali pro napomenutí, své rozhodnutí už nemohou ani zrušit, ani změnit.

To byl státníkův konec Tenkrát vlastně umřel. Před nejhorším ho zachránila pouze zhoubná choroba. Ani Galovič si za takových okolností netroufal jít až do konce. Nač také? Galovič, strážce mravů, nemiloval veřejné aféry. Vrhaly stín na autoritu funkcionářů. Elegantnější bude oznámení, že státník nemůže vykonávat své vážné povinnosti pro nemoc. Koneckonců ani k tomu nemuselo dojít. Celý případ uzavřela fyzická smrt.

Frank se musel hořce usmát, když se dozvěděl, co bylo příčinou té podivné informace pro tisk, po které nenásledovala žádná další opatření. Ten mrtvý – už dávno měl odejít z funkce, na kterou nestačil, kterou nezvládl. Díky jemu rostly a množily se stále větší chyby a škody. Nebyl schopen jim zabránit, neměl ani potřebný rozhled a intelekt – a ani vůli, vyhýbal se odpovědnosti, odmítal rozhodovat sám i o bezvýznamných maličkostech. Bylo dost vážných důvodů, pro které už měl dávno opustit křeslo, na něž nestačil.

Odešel, protože zastřelil srnu.

Franka to nijak nepřekvapilo. Důvod byl úměrný důstojnosti, vážnosti a autoritě toho mrtvého.

A Galovič řeční. Končí. Loučí se se zesnulým slovy:

„Jsi živý a zůstaneš navždy živý mezi námi...“

Vkus, takt a cit pro míru nebyly nikdy silnou stránkou Galovičovy osobnosti. Není žádná citlivka. Ani si možná neuvědomuje, jak trapnou komedii tady hraje v roli řečníka nad tím mrtvým. Kdo se s ním měl rozloučit? Někdo podřadnější? To by vrhlo špatné světlo na celý vážný akt.

Teprve tehdy, teprve v tu chvíli, kdy Galovič končil svůj projev, začalo být Frankovi toho mrtvého líto. Ledacos se mu dalo, samozřejmě, vyčítat. Prohospodařil důvěru veřejnosti, a to nejen důvěru v sebe, ale i v společenský systém, který reprezentoval, v hnutí, v němž vyrostl. Zklamal naděje, které do něho vkládali. Jenže Frank ví víc než mnozí jiní, Frank o něm ví téměř všechno. Dopustil se nejedné špatnosti, nejednou zneužil moc, která nepatřila jemu osobně, způsobil nejednou lidské neštěstí. Ale to všechno bylo přece jen nějak cítit člověčinou. Jeho pohnutky, jeho motivy, jeho kroky nebyly vždy důstojné, ale vyplývaly z lidských, i když ne čistých a správných pohnutek. Byl to přece jenom člověk. Chybující. A snad i ubohý a nešťastný člověk. Frank pro něj nehledal omluvy. Snažil se jen vysvětlit si ho, pochopit ho. Poznal ho i jinak a jiného.

Galovič nebyl chybuující. Za celý čas svého úřadování se nedopustil žádné chyby. Galovič byl monstrum, monstrum s absolutní morálkou. Bez slabostí. Bez vášně. Snad i bez jakékoliv touhy. Tvrdilo se o něm, že nemůže z nějakého důvodu spát. Galovič spal vždycky dobře, tvrdě, sotva padl na postel, zavřel oči a spal jako zabitý. Jeho svědomí (on by se proti tomu slovu silně ohradil) bylo vždycky čisté. A ať to zní jakkoliv podivně, jakživ neudělal krok motivovaný osobními zájmy. Neměl žádné osobní zájmy. Jeho zákonem, jeho – pokud se to tak dá nazvat – vášní, jeho ctí byla povinnost. Nevěděl, co je radost, nevěděl, co je žal.

Ten mrtvý se po celé roky snažil soustředit ve svých rukou absolutní moc. Ale vždycky tu byl někdo, kdo mu překážel, na koho měl proč žárlit, koho se obávat. Galovič neměl podobné touhy. Jestli se nakonec všechna moc v zemi koncentrovala v jeho kanceláři, nedošlo k tomu proto, že by si ji byl osobně

bůhvíjak přál. Moc nebyla Galovičovi cílem, ale prostředkem. Netoužil po ní a nikdy ji nezneužíval k osobnímu prospěchu, případně v zájmu osobní prestiže. Moc přišla sama. Mimoděk, bez jeho osobního přičinění. Galovič byl ideálně uzpůsoben, aby ji držel v době zaběhnutého systému nedůvěry každého ke každému a všech ke všem. A ať byly jeho zákroky jakkoliv tvrdé, ba až strašné, nikdy se vědomě nedopustil žádné osobní hanebnosti. Jednal podle zákona. Podle předpisů, vyhlášek, nařízení. Podle v té době platného zákona. Vždycky vykonával pouze svou povinnost, ostatní ho nezajímalo.

Ten mrtvý ho nenáviděl. Pudově, vášnivě, bytostně. A bezmocně. Frank zažil, ještě v kraji, ne jeden výbuch jeho vzteku, ne jeden pocit zoufalství z Galoviče. Báł se ho. Když byl jmenován šéfem kabinetu, neskrývaně triumfoval, považoval ten den za svůj den, za den vítězství nad Galovičem. Zdálo se mu, že teď je od něho daleko a z dosahu jeho pravomoci. Ale krátce nato zaujal Galovič svoje nynější místo. A ten mrtvý se zase báł.

Galovič se nebáł. Nikoho, ničeho. A sotvakdy pocítil osobní nenávisť i k tomu mrtvému. Galovič nenáviděl třídně, jediná důstojná nenávisť, kterou uznával, byla třídní nenávisť. Ale byl povolán bdít nad mravy země, tak nad nimi bděl, vždycky a všude. U každého. Pozorně soustřeďoval hlášení o činech a výstřelcích šéfa kabinetu. Někdy se to může hodit. Tak soustřeďoval informace i o jiných, i o těch, proti nimž nenajde nikdy důvod zakročit. Galovič měl vědět všechno, musel vědět všechno, tak tedy věděl. Všechno.

Státník potřeboval velký dům, hodně lesku, hodně lichotek. Měl rád společenský přepych, rád se ukazoval na veřejnosti, bral s sebou ženu, kterou začal postupem doby nenávidět, byla reprezentativní a aspoň navenek byla viditelným důkazem jeho úspěchu.

Galovič bydlil v třípokojovém bytě. Vilu odmítl. Veřejně vystupoval jen nerad. Ve společnosti se cítil vždycky nesvůj. Neuměl se chovat, nedovedl jíst, měl vždycky špatně uvázanou kravatu. Nikde se neukazoval se ženou, vždycky, když už

musel, šel na recepci nebo jinou slavnost sám. V určitém období prosadil usnesení, že při slavnostních, oficiálních příležitostech si funkcionáři s sebou nesmějí brát manželky.

Recepce tenkrát vypadaly jako sjezdy homosexuálů.

Galovič měl tlustou, neforemnou, nepřilíš bystrou ženu. Jen málokdo ji znal osobně, Frank ji za celou dobu své činnosti viděl sotva pětkrát. Nikoho ani nezajímala, ke Galovičovi jaksi nepatřilo mít či nemít ženu, jeho osobní život byl neznámý, nedůležitý, nezajímavý.

Přitom byl mohutný, zdravý, jistě i sexuálně silný muž. Nikdy se ani nešpitlo, že by byl měl milenku, to bylo pro každého přímo nepředstavitelné. Pro něho rovněž. Chodit za ženskými bylo v rozporu s principy, které střežil. Slabost. Neřest. A co horšího, nebezpečí vyzrazení tajemství. Pokud někdy – možné to je – přece jenom zatoužil po nějaké ženě, pokud se mu i zalíbila, nedal to nikdy žádným způsobem najevo. Potlačil v sobě hanebnou slabost. Překonáním, potlačením pudů se přece kalí ocel revolucionářů. Slabost u revolucionáře je vždycky prvním příznakem jeho zkázy. Na jejím konci číhá zrada.

Bylo snad možné, že se nějaká žena zajímala o něj? Bylo to možné, ženy jsou všelijaké, touží po ledačems, proč by nemohla zatoužit některá z nich podrobit si, pokořit, oslabit mocného muže? Chodívaly za ním, mnohé hezké, prosit za své zavřené, odsouzené manželky. U některých by bylo možná stačilo ukázat rukou na pomyslnou postel. Určitě se v tomto směru dostalo Galovičovi srozumitelných náznaků, ba i přímějších nabídek. Ale Galovič byl žula. Tvrdá žula. Bojoval za štěstí lidstva, za nový, krásný svět, za žulový svět morálky.

Tupý? Vůbec ne tupý. Znal lidské slabosti a uměl je využít. Odmítat alkohol pro něj byla samozřejmá revoluční povinnost. Tam, kde se tomu nemohl vyhnout, při oficiálních přípitecích, dávali Galovičovi do skleničky vodu, zabarvenou podle druhu vína.

Do úřadu a z úřadu chodil pěšky. Na dovolenou, pokud vůbec někam jel, jezdil druhou třídou rychlíku. Za svoje. Velmi

pečlivě sledoval, kdo z funkcionářů používá služební vůz na soukromé cesty.

Někdy se to může hodit.

Byl vždycky ve službě. Vždycky v povinnosti. S málokým se dal do řeči. Ve společnosti sedával osamocen, ve stěhu. Nikdy neměl přítele. Považoval přátelství za zahanbující, sentimentální přítěž a nedůstojný závazek.

V té samotě byla jeho obávaná síla. Vědělo se o něm, že je neúplatný, bdělý a tvrdý. Víc o něm nevěděl nikdo nic. Galovič jakživ nepochyboval o správnosti svých činů. Ani o tom nepřemýšlel. Podle něho každá pochybnost, třeba nevyslovená, byla rodnou sestrou zrady. Nikdy neváhal tvrdě, nekompromisně, do důsledku vykonat všechno, co pokládal za zájem společnosti

Fanatik? Ne. Fanatici jsou vášniví, impulzivní, často nevyzpytatelní. Galovič byl stroj, mašina na drcení lidí. Muž s absolutní, žulovou morálkou. Bez kazu, bez chyby. Galovič se nikdy nevyvyšoval nad jiné, nenamlouval si nic o své výjimečnosti. A přece, souhrn jeho ctností byl výjimkou. Galovič byl výjimečný muž.

Muž? Člověk?

Neudělal z Galoviče právě tenhle zabsolutizovaný souhrn ctností obávané monstrum, před nímž se každý třásl? Galovič ztotožnil svou absolutní morálku s principy a kritérii veřejné morálky. Kdo se proti nim jakkoliv prohřešil, stal se nehodným svého postavení. Dneska se napije, zítra zradí.

Soucit? Shovívavost? Zrada. Revoluce si takový luxus nemůže dovolit. Na shovívavost k chybám a pokleskům hynuly režimy, státy, systémy. Galovič by byl dokázal respektovat jen někoho „ještě lepšího“, než byl sám. Běda horším než on! Přitom nerozlišoval žádné odstíny. Dobré je dobré, špatné je špatné, mezi tím není nic, to jen ti pokrytečtí intelektuálčící, ti měkkýši s nevyvinutými svaly, se pokoušejí namluvit světu cosi o složitosti lidského vývoje. On, Galovič, jim na to nenaletí. Humánní je, co je pokrokové, a pokrokové je, co je revoluční. Nikdy se nikdo neodvážil zeptat se Galoviče, co si

představuje pod slovem revoluční. Uvedli by ho asi tou otázkou do velkých rozpaků. Ale ne, neuvedli, odpověděl by jasnou frází.

Tenhle Galovič pod pláštíkem střežení čistoty revoluce ničil. hobloval, válcovav lidi. Už pouhé podezření proti někomu, ať jakkoliv absurdní, bylo pro Galoviče důkazem. To ostatní je už věc vyšetřovacího aparátu. Ten je tu od toho, aby podezřelého usvědčil. Odhalit! Usvědčit! Zneškodnit! Galovič měl velmi chudý slovník.

Jak mohl stát tolik let v čele mocenského aparátu? Nevěděli o něm, jaký je? Právě že věděli, právě proto mohl existovat. Ten mrtvý měl kdysi pověst nebojácného chlapa. Ale už tenkrát se Galoviče bál. Navenek to vypadalo, jako by v zemi vládli dva silní mužové, jako by se mezi sebou prali dva kohouti. Jen jeden z nich byl ve skutečnosti silný, jen jeden byl kohout. Snad i Galovič cítil, že toho druhého potřebuje? Že je tady aspoň zdánlivá rovnováha sil? Snad se navzájem doplňovali? Snad existence jednoho byla podmínkou a zároveň zárukou existence druhého? Galovič neváhal zničit svého protivníka, jakmile k tomu měl po ruce prostředky. Ne ze strachu ani ze závisti, ale z principiálních důvodů. Zničil ho. Dosáhl tím vrcholu své osobní moci. Ale nezničil tím i sám sebe? Exponovaná místa zabírají nepozorovaně mladí, starou nedůvěrou a předsudky nezatížení lidé. Je jich stále víc. Unikají Galovičovi zpod rukou, nechtějí hrát jeho hru, nechtějí se vtěsnat do jeho kolejí. Ti staří byli poslušní, vyjadřovali se v symbolech, skoro každý z nich měl jakousi minulost a uvědomoval si, že o ní ví Galovič všechno. O těch nových nevěděl nic. Galovič neměl nikdy přítele, nepotřeboval ho, ale teď zůstal sám. Sám, poslední ze staré, silné gardy. Udělal chybu, když odstranil státníka, pohnul tak stojatými vodami, ledacos skřípe i v jeho vlastní, jím vybudované mašinérii poslušnosti, jsou tu lidé, kteří nechtějí a nebudou tancovat podle jeho noty, vyrostlo tu za dva roky cosi neznámého, nepostizitelného, selhávají i Galovičovy osvědčené způsoby, jsou tady lidé, kteří nechtějí přijmout pravidla jeho hry, jsou

zde nedisciplinovaní usmrkanci, kteří nerespektují zákonitosti revoluce, ty zákonitosti, které povýšil na zákonitosti Galovič, a opovažují se jednat podle vlastního úsudku. Vlastní úsudek? To je podle Galoviče zrada. A jsou ještě jiní, kteří si z něho tropí neskrývaný posměch. To tady nikdy nebylo! To je to nové, znepokojující! Když Galovič myslí na tyhle rozkladné úkazy, bojí se o revoluci.

Ještě je mocný! Nikdy nebyl tak mocný! Teď má v rukou veškerou faktickou moc a zároveň příslušný aparát, který ji hlídá a uplatňuje. Ale sám cítí, že je konec. S tím mrtvým odchází jedna celá éra. Galovič je jejím pozůstatkem. Bude už jenom překážet. Překáží už dlouho, ale ne všichni to připisovali jemu, hromosvodem veřejného mínění byl ten mrtvý, ne on. Od nynějška to bude on. On, a sám. Byl jako výr. Lovil v tmách. Teď, nechtěně, se najednou octne na výsluní. Všichni ptáci se na něj vrhnou. Uklovou ho. S bojovým křikem se na něj vrhnou vrabci, sýkorky, drozdi, vlaštovky. Byl pánem tmy. Na světle bude bezbranný a směšný... Jednoho dne mu někdo drze řekne, my dobře víme, proti čemu jsi. Ale měl by ses pokusit vysvětlit, jestli jsi také pro něco? A fráze o revoluční bdělosti ho neuspokojí...

Frank si vyfotografoval Galoviče. Jak řeční nad rakví mrtvého, jehož zničil. Divná hlava, taková hranatá, divně formovaná, polopřivřená, ocelové, šedé oči. Na tenhle obrázek se Frank těšil. Bude poslední, poslední stránkou fotografické kroniky jednoho života, jedné smrti.

Galovič dokončil projev, otočil se, šel k vdově a podal jí ruku. Všichni přítomní kolem ní přecházeli a podávali jí ruku. Také Frank, i když se nesluší, aby fotograf ve službě kondoloval. Fotograf není člověk, to je věc, čočka aparátu. Když jí držel ruku, pošeptala mu vdova: Už aby to skončilo...

Skončilo to. Neviditelná hudba na galéru začala hrát Pochod padlých revolucionářů. Šest generálů vzalo na ramena rakev. Vycházeli smutečním krokem ven.

Frank za nimi nešel. Jeho služba skončila, co se bude dít venku, to je už záležitost kolegů, kteří tam čekají. Dva chlapi

zavřeli těžké bronzové dveře. Jako na povel se z chodeb vynořili muži v montérkách. Zhasly falešné řecké ohně, zhasl velký křišťálový lustr. Ti muži ale sebou uměli hodit. Na dva, kteří snímali červený závěs, křičel vedoucí:

„Pozor na ten samet, aby se nepoškodil...“

Franka si nikdo nevšímal. Když vynášeli jako poslední zbytky smuteční výzdoby dřevěné kozy, na kterých stál katafalk, podíval se Frank na hodinky. Trvalo jim to necelé půl hodiny. Filmaři ještě svinou gumový kabel a hala bude obyčejnou halou. Obyčejnou ne. Musí ji ještě slavnostně vyzdobit. Odpoledne tu uvedou do úřadu nového šéfa kabinetu. Všechno se musí blýskat!

Na ulici potkal Frank Margitu. Nesla tašku s nákupem. Neprozradil jí, že ji viděl. Prozradila se sama.

„Ten gauner! Že se nestydí...“

Mohla tím myslet jenom Galoviče. Jeho projev.

Vlastně, ani se tak moc nezměnilo, pomyslí si Frank. Kdosi zemřel, ale Margita je stále taková, jako bývala. Pořád stejná...

**Jak
chutná
moe**

**Ladislav
Mňačko**

*Ze slovenského rukopisného originálu
Ako chutí moc preložili
Gustav Hajčik a Zdeněk Koňák
Obálku navrhl a typograficky upravil Milan Pašek
Vydal Československý spisovatel v Praze
roku 1990 jako svou 6004. publikaci
Odpovědná redaktorka Hana Müllerová
Výtvarný redaktor Pavel Hrach
Technický redaktor Václav Oulík
Vytiskla Typografie Praha, s.p.
AA 11,70, VA 12,01. 601/22/826 Stran 184
Vydání druhé. Náklad 140 000 výtisků. 13/34
22-016-90. Kčs 25, –*

Jméno spisovatele, novináře a dramatika Ladislava Mňačka (nar. 1919) nenajdeme ani v Encyklopedii slovenských spisovatelů, ani v Dějinách slovenské literatury. A přesto jde o jednu z největších osobností moderní slovenské literatury, autora tak pozoruhodných románů jako *Smrt si říká Engelchen* (1959), *Jak chutná moc* (1967), politických reportáží *Kde končí prašné cesty* (1962) a *Opožděné reportáže* (1963), eseji *Agresoři* (1968), *Sedmá noc* (1970) a dalších děl. Ladislav Mňačko v roce 1968 opustil Československo na protest proti okupaci své vlasti vojsky Varšavské smlouvy a od té doby žije u Eisenstadtu v Rakousku.

V politickém románu *Jak chutná moc* vypráví autor příběh státníka, socialistického státníka, jehož životní cestu přehlíží v den slavnostního pohřbu státníkův přítel, oficiální fotograf. V průběhu ceremoniálu si klade jedinou otázku: co způsobilo, že se tenhle »velký mrtvý« dokázal v několika málo letech proměnit z živoucího a planoucího bojovníka v charakterovou trosku, v odosobněný sklerotický typ funkcionáře, posedlého už jen sebou samým, svou pozicí, svou mocí. Vášnivě, horečně napsaná kniha, líčící nesmírně drastické epizody z let minulých, vyšla poprvé před dvaadvaceti lety. A přesto je dnes znovu až děsivě aktuální.